

Aus dem Nachlaß
von
Peter Göring
† 27. August 1927.
Geschenk
seiner Kinder

Mit 15 Kupferplatten

Nicht ausleihbar

VA
VO

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK

XXXV. DEEL

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK

XXXV. DEEL

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK;

OORSPRONKLYK VERZAMELE

DOOR

JACOBUS KOK,

VIJF-EN-DERTIGSTE DEEL.

ZUIL — ZYF.

MET KAARTEN, PLAATEN EN POURTRAITTEN.

TE AMSTELDAM, BIJ
JOHANNES ALLART.

MDCCLXVI.

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK;

Rara

GOESBONNEN VERZAMELDE

Niederl. g. 364

1793

JACOBI

IN DEN DERTIGSTE DEEL.

1793

IN DEN DERTIGSTE DEEL.

43. g. 343

TE AMSTELDAM.

JOHANNES ALART.

BOEKVERKOPER.

BERIGT
VAN DEN
UITGEEVER.

Gij ontvangt hier, waarde Landgenooten, het laatste Deel des VADERLANDSCHEN WOORDENBOEKS; een Werk, 't welk ik niet schroomde, boven alle andere soortgelijke Verzamelingen, van de zijde van deszelfs nuttigheid, aan te prijzen bij de zodanigen, wier beoeffening, onder andere, werkzaam is omtrent de meest weetenswaardige bijzonderheden, het Land, waar in zij geboren en opgevoed zijn, betreffende; een Werk, aan 't welk, om aan die belangrijke bedoeling te kunnen beantwoorden, moeite noch kosten zijn gespaard. Bekend, en in veeler handen, zijn verscheiden Woordenboeken, met welke de Vaderlandsche Leezer met voordeel kan te

II BERIGT VAN DEN UITGEEVER.

raade gaan. Doch derzelve plan en uitvoering voldoet niet, op verre na, zo volkomen, als het onze, aan het gemelde oogmerk. Dat plan hieldt in, een berigt aangaande de meest merkwaardige voorvallen en bijzonderheden, van genoegzaam alle gewesten des bekenden aardbodems. Het natuurlijk gevolg daar van, is, dat de *Vaderlandsche Leezer*, dikmaals, eenen grooten reeks van *Artikelen* moet overstappen, voor dat hij van zijn zoeken de bedoelde voordeelen geniete. Hier, daarentegen, is hij, om zo te spreken, altijd thuis. Bij ieder opslag valt hem in 't oog, een *Gewest*, *Stad*, *Dorp*, *Perfoon*, en wat niet al meer? waar toe hij, in zijne hoedanigheid van *Nederlander*, in eene meer of min naauwe betrekking staat. Van hier ook dat de *Verzamelaar* zich steeds heeft toegelegd, om, zo veel doenlijk was, zich op volledigheid toe te leggen, en geene moeite te spaaren, om alles, wat hem weetens- en meldenswaardig schein, met gepaste uitvoerigheid te plaatzen. Niet ongelukkig vleit hij zich, hier in geslaagd te zijn. Niet verwaand genoeg, intuschen, is hij om zich te verbeelden, dat, ginds en elders, geene gaapingen kunnen worden aangewezen. In de
over-

overtuiging van zijn onvermogen, om, zonder hulp van elders, alles te kunnen melden, wat verdient gemeld te worden, nodigde hij, meer dan ééns, zijne Landgenooten uit tot het mededeelen van ongedrukte opstellen, Persoonen, Geslagten, Steden en meer andere zaaken betreffende. Niet vrugeloos was die uitnodiging. Meer dan ééns wierdt daar aan voldaan, door het mededeelen van belangrijke Stukken, vooral onze *Vaderlandsche Geslagten* betreffende. Met dankbetuiging aan de geagte Zenders wordt die mededeeling hier openlijk erkend. Doch, veel ontbreekt 'er aan, dat de maate der mededeeling zou vervuld zijn. Meer dan een bloot vermoeden is het, dat ginds en elders nog Aanteekeningen, Steden, Persoonen en Geslagten betreffende, berusten, met welke mededeeling aan het Algemeen een weezenlijke dienst zou geschieden, en die tevens tot de Volledigheid van ons Werk niet weinig zou bijdraagen. Daar het voorneemen is, bij wijze van naaleezing, een Bijvoegzel op dit *Woordenboek* te vervaardigen, worden, derhalven, alle bezitters van onuitgegevene Stukken hier mede ernstig verzogt, dezelve ten spoedigste te zenden; kunnende dezelve van de

ongeschondene teruggave der Oorspronkelijke Papieren, indien dezelve verlangd worde, zich verzekerd houden. Met gelijken dank als deeze verlangde Stukken, zullen ook ontvangen worden de aanwijzingen van misstellingen, of van overgeslagene Artikelen, mids met een de bronnen, waar uit dezelve kunnen worden aangevuld, worden aangewezen. Van twee Provinciën, ontbreeken nog de beloofde Landkaarten. Te gelijk met de Bijvoegzels, zullen dezelve worden afgegeeven.

VADER

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

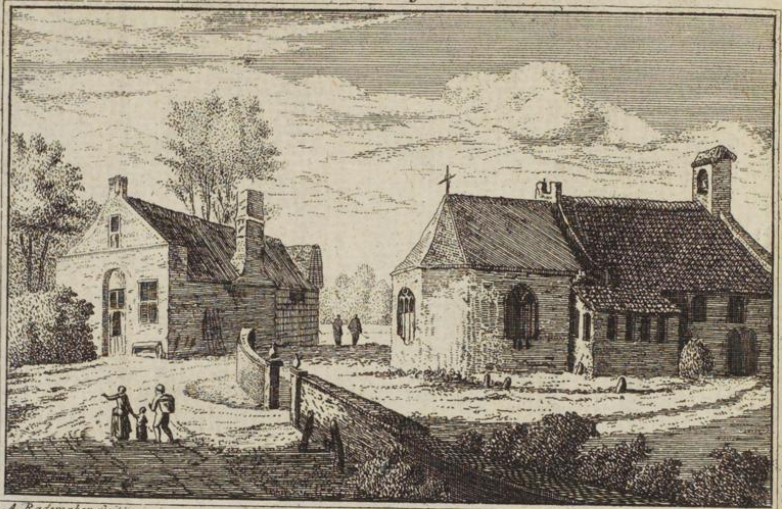
Z u i.

ZUILEN en WESTBROEK. In het Eenëndertigste Deel van ons *Woordenboek*, ter bekwaame plaatze, van *Westbroek* verflag gedaan hebbende, bepaalen wij ons hier tot de eerstgenoemde Heerlijkheid. Zij ligt in het Nederkwartier des Stichts van *Utrecht*, aan de Noordzijde van den Vegtstroom. Haare uitgestrektheid vinden wij begroot op vijf honderd twaalf Morgen en vierhonderd vijfentwintig Roeden Lands. Nu ongeveer driehonderd en vijftig jaaren geleeden, wierdt Heere FRANK VAN BORSSELEN, *Heer van Veere*, met deeze Heerlijkheid begiftigd, door den Bischoep van *Utrecht* en den Abt van *Oostbroek*, mids daar voor betaalende honderd Nobelen ééns, en eene jaarlijksche erkentenis van vier Ponden. Heere FRANK VAN BORSSELEN, zonder kinderen zijnde overleeden, kwam de Heerlijkheid *Zuilen*, volgens het regt van Erfopvolginge, aan zijne Zuster ELEONORA VAN BORSSELEN, gehuwd aan JAN VAN BUREN. Langs deezen weg kwam de Heerlijkheid in een ander Geslagt, te weeten, dat van *Kuilemburg*, naardien Heere JAN, laatst genoemd, geene andere kinderen dan eene Erfdogter naaliet, die van Heere GERRIT, *Heere van Kuilemburg*, de Echtgenootte was geworden. Wel haast verwisfelde nu wederom de Heerlijkheid van Geslagt. Heere GERRIT hadt eenen Zoon, JASPER genaamd, welke, onder andere kinderen, eene Dogter verwekte, die met WILLEM, *Graave van Renneberg*, trouwde. Deeze, op den elfden Julij des Jaars 1545, XXXV. DEEL. A op

op zijn Huis te *Zuilen*, zijnde overleeden, wierdt zijn Hart in de Kapel begraven, maar zijn Lichaam te *Oostbroek*, en zijne Ingewanden te *Westbroek*. Naderhand, egter, gelijk wij, op het Artikel *het Dorp Zuilen*, nader zullen verhaalen, is zijn Lichaam derwaarts overgebracht. Door het vroeger overlijden van eenen Zoone des Graaven VAN RENNENBERG, kwam, bij diens afterven, de Heerlijkheid *Zuilen* aan zijnen Kleinzoone JAN FRANÇOIS VAN RENNENBERG; die, om zijne kinderloosheid, dezelve naliet aan zijnen Neeve HERMAN, *Graave van Rennenberg*, Heere van *Aldenhorn*, en Proost van Sint Lambrechts Kerke te *Luik*, en van Oudmunster te *Utrecht*; welke deeze goederen overgedraagen heeft op JORIS LALAING, Vader van WILLEM LALAING, eersten Graave van *Hoogstraten*; wiens Zoon, ANTHONIS VAN LALAING, alzo hij zelve, door vroeger overlijden, den tijd der Erfopvolginge niet beleefde, daar van de eigenaar wierdt; doch de Heerlijkheid eerlang verkogt aan KASPAR QUINGET. Ten verzoeke van deezen, en ten zijnen behoefte, als mede van zijne naakomelingen, wierdt de Huizing van *Zuilen*, met het Erf, groot omtrent drie Morgens, en nog twee Landhoeven, gelegen in de Heerlijkheid, in plaats van Erfpagt, door de Gedeputeerde Staaten des Lands van *Utrecht* tot een onversterklijk Erfleen verklaard: onder deeze voorwaarde, dat het Leen, in gevalle van versterf of vervreemdinge, verzogt zou moeten worden met een Voeder Rhijnschen wijn, inhoudende vier Aamen: als mede, dat de Remonstrant, voor de Redemptie, of het afkooopen van den jaarlijkschen *Canon*, gaande uit de voornoemde Erfpagtgoederen, zijnde 's jaars negentien guldens en tien stuivers, in éénen zou betaalen de somme van tweeduizend guldens. KASPAR QUINGET, boven genoemd, verkogt de Heerlijkheid *Zuilen* aan ADAM VAN LOKHORST, Heere van *Akemade*. Deeze liet eene eenige Dogter naa, ELIZABETH VAN LOKHORST, die haaren Man, uit het Geslagt van REEDE VAN NEDERHORST, eene Dogter baarde, ANNA ELIZABETH, naa het overlijden van gemelden ADAM VAN LOKHORST, haaren Grootvader, *Vrouwe van Zuilen* geworden. Door haar huwelijk met HENDRIK JAKOB VAN TUYL VAN SMOOSKERKEN kwam de Heerlijkheid in dat aanzienlijk Geslagt,

zijn Her
broek, en
er, geij
en verho
het voss
RENNES
wilen en
G; die,
n Neve
den, om,
van Ont
gedraagen
, eersta
VAN LA
zijde de
wicde;
JONGER
ls mee
en, me
e Land
Erfpog,
chr in
orwac
dinge,
i wijz,
liraan,
hichien
zijnde
staalen
, bo
I VAN
semige
, van
erde,
I VAN
zwart
I VAN
i Ge
dag,

A Rademaker fecit

OUDE KERK te Zuilen

1615

slagt, welk dezelve gedurende een geruimen tijd heeft bezeten.

Zie MATTHEUS, *de Jure Gladii*; M. ALTING, *Notitia Germaniae Inferioris*; *Historie van het Utrechtsch Bisdom*.

ZUILEN, (*Het Dorp*) een vermaaklijk Dorp, in de boven gemelde Heerlijkheid, aan de rechter zijde van de rivier de *Vegt* gelegen, ongeveer een uur gaans beneden de Stad *Utrecht*. Indien *Thule*, in eene Ouden Giftbrief vermeld, het hédendaagsche *Zuilen* zij, moet het Dorp, zo niet al vroeger, immers zedert het begin der Negende Eeuwe, een aanweezen gehad hebben. Van ouds stondt hiér eene Kapel, met eene Vikarij, die ter begeevinge van den eigenaar der Heerlijkheid *Zuilen* stondt. In het voorgaande Artikel hebben wij verhaald, hoe het Lichaam des Graaven VAN RENNEBERG in de Kerk van het nabuurig Dorp *Oostbroek* wierdt begraaiven. De Kerk van dit Dorp, in den Jaare 1580, zijnde afgebroken, wierdt het Lichaam, nevens de Graftombe, na de Kapel van *Zuilen* overgebragt. In het begin der naast voorgaande Eeuwe wierdt de bovengemelde Kapel afgebroken, en, in de plaats van dezelve, ten dienste der Hervormden, eene nieuwe Kerk gebouwd, een klein, doch fraai gebouw, hebbende op den Voorgevel, na den *Vegtkant* gekeerd, een klein zeskantig Kloktorentje. Nogthans beriep men 'er geen en vasten Leeraar, maar wierdt, zints het Jaar 1620, tot in den Jaare 1652, nu en dan der Gemeente iets tot sfiginge voorgelezen. In het laatstgemelde jaar, na dikmaals herhaald aanzoek, beriep men 'er eenen vasten Leeraar, HENDRIK TEKMAN genaamd. Hij behoort onder de *Klassis van Amersfoort*. In den Jaare 1748 wierden in het Dorp en de Heerlijkheid, als mede in eene *Streek Lands*, *Zwezevenge* genaamd, aan de slinkerzijde van den *Vegtstroom* gelegen, en aan *Zuilen* onderhorig, in alles honderdzeventig Huizen geteld. Door zijne *Tichelbakkerijen* en *Steenovens* is *Zuilen* zeer vermaard. Een goed gedeelte der *Ingezeten* heeft daar van zijn bestaan. — Het Dorp *Zuilen* is, om

ZUILEN. (*Het Dorp*)

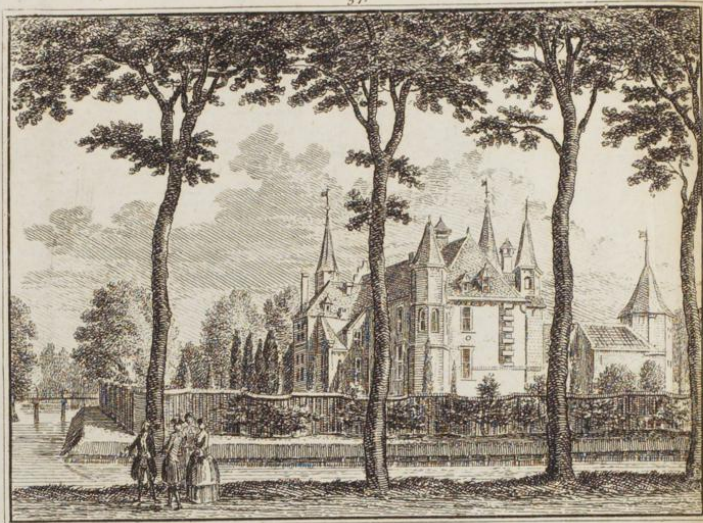
eene bijzondere reden, merkwaardig, en heeft zich eenen naam verworven, die, onder den invloed der Verlichtinge deezer tegenwoordige dagen, na de uitrooijing van overoude, hoe zeer bij veelen geheiligde, vooroordeelen, met een reikhalzend verlangen uitzien. Wij hebben het oog op het afschaffen der bij de meesten voor hoogstnadeelig geschatte gewoonte, het begraven der dooden onder dien zelfden grond, op welken de Christenen ter verheerlijkinge van den God des leevens openbaar verzamelen. *Zuilen*, voor zo veel ons bekend is, heeft, hier te Lande, het eerste voorbeeld gegeven van het afschaffen dier wanvoeglijke gewoonte. Te weeten, naa lang beraad, gevolgd van eupaarig besluit, wierdt, in den Jaare 1781, de Regeering der Plaatzte te raade, om, onder goedkeuring der Edel Mogende Heeren Staaten des Lands van *Utrecht*, als mede van den Heere der Heerlijkheid, op eenen korten afstand buiten het Dorp, eene Begraafplaats aan te leggen, en, met bewilliging der Ingezetenen, zich te verbinden, alle Lijken, zonder uitzondering, niet meer in de Kerk, maar allen ter dier plaatzte te begraven. Niet alleen bij 's Lands Staaten, maar ook bij den Heere en de Vrouwe van *Zuilen*, vondt het verzoek een gunstig gehoor. De laatstgemelden deden nog meer: zij verbonden zich niet slegts, om ten hunnen opzigte deezeloflijke gewoonte te zullen doen in agt neemen, maar zij wezen, daarenboven, een geschikten plek gronds aan, ten gemelden oogmerke bestemd, welken zij aan de bewindvoerders der Instellinge ten geschenke gaven. De begraaftplaats ligt, op een kleinen afstand, een weinig ten Westen van het Dorp *Zuilen*, eenige Roeden van den gewoonen Rijdweg. De Begraafplaats is omringd met eenen steenen Muur. De toegang pronkt met eene fraaie Poort, welke tot gepast Opschrift draagt de Zinspreuk: WY LEEVEN OM TE STERVEN.

Zie BROUËRIUS, *Utrecht Verheerlijkt*; AL-
TING, *Notit. German. Inferior.*; *Nieuwe*
Nederlandsche Jaarboeken.

zich eenen
 Verlichinge
 an overoude,
 met een rek-
 og op het af-
 gefchate ge-
 aliden groot,
 an den God
 zo veel en
 rbeeld gege-
 te. Te wee-
 nit, wierdt,
 raade, om,
 Staten des
 der Heerlij-
 , eene Bo-
 er Ingeen-
 izondering,
 saate te be-
 ook bij de
 verzoekt een
 meer: zij
 e deezel-
 ar zij wee-
 , ten gemot-
 indvoerden
 plaats lig-
 in het Dorp
 tweg. De
 . De toe-
 gepast Op-
 rVEN.

wijt; Al-
 r; Nier-

Zoo

De RIDDER HOFSTAD ZUILEN, en de Kerk te Zuilen.

J. d. B. del. 1749.

De RIDDER HOFSTAD ZUILEN, van een andere zijde.

J. C. S. f.

ZUILEN, (*Het Huis te*) in het bovengemelde Dorp, omtrent een Snaphaanschoot ten Oosten van de Kerk der Plaatz gelegen, is zekerlijk een der oudste Gestigten in zijne soort, in deezen oord, gelijk uit deszelfs gedaante duidelijk genoeg kan worden afgeleid. Het ouderwetsch Gebouw pronkt, naamelijk, met twee achtkantige Torens op de hoeken van den Agtergevel, en twee zeskantige Torens op de hoeken van den Voorgevel. De spitzen steeken boven het Dak van het Huis uit. Rondom ligt het Gebouw in breede en diepe Vijvers. Aan de voorzijde pronkt het met een ruimen Voorhof. De fraaie tuinen en beplantingen, agter het Huis, beslaan eene aanzienlijke uitgestrektheid. Van binnen ontmoet men een goed aantal Vertrekken, den luister van zijne vroegere en tegenwoordige bezitters waardig. In of omtrent het Jaar 1300 gestigt zijnde, wierdt het, in den Jaare 1536, door de Staaten des Lands van *Utrecht*, voor eene Riddermaatige Hoffstad erkend. Meermaalen verscheenen de eigenaars wegens hetzelfde ter Staatsvergaderinge van het Gewest.

Zie de gemelde Schrijvers.

ZUILENBURG, (*Het Huis te*) eene Riddermaatige Hoffstad, in het Overkwartier des Stichts van *Utrecht*, nabij het Dorp *Overlangbroek*, ten Noordwesten van de Kerk van die Plaatz. Langen tijd was het de eigendom van het aloud Stichtsch Geflagt UIT DEN ENG. Het Gebouw is een mengelmoes van oud en nieuwerwetsch. De oorspronkelijke gedaante is die van een vierkantig Steenen Huis. Hoewel het, in laateren tijde, door zijnen toenmaligen eigenaar Jonkheer FREDERIK CHRISTIAAN RYNHARD, Baron van *Reede*, Graaf van *Athlone*, van nieuws is opgehaald, vertoonen 'er zich, egter, nog eenige oude steenen Muuren. In den Jaare 1536, het tijdstip der Riddermatigheid van veele Hulzen in het Sticht van *Utrecht*, wierdt ook het *Huis te Zuilenburg* tot die waardigheid verheven.

Zie *Tegenwoordige Staat van Utrecht*.

ZUILESTEIN, (De Heerlijkheid) gelegen in het Overkwartier des Stichts van Utrecht, een weinig ten Noorden van den Rhijn, bijkans op gelijken afstand tuschen de Steden Rhenen en *Wijk bij Duursledc*. Zij draagt ook, zomtijds, den naam van *Leersum*; onder welke benaaming wij, ter voegzaame plaatze in ons *Woordenboek*, daar van reeds een kort verslag gedaan hebben; waarbij wij, egter, nu nog het volgende moeten voegen. Grootc oneenigheden ontstonden, in het voorste gedeelte der naastverloopenc Eeuwe, over deezc Heerlijkheid. ADELHEID VAN REEDE, Dogter van GODDARD VAN REEDE, *Heere van Amerongen*, in den Jaare 1609, het Huis *Zuilestein* verkogt hebbende, voor eene somme van tienduizend guldens, aan JOAN RENESSE VAN DER AA, Proost van *S. Jan te Utrecht*, verkteeg deezc vervolgens, in den Jaare 1613, dat gedeelte van de Heerlijkheid *Amerongen*, welk den Domproost behoorde, en vervolgens de Heerlijkheid van *Zuilestein* uitmaakte, in erfpagt. Hier tegen verzette zich de Heer VAN AMERONGEN, beweerende, dat het Goed, als aan *Fideicommiss* onderhevig, niet buiten zijn Geslagt mogt vervreemd worden. Bij deezen twist kwam nog een andere, tuschen de beide genoemde Heeren, over de paalen of grenscheidingen der wederzijdsche Regtsgebieden. De Staaten des Lands van *Utrecht* bemoeiden zich met dit geschil, en betengelden het voor eenigen tijd. Doch het vuur was wel gesmoord, maar niet gebluscht. Met nieuwe woede begon het, van nieuws, te branden, zints aan den Heere VAN AMERONGEN het hooge Regtsgebied wederom in pandschap was gegeven. FREDRIK HENRIK, *Prins van Oranje en Nassau*, Stadhouder van het Gewest, ziende, dat zonder zijne tuschenkomst, de pels bezwaarlijk zou kunnen getroffen worden, stak zich eindelijk in de zaak, een middel hebbende uitgedagt, om aan dezelve een voegzaam einde te maken. Na alvorens de overhoop liggende partijen met elkander te hebben bevredigd, kogt hij de Heerlijkheid *Zuilestein*, met alle derzelver onderhoorigheden. De Heeren Geëlgcerden, uitmaakende het Eerste Lid der Staatsvergaderinge des Lands van *Utrecht*, en de Ridderfchap, zijnde het tweede Lid, bekrachtigden, in den Jaare 1630,

dien

dien koop door hunne goedkeuring. 's Jaars daar aan volgende sloot Prins FREDRIK HENRIK met den Heere VAN AMERONGEN een Verdrag, raakende de Landscheiding der beide Heerlijkheden *Zuilestein* en *Amerongen*, als mede wegens derzelver hoog, middelbaar en laag Regtsgebied, benevens den Impost van Cijs en Gruit. Ook dit Verdrag verworf den stempel en het gezag der bekratiging van hunne Edelmogenden; die, daarenboven, den Prinse ten gevalle, de Heerlijkheid *Zuilestein* met het hooge Regtsgebied beschonken. Hoewel dus alles tot genoegen zich schein geschikt te hebben, vertoonde 'er zich eene nieuwe zwaarigheid, hoewel van eene gantsch andere natuur. Zo klein, en binnen zo enge paalen, was de Heerlijkheid *Zuilestein* beslooten, dat men 'er ter naauwer nood een genoegzaam aantal perfoonen vondt, welke, tot de bediening van het regt, de noodige bevoegdheden en vereischten bezaten. Om in die ongelegenheid te voorzien, verzon de Prins een voegzaam hulpmiddel. Hij liet het oog vallen op de belendende Heerlijkheid *Leersum*, met oogmerk om dezelve met *Zuilestein* te vereenigen, en alzo het bovengemelde bezwaar uit den weg te ruimen. De Heerlijkheid *Leersum* was een eigendom der Staaten 's Lands van *Utrecht*, welke aldaar hoog, middelbaar en laag Regtsgebied oeffenden. Aan hun Edelmogenden liet derhalven FREDRIK HENRIK den voorflag doen, of dezelve genegen zijn zouden, voor eene voegzaame somme, door verkoop, de Heerlijkheid *Leersum* aan hem af te staan. Op dien voorflag wierdt eene volle Staatsvergadering belegd, tegen den vierëntwintigsten Februarij des Jaars 1632, en, naa eenige raadpleegingen, in dezelve besloten, „ in aanmerkinge van 's Prinse groote verdiensten, aan zijne „ Hoogheid in vollen eigendom in geschenke op te draagen „ alle het Regtsgebied in *Leersum*, benevens de Thinsen, „ Pagthoenderen of Kapoenen, en den Erfpagt van den Wind „ en het Stroogeld”; omtrent negentien guldens hadt dit alles, jaarlijks, aan 's Lands Staaten opgebracht. Aldus en langs deezzen weg wlerden *Zuilen* en *Leersum* onder éenen Heer gebracht. Volgens Uitersten Wille van Prinse FREDRIK HENRIK, kwam, bij deszelfs overlijden, *Zuilestein* aan zijnen Natuurlij-

lijken Zoode FREDRIK VAN NASSAU, van welken wij, in een afzonderlijk Artikel, eenige bijzonderheden zullen mededeelen. WILLEM VAN NASSAU, Zoon van FREDRIK, door WILLEM DEN III, Koning van *Groot-Britannie*, tot *Graaf van Rochefort* verheven, wierdt, naa zijns Vaders overlijden, Heer van *Zuilestein*. Naa zijn overlijden, voorgevallen op den twaalfden Julij des Jaars 1708, kwam zijn Zoon, WILLEM HENRIK VAN NASSAU, in het bezit daar van; doch hij genoot het slegts een korten tijd, naamelijk tot op den tweeden December des Jaars 1710, wanneer hij, door zijn overlijden, de heerlijkheid naliet aan zijnen broeder FREDRIK VAN NASSAU, *Graave van Rochefort, Heere van Waijstein*. — Te zamen beslaan de beide Heerlijkheden eene uitgestrektheid van honderdachtënzeventig Morgens Lands. Blij de opneeming, in den Jaare 1748 gedaan, teide men 'er, in alles, zeventig Huizen.

Zie *Tegenwoordige Staat van Utrecht*;
HALMA. *Woordenboek*.

ZUILESTEIN, (*Huis te*) gelegen in de straks vermelde Heerlijkheid, tusschen de Dorpen *Leersum* en *Amerongen*, is een der oudste adellijke Gestigten in deezen oord. De tijd, in welken het gebouwd wierdt, is ons niet gebleeken, maar alleenlijk, dat het, in de vroegste tijden, gelijk ook deszelfs naam genoegzaam aankondigt, een eigendom geweest is van het aanzienlijk en overoud Geslagt VAN ZUILEN. Naa het uitsterven der oorspronkelijke bezitters, wierdt JAN VAN ZUILEN VAN NATEWISCH daar mede verlijd, op den zesëntwintigsten Februarij des Jaars 1465. Hem volgde, in de maand September des Jaars 1497, zijn Zoon WOUTER VAN ZUILEN VAN NATEWISCH; welke het, óp den eenëndertigsten Maart des Jaars 1502, verkogt aan DIDERIK VAN BEEREWEERT. Tot in de maand Augustus des Jaars 1516 bleef hij daar van in 't bezit, wanneer hij, bij verkoop, den eigendom overdroeg op FREDERIK VAN SELDENACQ, des Heiligen Roomschen Rijks Erfkokenmeester. Van hem erfde het zijn broe-

broeder, JAN VAN SELDENACQ, van wien het overging op JAKOB VAN SELDENACQ. Thans kwam het *Huis te Zuilestein* in een ander Geslagt, naardien de laatstgenoemde eigenaar, op den negentienden November des Jaars 1549, hetzelfde verkogt aan ERNST VAN NYENRODE, Ridder, van welken deszelfs Dogter, GEERTRUYD VAN NYENRODE, hetzelfde heeft geerfd, in de maand October des Jaars 1558. Thans kwam het Huis in het Geslagt van *Amerongen*, door haar huwelijk met GODARD VAN REEDE, *Heer van Amerongen*, die het naliet aan zijne Dogter ADELHEID, gehuwd aan THOMAS MARCUS VAN WINGFELT. Wat 'er, zedert, door den verkoop aan JAN VAN RENESSE VAN DER AA, met opzigt tot het Dorp, is voorgevallen, hebben wij in het naastvoorgaande Artikel verhaald. — Het *Huis te Zuilestein*, in den Jaare 1536, toen het de eigendom was van FREDERIK VAN SELDENACQ, des Heiligen Roomschen Rijks Erfkokenmeester, door de Staaten des Lands van *Utrecht*, voor Riddermaatig verklaard, is een deftig Gestigt. Prins FREDRIK HENRIK heeft daar aan merkelijke verbeteringen gemaakt, en bragt het in de gedaante, in welke het zich tegenwoordig vertoont. Rondom is het voorzien met Trapgevels, op ieder van welke een zittende Leeuw is geplaatst, die een Wapen vasthoudt. Tusschen de twee voorste Gevels rijst, van den grond af, een vierkantige Toren, acht of negen verdiepingen hoog, alle welke met Vensters of Raamen voorzien zijn. Van boven pronkt de Toren met een Bol, uit welken een Windwijzer uitsteekt. Ter wederzijden van den Trapgevel, op de zijden van het Huis, ziet men twee kleine Hangtorentjes, even als de groote Toren met Bollen of Knoppen gedekt. Aan den Ingang over den Brug staan twee spitse Torentjes, en aan het Voorplein een steenen Muur, langs welke eene Graft loopt. Voor 't overige zijn bij het Huis ruime en regelmatige Plantaadjn aangelegd.

Zie MATTHEUS, de *Jure Gladii*; HALMA, *Woordenboek*; *Tegenwoordige Staat van Utrecht*.

ZUILESTEIN, (FREDRIK VAN NASSAU, Heer van) was de vrugt van ongeoorlofd den Minnehandel van FREDRIK HENRIK, Prins van *Oranje en Nassau*, Stadhouders der Vereenigde Nederlanden; Prins, die, voor 't overige, met den naam van verscheiden goede hoedanigheden ten grave daalde, doch gewisfelijk, in het oog der onbevooroordeelde Reden, den luister van dien roem deedt taanen, door deeze botviering aan den drang zijner driften. Den naam der Vrouwe, aan welke FREDRIK HENRIK de trouwe, aan zijne beminnelijke Echtgenoot gezwooren, opofferde, vinden wij nergens vermeld, ook niet den tijd of de plaats der geboorte van het Prinslijk speelkind. Zijn Natuurlijke Vader, hem voor zijnen Zoon erkennende, liet toe, dat hij niet slegts zijnen Voornaam droeg, maar dat ook de nauwe betrekking, door den titel VAN NASSAU, algemeen waereldkundig wierdt. *Heer van Zuilestein* wierdt hij gebijnaamd, zints hij, naa het overlijden van Prins FREDRIK HENRIK, die Heerlijkheid bij erfenis hadt bekoomen. Van zijne vroege jeugd was hij in den Krijgsdienst opgetrokken; en bekleedde, ten tijde als zijn Vader stierf, den rang van Kolonel van een Regiment Voetknegten, in dienst van den Staat der Vereenigde Nederlanden. Met behoud van dien rang en post, wierdt de Heer VAN ZUILESTEIN, in vervolg van tijd, aangesteld tot Gouverneur van den jongen Prins van ORANJE, naderhand in 's Lands Geschiedenisfen, onder den naam van WILLEM DEN III, wijd vermaard. Hij bekleedde dien post tot in den Jaare 1666. Thans, gelijk bekend is, beraamden de Staaten van *Holland* eenige schikkingen omtrent 's Prinsfen opvoeding, meer geschikt om hem Vrijheid- en Vaderlandsgezinde begrippen in te boezemen. Geraaden vondt men het, uit dien hoofde, van den jonge Prins te verwijderen, allen, die voor Engelschgezind te boek stonden. De Heer VAN ZUILESTEIN moet als zodanig bekend geweest zijn. Althans men ontnam hem zijne waardigheid als Gouverneur, welke vervolgens aan den Heere JOAN VAN GEND, *Heere van Oosterweede*, wierdt opgedraagen. Tot schadeloosstelling, voor deeze verlaating, bekwam ZUILESTEIN een Jaargeld van vierduizend guldens, voor den tijd van vijf jaaren, welke men

re-

rekende dat, zonder dit voorval, zijn post nog zoude hebben moeten duuren. Van tijd tot tijd nam hij deel in de Krijgsverrigtingen, ter plaatze alwaar 's Lands belang zijnen dienst vorderde. Want, hoewel bekend voor een ijverig aankleever van het Huis, waar uit hij was gesproten, viel nimmer zijne Krijgsdapperheid in verdenking. In den Jaare 1672 diende ZUILESTEIN in het Leger van den Staat, onder zijnen Natuurlijken Neeve, Prinse WILLEM DEN III. In de maand October diens jaars, terwijl *Woerden* in de magt der Franschen was, waagde de Prins eenen aanslag tot ontzet van die Stad. De post aan de *Grevenbrugge*, tusschen de straks genoemde Stad en *Utrecht*, wierdt den Heere VAN ZUILESTEIN roebetrouwd. De *Franschen* kenden het gewigt van dien post, om dat dezelve hun den toevoer van manschap en krijgsgoodwendigheden van *Utrecht* afsneedt. Uit *Woerden* op denzelven eenen uitval doende, verdedigde zich de Heer VAN ZUILESTEIN een geruimen tijd met Vaderlandsche dapperheid. Een einde aan dezelve maakte een vijandlijke kogel, welke hem dood ter aarde deedt vallen. *Grevenbrugge* viel straks daar op in de vijandelijke handen. De Franschen voerden het Lijk des gesneuvelden binnen *Woerden*, doch zonden het, eerlang, met teekenen van hoogagtinge voor 's Krijgsmans betoonde dapperheid, aan Prinse WILLEM DEN III, die zich thans op den post omtrent de *Nieuwerbrugge* hadt gelegerd. Het Lijk des Heeren VAN ZUILESTEIN wierdt, zedert, in zijne Heerlijkheid, staatelijk ter aarde besteld.

Zie COSTERUS, *Historisch Verhaal*; VALKENIER, *Verward Europa*.

ZUILESTEIN, (JOHAN VAN RENESSE VAN) was een dier moedige Regenten, welke harts genoeg bezaten om tegenstand te bieden aan Prinse MAURITS, ten tijde als deeze openlijk zijnen toeleg aankondigde, om 's Lands Vrijheid den hartader af te snijden. Naa verscheiden andere verrigtingen, welke bij de zulken, die het met het Vaderland wel meenden, geoordeeld wierden tegen de Vrijheid aan te loopen, hadt

hadt MAURITS, in de maand Mai des Jaars 1618, de Regeering te *Nymegen* veranderd, om dat dezelve, zints geruimen tijd, merkelijke genegenheid betoond hadt omtrent de Remonstranten, welke, zedert eenigen tijd, in die Stad, en wel voornaamlijk ook in het Kwartier van *Nymegen*, tot een aanzienlijk getal waren aangegroeid. Gelijke gesteldheid van zaaken, in andere Gewesten, met name ook in de Stad *Utrecht*, maakte de gemoederen ongerust, en deedt hun aldaar eenen zelfden willekeurigen maatregel dugten. De Heer JOAN VAN RENESSE VAN ZUILESTEIN hadt thans, nevens den Heere JUSTUS VAN RYZENBURG, Heere van *Rijzenburg*, van wegen *Utrecht*, zitting in de Vergadering van de Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden in 's *Graavenhage*. Beide Afgevaardigden, eenerlei inzicht van zaaken hebbende, hadden het voorgevallene te *Nymegen* niet vernomen, of zij gaven deswegen, aan hunne Lastgeeveren, hunne bekommernis te kennen. In eenen Brief, door hen na *Utrecht* gezonden, en door beiden onderteekend, gaven zij duidelĳk te verstaan, hoedanig zij over 's Prinses gedrag oordeelden. De Regenten, te *Nymegen* van hunnen post ontslagen, noemde zij *geoppresseerde* of *verdrukte Heeren*, en *Vroomen*, die men bij desjein of met opzet voorneemens was te verlaaten. Voorts meldden zij, in den zelfden Brief, „ dat „ zijne Doorluchtigheid, tegen reden en tot misnoegen van „ de goeden, op den voorslag van die van *Nymegen*, ter „ Algemeene Staatsvergaderinge was toegelaaten.” Zij voegden 'er eenige waarfchuwingen nevens, naar hunne meening, berekend ter afwendinge van dreigende gevaaren. Naderhand, toen het gevaar niet meer dreigde, maar daadlijk drukte, zijnde Prins MAURITS in eigen perfoon binnen *Utrecht* gekoomen, liet ZUILESTEIN zijne wooning in 's *Graavenhage* tot eene Vergaderplaats gebruiken van verscheiden Heeren, Stichtfche Grooten, om gezamentlijk te beraadslaagen, wat hun, in deezen netelligen toestand van zaaken, te doen stondt. Doch het gevolg deezer raadpleegingen was het zelfde, 't geen doorgaans wordt ondervonden, wanneer ongewapende welmeenendheid tegen gewapende heerschzucht overftaat. MAURITS fchikte alles naar zijnen wil; ZUILESTEIN wierdt,

VAN)
 , de Regge
 zims gerub
 omree de
 die Stad, en
 ynegen, xx
 e gellidde
 k in de Stad
 i deet van
 dugten. De
 van, neven
 Rijzenburg,
 van de Alpe
 Graavenka
 zaaken be
 t venouwe,
 t, kunne be
 na Utrecht
 zij doudelijc
 oordeelma
 egen, neven
 i Pruwen,
 ns van te
 Brief, n, be
 smogen van
 megen, te
 " Zij weg
 te meelij,
 Naderhand,
 ijke drukt,
 Utrecht ge
 raavenhage
 en liestee,
 egen, wat
 loen lruok.
 se zellde,
 gewapende
 overtuat.
 IN wicdt,
 21-

Z. 111)

111, de Rapp
 e, sine pen
 nit carcer de
 in die lat, m
 Rynge, m
 ijke gelidit
 ook in de lat
 en die lat
 dages de
 thas, oren
 a Rijnse, m
 van de lip
 *) Graen
 n ziele lo
 het verzoen
 ee, hant to
 en in Livet
 n zij dieldit
 eg verdien
 slagen, van
 en Franse,
 met se u
 drit, „ in
 vinnige m
 vinnige, m
 e.“ Zij vop
 me mout,
 . Nalant,
 dlijc drit,
 Livet p
 Graenlop
 den lient,
 lazen, m
 dou lat.
 he zelle.
 mperpend
 e oerha
 mte wint,
 11

'T DORP GROOT, ZUNDERT.

'T DOR

zedert, over zijne, dus genoemde, wederspannigheid, in regren betrokken, en mogt zich gelukkig agten, met verlies van ampten en waardigheden, althans zijn leeven te behouden.

Zie *Interrogatorien* VAN SUYLESTEYN, enz.

ZUILICHEM; (KONSTANTYN HUIGENS, *Heer van*) zie HUIGENS, (KONSTANTYN) *Heer van Zuilichem*, Deel Eenënwintig van ons *Woordenboek*.

ZUNDERT, (*Groot*) dus genoemd, in onderscheiding van *Klein Zundert*, waar van wij vervolgens zullen spreken, is een aanzienlijk Dorp, gelegen aan den gewoonen Rijdweg tusfchen de Steden *Antwerpen* en *Breda*, in de Baronnie, en op den afstand van ongeveer drie uren gaans, in het Zuidwesten, van de laatstgenoemde Stad. Hoewel hier zeer veele Roomschgezinden woonen, heeft men 'er tevens eene Kerk ten dienste der Hervormden; het is een vrij aanzienlijk Gebouw, pronkende met een hoogen spitzen Toren. De Leeraar, welke hier den predikdienst waarneemt, verrigt insgelijks dat werk in het naburig *Rijsbergen*: welke twee Dorpen, daarenboven, in het Burgerlijke, éénem Dingbank uitmaaken. Nu ruim vijftig jaaren geleeden, wierdt het getal der inwooneren van *Groot Zundert*, van beiderlei fexe, jongen en ouden, op tweeduizend driehonderd en tweeënvijftig begroot. — Een weinig buiten *Zundert* staat een Heerenhuys, *het Huis te Laar*, ook wel *het Hof*, genaamd. Het is een aanzienlijk Gebouw, van rondomme uit breede en wijde Graften of Vijvers opgetrokken. Van wegen de menigte van Landerijen, bestaande uit Zaal- en Weilandden, Beemden en Bosfchen, tot dit Huis behoorende, brengt het zijnen elgenaar aanzienlijke voordeelen op.

ZUNDERT, (*Klein*) in onderscheiding van het naastvoorgaande dus genoemd, ligt flegts op een kleinen afstand van *Groot Zundert*, omtrent een half uur gaans nader aan *Breda*. In vroegere dagen plagten hier veele Leden van den
Her-

Hervormden Godsdienst te woonen; zij verrigten hunnen openbaare Eerdienst in eene vrij ruime Kerk, welke met een fraaien Toren pronkt. Het Gestigt is nog in weezen, doch thans buiten gebruik, om dat de Gereformeerde inwooners zijn uitgestorven.

ZURENDONK, een Dorp in de dus genoemde Meierij van *'s Hertogenbosch*, met de twee nabijgelegene Dorpen *Maarheeze*, of *Moerheeze*, en *Gastel*, te zamen uitmakende de *Baronnie van Kraanendonk*. Oudheid- en Taalkundigen willen, dat de uitgang *Donk*, in welchen de naamen van verscheiden Plaatzten in de Meierij eindigen, zo veel te kennen geeft als hoog verhevene plaatzen in laage of broeckagtige Landen. De Baronnie van *Kraanendonk* behoorde, weleer, aan WILLEM DEN III, Stadhouders der Vereenigde Nederlanden en Koning van *Groot-Britannie*. Na deszelfs overlijden, en bij de verdeeling zijner naagelaatene goederen, tusschen den Koning van Pruissen en JOAN WILLEM FRISO, *Prins van Oranje en Nassau*, Stadhouders van *Friesland en Groningen*, viel de Baronnie van *Kraanendonk* den laatstgemelden te beurt. Tot op de jongste Omwenteling is dat erfdeel, benevens veele andere goederen van gemelde zijne Koninklijke Majesteit, in het Huis van *Oranje en Nassau* gebleeven. *Zurendonk*, ongeveer vijf uren gaans ten Noordwesten van *Helmond* gelegen, is een middelmatig Dorp. Men heeft 'er eene Gereformeerde Kerk, die niet zeer groot is, doch met een tamelijk hoogen spitzen Toren pronkt. De Leeraar, welke hier den gewijden dienst waarneemt, bedient insgelijks de Hervormde Gemeente te *Maarheeze*, een half uur gaans in het Zuidoosten van daar gelegen. Hij is Lid der *Klasfis van Peel- en Kempeland*.

ZUTTEN, (*Het Graaffchap*) heden ten dage meer algemeen onder den naam van *Kwartier van Zutten* bekend, thans uitmakende een gedeelte der Provincie van *Gelderland*, grenst ten Oosten aan het Bisdóm van *Munster*, ten Noor-

Noorden aan de Provincie *Overijsel*; ten Westen aan het Kwartier van de *Veluwe*, of meer eigenlijk aan de Rivier de *Tsjel*, welke hier tot eene grenscheiding verstrekt, en eindelijk ten Zuiden aan *Kleefland*. De geleerde *ALTING*, nevens veele anderen, den naam deezes Graaffschaps of Kwartiers *Zutfeen* (speldende, is van oordeel dat de oorsprong of reden der benaaminge moet gezocht worden in de *Veenen*, ten Zuiden van dit Landschap gelegen. *Zuidveen* of *Zuidfeen* zou dus de oorspronkelijke spelding weezen.

Vroeger, dan in de Negende Eeuwe, outmoet men, aangaande *Zutfen*, onder den titel van Graaffschap, geen gewag bij de aloude Schrijvers. Ongegrond, intusfchen, is het, dat de vroegste vermelding tot naa het midden dier Eeuwe zou moeten worden te rug geschoven. Iumers vindt men, op het Jaar 810, onder den titel van *Graave van Zutfen*, zekeren *WICHARD*, of, gelijk anderen hem noemen, *WICHMAN* vermeld, die uit den Huize van *Saxen* afkomstig was. Drieëntwintig jaaren laater komt ons voor, 't zij een Zoon of ander bloedverwant, onder den zelfden titel, *REINIER*, die, 't zij onmiddelijk, of door tusschenkomst van anderen, wierdt opgevolgd van zekere *ADELHEID*, Graavinne van *Zutfen*, welke, in den Jaare 856, met *ROBERT*, Heere van *Heusden*, in den echten staat zich liet verbinden. Zints dien tijd, tot in den Jaare 1076, zijn de berigten, wegens de erfopvolging der Graaven van *Zutfen*, zeer gebrekkig. De laatste, welke dien afzonderlijken titel voerde, was *GEERLAK*. In het gemelde jaar de zijde des Bischops van *Utrecht* tegen Graaf *DIRK* van *Holland* volgende, sneuvelde hij in het beleg van *Tselmonde*. Hij liet geene kinderen naa. Het Graaffschap kwam diensvolgens aan zijnen halven Broeder *GERARD*, Zoone van *OTTO DEN I*, Graave van *Gelder*. Zints dien tijd zijn de Graaven van *Gelder* altoos ook te gelijk regeerende Graaven van *Zutfen* geweest. Weshalven, wanneer men, in vervolg van tijd, in 's Lands Geschiedenissen, Edelen aantrest, die zich *Graaven van Zutfen* noemden, door dezelve geene anderen, dan afstammelingen van het aloude Huis van *Zutfen*, maar geenziens regeerende Graaven van dat Landschap, moeten verstaan worden. De ongeluk-

hige

lige ARNOUD, Hertog van *Gelder*, om zich tegen zijnen wederspanningen Zoon ADOLF te handhaaven, verpande, in den Jaare 1472, nevens het Hertogdom *Gelder*, het Graaffschap *Zutfen*, aan KAREL, Hertog van *Bourgondie*, bij eene overeenkomst, op den dertigften December des gemelden jaars, te *Brugge* geflooten. Volgens de voorwaarden, daar bij getroffen en gefloten, zouden *Gelder en Zutfen*, voor driemaahonderdduizend Rhijnsche guldens, aan den gemelden Hertogen KAREL VAN BOURGONDIE worden afgeftaan, om dezelve in pandfchap, naar Duitfche Regten, te bezitten; mids dat gemelde Hertogdom *Gelder* en Graaffschap *Zutfen*, door het te rug betaalen van de genoemde fomme, en van de onkosten, daar op gevallen, door gemelden Hertog KAREL VAN BOURGONDIE, in en ten behoeve van deeze Landfchappen gemaakt, ten allen tijde wederom zouden kunnen ingelost worden.

Hertog KAREL VAN BOURGONDIE, Pandelgenaar van het Graaffschap *Zutfen*, niet lang naa deeze overeenkomst zijnde overleeden, beschreeven de *Gelderschen* eenen Landdag te *Nymegen*. Hier namen zij het besluit, het Hertogdom *Gelder* en het Graaffschap *Zutfen* op te draagen aan ADOLF VAN EGMOND, den bovengenoemden Zoone van wijlen Hertog ARNOUD VAN GELDER. Doch deeze opdracht hadt geenen voortgang, uit hoofde van het fpoedig overlijden des benoemden Hertogs en Graafs. Hij liet twee onmondige kinderen na, eenen Zoon en eene Dogter, KAREL en PHILIPPA genaamd. Over deeze beslooten zij, de Voogdij aan ADOLFS Zuster, KATHARINA, op te draagen; die straks daar op, om befcherming voor haar zelve en haaren Neef en Nicht, tegen den Bourgondifchen Aanhang, bij LODEWYK DEN XI, Koning van *Frankrijk*, aanhieldt. Daarenboven, deedt zij ernstig aanzoek bij de Hertogin MARIA, Dogter van Hertoge KAREL VAN BOURGONDIE, en haaren Gemaal, MAXIMILIAAN VAN OOSTENRYK, dat de kinderen van haaren Broeder ADOLF, die te *Gend* in bewaaring wierden gehouden, haar mogten te rug gezonden worden. Doch de Hertog hadt hier geene ooren na; 't welk de Staaten des Graaffschaps *Zutfen* dermaate van hem en de Bourgondifche heerschappij vervreemde,

de, dat zij te raade wierden, in de Maand Augustus des Jaars 1478, het Graaffchap te verpanden aan HENDRIK VAN ZWARTSENBURG, *Bisfhop van Munfter*, voor eene fomme van zestienduizend Rhijnsche Guldens: onder beding, dat hij het Graaffchap aan de regte en wettige Erfgenaamen wederom zoude inruimen, zo ras zij hem de betaalde pandpenningen wederom zouden te rug gegeeven hebben.

Tot een twistappel, tusfchen twee magtige Vorften, verftrekte het Graaffchap *Zutfen*, nevens het Hertogdom *Gelder*, in den Jaare 1542. De gefchilvoerende partijen waren Keizer KAREL DE V en WILLEM, *Hertog van Kleeve en Gu-lik*. Niet met den degen, maar met de pen, wierdt deeze twist gevoerd. Reeds zedert het Jaar 1539 hadt Hertog WILLEM zijn regt op het Hertogdom *Gelder* en het Graaffchap *Zutfen* fttaande gehouden, en aan de Rijksvorften zijne fchriftlijke verdediging van zijnen eigendom toegezonden. Gedeeltelijk bouwde hij zijn regt op zekere overeenkomst, door hem, in den voorgaanden Jaare 1538, met Hertog KAREL VAN GELDER en Graave van *Zutfen* en 's Lands Staaten, getroffen. Inzonderheid, egter, voerde hij, ter verdediging van zijne eigen aanspraak en eigendom, aan, zijne afkomst uit Vorften, die, zints eenen zeer langen reeks van jaaren, wettige Heeren van *Gelder* en *Zutfen* geweest, en als zodanig, door 's Lands Staaten en Ingezetenen, waren erkend geworden. Naa het overlijden van REINOUD DEN IV, Hertog van *Gelder*, was, naar zijne meening, volgens de natuurlijke opvolging, het Hertogdom, en dus ook het Graaffchap *Zutfen*, vervallen aan ADOLF, Hertog van *Berg*, wiens Grootvader, van Vaders zijde, een broeder van WILLEM, Vader van REINOUD, geweest was. Ook was ADOLF, door Keizer SIGISMUND, met het Hertogdom verlijd geweest. Doch ARNOUD VAN EGMOND, wiens Grootmoeder, van Moeders zijde, eene Zuster van Hertoge REINOUD zelveu geweest was, was, dit niettegenftaande, meester van het Hertogdom en Graaffchap gebleeven. ADOLF, zohder kinderen zijnde overleeden, hadt, benevens alle zijne overige Heerlijkheden, daarenboven ook zijn regt op het Hertogdom *Gelder* en het Graaffchap *Zutfen* nagelaaten aan zijns Broeders Zoone,

GERARD. Keizer FREDRIK hadt deeze erfmaaking bekrachtigd; als zijnde de aangefelde erfgenaam, door zijne Keizerlijke Majesteit, met deeze twee Vorstendommen verlijd geworden: gelijk dan ook vervolgens gemelde Hertog GERARD het regt op die Vorstendommen aan zijnen Zoone, WILLEM, hadt nagelaaten. De laatstgenoemde, Hertog WILLEM, hadt ter Gemaalinne genomen SIBILLA VAN BRANDENBURG, en bij dezelve eene Dogter verwekt, MARIA genaamd; die vervolgens de Moeder was geworden van den tegenwoordigen Hertoge van *Kleeve en Gulsik*, aan welken zij al haar regt op het Hertogdom *Gelder* en het Graaffchap *Zutfen* hadt afgeftaan. — Zodanig was het hoofdbeloop der bewijsredenen, welke Hertog WILLEM, ter zijner verdediging, aanvoerde; terwijl hij, evenwel, op den gemelden overdragt, door zijne Moeder op hem gedaan, voornaamlijk zijn regt op de beide Landfchappen bouwde.

Keizer KAREL DE V, altoos van heerschezucht brandende, en door papieren wapenen zich geen onderfeld regt willende laaten ontnemen, 't welk hij niet zou geschroomd hebben, met staal te verdedigen, verzuimde niet, om voor als nog op gelijke wijze als zijn tegenstreever voor zijnen eisch en aanspraak in de bres te springen. Om zijnen slag te zekerder te neemen, bediende hij zich van de pen van den vermaarden *Frieschen* Staatsman, VIGLIUS AB AYTTA VAN ZULCHEM. In den tijd van twee dagen stelde deeze een uitvoerig Geschrift, 't welk, vervolgens, in den Jaare 1541, op den Rijksdag te *Regensburg*, wierdt ingeleverd. 't Lust ons, tot volledigheid der Historie, den hoofdinhoud ook van dat Geschrift hier in te laschen. Keizer KAREL, of liever diens penvoerder VIGLIUS, merkte, onder meer andere bijzonderheden, aan, dat ARNOUD VAN EGMOND, aan Hertoge REINOU DEN IV nader in den bloede bestaan hebbende, en, diensvolgens, ook van hem nadere Erfgenaam geweest zijnde, dan Hertog ADOLF VAN BERG, gevolglijk ook hem met regt in het Hertogdom en Graaffchap was opgevolgd; — dat Hertog KAREL VAN BOURGONDIE, in den Jaare 1472, ARNOUD VAN EGMOND het regt op het Hertogdom *Gelder* en het Graaffschap *Zutfen* afgekogt, en zelfs, in het volgende jaar, aan

GERARD, Graave van *Gulik*, voor den afstand van 't geen hij op deeze Heerlijkheden meende te eischen te hebben, eene goede somme gelds betaald hadt; — dat deeze afstand, door GERARDS Zoonen, WILLEM en ADOLF, en vervolgens ook door Keizer FREDRIK, bekrachtigd geworden was, en dat MARIA, des Keizers Grootmoeder, en PHILIPS, des Keizers Vader, zedert, met het Hertogdom *Gelder* en het Graaffschap *Zutfen* waren verlijd geworden; — dat KAREL VAN EGMOND, midlerwijl, zich van deeze Heerlijkheden hebbende meester gemaakt, nochtans, eerst te *Gorinchem*, en vervolgens te *Graave*, met den Keizer overeengekomen was, dat dezelve Heerlijkheden, in gevalle hij zonder wettige erfgenamen mogt koomen te overlijden, aan den Keizer zouden koomen; — dat, eindelijk, noch GERARDS Zoon, WILLEM, noch WILLEMS' Dogter, MARIA, noch derzelver Echtgenoot, JAN VAN KLEVEE, Vader en Moeder van den tegenwoordigen Hertog van *Gulik* en *Kleeve*, naa GERARDS afstand, gedurende een tijdverloop van meer dan zestig jaaren, in 't geheel geene aanspraak op *Gelder* en *Zutfen* gemaakt, en zelfs nagelaaten hadden, de titels deezer Heerlijkheden te voeren. De zaakvoerder van KAREL DEN V besloot uit alle deeze bewijzen, dat 's Keizers regt op het Hertogdom *Gelder* en het Graaffschap *Zutfen*, als geground en aan geene regtmaatige tegenspraake onderhevig, moest erkend worden. Het voeren van den pennestrijd nam hier mede nog geen einde. De Hertog van *Gulik* en *Kleeve* nogmaals het woord voerende, liet een tweede Geschrift vervaardigen, waarin hij des Keizers bewijzen tragtte te ontzenuwen, en 't welk hij insgelijks des Rijksvorsten deedt ter hand stellen. Hij erkende, in zijn Geschrift, den afstand, door GERARD, Graave van *Gulik*, aan Hertoge KAREL VAN BOURGONDIE, ten opzichte van het Hertogdom *Gelder* en het Graaffschap *Zutfen*, gedaan; doch hij beweerde met een, dat deeze afstand was geschied op de uitdruklijke voorwaarde, dat het Huis van *Bourgondie* hem tegen de Heeren VAN EGMOND zoude beschermen: voor zo veel, intusfchen, deeze voorwaarde niet was naagekoomen, besloot Hertog WILLEM daaruit, dat de afstand van geene waarde, en dus als in 't geheel niet

geſchied, moest gerekend worden. — Om dit tegenschrjven te wederleggen, merkte *VIGLIUS*, in naame van zijnen Keizerlijken Meester, in een tegenvertoog, aan, dat Graaf *GERARD VAN GULIK* de penningen, voor den afstand van *Gelder* en *Zutfen*, hem beloofd, met 'er daad hadt ontvangen, doch dat zo min als hij zelve, zijne Opvolgers, den Keizer noch deszelfs Voorzaaten, uit hoofde van deezen afstand, immer om bescherming tegen de Hertogen van *Gelder*, uit den Hui-ze van *EGMOND*, verzogt hadden.

Van geene baate, intusſchen, was al dit over- en wederſchrjven. De Rijksvorſten, 't zij om dat ze in het geſchil geen behoorlijk doorzigt hadden, en alzo zich onmagtig bevonden om de wettigheid van den eisch van wederzijden te beoordeelen, 't zij om dat ze de Keizerlijke ongenade vreesden, indien zij zich voor Hertog *WILLEM* verklaarden: zeker is het, dat de zaak, op den Rijksdag, eerst ſleepende wierdt gehouden, en vervolgens aan den ſpijker gehangen. Nogthans hadt Keizer *KAREL* zijn hart op *Gelderland* geſteld, en beſchouwde hij de bemagtiging daar van als een ſtuk voor hem van de hoogſte aangelegenheid. Een magtig Leger verzamelde hij, diensvolgens, om met de wapenen Hertog *WILLEM* te noodzaaken tot eene overgave, tot welke zijne ſchriftelijke Vertoogen, tot nog toe, ongenoegzaam gebleeken waren. Te meer beſloot Keizer *KAREL* tot dien ſtrengen maatregel, om dat Hertog *WILLEM*, hangende den bovengemelden pennestrijd, tegen hem eenige vijandlijke verbintenissen hadt aangegaan.

Voorspoedig ſlaagde Keizer *KAREL* in zijne Krijgsverrigtingen, en bragt hij Hertog *WILLEM*, binnen korten tijd, in zulk eene engte, dat hij, vreezende, behalven het Hertogdom *Gelder* en het Graaffchap *Zutfen*, ook zijn Hertogdom *Gulik* te zullen verliezen, geraaden vondt, zich te onderwerpen. Met zijn Leger bevondt zich thans Keizer *KAREL DE V* voor *Venlo*. Derwaarts begaf zich dan de Hertog; als een overwonnene viel hij zijner Keizerlijke Majesteit te voet, bekende zijne misdaad in het bieden van tegenſtand aan het doorluchtig hoofd des Keizerrijks, en ſmeekte om genade. Dit viel voor in den afloop des Jaars 1543. Op den zeven-

den

J. B. Weyers, inv. et delin.

W. H. W. Schell, fecit.

HERTOG WILLE M, VALT KEIJZER KAREL V. TE VOET, EN STAAT ZIJN
HERTOGDOM GELDER EN GRAAFSCHAP ZUTFEN AAN HEM AF.

genfchryven
nen Kei-
af GERARD
Gelder en
gen, doch
leizer noch
und, immer
ik den Hie-

en wete-
het gebil
magtig bo-
terzijden re
nde vrees-
den: ziele
nde wiede-
en. Nog
esteld, en
stuk voor
leger ver-
rtog wu-
te schif-
eken wa-
gen ma-
gemelden
stien had

verricht-
tijd, in
Herog-
rtogdom
onder-
KAARL
og; als
voet,
an het
maade
zevend-
dera

den September slooten zij een onderling Verdrag, waarbij, onder andere, Hertog WILLEM van zijn Regt op het Hertogdom *Gelder* en het Graaffchap *Zutfen*, voor altoos, afstand deedt, ten behoeve des Keizers.

Weinige dagen, naa dat dit Verdrag was gesloten, kwamen de Staaten van *Gelder* en *Zutfen* den Keizer, in zijne Tent voor *Venlo*, hulde doen. Van zijnen kant bevestigde de Keizer hunne Regten en Privilegien, beloovende, geene Ampten te zullen geeven dan aan bekwaame lieden, die 'sLands taal spreeken konden, en in eigen perfoon de Ampten bedienden. In 't bijzonder verbondt hij zich, geenen Stadhouder over *Gelder* en *Zutfen* te zullen stellen, dan die 'sLands taale kundig was. Daarenboven beloofde de Keizer, de Landen met geene schattingen te zullen bezwaaren, dan in welke Baanerheeren, Ridderfchappen en Steden deugdelijk en naar oude gewoonte zouden bewilligd hebben. Zijne Keizerlijke Majesteit bekrachtigde, in het volgende jaar, alle deeze punten, bij Opene Brieven, gedagteekend te *Spiers*, op den tweeëntwintigften van April. Aldus kwam Keizer KAREL DE V, naa een langduurigen Oorlog, aan het gerust bezit van het Hertogdom *Gelder* en het Graaffchap *Zutfen*, de laatften in de thans genoemde zeven vereenigde Gewesten, welke zijner uitgestrekte heerschappij onderdaanig wierden. Reeds kort naa de bemagtiging hadt Keizer KAREL, tot Stadhouder over het Hertogdom en Graaffchap, aangesteld RENÉ VAN CHALONS, *Prins van Oranje*, die reeds over de Provincie van *Holland* die zelfde waardigheid bekleedde. In 's Keizers naam ontving hij de gewoone hulde.

Tot in den Jaare 1572 bleef het Graaffchap *Zutfen* met de Spaansche heerschappij vereenigd. Door den Graaf VAN DEN BERGE wierdt het daar van afgetrokken, en tot de zijde der Staaten overgebracht. Voor eenen tijd wierdt het, zedert, wel afvallig; doch van nieuws tot onderwerping zijnde genoodzaakt, nam het, in den Jaare 1579, deel in de Utrechtsche Unie, en is, van dien tijd af, een Lid gebleeven van het Bondgenootfchap der Vereenigde Gewesten.

Niettegenstaande deeze inlijving, deedt 'er zich, van tijd tot tijd, een en ander op, die zich den eigendom van het

Graaffchap *Zufen* aanmatigde. Het waren de aftammelingen van den in 's Lands Gefchiedenisfen zo vermaarden LAMORRAAL, Graave van *Egmond*, in den Jaare 1568, te *Brussel*, door het Zwaard des Scherpregters gefneuveld, welke deeze aanspraak maakten. KAREL, Zoon van den onthalsden Graave, hadt, eenigen tijd naa zijns ongelukkigen Vaders aflijvigheid, in *Holland* eenige vrugdooze poogingen aangewend om herstel in de Voorouderlijke bezittingen. KARELS Zoon, LODEWYK, hadt zijnen eisch op het Graaffchap *Zufen* op de *Munstersche* Vredehandeling ingebracht. Al voeger hadt hij den titel van Hertog van *Gelder* en Graave van *Zufen* aangenomen, en was, tot het afleggen van denzelven vergeefs vermaand zijnde, gebannen uit de Staaten des Konings van *Spanje*. PHILIPS, Zoon van LODEWYK, hadt, met even ongelukkigen uitslag als zijn Vader op de *Munstersche*, zijne belangen ingebracht op de *Nymeegsche* Vredehandeling.

In weerwil van dit alles kwam een telg van het doorluchtig Geslagt, met den dikmaals ontzegden eisch, van nieuws, ter baane. Deeze was PROKORIOUS FRANÇOIS, Graaf van *Egmond*, Zoon van den laatstgenoemden. De *Rijswijksche* Vredehandeling was het tooneel, alwaar hij zijne zaak bepleite. Behalven andere Heerlijkheden, op welke hij aanspraak maakte, zie hier hoe de tegenwoordige Graaf VAN EGMOND zijn regt op het Graaffchap *Zufen* zegt te bepleiten. Hij vertoonde, dat JAN DE I, Graaf van *Egmond*, gehuwd geweest was met MARIA, Dogter van JAN, Heere van *Arkel*, en van JOANNA VAN GELDER, die eene Dogter was van WILLEM, Hertoge van *Gulik*, en van MARIA, Dogter van REINOUD, Hertog van *Gelder* en Graave van *Zufen*, en van SOFIA, Erfdogter van *Mechelen*; — dat JOANNA VAN GELDER twee Broeders hadt gehad, WILLEM en REINOUD, die beide, de een naa den anderen, Hertogen van *Gulik* en Graaven van *Zufen* geweest, doch zonder kinderen overleeden waren; — dat, naa derzelver aflijvigheid, hunne nalaatenfchap was verdeeld geworden onder de naakomelingen van JOANNA VAN GELDER, zijnde twee Zoonen van haare Dogter MARIA, ARNOUD en WILLEM VAN EGMOND, die beiden, door Keizer SIGISMUND, met het Graaffchap *Zufen*

waren verlijd geworden; onder beding dat de laatste deeze Heerlijkheid niet eerder zoude bezitten, dan naadat zijn Broeder zonder kinderen zou overleeden zijn; — dat ARNOUD, zijne Heerlijkheden verpand hebbende aan KAREL, Hertoge van *Bourgondie*, overleeden was, zonder de pandpenningen volkomen ontvangen te hebben, terwijl, evenwel, Hertog KAREL zich meester hadt gemaakt van het Graaffchap *Zutfen*; — dat ADOLF, Zoon van ARNOUD, kort hierna gestorven zijnde, diens Zoon, KAREL, door de Staaten, tot Graaf van *Zutfen* beroepen zijnde, overleeden was, zonder kinderen na te laten; — dat bij zijnen dood, het Regt, welk hij op zijns Vaders nalatenschap gehad hadt, vervallen was op de afstammelingen van zijnen Oud-Oom, WILLEM, die, te gelijk met ARNOUD, KARELS Grootvader, met het Hertogdom *Gelder* en het Graaffchap *Zutfen* was verlijd geworden; — dat een dier afstammelingen, en wel de regte, was, de onthalsde LAMORAAL, *Graaf van Egmond*, van welken de tegenwoordige Graaf van EGMOND in eene rechte linie afftamde: als zijnde de gemelde LAMORAAL geweest een Agter-Kleinzoon, van WILLEM, den Broeder van ARNOUD VAN EGMOND; — dat ingevalle men mogt van oordeel zijn, dat ADOLF VAN EGMOND, door zijnen Vader onterfd geweest zijnde, zijn Zoon KAREL geen Regt op de Voorvaderlijke Goederen konde hebben, men dan moest toestemen, dat dezelve zo veel eerder op WILLEM VAN EGMOND vervallen geweest waren; — dat de Koningen van *Spanje*, als Opvolgers der Hertogen van *Bourgondie*, geen Regt altoos konden hebben op het Hertogdom *Gelder* en het Graaffschap *Zutfen*, om reden dat de Pandpenningen niet ten volken betaald waren geworden, en om dat het gedeelte der bedongene sommen, 't welk onbetaald was gebleeven, daar bij gerekend zijnde de Renten, tot heden toe daar op gelooopen, zeer veel meer dan het betaalde gedeelte bedroeg; — dat, eindelijk, de Staaten van *Gelder* en *Zutfen* 'er even weinig Regt op hadden, om reden dat dezelve geen grooter Regt hadden kunnen verkrijgen, dan PHILIPS DE IV, Koning van *Spanje*, hun hadt kunnen afftaan.

Op dit Vertoog, welks kragt, naar het oordeel van alle des kundigen, zeer ligt konde ontzenuwd worden, wierdt eenigen tijd gezweegen. In den Jaare 1698 vonden, eindelijk, de Staaten des Landschaps geraaden, door het Hof des Vorstendoms *Gelder* en des Graaffschaps *Zutfen*, een Tegen-
 Protest te doen in 't licht geeven. Het geschrift was geteekend den dertigsten Januarij des gemelden jaars. Deszelfs hoofdzakelijke inhoud kwam hierop neder „ Dat zekere
 „ GHILLET, zich noemende Gelastigde van den Graave van
 „ EGMOND, eene Verklaaring en Protest hadt ingeleverd,
 „ vervattende eenen ongegronden Eisch op het Hertogdom
 „ *Gelder* en het Graaffchap *Zutfen*, zonder dat de gemelde
 „ GHILLET, op de *Rijswijksche* Bijeenkomst, erkend geweest
 „ was, en zonder dat zij ook wisten, dat 'er, van zulk
 „ eenen Eisch, eenig gewag was gemaakt in de *Munster-*
 „ *sche* en *Nymeeegsche* Verdragen; — dat zij, hierom, de
 „ overgelerde Verklaaring en Protest nietig en van onwaarde
 „ verklaarden, uit den naam der Staaten van *Gelder* en *Zut-*
 „ *fen*, zonder dat zij, voor tegenwoordig, konden goedvin-
 „ den, de redenen te wederleggen, die in de Verklaaring
 „ vervat waren: welke Verklaaring, daarenboven, eene op-
 „ eenstapeling van mislagen, zo ten opzigte van het Regt,
 „ als van de Gebeurde Zaaken, gelijk ook eene menigte
 „ van handtastelijke onwaarheden, behelsde.”

Van eenige merkwaardige voorvallen, in de etlijke jongstverloopene jaaren, het Graaffchap *Zutfen* bijzonderlijk betreffende, zullen wij nu nog een beknopt verslag mededeelen. Eene zwaare Overstroming, in den Jaare 1754 voorgevallen, veroorzaakte ginds en elders, in het Graaffschap, groote schade. De oorzaak hier van was, het opzwellen tot eene ongewoone hoogte van het Riviertje *de Berkel*, 't welk uit *Munsterland* vloeiende, zich binnen de Stad *Zutfen*, door het zogenaamde *Broekierter*, in den *Tisfel* plagt te ontlasten, doch welke laatstgemelde Rivier thans tot eene ongewoone hoogte zijnde opgezet, niet meer waters konde bergen. De omliggende Landen rondom de Stad vertoonden als eene opene zee. In de Heerlijkheid *Borkelo* waren opgezetenen, wier Huizen, voorheen, altoos voor Watersnood beveiligd

ge-

geweest waren, in de droevige noodzaaklijkheid, elders een goed heenkomen te zoeken. Op zommigen plaatsen stonden de Huizen tot aan de daken onder het water. In den Berkeldijk ontstonden twee Doorbraaken. Hier door wierdt de toegang van het platte Land na de Stad *Zutfen*, door alle de Poorten, ééne uitgezonderd, afgesneeden. Binnen de Stad klom het water tot zulk eene hoogte, dat niet alleen alle de Kelders vol liepen, maar ook de laage plaatsen en sraateh overstroomd wierden. Zelf was eene der Kerken, voor eenigen tijd, onbruikbaar geworden. — Diergelijk een Ramp trof, van nieuws, dit Graaffchap, in den Jaare 1764. Twee Doorbraaken in den Kanonsdijk jaagden het water tot zulk eene hoogte op, dat het gantsche Landschap bijkans zich als eene baare Zee vertoonde. — Van aangenaamer vermeldinge is de werkzaamheid, vooral zedert de laatste groote veertig jaaren, in het Graaffchap *Zutfen* aangevangen of voortgezet. Behalven de Yzergieterijen, in de Provincie *Gelderland* en elders niet ongemeen, waarin het oud Yzer van nieuws gesmolten, en tot Potten, Platen en andere gereedschappen of werktuigen wordt gevormd, leidde de Heer JOAN KOENRAAD BRAND eenen Yzeroven, of, om ons van het algemeen aangenomen kunstwoord te bedienen, eene *Yzerhutte* aan, te *Uft*, in het Graaffchap *Zutfen*, niet verre van de Kleeffche Grenzen. In deeze Yzerhuten maakt men zeer goed en goedkoop Yzer, uit het Oehr, 't welk daar omsreeks wordt gegraven. Het Oehr, of de Yzer-Ertz ligt, in dit gedeelte des Graaffchaps, oppervlakkig, en als een dikke harde korst, tuschen de Aardbeddingen in. Door middelen van houweelen, hamers, schoppen en andere zwaare werktuigen, haalen de arbeidslieden het uit den grond, en brengen het voorts na de Yzerhutte, om aldaar gesmolten te worden. Men graaft 'er de Yzer-Ertz zo overvloedig, dat men het Oehr, in zeker opzigt, beter koop kan bekoomen, dan de Houtskoolen zelve, die ter smeltinge gebruikt worden; dewijl de kregel Boer, ondersteund door baatzoekende Opkooers, weetende de noodzaaklijkheid der Houtskoolen, dezelve op een hoogen prijs houdt. De Yzer-Erts, welke in het Graaffchap *Zutfen* wordt gevonden, is al vrij rijk.

De honderd ponden ruwe stoffe leveren, niet zelden, tus-
schen de zestig en zeventig ponden goed Yzer. — Een kort
verslag, aangaande de werkzaamheid in de bovengemelde Yzer-
huten, zal, vertrouwen wij, veelen onzer Leezers niet
onaangenaam zijn. Tot het smelten van Yzer heeft men, ge-
meenlijk, ongemeen groote Ovens, welker Muuren eene
ongemeen zware hette kunnen wederstaan, en nu eens groo-
ter, dan wederom kleiner, gebouwd worden. Met deeze
Ovens heeft gemeenschap de Buis van een zwaaren Blaas-
balg, die, als de Oven gloeiende is, het vuur gestadig aan-
blaast, en brandende houdt. Deeze Blaasbalg wordt bewogen
door Paarden of door Menschen; of anders, gelijk dit in de
Yzerhute bij *Uift* geschiedt, doet men denzelven werken
door middel van raderen, die door loopende wateren bewo-
gen worden. In zulk een Oven, aan welken een geweldig
groot stookgat is, werpt men, eer dezelve gestookt wordt,
op den Smeltpan, of in het midden van den Oven, eene
menigte gegloeide Houtskoolen, naar gelange van de hoeveel-
heid van Yzer-Erts; welke Houtskoolen, door de rondom
woonende Opgezetenen, van Beuken- of Eikenhout gebrand,
en uitgedoofd worden, met oogmerk om 'er zich naderhand
tot het Yzer smelten van te bedienen. Op deeze Koolen werpt
men vervolgens de Erts, naa dat alvorens dezelve, zo veel
doenlijk is, tot kleine stukjes is gebroken. Zomtijds wordt
onder deeze stoffe leevende Kalk gemengd; doch dit heeft in-
zonderheid plaats, ingevalle de Erts zeer vast is. Vervolgens
worden hier op, laag om laag Erts en Koolen gelegd, tot
dat de Oven behoorlijk vol is. Den Oven aldus zijnde ge-
vuld, steekt men 'er den brand in, die, door middel van
den gemelden Blaasbalg, gestadig wordt aan den gang gehou-
den. De Erts kookt men zo lang, tot dat dezelve genoeg-
zaam gesmolten en gietbaar wordt geoordeeld. Thans giet
men de dus gesmolten Erts tot Staaven; die, vervolgens,
naa eens en andermaal, van nieuws, aan het vuur blootge-
steld geweest te zijn, door herhaald en langduurig smeeden
en slaan, van haare aanklevende scorie, of schuim en vui-
ligheid gezuiverd worden: waar naa men ze verder weder-
om, naar goedvinden, in kleiner of grooter, breeder of
smal-

smaller staaven verdeelt, en aldus Staafzyzer bekomt. Wat voorts aangaat het gieten van ijzeren Potten, Platen, Kogels, Kanon en ander Yzerwerk; hier toe worden door Werklieden, die men *Formers* noemt, uit Klei, tot het fatsoeneeren van welke zij eene bijzondere handigheid bezitten, Vormen vervaardigen, geschikt naar zulke stukken, als men gezind is te gieten. Het aldus in Vormen gegoten Yzer ondergaat geene verdere smeeding; 't welk de reden is, dat het altoos broozer en minder van waarde, dan het Staafzyzer is. Te *Amsterdam*, om dit in het voorbijgaan aan te merken, heeft men eene Yzergieterij, staande op het Roeters-Eiland, alwaar dit in *Gelderland* gegooten Yzer hergooten wordt: welk Yzertuig, als zijnde andermaal gesmolten en gezuiverd, uit dien hoofde den voorrang verdient boven het uit Oehr onmiddellijk gegoten Yzer.

Reeds in de voorgaande Eeuw waren 'er geschillen ontstaan over de Grenscheiding, tusschen het Kwartier van *Zutfen* en het Hoogsticht van *Munster*. Men hadt wel, van tijd tot tijd, daar omtrent eenige schikkingen beraamd, doch de zaak altoos onafgedaan gelaten. In den Jaare 1765 wierdt men te raade, het stuk ernstig bij de hand te neemen, en, ware het mogelijk, tot eene volkomene afdoening te brengen. Gelastigden, van wederzijden, daartoe benoemd, slaagden zo gelukkig, dat zij, in de maand October des gemelden jaars, de Grenscheidingen, tot wederzijdsch genoegen, bepaalden. Tot wegneeminge van onzekerheid, en ter voorkoominge van oneenigheden in het toekomende, kwamen de Gelastigden overeen, de Landscheidingen door steenen Paalen af te perken. Het daadlijk zetten dezer scheidpaalen gescheide in het volgende Jaar 1766, waarbij aan alles de vereischte bekragtiging wierdt gegeven. Ten zelfden tijde vereiffende men ook een nog hangend geschil, meer bepaaldelijk het Kwartier van *Gelder* en het *Bisdum Munster* betreffende, raakende zeker Regt van *Weide*, *Koppelweide* of *Composum* genoemd, waaruit niet zelden hoogloopende onaannameheden, tusschen de Opgezetenen van wederzijdsche landen, gereezen waren.

Eene

Eene onderneeming, die veel goeds beloofde, wierdt, in den Jaare 1777, in het Kwartier ter hand gelagen. De Heer Mr. WILLEM HENDRIK VAN HASSELT, door verkeerung met den Leenaar der *Walsche* Gemeente te *Arnhem*, den Heere GEVANON, uit het Zuidlijk gedeelte van *Frankrijk* geboortig, eenige kundigheden hebbende opgedaan omtrent het aankweken van Zijde, waar toe de Heer VAN HASSELT reeds voorheen eenige liefhebberij bezat, begaf zich na een Landgoed, niet verre van de Stad *Zutfen* gelegen, met oogmerk om 'er zich op den Landbouw toe te leggen. Met een bedoelde hij het bijzonder oogmerk, om, volgens de onderrigtingen van den Leenaar GEVANON, vermeerderd met kundigheden, opgedaan uit verscheiden Schrijvers, Zijdewormen te kweken, Zijde te winnen, en door het neemen van proeven te onderzoeken, hoe verre men deeze kweekerij hier te Lande zou kunnen brengen. Naa het doorworstelen van veelerhande zwaarigheden, en door onvermoeide naarstigheit, gelukte het den Heere VAN HASSELT, naa verloop van tien jaaren, witte en geele Zijde te winnen, welke, door lieden deezer zaake kundig, met de *Fransche* en *Italiaansche* Zijde gelijk gefield wierdt.

Van nieuws trof het Kwartier een zwaare Ramp, in den Jaare 1784. Voor de hoofdstad des Distrikts borst, in de maand Februarij des gemelden jaars, de bevrozene rivier *de Ysel* los, met een vernielingdreigend geweld. Schrikwekkend was het gedruis der afdrijvende Yschotzen. Tot eene vervaarende hoogte schooven die Schotzen op elkander, naar gelange van het klimmen van den Stroom. Deeze, daar zij, in den beginne, slegts langzaam was geklommen, begon nu, allengskens, met ongelooftijken spoed, zeer hoog op te zetten, zo dat het water, in den aanvang der maand Maart, eene der Poorten van de bovengenoemde Hoofdstad invloede. Tot nog toe was men voor Dijkbraak behoed gebleeven. Ook deeze ramp vermeerderde, eerlang, de elende. Bij het, dus genoemde, *Hoendernest* bezweek de Dijk; het water, nu een open hebbende, stroomde, met schrikbaarend geweld, door het Gat. Deerlijk was, onder dit alles, de toestand der Opgezeeten ten platten Lande; doch aan hun was geen hel-

helpen, zo lang het opzetten der Riviere, en het overschui-
ven der Yschozten, duurde. Zo ras de eerste aandrang eenig-
zins bedaard was, en nog meer toen het water begon te
zakken, was aleman in de weer, om den noodlijdenden alle
mogelijke hulp toe te brengen. Door middel van Vaartuigen
haalde men Menschen en Beesten uit de omliggende Landen
en Plaatzten, en bragt ze te *Zutfen*. Niettegenstaande eenige
Poorten deezer Stad waren toegedamd, stondt dezelve, op
zommige plaatzen, zo diep onder water, dat men de lieden,
in de ondergelegene oorden woonagtig, door middel van
Schuiten, de levens- en andere noodwendigheden, moest
toevoeren. Op de zelfde wijze voorzag men ook in de
behoefien der bewooners van het platte Land; deezer jammer-
staat was tot zulk eene hoogte geklommen, dat men, op
verscheiden plaatzen, elendelingen aantrof, die, uit de daken
hunner deerlijk gehavende wooningen, gretige handen reik-
ten na de aangeboden behoeften en ververschingen.

Dus verre gesproken hebbende van de algemeene Historie
van het Kwartier van *Zutfen* in het bijzonder, zullen wij
deszelfs Geographische verdeeling kortelijk aanwijzen. Vol-
gens de tot nog toe gebruikelijke verdeeling, bekleedt het
Kwartier van *Zutfen* de derde plaats onder de vier Kwartie-
ren van *Gelderland*. Behalven de Hoofdstad, welke den zelf-
den naam als het Kwartier voert, ontmoet men in hetzelfde
vier bemuurde, hoewel kleine, Steden, welke, tot nog toe,
met uitsluiting van de overige Plaatzten van het Gewest, in
de Staatsvergaderinge plagten beschreeven te worden, en al-
daar haare Stem uitbragten. Zij zijn de volgende: *Doesburg*,
Deutekom, *Lochem* en *Grol*. Nog twee Steedtjes heeft men
er, welke, tot vóór de Omwenteling, in de regeling der
Kwartiersbelangen, niet gekend wierden: zij zijn *Breevoort*
en *Borkelo*. Voorts heeft men, ten aanzien van het Land-
gebied, de volgende verdeeling in agt genomen. I. *Het*
Schoutampt van Zutfen, behoorende aan de Hoofdstad,
waarin men de volgende Dorpen en Gehugten aantref: *Vor-*
den, *Almen*, *Gorsete*, *Warensvelt*, *Wichmont*, nevens de
Adelijke Huizen *te Dorth*, *Dam*, *Voorst*, *Bezelink*, *de*
Boedelhof, *Velden*, *Vorden*, *Hakfors*, en *Brunsborg*. —

II. Het

II. Het *Landdrostamt van Zutfen*, bevattende *Zelhem, Hummel, Hengel, Steendre, Ruurloo*, en *Dotekom buiten*, als mede de *Kasteelen Leemkoul, Kervel, Hummel, Enghuizen, Hagen, Ruurloo, Middeler, Wildenburg, Brantzenburg, Baak, Holthuizen, Spansweerd, en Heynoort*. — III. Het *Richteramt van Doesburg*, bestaande in het *Karspel van Angerlo*, met de in- en buitenheemsche *Drempt, Keppel*, en de *Huizen van Oldenhoven, Keppel, Kel, Bingenarden, de Uilenpas*, en *Gysbeek*. — IV. Het *Schoutamt van Lochem*, waar onder behooren de *Kreits of Kring van Verwolde*, nevens de *Adelijke Huizen Pol, Verwolde, Laar, Amsen, Langen, Kluize, Diepenbroek, Netelhorst, Heest*, en *Karzenburg*. — V. Het *Drostamt van Breevoort*, bevattende het *Stedeken van dien naam*, nevens de *Dorpen Winterswijk, Aalten*, en *Dinksperlo*, als mede de *Adelijke Gestigten Travenhorst, Vrageren en Walvoort*. — VI. De *Heerlijkheid van Borkelo*, bestaande in het *Stedeken van dien naam*, de *Dorpen Eybergen en Geisteren*, en de *Adelijke Huizen Tignagel, Kysveld, Fokking, Amerschat, Bloyshuis*, en *Botshuis*. — VII. Het *Erfamt van Anholt*.

Niet eenerlei is de grond van het Graaffchap Zutfen. Op zommige plaatzen is dezelve zandagtig en schraal, elders leemagtig, en ook niet zeldzaam, in andere oorden, goede en vaste klei. Veengronden, van onderscheidene deugd, zijn 'er ook niet ongemeen; men graaft 'er Turf, beter en slegter, naar gelange van den grond. Hier en daar ontmoet men in de Veenen eene stoffe, die, even ligt als Tonder of Zwam, vuur vat, en ook in de plaats daar van door de Landlieden wordt gebruikt. Dat men, op zommige plaatzen, *Yzer-Erts* aantreft, hebben wij boven reeds aangegeekend, daar wij van de *Yzerfmeelterijen* in het Graaffchap gewag maakten.

Van de Regeering deezes Kwartiers zullen wij hier geen uitvoerig verslag doen, als zijnde derzelve gedaante, zints de jongste Omwenteling, geheel verdweenen. Dit volgende, om te dienen ter aandenkinge aan de voorgaande dagen, zullen wij alleenlijk aanmerken, dat, naamelijk, de Regeering voormaals bestondt uit *Ridderschap en Steden*, gezamenlijk uitmaakende de *Staten des Graaffchaps Zutfen*. De Ridder-

her

4

(chap)
berattende Zaken,
en Dierken buiten,
V, Hummel, Eng,
Waldenburg, Brau-
en Hooft. —
lands in het Ke-
semische Drenps,
ppel, Kel, Din-
Het Schoutamp
t of Kring van
walde, Laar,
Horst, Heest, be-
vevoort, be-
de Dorpen
de Adellijke
— VI. Da
bedeken van
en de Ade-
schot, Bloy-
Inhoft.
Zuifen. Op
raal, elders
iden, goede
deugd, zijn
ner en leg-
ntmoer men
of Zwam,
Landlieden
Yzer. Eus
daar wij
nkten.
hier geen
arte, zins
volgende,
gen, zul-
tegeering
mentlijk
de Rid-
der.

+ graafst. Lutphen

COMITATUS
ZUTPHANIE,
 five
 Ducatus Gelriae
TETRARCHIA
 Zutphanienſis.

- De Teyken:
- Stads
 - Forts
 - Dorps
 - Kloosters
 - Kloosters
 - Kloosters
 - Kloosters
 - Kloosters

Tab. 4.

79

S T I F T

Vreden

Borckel st.

Rafstaek

Vruchting

B R E

Walyen

Couen
Raetman

Kupel

Graas ofte
Pleggen poel

Wintersnyck

Travenhorst

Medhae

Bracken

Medhaefe veē

Oosten dorp

Soelen Veē

L I C H

Swol

Lantwees

Steen Ooven

Marthuse

Marvelt

Brandvelt

Gr

Winkelhorst

Swol broeck

Loover

Marvelt
Haveriger
Veē

Recken

t'loo

Grooten holt

Nieu

Herckhuyfen

Marckel

Holense Veē

Holten

S

t' Rybelse veen

R

Y

Dese Schale begrype drie Vuren gaens.

Mech

nholt

Lan cfort

GE

Swanen

Gender

Wes

INGE

Our

yfse

E T

Ea n

Our

Stroom

Oofse tr

ennel

com

Bray

Zyon

Mars

ren

Vorg

Nienbeck

Hol

11

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

Mech
 nholz
 Loo sfort
 GE
 Gander
 Wyl
 INGE
 Cur
 yRe
 E T
 C
 n. Oyl
 Gr
 .om
 2ym
 rau
 Vre
 sandek
 44

Handwritten text, likely a legend or description of the map, written in a cursive script. The text is very faint and difficult to read, but appears to be organized into several lines or paragraphs.

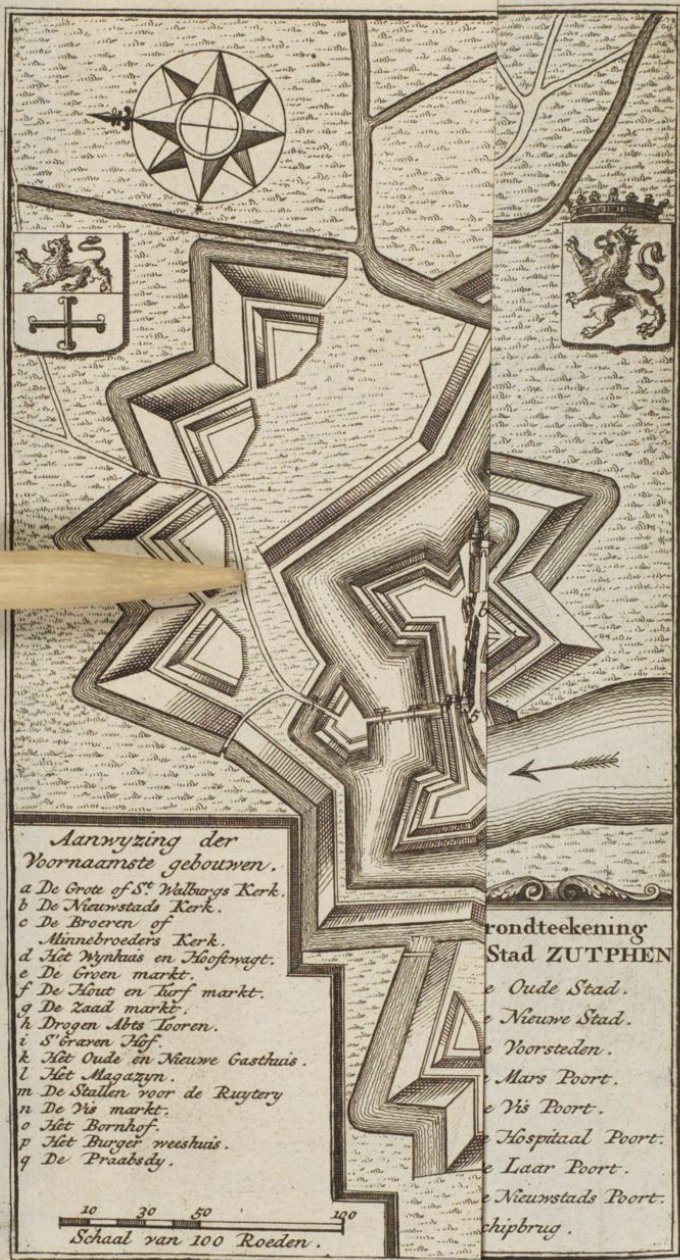

Die vorstehende
 Plan ist nach
 dem Original
 gezeichnet
 und enthält
 die Grundrisse
 aller Gebäude
 welche in
 demselben
 Orte
 vorhanden
 sind

Die vorstehende
 Plan ist nach
 dem Original
 gezeichnet
 und enthält
 die Grundrisse
 aller Gebäude
 welche in
 demselben
 Orte
 vorhanden
 sind

Die vorstehende
 Plan ist nach
 dem Original
 gezeichnet
 und enthält
 die Grundrisse
 aller Gebäude
 welche in
 demselben
 Orte
 vorhanden
 sind

*Aanwyzing der
Voornaamste gebouwen.*

- a De Grote of S^t. Walburgs Kerk.
- b De Nieuwstads Kerk.
- c De Broeren of
Minnebroeders Kerk.
- d Hét Wynhuys en Hoefwagt.
- e De Groen markt.
- f De Hout en turf markt.
- g De Zaad markt.
- h Drogen Abts Tooren.
- i S^t. Erven Hof.
- k Hét Oude en Nieuwe Gasthuys.
- l Hét Magazyn.
- m De Stallen voor de Ruytery
- n De Vis markt.
- o Hét Bornhof.
- p Hét Burger weeshuis.
- q De Praatsdy.

10 20 50 100

Schaal van 100 Roeden.

*rondttekening
Stad ZUTPHEN*

- e Oude Stad.
- e Nieuwe Stad.
- e Voorsteden.
- e Mars Poort.
- e Vis Poort.
- e Hospitaal Poort.
- e Laar Poort.
- e Nieuwstads Poort.
- chipbrug.

BESCHRYV Zi

Ziſphen is alsoo gheheeten om dat
leegh ende broeckachtich is: want
Broecken woerden in dese tale Den
ghenoemt: Dese ſadt is ghelegen
de rechte zyde des waterbloeds Ziſphen
daer Plinius ende Macla segghen
de waterenghde des Ryns is / die
Flevum noemen: ende meer inwaer
loopt den bloedt Berkel/ die daer in
Iſel valt: ende dese ſtadt is anderhalve
myle van Doesborgh/ ende ontrent vier mylen van Arneſt
ende ſes van Nimmeſſen: een goede ende wel betimmer
ſtadt met kercken/ kloosterz ende andere huyſinghen / al v
gheſchicht ende verſien.

Byvoeghsel.

[Het Predickheeren clooster heeft ghesicht Kepnout
eerſte Grave dies naems.]

Hier is ooc een ſchoon Collegie van Canonickē met Pro
ende Deeken/ met dock een hoofkercke ghewydt ter ee
van Sint Walburgh: welck enen ſeer ſchoonen ende oud
tempel is van timmer ende maechſel / maer doncker acht
nae't ghebryck ende maniere van de oude tyden / doen
Chriſtelijcke religie eerſt begoft te groepen: want den v
ſen Doozouders dochte/ dat de heplijghe plaetsen met den e
ſten inganck moeſten debotie ende berouw den menſchen v
toonen/ ende de ſelbe indachtich ende innich maecken in hi
heplijghe ghebeden / ſonder het ghesichte te verſtroyen doo
veel lichtz. Van hier is gheboortich gheweest de vernae
de ende gheleerde Schypver Gheeraerd / daer Criticmi

e Zute
in gheco
n is aen
huys vā
el dāe.

trout
phen
ghe
ni is.

Histor.
ir. lib. 4.
15.
np. Me-
b. 3.

Daerom
ten de Qu
de kerckē
pſter
laeckten.

idteekening
d. ZUTPHEN

ude Snel
leuwe Snel
vorſteden.
ers Port.
i Port.
gynaal Port.
ur Port.
wotade Port.
ny.

BESCHRYVINGHE VAN Zutphen.

Zutphen is alsof gheheeten om dat het leegh ende bzoekachtich is: want de Bzoeken woerden in dese tale Venen ghenoeemt: Dese Stadt is ghelegen op de rechte zyde des waterbloedts Iffel/ daer Plinius ende Melia segghen dat de waterenghde des Rijns is / die zy Flevum noemen: ende meer inwaerts loopt den bloedt Berkel/ die daer in de Iffel valt: ende dese Stadt is anderhalve myle van Doeshoogh/ ende ontrent vier mylen van Keruen/ ende ses van Nimmeghen: een gorde ende wel betimmerde Stadt met kercken/ kloosters ende andere huysinghen / al wel gheschicht ende versien.

Byvoeghsel.

[Het Predickheeren clooster heeft ghesicht Reynout de eerste Grave dies naems.]

Hier is oec een schoon Collegie van Canonickē met Proost ende Deeken/ met oock een hoofskerke ghewijdt ter eeren van Sint Walburgh: welck eenen seer schoonen ende ouden tempel is van timmer ende maetsel / maer donckerachtich naet ghebryck ende maniere van de oude tyden / doen de Chyzelijche Religie eerst begonst te groeyen: want den wysen Doozoubers dochte/ dat de heplighe plaetsen met den eersten inganch moesten debotie ende berouwen menschen vertoonē/ ende de selve indachtich ende iinnich maeken in heur heplighe ghebeden / sonder het ghesichte te verstrouwen dooz te veel lichts. Van hier is gheboortich gheweest de vernaemende ende gheleerde Schryver Gheeraerd / daer Crithemius

bermaen af maecht: ende nu teghenwoordichlijck zijn onder meer andere hier ghebooren Jan Doertrug Proost van Deventer/ een seer gheleert Prelaet/ liefhebber der antiquiteyten de welke een fraay stukken gheschreven heeft genoeemt Phe-nix. Zutphen is een Graeffschap/ waer af de Coninck onder andere zijne eytelen den name neemt: ende is de derde hooft- Stadt van Gheiderlandt ende het hooft des derden quartiers waer onder begrepen woerden dese naevolghende steden/ vlesken ende landtghebieden: Doesburgh/ Doetekom/ Locchem/ Gzol/ Biederdoerde ende Bronckhoyst/ zijn de steden: hoe wel Bronckhoyst gehouden woert voer een Stadt ende Graeffschap op zy selven alleen / maer in't selve quartier: ende de landtghebieden staen onder de Officiers der voorszeyder steden. Daer en boven is hier een Oberste ghenoeemt de Drossaert des Graeffschaps van Zutphen. Onder dit quartier woert oock begrepen de Stadt ende het Graeffschap van Esherenberghe. Mengaende de gheestelijche heerlijckheyt staen zy onder het Bisdom van Munster. Dit Graeffschap van Zutphen is gecomen onder de heerschappye der Drossen van Gelderlandt/ dooz t'houwelijck van Otto den eersten Gelderschen Grave met de dochter van Geriac Grave van Zutphen/ ontrent het jaer 1082.

Byvoeghsel.

[Die van Zutphen/ eertijts by den Romeynen Dsipeten genoeemt/ de voetschappen des ouden naems noch behouden/ welckers palen doen ter tijdt verre strecken/ bewoonende (soo de Oude aenwijzen) het landt den Driesen naest ghelegghen/ niet verre van de Zee/ waer in de Rijn hem ontlacdt: soo dat de Rijn heur pale was: te kennen ghebende dat van het beginsel van de vaerdt / de welke vanden naem van Drius/

Zutphen
een Graeff-
schap.

Graeffschap
van Bronck-
hoyst.

Hoe Zut-
phen gheco-
men is aen
het huys van
Gheide.

groent
spijert
en ghe-
mit is.

schifst.
v. lib. 4.
p. 15.
cap. 10.
lib. 3.

daerom
ten de Oude
kerckē
clooster
maecten.

ontdeeking

ad ZUTPHEN

Oude Stal

Vrouw Stal

Wortelen

Kern Dore

W Dore

Sepitaal Dore

W Dore

Wortelen Dore

Wortelen

Wortelen

Wortelen

Wortelen

Wortelen

Wortelen

Wortelen

Wortelen

Wortelen

Wortelen

Wortelen

Wortelen

Wortelen

Juchip,
 enijp-
 ene lin
 ploep,
 kenpde
 hebben.
 Hemmen
 He ver
 de v
 Zutphen
 knuder.

Zutphen
 of Kw
 rivier
 van de
 en de
 de Stad
 de bijde
 angelicht
 Van d
 worgans
 wenna,
 zom v
 van Zu
 le 'er,
 de Sta
 mag n
 echaan
 in zelve
 der bij
 ten der
 de Sticht
 kanden,

derschap, het platte Land vertegenwoordigende, bestondt uit zodanige Hoogadelijke perfoonen, die bezitters waren van eene Havezate of Ridder-Hofstad, binnen het Graaffchap gelegen, en ten minsten vierhonderd Guldens jaarlijks opbrengende. Nog andere vereischten moesten bij hen plaats hebben. Tusschen de Ridderschap en de vijf genoemde Stemgende Steden was de Regeering des Kwartiers gelijkelijk verdeeld: de Ridderschap alleen hadt zo veel gezags, als de vijf Steden te zamen; en onder deeze voerde de Stad *Zutfen* zo veel gezag, als de vier overige Steden met elkander.

Zie SLICHTENHORST, *Toneel des Lands van Gelder*, en *Geldersche Geschiedenisfen*; *Nederlandsche Jaarboeken*, enz.

ZUTFEN, (*De Stad*) tot nog toe Hoofdstad van het Graaffchap of Kwartier van dien naam, ligt aan den rechter oever van de rivier de *Zifel*, bijkans op gelijken afstand, naamelijk dien van drie uren gaans van de Overijselsche Stad *Deventer* en de Geldersche Stad *Doesburg*. Eer wij de beschrijving der Stad mededeelen, oordeelen wij geraaden, de voornaamste bijzonderheden, haare *Historie* betreffende, in een aaneengeschakeld verhoog mede te deelen.

Van den oorsprong der benaaminge hebben wij, in het voorgaande Artikel, reeds gesproken. Hier voegen wij 'er nevens, dat de Stad, in zommige Oude Brieven, bij den naam van *Sutfenne* bekend staat. Hoewel de eerste aanleg van *Zutfen* in de duisternisse der Oudheid ligt begraaeven, is 'er, nothans, genoegzaame zekerheid voorhanden, dat de Stad van eene zeer hooge Oudheid is. Onder andere mag men dit uit de volgende bijzonderheid afleiden. BURCHARD, Bisshop van *Utrecht*, op het Jaar Elfhonderdvijf, in zekeren Brief, van *Zutfen* gewaagende, verklaart aldaar, dat hij de Handvesten en Papieren, behelzende de Voorregten der *Zutfensche Kerke*, hadt vernieuwd, om reden, zegt de Stichtsche Kerkvoogd, dat dezelve, door den hoogen Ouderdom, schier onleesbaar waren geworden. De Utrechtsche Bis-

zug.

Bischoffen, naamelijk, hadden, al van ouds, niet alleen de Stad, maar ook het geheele Graaffchap *Zutfen*, als leenroerig van hunnen Stoel aangemerkt. In den Jaare 1202, terwijl OTTO DE II, Hertog van *Gelder* en Graaf van *Zutfen*, in *Brabant* gevangen zat, bediende zich DIRK VAN DER ARE, Bischof van *Utrecht*, van die gelegenheid om eenen aanslag op de Stad te doen; naa een kort beleg wierdt hij 'er meester van. In den Jaare 1475 wierdt de Stad, nevens het geheele Graaffchap, door Keizer FREDERIK DEN III, aan HENRIK VAN ZWARTZENBURG, Bischof van *Munster*, in pandfchap opgedraagen. Gedurende de veel gerugtmaakende en landverdervende verdeeldheden, tusfchen de HEKERENS en de BRONKHORSTEN, welke *Gelderland*, op zo veel ramps en verwoestens, als de twisten der *Hoekschen* en *Kabeljaauwschen* Holland te staan kwamen, hieldt *Zutfen* zich aan de zijde der eerstgenoemden. Eerst de Keizer MAXIMILIAAN, in den Jaare 1498, en vervolgens diens Zoon PHILIPS, in den Jaare 1505, zogten de Stad, door vleierij, en toen deeze niet baatte, door dreigementen, aan hunne zijde over te haalen; doch zij stondt pal voor beiderlei drangmiddelen. Naadat *Brielle*, in den Jaare 1570, door de Watergeuzen, was bemagtigd, verscheen, eerlang, de Graaf VAN DEN BERG voor *Zutfen*, en dwong dezelve, zich voor de Staatfche zijde te verklaren. In de maand November des Jaars 1572 verscheen Don FREDERIK, Zoon van den Hertog VAN ALVA, voor de Stad, die met eene vrij talrijke Bezetting was voorzien. Naa dat hij de Stad vrugteloos hadt opgeëischt, plantte hij, op den drieëntwintigsten November des gemelden jaars, het gefchut voor de Muuren, en maakte, nit dertien zwaare Stukken, zo een verschriklijk vuur op dezelve, dat vooral in den Muur der Nieuwe Stad, een wijde bres wierdt gefchoten. Het krijgsvolk, met vreeze en angst bevangen voor den Spaanschen bloeddorst, verliet, nevens een goed aantal burgers, in den nacht, heimelijk de Stad. De overgeblevenen, dit vernomen hebbende, wilden, in den volgenden morgenstond, zich overgeeven. Doch de Spanjaards waren hun in de voorbaat. Door de gebeukte Muuren zich eenen weg na binnen baanende, jaagden zij alles over den kling, wat

wat de mine hadt van tegenstand te willen bieden. Toen sloegen zij aan het rooven, plonderen en schioffeeren van Maagden en van Vrouwen. Naa dat de woede eenigen tijd haaren rol hadt gespeeld, tradt de Spaansche Stadhouder HIERGES, ondersteund door eenige Hoogduitsche Oversten, tuschen beiden, om bij *Don FREDERIK*, voor de overige gevangenen, zo krijgslieden als inwooners, lijfsгенade te smeeken. Bijkans was de Veldheer, ten behoeve der elendelingen, omgezet, toen een Franciskaner Monnik, door zijnen gruwelijken raad, een spaak in het wiel wist te steeken. Hoewel van *Zutfen* gebooren, van woede, evenwel, tegen zijne Stadgenooten, om hunnen afval, brandende, stookte hij een vuur van moordlust in het hart van *Don FREDERIK*, door zijne bloeddorstige raadgeeving: *Men moest de Eijeren in den pan kloppen, eer daar Kiekens van kwamen*. Thans ontstondt 'er eene deerlijke slagting. Alle de gevangenen wierden opgehangen, of in den Ysselstroom geworpen en gesmoord. *Zutfen* ging, niet lang daar naa, wederom tot de Staatfche zijde over, doch wierdt, in den Jaare 1583, door den Overste *TAXIS*, voor den Prins VAN PARMA, overmeesterd, geplonderd en gebrandschat. Eens en andermaal zогten de Staatfchen, in de Jaaren 1584 en 1586, de Stad te heroveren, doch flootten telkens hunne hoofden. Gelukkiger slaagde de jonge MAURITS, in den Jaare 1591. Met zo veel ijvers zette hij het beleg voort, dat de tijding der belegeringe en der bemagtiginge bijkans gelijktijdig in *Holland* wierde vernomen. HUGO DE GROOT, toen nog een vriend van MAURITS, fchreef hierop de volgende Dichregels.

- „ Accesit titulis etiam Zurphania nostris,
 „ Non nisi Mauritio Principæ digna capi.
 „ Spe nihil est citius, tamen hanc Victoria vicit:
 „ Obsedisæ grave est credere, Victor erat.”

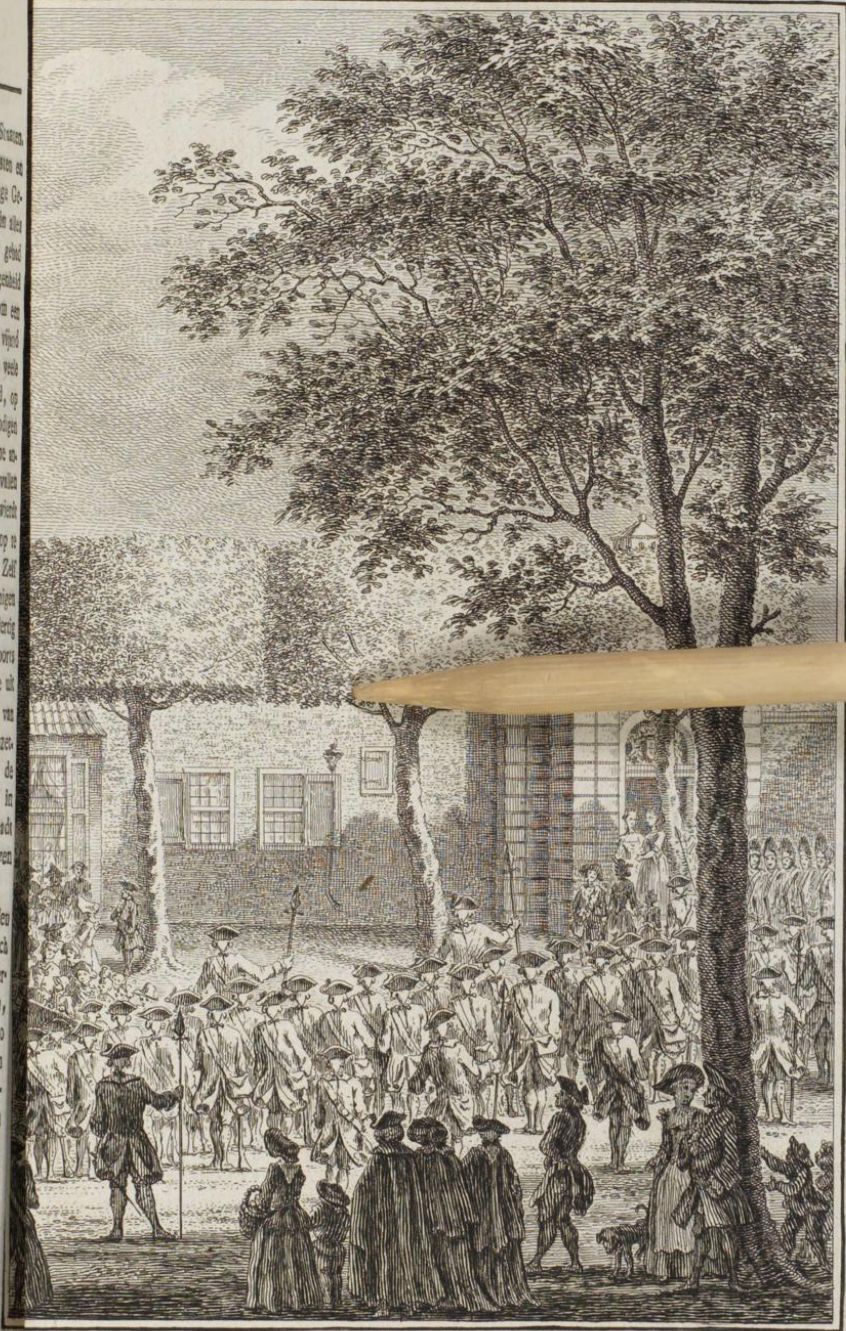
Prins MAURITS deedt de Stad merkeliijk versterken, en in een gedugten staat van tegenweer brengen; zo dat zij voor eene der best bevestigde Steden in de Vereenigde Gewesten moigt gehouden worden.

Ruim tachtig jaaren bleef *Zutfen* in de magt der Staaten. Het Jaar 1672 deedt haar, nevens veele andere Gewesten en Plaatzen, zo in *Gelderland*, als in eenige der overige Gewesten, in de magt der *Franschen* vallen. Hoewel in alles niet zo volkomen was voorzien, als behoorde plaats gehad te hebben ten aanzien van eene Stad van die aangelegenheid als *Zutfen*, was zij, nogthans, in eenen toestand, om een beleg geruimen tijd te kunnen doorstaan, zo niet den vijand van haare Muuren afweeren. Het Magazijn was van veele Krijgsmoedigheden wel voorzien. Voor de Stad, op de rivier den *Yssel*, lagen eenige schepen, met den noodigen toefstel, tot een geheel Leger noodig, beladen. Na eene andere plaats bestemd, konden de Vaartuigen, door het vallen van het water, hunne reize niet verder voortzetten, en wierdt men, over zulks, te raade, hunne ladinge aan land op te slaan, op dat ze niet in 's vijands handen mogten vallen. Zelf stak men, om dat te voorkoomen, den brand in zommigen dier Vragtschepen. De Bezetting bestond uit vijfëndertig Kompagniën Voetvolk, en drie Kompagniën Paarden; voorts twee Kompagniën *Utrechtsche* Burgers, ééne Kompagnie uit *Amersfoort*, en twee Kompagniën Waardgelders, ieder van honderd koppen; daar nog bij kwamen de verloopene bezettingen uit *Grol* en *Breevoort*. Eindelijk wierdt nog de Bezetting versterkt, door de Burgerij der Stad, verdeeld in vijf Kompagniën. Deeze, tot het uiterste gemoedigd, hadt beslooren, voor de verdediging van haare Stad, het leeven manmoedig te waagen.

Op den zeventienden Junij kwam een Trompetter, in den naam des Konings van *Frankrijk*, de Stad opeischen, doch hij wierdt afgeweezen. 's Anderendaags verscheen 'er wederom een Trompetter, verzeld van twee Geldersche Edellieden, BENTING en BARREVELD; doende zeer ruime aanbiedingen, zo aan het Graaffchap, als aan de Stad: vrije oeffening van den Hervormden Godsdienst, behoud van Vrijheden en Voorregten, en vrijen aftogt voor de Bezetting, met wapenen en pakkaadje, en te gaan werwaarts zij wilde. Bij weigering van deeze aanbieding, dreigde men, naa de bemagtiging der Stad, alles over den kling te zullen doen springen. Men be-
leide

e magt der Staten
 andere Gewesten en
 ge der overige Ge-
 n. Hoewel te siet
 hoorde plaats gebo-
 die aangelegenheit
 toelstand, om een
 zo niet den tijd
 ijn was van we-
 oor de Saal, op
 met den moog-
 len. Na een re-
 door het vilt
 zetten, en wint
 aan land op ne-
 gren vallen. Zal
 nd in zommigen
 uit vijftien
 Parden; voors
 e Kompanje uit
 ders, ieder van
 vloopene be-
 wierdt nog de
 l, verdeeld in
 moedigd, had
 d, het leeven

petter, in den
 seichen, doch
 een 'er weder-
 the Edellieden,
 sbiedingen, zo
 ening van den
 n en Voorreg-
 er wapen en
 Bij weigering
 magtig der
 en. Het be-
 leide

atphen, onder den Eikenboom, gehouden.

e myr de loon
 onder Gerven
 ge der overij Co
 n. Haverd te
 loord pass g
 die smpagat
 volind, at m
 zo xer des d
 lya was ve m
 oor de lal, v
 met den w
 ten. Na een
 , door het m
 taten, en v
 : een lnd op
 open velen
 al in w
 : at v
 Parden; v
 e Kompanie
 dery, later
 riepene be
 wiede mog
 d, vertoet
 moedig, l
 d, het l

 open, in
 volind, d
 een 'er w
 de E
 d
 en v
 er v
 de w
 de
 de

Afbeelding van het Leengerichte, den 17 van Wyn - Maand 1764, te Zutphen, onder den Eikenboom, gehouden.
F. HOUTTUYN Gouder.

Ich bringe
me, die
wird, wird
wird wa,
früher
thay, Wigi
waren, an
König
kann
n, aber
brachte
Lage
bedeutung
die die
we die
we, in
haben
wenn,
König,
wider
Königlich
in der
spezifisch
spezifisch
früher
in was
in dem,
sich
ij in
Verord
in der
XIV
tatsache
in der
genau
verfügen
sagen
Länder

be
sue
wa
wa
Prit
ich
wa
ich
ku
re,
Int
Le
bat
leid
ver
im
de
w
E
v
W

w
og
F
v

leide hierop eene Vergadering. De Heer VAN ZWARTZENBURG, die als Bevelhebber het gezag over de Krijgsbezetting voerde, wierdt eerst na zijne meening gevraagd. Zijn antwoord was, dat vermits hij eerst onlangs, uit het Leger des Prinzen VAN ORANJE, in de Stad was gekoomen, de Ridderfchap, Magistraat en Gemeenslieden beter dan hij bevoegd waren, om zich desaangaande te verklaren; dat hij wel verscheiden gebreken hadt ontdekt, doch dat deeze nog zouden kunnen verholpen worden, althans voor het grootste gedeelte, indien men met allen ijver de handen aan het werk sloeg. Intusschen hadt men twee Afgevaardigden na het Fransche Leger gezonden, om over deeze en geene zaaken in onderhandeling te treden. Gedurende hunne afwezigheid beleide de Stadvoogd VAN ZWARTZENBURG eene Vergadering van alle de Bevelhebbers, van den hoogsten tot den laagsten rang, zo van de Bezetting als van de gewapende Burgermagt, dezelve zeer ernstig afvraagende, of zij genegen en gezind waren, de Stad tot het uiterste toe te helpen verdeedigen. Eenpaarig, en bij plegtigen eede, door het opsteeken der vingeren van hunne rechterhand, verbonden zij zich tot die Vaderlandsche heldhaftigheid.

In den naamiddag van dien zelfden dag verscheen de bovengemelde Heer BENTINK, andermaal, in de Stad. Breed opgeevende van de goedertierenheid en zagmoedigheid des Franschen Konings; herhaalde hij de aanbiedingen, 's daags te voeren gedaan. Hij voegde 'er nevens, men hadt wel toe te zien, om door lang zammelen en draalen den tijd der genade niet te laten verlooppen. Om te meer kragts en nadruks bij te zetten aan zijnen aandrang op eene spoedige overgave, vertoonde BENTINK eenen Brief, volgens welken de Stad en de Provincie van *Utrecht* zich aan Koning LODEWYK DEN XIV reeds hadden onderworpen. Bijstere ontstetenis veroorzaakte dit berigt, vooral bij de Ridderfchap en Magistraat; zo dat dezelve, van dit oogenblik af, zich tot de overgave genegen toonden. Tegen den avond keerden de Stads Afgevaardigden te rug: waarop de Raad terstond wierdt bijeenge-roepen. Tot diep in den nacht bleef dezelve vergaderd. Zonder dat men tot een bepaald besluit kwam, waren de

meeste Leden tot de overgave genegen, hun gevoelen inzonderheid aandringende met den geringen tegenweer, welke men aan de groote overmagt der Fransche wapenen zouden kunne bieden. Eene geheel andere gezintheid heerschte 'er onder de Burgerij; de wankelende gezintheid der Wethouderschap was niet ter haarer kennisse gekoomen, of zij toonde openlijk daar over haar misnoegen, onder andere daar van voor reden geevende, dat men tot nog toe geen vijand hadt gezien.

Op den twintigsten Junij vergaderde van nieuws de geheele Wethouderschap. De aanspraak, met welke de Voorzittende Burgemeester die bijeenkomst opende, strekte duidelijk om zijne gezintheid tot overgave aan den dag te leggen. Een hardnekkige tegenstand aan de magt des Konings van *Frankrijk*, zeide hij, ware niet alleen vrugteloos, maar zou, daarenboven, dienen, om het misnoegen des Monarchs tegen de Stad nog meer gaande te maaken; iets, meende hij, 't welk de uiterste verwoesting der Stad, ja van het geheele Graaffschap, als een onvermijdelijk gevolg, zoude naa zich sleepen. Hij voegde 'er nevens, tot meerderen aandrang van zijn gevoelen, dat hij, bij de voorwaarden van overgave, vrijheid van alle schattingen, voor den tijd van twaalf jaaren, zou tragten te bedingen. Het gevolg van dit alles was, dat bij Burgemeesteren het besluit wierdt genomen, om de Stad aan den Franschman over te geeven. Tot zo verre met eenpaarigheid was de zelfde de raadslag der Ridderschap, dat alleen de Heer SCHIMMELPENNING zich daartegen verklaarde; hij wilde van geene overgave hooren, vermits hij tot nog toe geen vijand hadt gezien. Onder de Gemeensleden, voor het overige allen even als de Burgemeesters en Ridderschap gezind, toonde de Gemeensman, Docter LANZING, de zelfde kloekhartigheid als de Heer SCHIMMELPENNING. Beter dan alle de bovengemelden gemoedigd, waren de Burger Luitenanten. Een van hun, JAN COULMAN genaamd, liet zich, onder andere, hooren, „ dat hij, in zijne jonge jaaren, den „ krijg gevolgd, en altoos ondervonden hadt, dat men de „ beste voorwaarden bedong, wanneer men tot het uiterste „ de tanden liet zien.”

Ondanks de tegenkanting van die Overheidsperfoonen, en in weerwil van de gezintheit van het meerendeel der Burgerij, wierden eenige artikelen op het papier gebragt, behelzende de voorwaarden, op welke men de Stad in 's vijands hand wilde leveren. Drie Gemagtigden, nevens den Heer BENTINK, wierden daar mede aan den Koning van *Frankrijk* afgevaardigd, die op eenigen afstand was gelegerd. Naauwtijks, egter, hadt de Burgerij van hun voornemen de lucht gekreegen, of zij verzette zich daar tegen; bezwaarlijk kon zij zich wederhouden, om geweldige handen aan hun te slaan. Der Gemagtigden wierdt den uittogt belet, en aan BENTINK alleen vrijheid vergund, om zich in het vijandelijk Leger te vervoegen. De Heer BENTINK aan zijne Majesteit verflag gedaan hebbende van den tweedragt en de oneenigheden, die binnen *Zutfen* regeerden, gaf dezelve bevel aan den Hertog VAN ORLEANS, om zich na de Stad te begeeven, en, in 's Konings naam, van dezelve bezit te neemen; of, ingevalle men weigerde aan het opontbod te gehoorzaamen, alles tot een streng beleg in gereedheid te brengen.

Op den eenentwintigften Junij vertoonden zich de *Fransen*, voor de eerste maal, in het gezigt der Stad; doch wierden, uit het grof geschut der Wallen van *Zutfen*, zo dapper begroot, dat zij genoodzaakt waren, terug te trekken. In den volgenden nacht begon de vijand de Stad kunstmatig te naderen. Van binnen maakten wel eenigen de toebereidzels tot het bieden van kloekmoedigen tegenstand; zelf deedt men eenen en anderen uitval, die den belegeraaren eenig nadeel toebrengt. Doch voor zo veel de Stad vol wanorde en tweedragt was, vindt men, reeds in den naamiddag van den vijfentwintigften der meer genoemde maand Junij, zich genoodzaakt, de Stad in 's vijands handen over te geeven. In den voormiddag van dien dag hadt men eene Raadsvergadering belegd, en in dezelve eenige artikelen ontworpen, met welke eenige Gemagtigden van den Raad aan den Hertog VAN ORLEANS wierden gezonden. De Hertog verwierp dezelve, en schreef hun andere voorwaarden voor. Men maakte wel de mine om dezelve te willen betwisten; doch ORLEANS verwaardigde de Afgevaardigden niet, om met

hun in nadere onderhandeling te treden, en deedt hen, onder het geleide van eenige duizenden Knegten en Ruiters, na de Stad te rug keeren.

Gedurende deeze onderhandeling waren eenige Franfchen tot in het Ravelin der Stad doorgedrongen, en zouden, gewisfelijk, hunnen voet daar binnen gezet hebben, indien zij, door het ophaalen van eenen Brug, daar in niet waren verhinderd geworden. Doch op het roepen van den Burgemeester aan de Burgers, die op de Wallen stonden: *Goed akkoord, Mannen! maakt open*, wierdt de Brug neêrgelaten, en de Poort geopend. Straks flooven de Franfchen, in grooten getale, na binnen, tot groot misnoegen der Burgers, die, op het hooren van den Franfchen Trommelflag, voor plondering bevreesd, daar men, in eenige agterhoeken der Stad, reeds een begin van hadt gemaakt, het geweer nederfmeeten, en zich na hunne huizen begaven. De Bezetting, zo Bevelhebbers als Gemeenen, wierden ontwapend, en in de Groote Kerk opgesloten; daar men hen gevangen hielt, tot dat zij hun Losgeld betaald hadden. De *Franfchen* hielden post binnen *Zutfen*, tot in het Voorjaar des Jaars 1674, niet, egter, zonder dat men hun, zo voor behoudenis der Vestingwerken, als voor Brandschatting, honderdenvijftigduizend guldens hadt toegestaan.

Van de herhaalde en hoogloopende onlusten, opschuddingen en beweegingen, in den aanvang der thans loopende Eeuw, in de Geldersche Steden, en dus ook te *Zutfen*, voorgevallen, zullen wij hier geen verhaal doen. Dit valt niet in het vak eener bijzondere Stad, meer in dat der Algemeene Geschiedenisfe van het geheele Gewest. Ter bekwaamer plaatze, vooral ook op het Artikel NIMEGEN, hebben wij de meest merkwaardige bijzonderheden daar van vermeld. Om de zelfde reden treden wij ook hier in geen verhaal van het voorgevallene in *Gelderland*, omtrent de bij de meerderheid driftig begeerde, doch bij anderen, en onder deeze Mannen van het diepst doordringend verstand, afgekeurde Verheffinge van Prinse WILLEM KAREL HENRIK FRISO tot Stadhouder van het Gewest. Van eenige zaaken, laater voorgevallen en die de Stad *Zutfen* meer bijzonderlijk aan-
gaan,

gaan, verkiezen wij, hier nog eenig verhaal mede te deelen.

De mislukte, of liever de geweigerde Tugt van een aantal Oorlogschepen na *Brest*, om zich aldaar te vereenigen met de Zeemagt des Konings van *Frankrijk*, is eene der gebeurtenissen, welke op het voorgaand Bestuur der Vereenigde Nederlanden een onuitwischbaaren blaam legt. Elk Vaderlandsch Historiekundige herinnert zich die schandvlekkende bijzonderheid van den Oorlog met *Engeland*, van den Jaare 1781. Sedert, en nog geruimen tijd daar naa, hadt elk den mond vol van de dringende noodzaaklijkheid, om Scheepsbevelhebbers, die, onder allerlei voorwendzels, een plegtig Staatsbesluit hadden weeten te verijdelen, te regt te stellen, en van hunne wederhoorigheid, indien, gelijk men niet twijfelde, hun dezelve kon beweezen worden, de verdiende strafgevolgen te doen wegdraagen. Ten Gelderschen Landsdage wierdt, zo wel als elders, beradslaagd, het benoemen van eene Commissie tot Onderzoek der verdagte Zeeoversten. De Zutfensche Burgers, op dat de wensch der Staatsleden, die zich voor het Onderzoek meermaalen hadden uitgelaaten, mogt vervuld worden, oordeelden aan den Vaderlande te zijn verschuldigd, thans niet stil te zitten. Honderdënzeventig, en iet daar boven, leverden, in den Jaare 1783, ter Staatsvergaderinge van het Gewest een Verzoekschrift in, in betaamelijke doch ernstige bewoordingen aandringende op de benoeming van een bekwaam perfoon, uit het midden der Vergaderinge, tot het bewuste oogmerk. Zij vonden, zeiden, onder anderen, de Inleveraars van het Geschrift, zich tot het doen van dit Verzoek opgewekt, „ dewijl zomtijds, „ door eenen zamenloop van invloeden, de wijze van benoeming wel zou kunnen geschieden op een manier, „ welke der Natie konde noch zou bevallen: alzo zij Inleveraars van ter zijde, hoewel naar waarheid, onderrigt waren, dat een veel vermogend Kwartier neigde om de Verkiezing aan de *Ordinaris Gecommitteerden ter Generaliteit* over te laten, en zij vermeenden, om genoeg bekende redenen, geregtigd en bevoegd te zijn, de *Ordinaris Gecommitteerden* als ongeschikt en ongepast tot het

„bewuste werk des Onderzoeks aan te merken.” De Inleveraars beslooten hun Verzoekschrift met de betuiging van hun vertrouwen, „dat hun Edel Mogenden, als Vaders des „Vaderlands, hunnen ijver, in naavolging van nabuurige Medeburgenen, voor de belangen van een geliefd Vaderland, „uit een gunstig oogpunt zouden beschouwen, en hen, „overeenkomstig den wensch van gantsch Nederland, in „deezen hooren.” Doch dit vertrouwen was ongegrond. Bij de meerderheid der Staatsleden wierdt het Verzoekschrift niet vriendelijk opgenomen; zij waren van oordeel, dat het geen geschikt voorwerp hunner raadplegingen waren, en deden het, door den Geheimschrijver, aan de Inleveraars te rug geeven.

Van meer gevolgs was 't geen nog ten zelfden Jaare 1783, over een ander Onderwerp voorviel. Gelijk elders in de Provincie *Gelderland*, dus begonnen ook te *Zutfen* veele Burgers het wederregtelijke, 't welk, zo in de Regeeringsbestelling, als anderzins, in hunne Stad plaats hadt, duidelijker in te zien. Grondwettige Herstelling was de kreet, welken men, meer of min luidroepende, hoorde opgaan. Een verhaal van den opkomst, voortgang en afloop der veel gurgts maakende Oneenigheid valt in ons Plan.

Een aantal van ruim tweehonderd Burgers vereenigde zich bij ondertekening, om hunne Grieven en Bezwaaren; ten einde daar van ontheeven te worden, aan de Gemeenslieden voor te draagen. en benoemden, om zulks op de geschikteste wijze te doen, uit hun midden twaalf Gecommitteerden, die, in hun naam, zouden spreken en handelen, mits de Verzoekschriften en Vertoogen, op de voeglijkste wijze, en met onderwerping aan de Wettige Overheid, opgesteld, eerst door de Burgers onderzocht goedgekeurd en getekend waren. Beloovende de Gemeenslieden, als hunne Representanten, te zullen bijstaan in alles wat zij tot voorstand van de Regten der Burgerij zouden werkstellig maaken, en de Gecommitteerden, indien hun, uit hoofde van 't geen zij, overeenkomstig met den opgedraagen last, zouden verrigten, eenige moeilijkheid mogt overkomen, dezelve, naar hun vermogen, in hunne gezaamlijke verdediging en bescherming te zullen nemen.

In-

Ingevolge hier van leverden zij aan de Gemeenslieden, door hun *het Tweede Lid der Regeeringe van de Stad Zutfen* getijeld, en beschreeven als eene Vergadering, wier Voorregten, zo wel als die der Burgerije in het algemeen, zedert verscheide jaaren in vergetelheid geraakt en op onderscheide wijzen verdonkerd waren, een Adres over tot herstel van Voorregten en Privilegien, welke verkorting zij in 't breede opgaven. De Gemeenslieden bragten het in den Raad, zo als het geteekend was door meer dan tweehonderd Burgeren.

Eene meerderheid van negen tegen drie Leden der Regeeringe vondt dit Adres, in allen opzigte, wraakbaar, en twijfelde niet of de Eerzaame Gemeenslieden zouden medewerken om dergelijke Adresfen voortaan van de hand te wijzen, als strekkende om rust en eensgezindheid in de Stad te stoo- ren. Ook konden zij, de buitenspoorigheid van veele eischen, niet alleen; maar ook de ongepaste en beledigende stellingen in dit Adres voorkomende in opmerking neemende, den voor- slag niet omhelzen om uit de Regeering eene Commissie te benoemen, die met eenige Gekommitteerden der Gemeenslie- den in onderhandeling zou treden, als kunnende zodanig een Adres, voorbehoudens het gezag van hun Ed. Groot Agt- baaren, en de aan hun verschuldigde Eerbied, geen voorwerp van zodanige Onderhandelingen uitmaaken. — De titel van *Tweede Lid der Regeeringe van de Stad Zutfen*, aan de Gemeenslieden gegeven, verwierpen zij, als onbevoegd, wordende, volgens het Stadsregt, die Stad door niemand anders geregeerd dan alleen door Burgemeesteren, Schepenen en Raad. — Dat de Inleveraars van dit Verzoekschrift, door te verklaren, dat zij het vastgestelde Reglement op de Regeering deezes Gewests van den Jaare 1750, *niet in al- len deele* voor wettig konden houden, zich misgreepen had- den aan 's Lands Hoogheid, Regt en Geregtigheid, waar voor zij in allen gevalle verantwoordelijk waren en bleeven. — Dat zij door het bijgebragte, wegens de harde en onwettige be- handeling als door de Regeering de Gemeenslieden aange- daan, hun Ed. Agtbaaren, tegen de waarheid aan schandvieken. — En, eindelijk, dat zij, met op meer dan ééne plaats,

plaats, de geheele Burgery spreekende in te voeren, 't zich hadden laten gelusten om telkens het zogenaamde Reglement van den Jaare 1705 weder in te roepen. Een Reglement „ 't welk,“ gelijk zij zich uitdrukten, „ zijne Geboorte „ verschuldigd was aan Oproeren en Violentien eener *Populaire Regeeringe*; door hun nimmer als een Grondwet erkend, waarom zij alle poogingen tot het weder invoeren van 't zelve aangewend, zouden moeten aanmerken als strekkende tot ondermijninge van hun Ed. en Agtbaare wettig en op de Privilegien berustend Gezag; omkeering van de Constitutioneete Regeeringsform, en om eene verderflijke Democratie, welke in die ongelukkige Epoque, het begin deezer Eeuwe gewelddadiger wijze was ingevoerd geweest, en eenige jaaren, tot groot nadeel van de Stad en Burgerij, hadt stand gehouden, zo mogelijk, weder te doen herleeven.”

Twée der Burgemeesteren, naamlijk BERNARD JOOST VERSTEGE en FREDERIK BENJAMIN VAN DER CAPELLEN TOT RYSELT bragten eerst afzonderlijk hun Tegenverklaringen in, tegen dat afwijzend Besluit; het Regt der Burgeren om Verzoekschriften in te leveren verdedigende, en aandrिंगende op het benoemen eener Commissie ter Onderhandelinge, door de Meerderheid afgeslaagen. ALEXANDER RODE VAN HERCKEREN de derde Burgemeester, die mede in het Raadsbesluit niet bewilligd hadt, leverde, met de twee boven gemelden, eerlang een Raadslag in, strekkende om aan te toonen, dat de Gemeenslieden, in zeker opzigt, eene Regeering uitmaakten; dat het niet *in allen deele* voor wettig houden des Reglements van den Jaare 1750 den ongunstigen uitleg, daar aan gegeven, niet verdiende; dat de Vergadering der Gemeenslieden een waardigheid en invloed bezat daar aan toegekend, doch thans onthouden; dat het Reglement van den Jaare 1705, schoon van geen verbindende kragt, niet voor geheel afgeschafft kon aangezien worden. Voorts billijkten zij de bezwaren der Burgeren; wegens het maaken eener Benoeming bij 't openvallen van een Schepensampt, en het aanstellen van bevoegde Persoonen door zijne Hoogheid, als mede het verzogt herstel der Burger Schutterijen.

Het

Het gedeelte der *Zutfensche* Burgerij, 't welk den last der Burger Gecommitteerden geteekend hadt, door de Meerderheid beschreeven als lieden, waar van verre de meesten den Inhoud niet zouden hebben doorzien, en niet uit eigen beweging, maar op inboezeming van anderen, tot zulk een ongehoorden stap gekomen; doch door de Burgemeester. VERSTEGE voorgesteld als Burgers en Ingezetenen van *Zutfen*, die onder een der Gilden of Compagniën, of onder beiden, behoorden; en waar onder zich ook bevonden van de notabelste, gegoedste en beste Burgers en Ingezetenen, vervoegde zich andermaal bij Gemeenslieden met dankzegging voor de aangewende poogingen, te kennen geevende niet zonder ontroeringe het Besluit der Magistraat op 't ingeleverd Adres vernomen, en verstaan te hebben, hoe deeze hunne Verrigtingen, met een alzins ongunstig oog beschouwde, en hunne bezadigde onderneemingen wilde doen voorkomen, als ten oogmerk hebbende om de openbaare rust te stooren, en de wettig vastgestelde Constitutie om te keeren. Oogmerken van welke zij, met een gerust geweeten, voor een Alweetend GOD, konden belijden geheel afkeerig te zijn, en niets anders te beoogen dan de bevordering van 't welvaaren der Stad. Weshalven zij Gemeenslieden verzogten niets onbeproefd te laten om hun Ed. Groot Agtb. door alle mogelijke middelen, van die dwaaling te rug te brengen, en van het waarre doel der Burgerije te overtuigen.

Eén der twaalf Gecommitteerden stelde der Burgerije voor om, bij de drie Burgemeesters, die hunne maatregels goedgekeurd en zich tegen de Meerderheid gekant hadden, de hartlijkste dankbetuiging, bij wijze van een Dank-Adres, af te leggen. Dit vondt gereeden ingang, en een Dankschrift, door de zamengerooepen Burgerij goedgekeurd, wierdt dit Driemanschap aangeboden.

Wanneer de negen Burgemeesters dit Dank-Adres aan de drie overigen niet alleen overgeleverd, maar ook door den druk gemeen gemaakt zagen, merkten zij 't zelve aan als blijkbaar strekkende om een, bij zeer groote meerderheid genomen, Magistraatsbesluit door te strijken, en door een ongewoonen ophef der Advijzen van de drie niet instemmende

Ma-

Het

Magistraatsleden, de overigen bij de goede en stille Burgerij, en in 't openbaar, in verdenking te brengen, als of zij met minder ijvers dan de drie andere Leden het welweezen der Stad behartigden, en daar benevens in staat zouden weezen om de Regten en Priviligiën der Burgerije aan verkeerde inzigten op te offeren: alles strekkende tot kennelijke versmaading der wettige Regeeringe, en om de zedert eenigen tijd reeds te veel bestaan hebbende beweegenissen meer en meer aan te moedigen. Waarom zij het verder verspreiden en verkoopen van dit Dank-Adres, op eene boete van driehonderd Stadsponden, verboden.

Intusschen hadden Gemeenslieden aan de Regeering een Vertoog overgegeeven, waar in zij, tegen het Raadsbesluit der Meerderheid, het Gezag en de Agtbaarheid aan hun Collegie toekomende, verdedigden; zich over de minagting insluitende wijze, op welke zij door de Magistraat in de Vergaderkamer des Raads verschijnende, zints eenige jaaren bejegend wierden beklaagden; het aanneemen der Burger-Adressen als pligtmatig verdedigden; en betuigden, „ dat het „ onverwagte Besluit om met Gecommitteerden uit de Gemeenslieden in geen Onderhandeling te treden, op hun, „ op de goede Burgerij, en op alle weldenkende Gemoederen in Nederland, eene aandoening gemaakt hadt, die zij „ wel wenschten, dat hun Wel Ed. Groot Agtbaaren hadden „ gelieven voor te koomen: ja het tegenwoordig en toekomend Geslacht moest versteld staan, wanneer het ontwaar „ wierdt, dat eene Regeering, die geenzins arbitrair, maar „ van derzeiver geboorte af aan, overeenkomstig die voorregten, die het kenmerk van vrije Burgers schetzen, was „ ingerigt, dat hun Wel Ed. Groot Agtbaaren, die derzeilver luister van het Volk ontleenden, evenwel op eene voor „ 't Collegie van Gemeenslieden gantsch niet vriendlijke, en „ voor de geheele Burgerije, zeer grievende wijze, zwaa- „ righeid maakten, om in een billijk onderzoek te treden „ in hoe verre de begeerten en vorderingen in het Verzoekschrift vervat, gegrond waren, dan niet.” — Zij beweerden de regtmatigheid van den Tijtel door de Burgerij hun gegeeven; en dat de Burgers, die verklaard hadden het Re-
gle.

lement van den Jaare 1750 niet in allen deele voor wettig te kunnen houden, door een hard vonnis, als Verstoorders der Constitutie en inwendige ruste te onregt gebrandmerkt, en geagt wierden zich hier door tegen 's Lands Hoogheid, Regt en Gerechtigheid misgreepen te hebben. — Ook vorderden zij de oorspronkelijke Papieren, tot hun Collegie behoorende, thans in de Stads Kancellarije berustende, te rugge. — Ten slot spraken zij de Ondertekenaars vrij van allen verkeerden en staatberoerenden toeleg, nogmaals aandringende op eene Onderhandeling.

De drie van de Meerderheid verschillende Burgemeesters ondersteunden, door ingeleverde schriftelijke Raadslagen, op 't nadruklijkst, dit Voorstel der Gemeenslieden om de voorgeslaagene Onderhandelingen aan te vangen. Dan het Nagenral betuigde zijne verwondering, dat het Collegie van Gemeenslieden het eerste ingeleverde Adres der Burgeren, nader ondersteunde, en, tot dat einde, onder 't oog van hun Ed. Agtb. bragt een Vertoog, dat dit Magistraatsbesluit op eene wijze bejegende, welke geenzins overeenkwam met hunne verpligting om, niet alleen als Burgers; maar ook als Leden van 't Collegie der Gemeenslieden, het aan hun Ed. Agtb. verschuldigde ontzag altoos in 't oog te houden, en de overige Burgerij daar in, met een goed voorbeeld voor te gaan — Zij ontkenden den rang, dien Gemeenslieden zich toefschreeven, en hun aandeel in 't Stadsbestuur, en konden met hun, onder den vreemden en ongehoorden tijtel van *Tweede Lid der Regeeringe* in geen Onderhandeling treden, of zich ergens over in laten, zonder aan hunne Authoriteit en Eedelijke verpligting te kort te doen. „ Verklaarende „ hun Ed. Agtb. van nu af aan niet te kunnen gedoogen, „ dat dergelijke *Titulatures* door 't Collegie der Gemeenslieden zelve gevoerd of door de Burgeren en Inwoonderen der Stad aan 't zelve gegeven, of ook dat de Magistraat anders dan naar gewoonte zou getituleerd worden. — „ Dat zij, eindelijk, geen aanmerking zouden maaken op het „ zogenaamd misnoegen en gemor, waar van Gemeenslieden „ zo hoog opgaven; doch voornaamlijk of alleen plaats hadt „ bij eenige weinigen, offchoon die veelen van hunne vreed- „ zaame

Alle Burgerij, als of zij met welweezen der zonden weezen in verkeerde inmeijne vermaantert eenigen tijd meer en meer preiden en ver van driebondel

Regeering en Raadsbesluit van hun Colomininging inat in de Verelge jaaren de Burger-Adresen, „ dat het ten uit de Geden, op hun, de Gemeenshad, die zij aaren hadden ig en toekohet onwaar tbituit, maar itig die voochietzen, was „ die derzelop eene vorendelijke, en wijze, zwaakte te weeden het Verzoek- Zij beweer-Burgerij han den het Rege-

„zaame Medeburgeren, op allerlei wijzen, ter ondertekening van hun ontworpen Adres hadden weeten over te haalen, en die, ingevalle zij de paalen verder mogten willen te buiten gaan, moesten verwagten, dat hun Ed. Agtb. zich niet zouden kunnen onthouden van zodanige efficacieuse middelen te beraamen, als in goede Justitie tot conservatie van de publieke rust, zou bevonden worden te behooren.” — Thans gaven zij ook hunne Tegenaantekening op die der drie Mede-Burgemeesteren in 't licht. Waar in zij poogden aan te toonen, dat het wederstreefde Besluit op goede gronden steunde; als mede dat 'er geen redenen waren om de Magistraat verdagt te houden, dat zij der Burgeren Voorregten trachten te verdonkeren, of zelfs, zo veel in haar was, de middelen tot herstel bezwaarlijk te maaken. De drie Raadsvrienden beschuldigende van door het uitgeeven hunner Advijzen, de raadpleegingen van de Magistraat voortgelooopen, en het opgevat misnoegen in de hand gewerkt te hebben. Met veel moeite verwierf de Minderheid het geëischte regt van nadere Aantekening.

Ondanks de bedreiging in 't laatste Besluit der Meerderheid van Burgemeesteren ging de Ondertekening van het Adres voort, en zo sterk, dat men eerlang, vierhonderdëndertig Ondertekenaaren telde, die bij hunne Naamtekening eene verklaring voegden van de opregtheid hunner oogmerken, en volkomene zamenstemming in doel met de eerste Inleveraaren. — De Burger-Gecommitteerden, door dit meerder aantal gerugsteund, deden een Aanspraak in de zamengeroepene Bijeenkomst der Burgerije, welke zij een nader Adres voorlaazen, dat, goedgekeurd, aan de Gemeenslieden wierdt overgeleverd, die 't zelve den Raad ter hand stelde. — Het diende tot wederlegging van de verkeerde oogmerken aan de Inleveraaren toegeschreeven, en verderen aandrang van 't voorheen verzogte. — Hoogst vondt zich de Meerderheid gebisgd over den Tijtel van *Tweede Lid der Regeeringe van de Stad Zutfen*, weder aan de Gemeenslieden gegeven, „eene onderneeming, die op zich zelve genoomen haar” gelijk zij zich uitdrukten, „genoegzaame reden zou opleveren om de Inleveraars, wegens versmaading van het wet-

„tig

M^o Sallé, F. Sanjon Sculp. Rotterdam.

EN ZUTPHEN 1784

anderekening
 te haalen,
 n willen te
 Agto. zich
 : efficacienfe
 : confervatie
 en te beboo-
 mekening op
 Waar in zij
 fluit op goe-
 enen waren
 r Burgeren
 eel in haer
 aken. De
 uitgegeven
 traat voor-
 nd gewerkt
 derheid het

Meerderheid
 her Adres
 rdindertig
 eene ver-
 erken, en
 Inleverat-
 order aan-
 geroeppene
 Adres voor-
 riedt over-
 e. — Het
 ken aan de
 van 't voor-
 derheid ge-
 eringe van
 gegeven,
 jon hant
 zoon ople-
 a har wae-
 n tig

H. Goltz, adre d'alen

M. Salich, Es. angez. v. J. K. K. K.

DYKBREUK BY HET HOENDERNEST EVEN BUITEN ZUTPHEN 1784.

(No. 7)

el wigen, te
 den water en
 es verder d
 e, die in de
 e van aange
 pade julle
 evanden wa
 kume Toge
 en in de
 verdrinke
 te te gae
 eden, die al
 , of zelfs, te
 gewatijk te
 e van de
 en van de
 oogen in de
 erwilt de
 ing.

de Bofst de
 onclering te
 hang, w
 de Naam
 id h
 men de
 en, door
 tek in de
 zij een
 Sem
 ver had
 richte
 den aan
 ark de
 De de
 G
 te
 ag
 ver

... Ge
... anbe
... en
... am
... be
... T
... te
... Me
... ma
... Om
... inge
... fen
... be
... gene
... van
... ing
... d
... na
... o
... n
... per
... r
... re
... se
... da
... va
... ov
... in
... ge
... of
... fen
... In
... fin
... ver
... gew
... p
... dal

„tig Gezag der Regeering, in regten te verklaagen”; doch, bij aanhoudenheid alle blijken van gemaatigdheid willende geeven, en zich, voor tegenwoordig, van sterker maatregelen onthoudende, beslooten zij dit nader Adres, met herhaalde bekendmaking van niet te zullen gedooogen dat dergelijk een Tijtel aan Gemeenslieden zou gegeeven worden, weder uit te reiken. De drie Heeren verschilden, op nieuw, van de Meerderheid, en drongen aan op het houden der door hun meermaals gevorderde Onderhandeling.

Om deezen tijd zagen de Raadslagen door de Minderheid ingebragt het licht, met een bijgevoegden Brief aan de *Zutfenaaren*, onderteekend, *uw Medeburger*, in zeer sterke bewoordingen het gedrag der Meerderheid van *Zutfens* Burgemeesteren wraakende, de Burgers aanzettende om voort te vaaren, en boven al de Wapenen aanprijzende. De Regeering, in 't vermoeden, dat deeze Brief te *Deventer* zou gedrukt weezen, schreef, ter ontdekking van den Opsteller, aan de Regeering dier Stad; doch ontving een haar geheel onvoldoend antwoord.

Die van *Deventer* verklaarden met weinig vrugs te kunnen raadpleegen over eene zaak, die de vrijheid der Drukkerse aantaste, en liep omtrent een stuk 't geen niets berisplijks inhieldt; te meer dewijl de aansporing der Burgeren, om zich in den Wapenhandel te oefenen, hoewel in al te sterke bewoordingen uitgedrukt, egter tot niets anders dan tot het welzijn van 't lieve Vaderland, en het behoud van deszelfs edelste pand de Vrijheid, scheen ingerigt: en overeenkomstig waar mede zij het herstel der Burgerwapenen in hunne eigene Stad te zeer hadden aangemoedigd en goedgekeurd om zulks ergens elders te kunnen helpen afkeuren, of van de hand wijzen: veel min om hier in, met de *Zutfensche* Regeering, iets misdaadigs of oproerigs te vinden. — Intuschen was deeze Brief, door Burgemeesteren van *Zutfen*, bij openbaare afkondiging, reeds voor alzins oproerig verklaard, als waar in, bij het smaalen op de Regeering, *gewapende zamenrottingen* aan de Burgers wierden aangepreezen: op de ontdekking van den Opsteller zette men één duizend Guldens; doch vrugtloos.

Het

Het dugten voor *die gewapende samenrottingen* bewoog de Meerderheid, ten eigen dage dier Afkondiginge, een heimlijk Besluit te neemen, om, tot een spoedig en kragtdaadig fluiten van dezelve, in tijds, de noodige schikkinge te maaken, en 't gebruik van de sterke hand der Militie, en den Generaal Majoor VAN HEECKEREN, als Commandeur van *Zutfen*, te verzoeken, om, in gevalle het mogt gebeuren, dat, door eene zamengeschoolde menigte Volks 't Schepshuis, of de Huizen der Leden van de Magistraat, bezet, daar door het gaan en keeren, en de vrije raadpleegingen van hunne Ed. Agtbaaren gestremd wierden, op eene bedaarde en zagtzinnige wijze de Persoonen en Huizen der Magistraats Leden te dekken en te beveiligen, als ook te zoeken om tot hunne Vergadering den toegang te krijgen, ten einde met hun overleg te kunnen beraamen over de middelen, welke als dan noodig zouden bevonden worden: terwijl nochtans de Stadsbevelhebber; na het vergeefsch aauwenden van alle vriendlijke poogingen, in den uitersten nood, gelast wierdt, geweldigen wederstand ontmoetende geweld met geweld te keer te gaan; ten einde dus de openbaare rust te beveiligen en toegang ter Magistraats Vergadering te bekommen, om met dezelve gemeenschaplijk te handelen.

De drie Heeren, die in de andere maatregelen hunner negen Raadsvrienden niet gestemd hadden, verklaarden zich ten nadruklijksten tegen dit geheim Besluit, het onmogelijke der geheimhoudinge, en 't gevaar der ontdekkinge aanwijzende. Zij drongen het in geschrifte nader aan; maar de Meerderheid volhardde. Weshalven der Minderheid niets anders overbleef dan openlijk aan hunne Medeleden te verklaren, dat zij geen deel wilden hebben, aan de droevige gevolgen, welke, huns oordeels, niet misfen konden uit de volvoering deezes Besluits te ontstaan, en dat zij, uit dien hoofde zich verplicht vonden, om, langs den geschiktfsten weg, aan de *Zutfensche* Burgerij te toonen, dat zij nimmer hadden ingestemd in een Besluit, 't welk eenig wantrouwen aan dezelve te kennen gaf. Weshalven zij aan zich voorbehielden alles des betreffende onder 't oog hunner Medeburgeren te brengen.

Zij

Zij deden het, met de daad. Zulks hadt ten gevolge, dat de Ingezetenen de Gemeenslieden verzogten al hun vermogen in 't werk te stellen om dit Raadsbesluit, te doen intrekken en vernietigen. Zij vervoegden zich, met allen aandrang die Verzoek der Burgeren ondersteunende, bij den Raad. De Geheimhouding was vervallen: de Raadslieden wierden van de Eed daar op gedaan ontslaagen, en de Meerderheid gaf thans het veel beweegings maakend Besluit in openlijken druk, met bijgevoegde verdediging van hun gehouden gedrag, en wederlegging van 't geen daar tegen was aangevoerd. — De Schrijver des Briefs, op wiens ontdekking de bovengemelde belooning gesteld was, gaf een tweede Aanspraak aan zijne Medeburgereu in 't licht, nog sterker en stoutere taal spreekende dan de eerste; den Baron VAN HEECKEREN, Heer van *Zuideras*, ten laste leggende, dat hij openlijk gezegd hadt *'er vooruit te komen, den Prins geraaden te hebben, dat het noodzaaklijk was, dat 'er te Zutfen Burgerbloed gestort wierdt.* Wegens welke aantijging deeze Burgemeester zich bij den Raad verontschuldigde. Dit stuk trok inzonderheid de aandagt der negen Burgemeesteren, in hun wederlegend antwoord.

De Krijgebezetting in *Zutfen* wierdt versterkt. Eenige Nieuwspapieren hadden vermeld, dat Burgemeester VAN DER CAPELLEN TOT DEN RYSSSEL alleen, een gedeelte der Burgerij van nieuwe Geweeren met Bajonetten en Patroontasfen, op eigen kosten, hadt voorzien; doch hij wederprak zulks openlijk, verzeikerende, dat hij, niet alleen; maar met andere Voorstanderen van het wapenen der Burgerij, dit alles hadt bekostigd. Als Hopman van deeze nieuwe Stads Compagnie Burgers, verzogt hij bij de Regeering eene beslootene plaats, in eene der Kerken, of in eenig ander Stadsgebouw, om zijne Burgerbende in den Wapenhandel te oefenen; ten einde den toeloop des Volks te vermijden, terwijl hij, bij vervolg een open plaats buiten de Stad zou verzoeken.

De Burgemeesters VERSTEGE EN RODE VAN HEECKEREN, oordeelden dat hun Medeburgemeester moest bedankt worden, voor zijn betoonden vlijt in de Burgerwapening; en dat, daar men aan Krijgsbezetting, in vroegeren dage, de Voor-

zaal van 't Stadhuis wel hadt toegestaan, dezelve met geene voeglijkheid aan de Burger Compagniën kon geweigerd worden. Doch het Negental stondt versfeld, dat de Heer VAN DER CAPELLEN TOT RYSELT, zich bevoegd oordeelde om, zonder voorafgaande toestemming van de Magistraat, zijne Compagnie, naar welgevallen, in den Wapenhandel te oefenen: dewijl Hoplieden met derzelve Compagniën, onder het rechtstreekste bestuur en de bijzondere orders van de Magistraat stonden. Dan zouden zij hem, als hij met de Officieren dit verzogt, bij voorraad, het *Gildenhuis* toestaan.

Het Drietal Burgemeesters beweerde, tegen dit Raadsbesluit, 't geen zij van onwaarde rekenden, als aanlopende tegen 't bedoelde oogmerk van de oprigting der Burger Compagniën, en strijdig met de vastgestelde Reglementen, dat geen Hopman verlof van de Magistraat hadt te vraagen om zijne Burgerbende in den Wapenhandel te oefenen. VAN DER CAPELLEN TOT RYSELT, in deeze zaak onmiddellijker dan zijne twee Raadsvrienden betrokken, leverde een nadere Aantekening in, ten slot van dezelve betuigende: „ Zich gedrongen te voelen, om, in gevalle hun Ed. Agtb. onverhoopt, „ niet konden goedvinden, door spoedige maatregelen aan „ zijn verzoek te voldoen, dat hem binnen en buiten geschikte plaatzen mogten aangewezen worden, om op Burgergrond, Burgers in den Wapenhandel bekwaam te maaken, hij als dan, om zich van zijn pligt als Hopman te kunnen kwijten, zich genoodzaakt zou vinden, om bij zijne onderhebbende Compagnie, op eene der Stads Pleinen en Gronden, de oefening der aan hun toevertrouwde Wapenen werkstellig te maaken; met verdere verklaring, dat hij zich, door geen vrees in dit zijn onnalaatelijk voorneemen, zou laaten te rug houden; maar rustig met de braave Burgers, over welke hij de eer hadt het bevel te voeren, voortvaaren, zich in staat te stellen om des noods de rust en veiligheid der Stad te kunnen bewaaren.”

In gevolge hier van zag *Zutfen*, eer dit Jaar ten einde liep, een steeds aangroeiende Burgerbende, onder deezen Hopman, met nieuwe Wapenen voorzien, met zwarte srikken

ken of kokarden op de hoeden, optrekken, en de Wapen-oefening volgens de nieuwe wijze verrigten.

Meer opgangs, in het volgende Jaar 1784, maakte de Wapening der *Zutfensche* Burgeren. De meerderheid des Raads hadt ze, in zeker voege toegestaan. Dan dit voldeed een gedeelte der Burgerij niet; waarom de dienstdoende Rotgezellen een Verzoekschrift inleverden, om niet op de oude wijze, gelijk de meerderheid des Raads wilde; maar in naevolginge van de Schutterijen in Nederland, even als de Krijgslieden van den Staat, gewapend te worden; terwijl de vrije of wagtgeld betaalende, met den anderen meer dan vierhonderd Leden uitmaakende, verzogten, om zich bij de Burger Compagniën te mogen vervoegen; of, ingevalle dit aflagelaagen wierdt, even als in de andere Steden, een Exercitie-Genootschap te mogen oprigten, ingelijfd blijvende in de Burger-Schutterijen, met aanbieding des Eeds van Gehouw- en Getrouwheid. — Verzoeken door de Gemeenslieden goedgekeurd en bij de Regeering zodanig aangedrongen, dat zij zich genoodzaakt vondt de algemeene Wapening der Burgerij toe te staan, of in het oprigten van een afzonderlijk Wapenoefenend Genootschap te bewilligen: aan 't eerste gaf zij de voorkeuze, en verleende geschikte plaatsen ten Wapenhandel.

Middelerwijl vervoegden zich een aantal *Zutfenaaren* bij de Regeering, met bede, dat zij, van tijd tot tijd, meer bewegings in de Stad bespeurd en het voorneemen van eenige Burgers en Ingezetenen vernomen hebbende om een Vrijcorps op te rigten, de Compagnie die in den Jaare 1748, buiten de vijf Burger Compagniën, bestaan hadt, en waar van het Vaandel nog op het Stadhuis bewaard wierdt, weder in stand mogten brengen.

De Regeering wees dit van de hand; doch op eene wijze, die den Burgemeester VERSTEGE en de Raadsvrienden DE ROODE VAN HEECKEREN en VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT niet voldeed. De eerstgemelde leverde 'er zijn naderen raadslag op in; strekkende om, uit eigen ondervinding, aan te toonen, dat die Compagnie, wel verre van geschikt geweest te zijn om bewegingen te stillen, in 't gemelde Jaar,

de grootste bewegingen verwekt, dwang gepleegd, en de vrije raadpleegingen gewapenderhand belet hadt. Hoe het indienen van dit Verzoekschrift reeds vernieuwde bewegingen in de gemoederen der Ingezetenen veroorzaakte, en aanleiding gaf tot partijschappen tusfchen Burgers en Burgers: en, indien daar bij ook de zelfde Leuzen en Tekens van het Jaar 1748 vertoond mogten worden was 'er reden om te vreezen, dat dezelve, in de tegenwoordige tijdsomftandigheden, op de gemoederen van een groot getal der Ingezetenen eene tegenovergestelde uitwerking zouden doen dan in het gemelde Jaar. Opftand van Burger tegen Burger, oproer, plundering, ftondt 'er uit te wagten. Te meer te dugten daar de achfte Maart op handen was; bij gelegenheid van welken Jaardag men in andere Steden van de Republiek bevreesd geweest was voor het oogmerk om de oproerige bewegingen van het Jaar 1748 wederom te doen ontftaan. Ook dagt hij, dat de Verzoekers, die Voorftanders fcheenen te willen zijn van de belangen des Erfftadhouders, Hoogftendenzelven, en diens Doorlugtig Huis, geen grooter ondiens hadden kunnen doen dan met zodanig een Verzoekschrift, in deezen tijd, voor te draagen. — Jonkheer VAN DER CAPPELLEN TOT RYSSELT ftondt over den Inhoud niet alleen, maar bijzonder over het mengzel der Onderteekenaaren velfeld, als waar in hij de vroege Kindschheid met den Ouden van dagen, den Aanzienlijken met den Allergeringften, den Staatsman met den flegftten Bedelaar, in eene rijs gefchaard zag: en wedsprak vervolgens het ftuk met allen ernst. — De Gemeenslieden noemden het een fnooden toeleg om weder in te voeren een armhartige Vrij-Compagnie, in den Jaare 1748, door een onbezonnen gepeupel in trein gebragt, waar door, ten dien tijde, hun Collegie, zo wel als dat der Magiftraat, op de geweldaadigfte wijze, was gedwongen geworden tot het neemen van maatregelen, welke in een Land, dat den naam van *Vrij* draagt, niet behooren genomen te worden, dan met rijp overleg en toeftemming van het gantsche Volk, of deszelfs Vertegenwoordigeren — eene Compagnie, waar aan, door iemand, die de minfte hoogagting hadt voor Vaderland, Vrijheid, Overheden, en goede Orde,

Orde, niet dan met het uiterste afgrijzen, kon worden gedagt; en waar van de weder invoering, huns oordeels, nergens toe strekken zou dan om daar door, ware het mogelijk alle Vaderlandsche poogingen te verijdelen, eene jammerlijke verdeeldheid, verwarring, ja mischien een Burger-oorlog, te wege brengen. Zij zagen zulk een Verzoekschrift aan als een middel om de Stad te ontrusten, den eenen Burger tegen den anderen op te hitzen, en dus zulk een ellendig schouwtooneel te veroorzaaken, als men op andere plaatzen van ons Vaderland, herhaalde keeren, getragt hadt aan te rigten; doch telkens door de wijze bestuuring der Overheden en de vrij eenstemmige Vaderlandsche denkwijze der Burgeren en Ingezeetenen gelukkig niet hadt willen opneemen.

Een gedeelte der Onderteekenaaren van dit Verzoekschrift, berouw krijgende van hunne teekening, verklaarde voor de Magistraat het ongeluk gehad te hebben, van door aanhoudende aanmaaningen, verkeerde onderrigtingen, en andere ongeoorloofde middelen, zich te hebben laten vervoeren tot dit onderschrijven; waar over zij hun leedweezen betuigden, en verzogten dat hunne Naamen mogten uitgeschrapd worden. — Zo zeer waren de Onderteekenaars tot weder oprigting der oude *Oranje Compagnie* in haat bij eenige dienstdoende Rotgezellen, dat zij aan den Burger-Krijgsraad Verzoekschriften indienden om derzelver ontslag te verwerven.

Niet ongeftoord ging het te wagt trekken der Burgerije en het oefenen van den Wapenhandel toe. De belemmeringen en ongeregelheden, gepaard met haatlijke onderneemingen op deezen en geenen, en vergezeld door hoonende verregaande daadlijkheden, klommen tot zulk een hoogte, dat de Regeering, door eene gestrengte Aankondiging daar tegen moest voorzien.

Om de Wapenoefening der *Zutfenaaren* te aanschouwen, hadden eenige Leden van het Vrijcorps te *Deventer*, zich derwaards vervoegd: doch hun waren, op 't bevel van den Generaal Major VAN HECKEREN, Commandant dier Stad, door de Krijgsmagt aan de poorten, bij het inkomen, de Zijdgeweeren afgevraagd, die zij, overgegeeven hebbende, bij hun vertrek niet te rug vorderden. De Kommandant

grondde zijn gedrag op eene vegterij tusſchen twee vreedme Perſoonen in Uniform gekleed en met Zijdgeweeren gewapend, onlangs voorgevallen. Deeze hadt hem, tot bewaaring van de rust en veiligheid der Stad, aan de onderscheide poorten order doen ſtellen om geene in Uniform gekleedde, en van Paſſen onvoorziene, Vreemdelingen, met hunne Wa-penen, binnen te laaten; maar die af te neemen, en in be-waaring van de Wagt te houden, tot derzelver vertrek. Bij het aanbod van de overlevering der agtergelaaten Zijdgeweeren van de *Deventerſche* Burgers aan de Regeering verzogt hij te mogen weten, of zij dit door hem gegevene bevel begeerden ingetrokken te hebben; dan deeze bedankten hem voor de gedraagen zorg met verzoek om daar in te volhar-den.

Deeze handelwijze behaagde VAN DER CAPELLEN TOT RYS-sELT niet, die het afneemen van de Zijdgeweeren der Burge-zen van een nabuurige Stad, Leden van een daar bij de Re-geering erkend Vrijcorps, hoogst wraakte. — De ontwapen-de Burgers beklaagden zich bij de *Deventerſche* Regeering, die, bij eenen Brieve, de *Zutfenſche* vroegen, of dit afvor-deren der Geweeren, op eene dreigende, ja van eenigen op eenen gewelddaadige wijze geſchied, gedaan was op last der Magiſtraat? — Het antwoord diende om het gedrag der Krijgslieden te verſchoonen, en dat van een en ander der Vrijcorporiſten te verzwaren. Zij beriepen zich op het Raadsbeſluit bij ueerderheid genomen, om de voorzorg des Commandants te wettigen, bijbrengende de ongeregelheden, voortijds door Leden van het *Deventerſche* Vrijcorps in *Zut-fen* aangerigt, tegen welke zij oordeelden, met dubbele op-lettenheid, te moeten waaken, bij gelegenheid der Jaarmarkt, en te meer daar toe de middelen in eigen boezem te bezi-gen, met hoe minder hoop van wel te slaagen zij oordeel-den, *in dit tijdsgericht, volgens de thans veel al aange-nomene wijze van denken*, op de medewerking van anderen zich te mogen verlaaten.

Weinig genoeg namen die van *Deventer* in dit antwoord, Waren de gegevene bevelen, tot het afneemen der Zijdgeweeren, rechtſtreeks uit den boezem der *Zutfenſche* Re-gee-

geering voortgevloeid, dan zouden zij zich, schreeven zij, kunnen vergenoegen met het gegeven antwoord: dewijl zij ligtlijk begreepen, dat hun Ed. Groot Agtb. in het stellen van orders tot rust en veiligheid binnen derzelver Stad naar goedvinden konden handelen; doch, daar zij grond hadden om te besluiten, dat die bevelen, door den Commandant VAN HEECKEREN, zonder voorkennisfe, veel min zonder bijzondere last, der Regeeringe gegeven en alleen door de Magistraat van *Zutfen* naderhand goedgekeurd waren, hadden zij, die, in *dit tijdsgericht* nog meer dan ooit vreemd waren van eene aangenomene wijze van denken, om eene Militaire Jurisdicte over Burgers te erkennen, of aan een Commandant, of commandeerd Officier, in eenige Stad Garnizoen houdende, toe te laten, dat hij, zonder uitdruklijk bevel der Regeeringe, diergelijke orders, die zij geheel als buiten bestuur van het Militaire beschouwden, uitoefende, hier in niet kunnen of mogen berusten; maar gemeend het aangerand Gezag der Steden te moeten handhaaven. — Uit welken hoofde zij voluit verklaarden, te begrijpen, dat de Commandant, door het stellen deezer orders, op de Burgerlijke Vrijheid, op eene voor hunne Burgeren zeer hoonende wijze, hadt aangevallen, en door deszelfs verder gehouden gedrag, in het wederregtlijk bewaaren dier Zijdgeweeren, de waardigheid hunner Regeeringe ten sterksten beledigd. Zij zouden nog eenigen tijd wagten, om de Commandant VAN HEECKEREN, over wien zij oordeelden reden te hebben van zich te beklagen, tijd te geeven, om de Burger Zijdgeweeren hun te doen toekomen, met eene voldoening geëvenredigd aan die zo ongeoorloofde als met minagting gepaarde handelwijze; terwijl zij zich anderzins in de noodzaaklijkheid zouden gesteld zien tot het gebruiken van zodanige middelen als de aart der zaake, huns agtens, vereischte. — Voorts verzogten zij te mogen weeten of dit Verbod voer een bepaalden tijd, of voor altoos, in 't vervolg gegeven was; ten einde zij, in het laatste geval, omtrent hunne Burgers zulke maatregelen konden neemen, als zij best keurden, tot voorkoming van verdere onaangename behandelingen: van zich niet kunnende verkrijgen om hunne Burgers, uit hoofde dat zij

Leden waren van een Corps, onder hunne onmiddellijke goedkeuring opgerigt, en die gedeeltlijk tot hunne aloude Burger. Vaandelen en Hopmanschappen behoorden, en nimmer ophielden Burgers te zijn, op een gelijken voet met de loontrekkende Militie van den Staat te behandelen, en dezelve na eene andere Stad gaande van Pasfen te voorzien. Te minder konden zij daar toe besluiten: vermids zij nimmer van gewapende Burgers uit andere Steden binnen *Deventer* koomende, zodanige Pasfen gevorderd hadden, of immer zouden vorderen. — Eindelijk drongen zij aan om nadere onderrigting, wegens de gewapende *Deventersche* Burgers, die in *Zutfen* voorheen ongeregeldeheden hadden aangerigt.

Wanneer de Commandant VAN HEECKEREN zich bij de Magistraat van *Zutfen* verontschuldigd, en aan dezelve de Zijdgeweeren nogmaals aangeboden hadt, namen zij dezelve over, en zonden ze, met het Verdeedigschrift des Commandants, aan de Regeering van *Deventer*, vertrouwende dat hier door de opgevatte denkbeelden, wegens het gedrag diens Krijgsbevehebbers, volkomen zouden opgeklaard weezen, en zij het ontstaane misnoegen zouden laten vaaren. Verklaarende, dat, gelijk zij diens gedrag ten allen tijde hadden moeten prijzen, ook niet zouden naalgaaten zijn Ed. in dit geval te hardnaaven. De bevelen aan de Poorten hadden geen plaats meer, en het voorheen gebeurde met de *Deventersche* Burgers, die groote bewegingen te *Zutfen* hadden aangerigt, wilden zij met oogluiking voorbijgaan.

Schoon de Regeering van *Deventer* in het gegeevene be- rigt des Commandants geen genoegen nam, en meende nog op voldoening te mogen aandringen, wilde zij, door eene bijzondere toegeevenheid daar toe bewoogen, voor dit maal, de zaak hier bij laten berusten, en voor afgedaan houden, in die billijke verwagting dat nimmer iets van dien aart, door dien Bevelhebber, tegen hunne Burgers weder zou worden ondernomen.

Nieuwe stoffe tot misnoegen verschafte het Jaar 1785 aan de *Zutfensche* Burgers. De Erfstadhouder den Heer F. R. TOEWATER tot Ontvanger Generaal, en den Heer H. DE LEEUW VAN KOOLWYK tot Rentmeester der Geestlijke Goederen des Graaf-

Graaffchaps aangesteld hebbende, reezen daar over in de Kwartiersvergaderinge hevige gefchillen. Bij de meerderheid droegen die aanstellingen de goedkeuring weg; doch eenige Leden ontkenen volstrekt 's Prinzen bevoegdheid om dezelve te doen. De Jonkheeren R. J. VAN DER CAPPELEN TOT DE MARSCH EN F. B. VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT, beweerden dit gevoelen in hunne Tegenverklaringen. De eerstgemelde ging nog een stap verder, daar hij deedt aantekenen „ dat hij, zo lang deeze handelwijze niet hersteld ware, de „ banden van het Reglement op de Regeering van Gelder- „ land zou aanzien als losgerukt, en buiten effect gebragt; „ dat hij 't zelve aanmerkte als vernietigd, en van geen „ verbindende kracht meer.”

De *Zutfensche* Regeering hadt, bij meerderheid van stemmen, den Jonkheer VAN NAGEL tot Hopman over de *Marschpoorter* Compagnie benoemd. Veelen derzelve op hem misnoegd, over het ontzetten van een Sergeant uit diens post, hadden hem ter verantwoording geroepen, en over diens verkiezing zich bij de Gemeenslieden beklagd, die zulks aan de Regeering overbragten: dit ontmoette een alzins ongunstig onthaal, en wierdt toegeschreeven „ aan de dagelijksch „ toeneemende ongerijmde demarches van de zogenaamde „ Gecommitteerdens uit de Burgerij, en het daar aan altoos „ greepig verleend wordende Appui der Gemeenslieden.” — Twaalf Burgers, die geweigerd hadden, de Inhuldiging van den bij hun onbevoegd gekeurden Hopman bij te wonen, wierden over deeze afwezigheid in eene boete van vijfentwintig Goudguldens beslaagen, en verweezen om die boete, binnen vierëntwintig uren, te betaalen, met bedreiging, dat men hen anders wel zou vinden. Zij weigerden dezelve op te brengen, en de Regeering liet door den Omroeper bekend maaken, dat eenige roerende Goederen dier Perfoonen, zouden verkogt worden. Van ieder wierdt één stuk Huisraads verkogt, en goldt het, wat het ook mogt weezen, als één koperen Koffykan, één Vuurtang, één Lamp, één tinnen Schenkketel, één houten Theeblaadje, stuk voor stuk, vijfenvoertig Guldens, 't welk te overgenoeg was tot betasling der boete en der kosten. — Hoe belachlijk dit ook afliep,

men herhaalde aan andere veertien weigerende Burgeren, de verkoopung van hunne roerende Goederen, met volmaakt den zelfden uitflag.

Van ernstiger aart en meer gevolgs was 't geen omtrent den Heer ENGELBERT GERHARD JOHAN CROOKCEUS voorviel. Deeze door zijne Hoogheid tot Gemeensman aangesteld zijnde, weigerde men hem Zitting en in den Eed te neemen. Hij vervoegde zich bij de Regeering, met kennisgeving dat hij de Aanstelling van zijne Hoogheid aannam, met verzoek dat deeze des verwittigd wierdt. Aan zijne begeerte wierdt voldaan. Doch de meerderheid der Gemeenslieden vaardigde desgelijks een Brief aan zijne Hoogheid af, inhoudende dat zij oordeelden den Heer CROOKCEUS niet in den Eed te kunnen neemen, of hem zitting in hunne Vergadering te kunnen vergunnen: dewijl hij zich, door zijn gedrag en denkwijze, die post eenmaal onwaardig hadt gemaakt. Deezen Brief deedt zijne Hoogheid der Regeering ter hand koomen; doch de Heer CROOKCEUS, het Collegie van Gemeenslieden midlerwijl in Regten betrokken hebbende, verschoonden zich de Regeering van het verzogt berigt aan den Stadhouder; naardemaal zij, als Regters, in die zaak moetende zitten, zich in hun geheel wilden houden; zij zonden den Brief van zijne Hoogheid aan den Heer CROOKCEUS, die daar op berigt gaf, waar van de Raad een afschrift aan den Stadhouder deedt toekomen. — Doch het Collegie van Gemeenslieden nam eerlang een besluit, bij de Regeering ingediend, waar in het beweerde niet in Regten betrokken te kunnen worden, „ als „ van hunne Handelingen en Besluiten aan niemand verant- „ woording verschuldigd zijnde dan aan het Opperweezen „ en de Burgerij, welke zij vertegenwoordigden.” De Raad antwoordde, dat de loop des Regts niet moest gestremd worden, en dezelve aan partijen zou laten wedervaaren wat Regt was. De Gemeente op de Dagvaarding niet verschijnende, sloegen Schepenen Vonnis, waar bij Gemeenslieden verklaard wierden gehouden te zijn den Heer CROOKCEUS, als Gemeensman van *Zutfen*, te erkennen en in te huldigen. Eer dit Vonnis daar was hadden de Gemeenslieden reeds beflouten de Gilden en Compagniën der Stad over die zaak te doen

den vergaderen
 ges de Gemeen
 ges uit de Gil
 menslieden ver
 Alle deeze v
 jche Regeering
 men, in Sept
 eenen Brief al
 „ Het is nu
 „ aangevane
 „ van onrustig
 „ den naam va
 „ voorheen fil
 „ hebben wees
 „ te zijgen. I
 „ Afzenden,
 „ wederen, I
 „ onbevaan
 „ ook ver
 „ gemaapt
 „ een, hier
 „ hune Waar
 „ geboogen b
 „ ten, en die
 „ garij, ming
 „ neemen, be
 „ smaken
 „ doch te
 „ ondueren
 „ maar v
 „ thantien
 „ mogelijk
 „ lian, te
 „ nergens
 „ ren, om
 „ kin onder
 „ van handele
 „ merken, de

doen vergaderen, 't welk de Regeering verboodt; en waar tegen de Gemeente eene Verklaring opleeverde. Veele Burgers uit de Gilden en Compagniën hadden zich tot de Gemeenslieden vervoegd en hun gedrag goedgekeurd.

Alle deeze woelingen hadden ten gevolge, dat de *Zutfensche* Regeering, bij Meerderheid van negen tegen drie stemmen, in September besloot aan het Hof van *Gelderland* eenen Brief af te zenden, waar in zij zich dus beklagen.

„ Het is ruim twee Jaaren, dat wij ons alhier in zeer on-
„ aangename omstandigheden bevinden, door oprokkingen
„ van onrustige Geesten, welke, onder den schoon klinken-
„ den naam van Vrijheid, een groot aantal van deezer Stads
„ voorheen stille en vreedzaame Burgers en Ingezeetenen,
„ hebben weten in beweging te brengen, en aan hun snoer
„ te rijgen. Hier van daan is het, dat ons zedert diverse
„ Adresfen, zo van het Collegie der Gemeenslieden als van
„ anderen, zijn ter hand gesteld, welke niet alleen in zeer
„ onbetaamende en beledigende termen waren ingesteld; maar
„ ook veeltijds nieuwe en gearrogerde Pretansfen, en op-
„ geraapte Bezwaaren behelsden.” — Naa de opgave van
„ eene, huns oordeels, zo veel toegeevende handelwijze als
„ hunne Waardigheid en het Character, 't welk zij bekleedden,
„ gedoogen kon, om den voortgang dier bewegingen te stuit-
„ ten, en daar door de ontstaane verschillen bij de goede Bur-
„ gerij, mitsgaders het Collegie der Gemeenslieden, weg te
„ neemen, betuigden zij „ het genoeg niet te hebben mogen
„ smaaken om daar in naar wensch te slaagen; en intege-
„ deel te hebben moeten ondervinden, dat men, van den
„ anderen kant, niet verkoozen heeft dien weg in te slaan;
„ maar veel eer geprefereerd om telkens, door nieuwe In-
„ stantien, de een al sterker dan de andere, ons, ware het
„ mogelijk, tot de inwilliging hunner gefustineerde Preten-
„ sfen, te necesfiteeren; zodanig, dat onze Toegeevenheid
„ nergens toe gediend heeft, dan om de Drijvers te animee-
„ ren, om geduurig al meer en meer te vorderen. — Het
„ kon ondertusfchen niet wel missen, of zulk eene manier
„ van handelen moest ons van tijd tot tijd klaarder doen be-
„ merken, dat het voornaame but en oogmerk der Hoofden

„ en Beleggers in deezen, wat men ook mogt voorgeeven,
 „ geenszins ware om Redres van gefustineerde Bezwaaren
 „ te erlangen; maar veel eer, om, onder dien schijn, de
 „ tegenwoordige Vorm van Regeeringe allengskens te onder-
 „ mijnen.”

Het voorgevallene met den verkoozen Gemeensman CROOK-
 CEUS in 't breede opgehaald hebbende, merkten zij aan, dat
 de gronden door de Gemeenslieden aangevoerd, ten bewijze
 van hun Regt tot de hun geweigerde zamenroeping van Gil-
 dens en Compagniën „ van dusdanig een aart waren, dat zij,
 „ in plaatze van aan het voorgestelde oogmerk, mits blijven-
 „ de de tegenwoordige Vorm van Regeeringe, te beantwoor-
 „ den, integendeel veel eer het oogmerk om dezelve te sub-
 „ verteeren, en voor eene Absolute Democratie plaats te
 „ doen maaken, ten klaarsten aan den dag leggen. Immers
 „ hoe kan het met de presente Regeeringsform, en aloude
 „ Constitutie bestaan, de Stellinge, dat binnen deeze Provin-
 „ cie, *de Souverainiteit in den boezem van het Volk resi-*
 „ *deert, en dat alle Regeerings-Collegien daar van haare*
 „ *Magt ontleenen?* Hoe is daar mede overeen te brengen,
 „ het Reclame van het Reglement van den Jaare 1705, en
 „ wel als een *subsisteerende Grondwet, die met de grootste*
 „ *ordere en legaliteit is tot stand gebragt?* Hoe kan men
 „ dan als een Principe aanneemen, *dat als Gemeenslieden*
 „ *met de goedkeuring van Gildens en Compagniën gemu-*
 „ *nicerâ zijn, zij als dan aan geen Sterveling anders ver-*
 „ *antwoordelijk zijn?*”

Zij verledigden zich, vervolgens, om, huns agtens, te be-
 toogen, dat de Stelling der Gemeenslieden, ais of de Ver-
 gadering van Gildens en Compagniën, om daar in zaaken van
 Politie en Justitie te behandelen, in de aloude Constitutie
 der Stad Zutfen gegrond zou weezen, te eenemaal valsch is;
 en ten anderen, dat althans de zaak van den Heer CROOKCEUS
 tot geen voorwerp van raadpleeging in dezelve gebragt mogt
 worden. Waar op zij vraagen „ strekt zulk een ondernee-
 „ ming niet tot krenking van de hooge Regten en Preëmi-
 „ nentien van den Heer Stadhouder, bij den wettigen Sou-
 „ verain verleend? Wordt hier door zijñ onbetwistbaar Regt
 „ „ niet

„ niet afhankelijk gemaakt van het *Arbitrium popularis auroæ*?
 „ Wordt dus doende 's Lands Hoogheid door de Infractie
 „ van het door de Heeren Staaten gearresteerde Regeerings
 „ Reglement, niet aangetast? En wordt, zo zulks vrij kan
 „ doorgaan, niet den grond gelegd om dat Reglement ten
 „ eenemaal den bodem in te slaan, en te vernietigen? — Te
 „ meer wanneer hier bij te gelijk in confederatie gelegd wor-
 „ den de stoute stellingen in de stukken der Gemeenslieden
 „ voorkomende hier boven reeds ten deele aangeroerd, zo
 „ wel als de sterke uitdrukkingen, en bedreigingen der On-
 „ derteekenaaren, om zich zelfs te richten, en buiten con-
 „ sent te vergaderen over al zulke zaaken als zij zouden
 „ goedvinden; dat haare zaak is, de zaak van Neêrlands
 „ Volk, en dat dan duizenden tot hunne hulp gereed ge-
 „ vonden wierden: 't geen zelfs een Declaratie van een
 „ aanstaanden Burgerkrijg schijnt aan te kondigen. Alles te
 „ zamen loopende tot één Hoofdpunt, naamlijk, het daar-
 „ stellen eener absolute Volksregeering, waar aan ieder Ma-
 „ gistraat, wegens haar gedrag verantwoordelijk zou zijn,
 „ met krenking der Souverainiteit van Ridderschap en Ste-
 „ den.”

Als Medeleden van Staat oordeelden zij zich verplicht om niet langer de uitkomst met onverschillige oogen af te wagten; maar in aanmerking neemende, dat zulks de Heeren Staaten zelve aanging die onvergenoegd zouden kunnen wezen, wanneer zij hun, van dit verregaande en de Hoogheid van den Lande zo zeer betreffende begrip langer onkundig lieten. Zij verzogten deswegen het Hof een Affchrift van deezen Brief met alle de nevensgaande bewijsstukken, op de bekwaamste wijze, en zo spoedig doenlijk, tot kennisse der Heeren Staaten te brengen. — 's Hof's antwoord was, dat zij, uit aanmerking van dit alles, goedgevonden hadden een Buitengewoon Landdag te *Nymegen* tegen den achtëntwintigsten September uit te schrijven.

Onder dit poogen om den Volksinvloed in *Gelderland* te weeren waren 'er, in dat zelfde Gewest, Mannen ijverig bezig om dien te doen gelden. Veele Regenten vergaderden, op den eersten September, in *Arnhem*, om met elkander

ver-

vertrouwtijk te spreken over zaaken, zo het beleid der *Gelderfche* Regeering als het gemeene Bondgenootfchap betreffende, en de middelen te beraamen tot eene Grondwettige Herftelling, welke zij hoogft noodig oordeelden.

Van deeze ftrijdige denkwijze droegen de handelingen over de zaak van *Zutfen* blijk. De Stelling daar door de Inleeveraaren der zo fterke Verklaaring beweerd, dat de Souvereiniteit in den boezem des Volks beruſte, en de Regeerders verantwoordig aan het Volk zouden moeten doen, verwekte ter Staatsvergadering geen geringen en zeer onderfcheiden indruk. Deezen hielden ze voor de Ieer der ware Vrijheid, geen en voor die der losbandigheid; allen zagen het Voorftel, hoe ook begreepen, in als zwanger van de verft uitziende gevolgen, welken eenigen niet verlangden, en anderen met fchrik te gemoet zagen. — In het Kwartier van *Zutfen* was men van oordeel, dat de Regeerders van die Stad, zo de Meerderheid als de Minderheid, de Vergadering moeften verlaaten, zo lang 'er over de *Zutfenfche* zaaken zou geraadpleegd worden, als mede dat Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH zou hebben buiten te ſtaan; dewijl hij, als Burger, het Adres mede hadt geteeekend.

Het Beſluit der Staaten liep op deezen zin. „ Dat de Miſſive en Stukken van de Magiftraat van *Zutfen* behoorden „ gefteld te worden in handen van den Hove, om daar op „ ten naaften hun Ed. Mogenden te advifeeren; en dat, in „ middels, door den Hove, ten ſpoedigften Copie van de „ voorz. Miſſive zou worden gecommuniceerd aan de Gemeente van *Zutfen*; ten einde, binnen den tijd van veertien dagen, ſchriftlijk aan den Hove op te geeven, 't geen zij zou vermeenen tot haare decharge te dienen. — Voorts, „ dat bij Publicatie, door het Hof, binnen de Stad *Zutfen*, „ een iegelijk zou worden aangemaand tot ruſt en eendragt; „ dewijl hun Ed. Mogenden, bij ontſtente niſſe van dien, „ genoodzaakt zouden weezen, naar alle rigeur van Regten „ tegen de Contraventeurs te handelen; dat het Hof verder „ behoorde geauthoriſeerd te worden, om, ongeprejudiceerd „ de Regten van de Stad *Zutfen*, daar op een waakend oog „ te houden. Met bijvoeging, dat, gelijk hun Ed. Mogenden, „ den,

den, door het voorz. bedoelen, om alle eigenwillige rigtingen tegen te gaan, en voor te koomen dat de Vrijheid niet misbruikt wierde tot losbandigheid en wetteloosheid; dezelve ook geenzins van voorneemens zijn, om de Stemme des Volks zo verre te fmooren, om 't zelve den weg tot Klagten aan de Staaten, of den weg van Regten, naar dat de omstandigheden zulks medebragten, af te snijden; maar dat deeze 't zelve altoos opengelaaen wierdt."

Wel verre was dit Staatsbesluit van eene algemeene toestemming weg te draagen; immers tegen 't zelve verzetten zich de drie Heeren van de Stad *Nymegen* en Jonkheer VAN BRONKHORST uit dat Kwartier, als mede Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DEN BOEDELHOF uit de Graaffschap. De Jonkheeren VAN PALLANDT TOT KEPPEL, en VAN HEECKEREN TOT DE CLOESEN wilden het eenigzins anders hebben. — Uit het Kwartier van de *Veluwe* waren tegen het Besluit de Jonkheeren VAN HAARSOLTEN TOT YRST, LYNDEN VAN OLDENALLER, ZUYLEN VAN NYVELDT *Junior*, SCHIMMELPENNINGK VAN DER OYE, SPAAN TOT VOORSTONDE en J. C. VAN ECK. — Ook verklaarden de Afgezondenen van *Harderwijk*, de Heeren SCHELTINGA, LYNDEN VAN OLDENALLER, en VAN HAARSOLTEN TOT STAVEREN, zich tegen dit Staatsbesluit.

Zo als het lag wierdt 't zelve, in de gedaante van een Publicatie veranderd, ter Afkondiging na *Zutfen* gezonden. Het baarde de verwagte uitwerking niet. De Burger-Geconmitteerden, de Ondertekenaars van het Adres, riepen alle die Burgers bijéén, welken geenzins afschrik door deeze Afkondiging hunne Vertegenwoordigers met een Aanspraak bedankten voor de genomene moeite en ijver, hun verzoekende daar in te volharden. De Gemeenslieden, even min vervaard, beslooten nogmaals de Gilden en Compagniën, onverkort de Raadpleegingen der Staaten, op te ontbieden; waar van zij der Regeeringe kennis gaven. De Meerderheid (want de Heeren VERSTERGE en VAN DER CAPELLEN TOT RYSELDT, waren van een ander gevoelen) volhardde bij het gedaan Verbod en de Publicatie, deedt de Aftens van Bijeenroeping, door de Gemeenslieden uitgegeeven, intrekken, en nog dien zelfden avond door een Postbode het Hof van *Gelderland* des kundschap toekomen.

Wan-

Wanneer op den dertigsten October het Hof dit berigt toegesonden was, kwamen, op den eersten November 's avonds ten half negen, de beide Landschaps Mombers binnen *Zutfen*, voorzien van een aantal Affchriften van eene Publicatie en een Brief van het Hof aan de Regeering; welke te middernagt met de Mombers vergaderde, en tot diep in den nacht raadpleegden. 't Geen zij 's morgens om zeven uren hervatten. Deeze onvermoeide werkzaamheden hadden ten gevolge, dat ten acht uren de klok geluid, en door den Secretaris, in bijwezen, van twee Schepenen, en twee Mombers onder het in de wapens staan van de Hoofdwagt, eene Publicatie wierdt afgelezen, en ten overstaan van twee Bondens overal aangeplakt, waar in men het gedrag der Gemeenslieden, affchilderde, in zich te bevatten „ een eigen-
 „ rigtige en een openbaare veragtinge en vilipendie van het
 „ wettig Gezag der Hooge Overheid, tot verflooring der zo
 „ hoognoodige rust en eendragt binnen de Stad *Zutfen*:”
 „ waar om zij zich houdende aan de voorgaande Afkondiging
 „ alle Burgers en Ingezeetenen op het ernstigste verboden
 „ om, hangende de Deliberatien der Heeren Staaten, eenigen
 „ aanzoek of instantie, onder wat voorwendzel het zou mogen wezen, tot Convocatie der Burgerije aan de Gemeente der Stad *Zutfen*, aan welke wij het doen eener zodanige Convocatie bij onze Resolutie van heden mede speciaal hebben geinterdiceerd, te doen; maar alles te laten in dien staat waar in zich 't zelve tegenwoordig bevindt. En, wanneer het onvermoedelijk, en tegen alle verwagting mogt gebeuren, dat eene zodanige Convocatie, tegen onzen wil en meeninge zou mogen worden gedaan, zich wel te wagten om in zulke Vergaderingen, dewelke wij, in zodanig een geval, benevens al het geen daar in zou mogen worden verhandeld, van nu af aan, in naam van de Landfurstlijke Hoogheid, verklaaren voor onwettig, nul, en onbestaanbaar te houden, bij te wonen, veel min daar iets te helpen resolveeren. Waarschuwende en gelastende voorts wel ernstig een ieder, om zich stil en gerust te houden, en zich van alle eigenrigtingen, mitsgaders van alles, wat tot verflooringe van de rust en eendragt,

„ dragt, als mede tot inbreuk en innovatie op 's Lands hangende Deliberatieën zou kunnen verstrekken, te wagten, alles bij poene, dat die geenen, welken bevonden worden zich tegen deeze Publicatie te verzetten, of daar tegen, in 't eene of andere opzigt aan te gaan, als Verstoorders van de algemeene rust en openbaare Verbreekers en Overtreeders van 's Landfchaps Wetten en Ordonnantien, naar exigentie van zaaken, met de uiterste rigeur zullen worden behandeld en gestraft” Hier bij bleeven, ten deezen Jaare, de onlusten te *Zutfen* gereezen; doch alleen om, in een volgend, met nieuwe kracht, te woelen.

Te weeten, binnen onze Stad reezen, in den Jaare 1786, op nieuw, oneenigheden tuschen eenige Soldaaten en Burgers, die tot daadlijkheden uitborsten. Onze Leezers zullen ons wel willen verschoonen, dat wij die stoorenissen, zo veelvuldig voorkomende, slegts even aanstippen, als dezelve niets bijzonder hooggaands behelzen; en wij ons niet in staat vinden om tuschen de vergrootende en verkleinende berigten, het midden te treffen.

De nog hangende zaak van den door zijne Hoogheid aangestelden en door de Meerderheid der Regeeringe goedgekeurden, maar door de Gemeente geweigerden Gemeensman CROOKCEUS, wierdt voortgezet. Het Hof beweerde, in één breed uitgebragten Raadslag, de Verpligting der Stadsregeering, om deezen Heer in gemelde post te plaatsen en te handhaaven, ondanks alle poogingen door de Gemeenslieden aangewend. Een weg van Bemiddeling door de Staaten in dit geschil en de daar toe betrekkelijke stukken aangewezen, kwam den Gemeenslieden niet verkiesbaar voor. Onaangename Briefwisselingen volgden daar op: en wierdt, in November, de aanstelling van den Gemeensman CROOKCEUS, door Staaten van *Gelderland*, voor wettig verklaard, en beslooten hem in 't bezit deezes Waardigheid te plaatsen.

Wij koomen nu tot het Jaar 1787, vrugtbaar, zo wel als voor meest alle andere Nederlandsche Steden en Plaatzten, zo ook voor *Zutfen*, in gerugtmaakende gebeurtenissen. Vier Boeren, in het Ampt van *Zutfen*, geweigerd hebbende, zekere Dienstgelden voor den Jaare 1784 te voldoen, wier-

den daartoe, bij Vonnis van het Scholten Gerigt, verweezen. Nogthans bleeven zij weigeragig omtrent de betaaling. Het gemelde Gerigt gaf hier op eene Acte, volgens welke zij voor die somme, en de kosten daar op gevallen, wierden uitgewonnen. De Executie, of Geregeltijke Verkoopning, was bepaald tegen den eersten Maart. Ten dien einde begaven zich de Heeren CROOKCEUS en HASENBROEK na de Erven der gemelde Landlieden, de eerste als Stedehouder van den Scholten, de andere als Fiskaal. Doch aan de wooning, aan welke zij in de eerste plaats haaren last zouden volvoeren, gekoomen zijnde, vonden zij aldaar een getal van ongeveer vierhonderd boeren bij een vergaderd, gewapend en onder het maaken van een groot getier hen opwagende: waarom de twee bovengenoemden geraaden vonden, onverrigter zaake te rug te keeren. Tegen deeze geweldpleeging oordeelde het Hof zich verpligt, daadelijke poogingen te werk te stellen. In den avond ten tien ure van den negenden Maart kwamen twee Mombers van het Hof te *Zutfen*, en vertrokken ter middernacht wederom van daar in eene Koets, nevens den Stedehouder CROOKCEUS, verzeld van zes Dienaaren in eenen Postwagen, en voorts nog van een geleide van achtentwintig Ruiters van TUYL, en honderd Man Knegten van VAN WELDEREN. 's Anderendaags morgens ten zeven ure keerden zij te rug. En waar toe hadt al deeze opschudding gediend? Wat was het bedrijf geweest der omslagtige bezendinge? Twee boeren, beschuldigd dat zij, acht dagen geleeden, tegen de koets van de Heeren CROOKCEUS en HASENBROEK steenen hadden geworpen, waren van het bed geligt, en wierden geboeid, over *Zutfen*, na *Arnhem* gevoerd.

Ondanks de Vrije Staatsgezindheid van veele *Zutfensche* Burgers, begon de Oranjegezindheid, bij andere, zich meer en meer te vertoonen. De vermaarde HEECKEREN TOT ZUIDERAS gaf daar toe het eerste zein. Op den vierëntwintigsten Junij verscheen hij op de Parade, en vervolgens op het Stadshuis, met een Oranjekokarde getooid. Oogenbliklijk hadt dit naaolgers onder de Officieren en Soldaaten. Dit gaf aanleiding tot hevige twisten, alzo dit teeken den andersdenkenden geweldig mishagde. In eene Herberg, de *Laatste*
Stui-

Stuiver genaamd, even buiten eene der Stads Poorten, dwongen de Soldaaten de Burgers, hunne Zwarte Kokarden van de Hoeden af te neemen. Met goedvinden der Regeeringe, en op bevel van den Commandant der Bezettinge, wierden vervolgens de Burgers ontwapend, hunne Geweeren opgehaald, en dezelve, nevens de Vaandels en Spontons, op het Stadshuis gebragt. Hier door ontstonden merkellijke onlusten en bewegingen in de Stad. De Regeering deedt wel alle samenrottingen en geweldpleegingen, bij openbaare Afkondiging, verbieden. Doch dit gebod deedt geringe baate. Hierbij kwam een voorval, 't welk de gemoederen nog meer gaande maakte. Zeker Schoenmakersbaas, woonende in de Nieuwstad, schoot, uit zijn Venster, op eenen Ruiters: zodat hij oogenbliklijk dood ter aarde viel. Dit maakte het Krijgsvolk verwoed. Eenige Officieren, van dit voorval verwittigd, begaven zich, in allerijl, van de Hoofdwegt na het huis van den Schoenmaker, met oogmerk om hem tegen de woede der Soldaaten te beveiligen. De geheele Straat, waar in de Schoenmaker woonde, wierdt straks, door Ruiters en Voetvolk, bezet. In tegenwoordigheid van eenen Stadsbode opende men het huis. Vier Officieren traden na binnen, om het te doorzoeken, terwijl eenige andere, met ontbloot zijdgeweer, buiten de wagt hielden, om het indringen der woedende Soldaaten te beletten. Men vondt alleen 's Mans Huisvrouw, welke, onder het geleide van eenig gewapend Krijgsvolk, na het Stadshuis gebragt wierdt. Men doorzocht voorts alle de belende Huizen; in een van welke men een verscholen Kleermaaker vondt, die, door vergifsing, voor den gezogten zijnde aangezien, bijkans het slagtoffer was geworden der door woede uitzinnige Soldaaten, doch nog beveiligd wierdt door de Officieren, hoewel niet dan met zeer veele moeite. Terwijl men, al voortgaande met zoeken, aan de Huizen van eenige Patriotten, door het inslaan van glazen, zijnen moed koelde, vondt men, eindelijk, den Schoenmaker op den Zolder van eenen Herberg, onder het hooi verborgen. Met veele moeite beletteden de Officieren het Krijgsvolk, dat het hem niet verscheurde; een Moordenaar, zelden ze, moest niet door eerlijcke handen, maar door den

Scherpreger aan zijn einde koomen. Veel werks, evenwel, hadt het in, eer men den elendeling in de handen der Regeeringe hadt geleverd. Nogthans namen de Opfchuddingen niet zo spoedig een einde; aan verscheiden Huizen wierden de glazen ingeslagen. Eerlang zag men eenen Tamboer van de Krijgsbezetting nevens twee Soldaaten door de Stad trekken, geleidende eene Kar, telkens stil houdende voor de Huizen van bekende Patriotten, en dezelve hunne Trommels en Vaandels afvraagende, met aanzeggen dat zij voortaan zouden vrij zijn van den last der Wapenoeffeninge. Ook moesten de Burgerofficieren hunne Sjerpen, Ringkraagen, Degens en Spontons afgeeven. Vervolgens deedt de Magistraat, door eenen Stadsbode, de Geweeren en Wapens der Burgeren ophaalen; voorts alle Burgers tot stilte en rust vermaanende, en de Exerctie-Genootschappen verbiedende. De doodgeschoten Ruiters wierdt met alle Krijgseere ter aarde besteld, gevolgd van alle de Officieren en meer dan duizend Gemeenen, allen met Oranje Kokarden uitgestreken. 't Liep, egter, aan tot in de maand November, eer de Schoenmaaker wierdt gevonnisd. De straffe, hem opgelegd, bestondt in eene gevangenis van vijfentwintig jaaren, in het Provinciaal Tugthuis te *Arnhem*, en, naa verloop van dezelve, in alroosduurende ballingschap buiten de Stad en het Schependom van *Zutfen*. De Heer VAN DER CAPELLEN TOT DEN MARSCH, bekend voor het hoofd der *Zutfensche* Patriotten, niet langer verkiezende zijn verblijf te houden in eene Stad, zo vol van opfchuddingen en oproerigheden, en alwaar hij zijns lijfs niet volkomen zeker was, vertrok, eerlang, met Echtgenooten en kinderen, na *Deventer*. Vóór zijn vertrek deedt hij alle zijne Goederen Geregteijk inventariseeren, en een lijst dier Goederen aan het Hof van *Gelderland* hebbende gezonden, beval hij ze aan deszelfs bescherming; welke hem ook beloofd wierdt.

In zijne vooringenomenheid met het Stadhouderlijk Huis en Bewind, ontzag *Gelderland* moeite noch kosten, om, bij alle gelegenheden, zo die zich aanboden, als aangegrepen konden worden, daar van blijk en bewijs te geeven. *Zutfen* was niet agterlijk in dit kostbaar eerbetoon. In de Maand Sep-

W. J. G. van der Schuer

Van der Schuer, 1795

TWEE SOLDAATEN EN EEN TAMBOER HAALEN, MET EEN KAR, VAN BEKENDE PATRIOTTEN, DE TROMMELS EN VAANDELS AER

enwel,
 er Re-
 dinggen
 ierden
 er van
 i trek-
 vor de
 Toom-
 voor-
 Ook
 egen,
 Magi-
 y der
 ver-
 De
 erdie
 zend
 Jiep,
 noez
 oer in
 ociaal
 o al-
 dom
 cu,
 an-
 vol-
 hjs
 oot
 hi
 ijt
 eon-
 oot
 ius
 bli
 ges
 yse
 md
 p-

—
Seyen
heid
mpe
der
Nig
van
Provi
aan
Hof
de
» va
» bl
'Huis
maet
Land
geho
de I
dier
Me
Wa
jen
Pro
res
Om
C
va
v
i
.
n
be
dit
2
aan
del
rwee

September des Jaars 1788 hadt de Stad ongemeene staatelijckheid ten toon gespreid, ter onthaalinge van den Prins met zijne Echtgenoot, ter gelegenheid van een bezoek, 't welk der Kasfe op eene aanzienlijke somme gelds te staan kwam. Nog in dat zelfde jaar, wierdt, op Voorflag der Stad en van het Kwartier, ter Staatsvergaderinge besloten, op de Provinciaale Geldersche Munt een Zilveren Medailje te doen slaan, voor alle de Stemhebbende Leden van het Provinciaal Hof en de Rekenkamer, als mede voor alle derzelve Eerste Dienaaren, „ uit hoofsde”, dus luidde het Staatsbesluit, „ van derzelve standvastigheid in het behoud der Repu- „ blick”; met andere woorden, om hun aankleeven van het Huis van Oranje. Met het vervaardigen dier Eerepenningen maakte men allen mogelijken spoed; op den Gelderschen Landdag, in de Maand Augustus des Jaars 1789, te *Zutfen* gehouden, wierden zij, op last der Geldersche Staaten, door de Raads-Sekretarissen, aan alle de Leden en Staatsdienaars dier Vergaderinge, tot een gedenkteeken, uitgedeeld. Op de Medailje vertoonen zich drie *Vrouwenbeelden*, houdende de Wapens der drie Kwartieren, *Nymegen, het Graaffchap Zutfen* en *Veluwe*. Op het Voetsluk ziet men het Wapen der Provincie *Gelderland*, met dit Latijnsch Omschrift: UT RUPES IMMOTA MANET: *Zij staat pal als een Rots*; en aan de Ommezijde: REPUB. AB INTERITU. SERVATA. ORD. D. G. et. C. Z. L. I. 1788, omvlogten met Lauwerkranzen. Zeven van deeze Gedenkpenningen wierden van Goud vervaardigd, voor den Stadhouder, zijne Echtgenoot, de drie Kinderen, den Koning van *Pruisfen* en den regeerenden Hertog van *Brunswijk*. Ook hier uit blijkt genoeg de bedoeling deezer gifte.

Hier mede eindigen wij ons Verflag, wegens de meest merkwaardige bijzonderheden, de Historie der Stad *Zutfen* betreffende. Thans gaan wij over tot eene Beschrijving, haare uit- en inwendige gelegenheid betreffende.

Zutfen, gelijk wij boven reeds hebben aangemerkt, ligt aan de rivier *de Ysel*. Een Stroompje, de *Berkel* of *Borkel* genaamd, uit *Westfalen* afkomstig, verdeelt de Stad in twee deelen, de *Oude-Stad* en de *Nieuwe-Stad* geheeten.

Het Watertje vereenigt zich vervolgens met den *Zysel*, en verliest alzo zijnen naam. Door middel van het gemelde Stroompje kan de Stad, aan de Zuidoostzijde, tusfchen de Laarpoort en de Vischpoort, onder water gezet worden. Behalven deeze Versterking, zijnde niet eene van de geringste, heeft *Zutfen* nog eenige andere Vestingwerken. Men telt 'er vijf Poorten: de Marspoort, de Nieuwe-Stadspoort, de Laarpoort, de Hospitaals, of zo als zij, bij verkorting, wordt genoemd, de Spitelspoort, en de Vischpoort. Reeds in den aanvang der jongstverloopene Eeuwe heeft men, voor de Stad, eenen houten Brug over den *Zysel* gelegd; dezelve bestaat driehonderddertig voeten in de lengte. Een gedeelte van dezelve, namelijk honderdvijftig voeten, rust op schepen, het overige op paalen. Voor het overige ligt de Stad in eenen aangenaamen oord, wordende, vooral aan de Landzijde, omringd van vrugtbare Graanakkers en grasrijke Weiden.

Wij gaan over tot de Beschrijving van de voornaamste *Waereldlijke* en *Geestlijke Gebouwen*.

In de eerste plaats kooft hier in aanmerking het *Stadshuis*; hetwelk alleen opmerking verdient om zijne oudheid en zonderling maakzel; het heeft drie Voorgevels; allen op eene onderscheidene wijze gebouwd. — De *Gedeputeerden-Kamer*, dus genaamd, om dat, voorheen, de Gedeputeerde Staaten des Kwartiers van *Zutfen* aldaar hunne bijeenkomsten of vergaderingen plagten te houden. Het is een nieuw en fraai Gestigt, in den aanvang deezer Eeuwe gebouwd. Het staat naast het Stadshuis. — Het *Wijnhuis*, staande aan de Groote Markt, van wegen zijnen kunstigen Toren, het aanzienlijkste Gebouw der geheele Stad. Twee Omgangen versieren dien Toren, doch vooral een keurlijk en alom beroemd Klokkenfpiel; het bestaat uit zesëndertig Klokken, door den vermaarden HEMONT gegoten, die een zeer aangenaam geluid geeven. Het onderfte gedeelte des Gebouws dient tot eene Stads Waag. — Het *Latijnsche School*, ter plaatze alwaar, eertijds, het Klooster der Predikheeren plagt te staan. Behalven dit, heeft men 'er ook een *Illustre of Doorluchtig School*, waarin, door twee Hoogleraren, tweemaal ter

wee

weeke, lesfen worden gegeven over de Historien en Taa-
len, en over de Regtsgeleerdheid. — In het Zuidlijk gedeel-
te der Stad, niet verre van de Vischpoort, ligt een Plein,
met boomen beplant, bij de Stedelingen onder den naam van,
op 's Graaven Hof bekend, om dat, op deezen grond, het
Hof der Graaven van Zutfen' plagt te staan. — Van eenen
vierkanten Toren, de *Droogenaps-Toren* genaamd, staande
niet verre van het straks gemelde Plein, heeft men een ruina
en vermaaklijk gezigt op het omliggende Land.

Wij koomen nu tot de Geestlijke Gestigten. In de eerste
plaats noemen wij de *Groote Kerk*, welke, door de Gere-
formeerden, tot eene plaats van Openbaare Godsdienstoeffe-
ninge wordt gebruikt. Het is een der oudste Gestigten in
zijne foort, hier te Lande; en nog zou deeze de plaats
eener voorgaande Kerke hebben vervangen. Men wil, naa-
melijk, dat het tegenwoordig Gebouw gestigt wierdt, in den
aanvang der Twaalfde Eeuw, en wel meer bepaaldelijk, in
den Jaare Elfhonderdvijf, op den grond van een voorgaand
Kerkgebouw; OTTO VAN ZUTFEN, Zoon van GODSCHALK EN
ADELHEID, zou daar van de stigter geweest zijn, en BUR-
CHARDUS, Vijfëntwintigste Bischop van *Utrecht*, dezelve
hebben ingewijd, ter eere van St. PIETER en WALBURG. Een
bijkans geheel vernielende ramp trof, in den Jaare 1446, het
gewijde Gestigt. Op Palmzondag diens jaars wierdt de kun-
stig gemaakte Toren van het Onweder getroffen. Wel haast
stondt dezelve, van boven, geheel in 't vuur; 't welk zo
hevig brandde, dat, volgens getuigenis, de zes Klokken,
welke 'er in hongen, geheel versmolten. Het instorten van
het Gebouw verplette niet alleen de Middenkerk, maar ook
het Zuidlijke Kruispand. Uit Stadskas en de bijdragen van
godvrugtige weldaadigen rees 'er, wel haast, een genoeg-
zaam geheel ruim Gestigt uit de asche, en met naame de
Toren veel fraaier nog dan de afgebrande en ingestorte.
Ter hoogte van driehonderd en tweeënveertig Voeten, van
het oppervlak des gronds gemeeten, verhefte hij zijnen Krui-
Noodlottig ook voor dit Gebouw was de maand Maart. Op
den negenëntwintigsten dag daar van, in den Jaare 1600
wierdt de Spits door 't hemelsch vuur ontstoken; de vlam
E 4 sloeg

floeg voort tot aan het vierkant Mezelwerk, zonder, evenwel, voor ditmaal, aan de Kerke merkelijke schade toe te brengen. Zevenëndertig jaaren verlicpen 'er, voor dat men den herbouw bij de hand nam. Een nieuw Torenspits kwam nu, eerlang, ten voorschijn, vijfentwintig voeten inderdaad laager dan de voorgaande, doch die denzelven in fraaiheid en sieraad merkelijk te bovenging. Hij heeft verscheiden Omgangen of Tranzen, en is met Leien en met Koper gedekt. Van ouds hadt men in deeze Kerk een Kapittel, en twaalf Kanunniken; de zes Oudste daar van waren Priesters, de vier volgende Diakenen; de twee jongsten moesten Onderdiakenen zijn. Aan hun hoofd stondt een Deken. Volgens het verhaal der aloude Schrijvers, zou OTTO, de Eerste van dien naam, door zijn huwelijk met SOFIA, Eesdogter van Zutfen, Graaf van Gelder en Zutfen, nevens zijne Echtgenootte, de insteller van het Kapittel geweest zijn. Voorts vindt men, nevens andere dienstverrigtingen van dit Kapittel, aangeteekend, dat de Kanunniken, reeds zints het Jaar 1450, op den dag van den Apostel St. THOMAS, in deeze Kerk, op het Graf, waar van wij straks zullen spreken, het Lof van de H. Moedermaagd plagten te zingen. Te weeten, in het midden deezer Kerke ziet men twee Onde Graffteden, volgens het gemeen aangenomen gevoelen, de begraafplaats der aloude Graaven van Zutfen, en alwaar ook de sioffelijke overblijfszels der gemelde OTTO en SOFIA zouden rusten. Boven deeze Grafftede hangt een fraaie ijzeren vergulde Kerkkroon, wel waardig dat wij hier eene korte beschrijving van dezelve inlaschen. Over het geheele werkstuk ziet men de beelden van Menschen en Dieren kunstig uitgewerkt. De gedaante van het kunststuk (want dien naam verdient de Kerkkroon bij alle kunstkenneren) is twaalfkantig. Op deeze twaalf kanten staan de naamen van JESUS, der H. Maagd en der twaalf Apostelen, met oude Gouische letteren, in de volgende orde: JHESUS MARIA. SANCTUS PHILIPPUS. SANCTUS MATTHEUS. JACOBUS MAJOR. SANCTUS PAULUS. SANCTUS THOMAS. SANCTUS JOHANNES. BARTHOLOMEUS. SANCTUS ANDREAS. SANCTUS PETRUS. S. SIMON. S. JUDA. SANCTUS MATHIAS. — Behalven de nu vermeldte, ziet men, in deeze Kerk, nog eene

en fra
 mbelij
 Tunde,
 en zve
 hwaen,
 genoot
 niet te
 Doop
 stuk,
 gelij
 den
 heeft
 ven ha
 volgend
 Doopve
 Prieste
 'er Ge
 zou l
 verge
 dir t
 mende
 Zutfen
 deeze
 staat,
 geduur
 looren
 vemen
 stort
 Ron
 len.
 kerij
 getal
 ander
 'er zij
 geteaa
 haare
 gebou
 is van

eene fraaie Grafftede, of Kelder, toebehoorende aan den oudadelijken Huize van VAN HEKEREN. Bezienswaardig is de Tombe, van keurlijk Marmer, versierd met de Bostbeelden van EVERHARD VAN HEKEREN, *Heere van Nesselhorst en Enghuizen*, Landdrost des Graaffschaps *Zutfen*, en deszelfs Echtgenootte MARIA TORCK. Om van andere sieraadien der Kerke niet te spreken, moeten wij van de vermaarde Koperen Doopvont nog met een woord gewag maaken. Het Werkstuk, overkuntig gemaakt, is van aanmerkelijke grootte, gelijk men mag besluiten uit de twee volgende bijzonderheden. De eerste is, dat men, voorbedagtelijk, een werktuig heeft vervaardigd, om, door middel van hetzelfde, van boven het Dekzel op te ligten. Minder zeker dan deeze is de volgende bijzonderheid. Men vertelt, naamelijk, dat de Doopvont eenen der Prinzen VAN ORANJE, naar men wil, Prins FREDRIK HENRIK, zou aangeboden geweest zijn, om 'er Geschut van te gieten; doch dat de Prins de aanbieding zou hebben van de hand gewezen, zeggende, dat het onvergeevelijk ware, een kunststuk te vernietigen, zo fraai, dat men 'er van zeggen mogt, dat alwie, te *Zutfen* koomende, hetzelfde niet bekeek, den naam niet mogt hebben te *Zutfen* geweest te zijn. Doch veelen slaan geen geloof aan deeze vertelling. Hoe fraai nog, in zijne tegenwoordige gestalte, ongelijk fraaier, egter, was de Doopvont, voor dat, geduurende de Spaansche tijden, veele Beelden waren verlooren geraakt. In 't midden van het Dekzel ziet men iemand nederknielen, die, door een anderen, met water overstort wordt, terwijl een derde een Kleed of Doek vasthoudt. Rondsom ziet men de beelden der Euangelisten en Apostelen. Eindelijk ontmoet men nog in deeze Kerk eene Boekerij; het merkwaardigste van welke bestaat in een tamelijk getal oude en zeldzaame Boeken en Handschriften. — De andere Nederduitsche Gereformeerde Kerk (want men heeft 'er niet meer dan twee) heet de *Nieuws-Stads-Kerk*, dus genaamd naar het gedeelte der Stad, in welke zij staat. Bij haare eerste stigting wierdt zij aan St. NIKOLAAS gewijd. Het gebouw is niet groot. De Toren, van eene ronde gedaante, is van een tamelijk hoogen Spits gedekt. Door vier Predi-

Lanten worden deeze beiden Kerken bepredikt. — Behalven de nu gemelde twee Nederduitſche, heeft men te *Zutfen* ook eene *Walfche* of *Frantſche* Gereformeerde Gemeente. Het Gebouw, waarin zij vergadert, heette, in de Roomſche tijden, de Minderbroeders Kerk. — Voorts is 'er eene *Lutherſche* Kerk, klein, inderdaad, doch net en zindelijk, en met een Orgel verſierd. — Wijders hebben 'er ook de *Doopsgezinden* eene Gemeente, niet zeer talrijk in Leden; zints veele jaaren wordt zij bediend door éénen Leeraar, een kweekeling van het School dier Gezinte te *Amſterdam*, vergaderende bij den Toren en het Lam. — Eindelijk heeft men nog te *Zutfen* eene Statie van Roomſchgezinden, die door een Waereldlijken Priester wordt bediend.

Onder de Godsdienſtige Geſtigten moeten ook de volgende genoemd worden. Twee *Gaſthuizen*, het Oude en het Nieuwe, waar van het laatſtgemelde, naar de *Santinne*, aan welke het gewijd was, den naam van *St. Elizabeths-Gaſthuis* plagt te draagen. Waarſchijnlijk is dit niets anders dan eene vergrooting van het eerſte, naardien zij zo dicht aan elkander ſtaan, dat ze binnen eenen zelfden Ringmuur zijn beſloten. Ook worden ze uit eene gemeene Beurs onderhouden. De Beſtuurders van beide Geſtigten draagen den naam van *Proviſoren*. — Bij dien zelfden naam zijn ook bekend de Verzorgers van het eene der *Weeshuizen*, welke men te *Zutfen* heeft, in 't welk voornaamlijk Kinderen van vreemdelingen worden opgenomen. Het ander Weeshuis, voor Kinderen van Burgeren geſchikt, ſtaat onder het opzicht van zes Diakenen der Gereformeerde Gemeente. — Daarenboven, om van andere minder noemenswaardige Godvrugtige Geſtigten niet te gewagen, heeft men te *Zutfen* eene weldaaidige Stigting, 's *Heeren Bornhof*, nu gemeenlijk *het Huis Bornhof* genaamd; miſſchien, doch niet volkomen zeker, naar den Stigter, zekeren Heer BORN dus geheeten. Het gebouw is reeds oud, als wordende, nu bijkans vierhonderdvijftig jaaren geleden, als een rijklijk begiftigd Geſtigt, vermeld. Een aanzienlijk getal oude lieden wordt 'er gehuisvest, en van noodig leevensonderhoud verzorgd.

Aan-

Aanmer-
van het
je conno
of Nomes
Dominika
de Stad-
geſtigs-
ve van
van Ge
tot het
van het
wiedt v
wel bijz
onderhou
Oſſervan
naam van
de Stad,
door be
daar ge
Spanje
ſield,
Hier en
eenige o
De vijf
Klooster
of Gaſt
Twaalf
FRANC
der v
mit hi
me,
Het v
ter Je
Heere
WILLEH
JHANN,
Klooster
weezen

Aanmerkelijk, naar gelange van de uitgebreidheid der Stad, was het getal der Kloosters, welke men, eertijds, te *Zutfen* ontmoette: te weeten, twee Mannen-, en vijf Vrouwen- of Nonnen-Kloosters. Het eerste Mannen-Klooster, dat der *Dominikaanen* of *Predikheeren* genaamd, stondt midden in de Stad. In den aanvang der Dertiende Eeuwe wierdt het gestigt, door MARGARETA, Dogter van GUI of GUIDO, Graave van *Vlaanderen*, en Gemaalin van REINOUD DEN I, Graave van *Gelder en Zutfen*. Tegenwoordig dient het Gebouw tot het Latijnsche, en tot het *Auditorium* of de Gehoorzaal van het Doorluchtig School. — Het ander Mannenklooster wierdt van *Francischaaners* of *Minderbroeders* bewoond, en wel bijzonderlijk van die soort der Orde, welke, om hunne onderhouding van eenen strengere Regel dan de overigen, *Observanten* genaamd wierden. Het Gestigt, ook onder den naam van het *Klooster Galileen* bekend, stondt even buiten de Stad, bij de Laarderpoort, en wierdt, in den Jaare 1455, door het aanzienlijk en vermogend Geslacht van KOEYNEK, aldaar gestigt. Na dat *Zutfen* de zijde des Konings van *Spanje* hadt verlaaten, en de Hervorming aldaar was vastgesteld, slegte men het gewijde Gestigt tot op den grond. Hier en daar, egter, worden 'er de fondamenten, als mede eenige overblijfszels der ruime Kelders, nog van bespeurd. — De vijf Nonnenkloosters te *Zutfen* waren de volgende. Het *Klooster Spitaal*, waarschijnlijk bij verkorting van *Hospitaal* of Gasthuis, nabij welk het stondt, wierdt bewoond van Twaalf Nonnen, die naar den Derden Regel van den H. FRANCISCUS leefden. Het bleef in weezen tot in den aanvang der Nederlandsche Beroerten. GELMINA SCHIMMELPENNING, nit het aloud en vermaard Geldersch Geslacht van dien naam, was, in den Jaare 1572, de laatste Kloostervoogdes. — Het tweede Nonnenklooster voerde den naam van het *Klooster Izendoorn*, dus genaamd naar ARNOLDA, Dogter van den Heere WOUTER KEPPEL, en zedert gehuwd aan den Ridder WILLEM VAN IZENDOORN, welke, te gader met haare Dogter JOHANNA, zekere Heeren Huizing tot den opbouw van een Klooster hadt geschonken. Het Gestigt is nog gedeeltelijk in weezen, doch merkelyk van gedaante veranderd; als zijnde, bij

bij eene uitlegging of versterking der Stad, eene Poort, de Nieuwe-Stadspoort, naamelijk, door hetzelfde geslagen. In den Jaare 1548 wierdt het gewijde Gestigt bewoond van vijfendertig Nonnen; even als de bewooneersfen van het voorgemelde Klooster, waren zij *Tertiarsfen*; dat wil zeggen, volgens den Derden Regel van den H. FRANCISCUS. — Die zelfde Regel was ook de leiddraad der bewooneersfen van het derde Klooster, hoewel aan de H. KATHARINA gewijd, bij den naam van *Heer-Hendriks-Huis* bekend; niet om dat een Man van dien name de Stigter, maar om dat zekere HENRIK VAN HEUSDEN de eerste Overste of Bestierder was. Eigenlijk was het Klooster een geschenk van eene vermogende, godvrugtige Weduwe, DE WULVEN genoemd; van waar het ook den naam van *Wulshuis* voerde. De Gebouwen van dit Klooster zijn nog in weezen, doch binnen de Muren van het Oud- en Nieuw-Gasthuis betrokken. De Bajert en het Pesthuis zijn deelen van dit Gestigt geweest. — Het vierde Nonnenklooster droeg den naam van *Rondeel*, om dat het op 't rondeel van Stads Vesten gebouwd was. De Geestelijke Zusters, welke dit Konvent bewoonden, waren aan geene Kloostergeloften verbonden. Van dit Gebouw zijn geene overblijfsels meer voorhanden. — Eindelijk voerde het vijfde of laatste Nonnenklooster te *Zutfen* den naam van *Admanshuis*.

Van de *Regeering* van *Zutfen* zullen wij hier geen uitvoerig verslag doen; zints de jongste Omwenteling is haare aloude gedaante verdweenen, en eene geheel nieuwe Orde der dingen ingevoerd. Alleenlijk zullen wij het volgende, tot narigt van volgende tijden, aantekenen. De Regeering bestondt, tot op het gemelde tijdstip, uit twaalf Schepenen, van welke de twee oudsten den titel van Burgemeesters vorden, hoewel alle de Schepenen in 't gemeen met dien naam benoemd wierden. Daarenboven hadt men 'er een Kollegie van *Gemeenslieden*; het bestondt uit zesëndertig leden. Toen wij de *Historie* van *Zutfen* verhaalden, hebben wij verslag gedaan van de menigvuldige oneenigheden, aldaar ontstaan, om dat de Gemeenslieden, zo als zij zich verbeeldden, door het Kollegie van Burgemeesteren of Schepenen, in hunne welherbragte en wettige regten benadeeld wierden.

Niet

Niet veel handels gaat 'er te *Zutfen* om, behalven die met het omliggende platte Land wordt gedreven. Looijerijen en Zeembesiderijen zijn de voornaamste handwerken, die 'er eenigen bloei hebben. Geen gering voordeel is het voor de Run-, Vol- Olie- en Korenmolens, welke men 'er heeft, dat zij door het water van *de Berkel* worden aan den gang gehouden.

Zutfen heeft, in vroegere dagen, verscheiden Geleerde Mannen voortgebracht. Men roemt onder dezelve GERRIT VAN ZUTFEN en GERRIT LEOBOLD VAN ZUTFEN, van welke wij vervolgens, onder bijzondere Artikelen, zullen spreken; voorts HENRIK VAN ZUTFEN; van welken wij vinden aange- teekend, dat hij, zijnde Prioer van het Klooster der Augustijners te *Antwerpen*, nevens zijne Kloosterbroeders zijnde verdagt geworden van geneigdheid tot de gevoelens van MARTINUS LUTHERUS, al in den Jaare 1522, en alzo in den vroegsten Dageraad der Hervorminge, in den Kerker wierdt gesloten, doch denzelven gelukkiglijk ontkwam; dat hij van daar na *Bremen* vlugtte, en aldaar onder de eerste de meer gezuiverde begrippen van Godsdienst predikte; en eindelijk, in het laatst van het Jaar 1524, in *Ditmarschen*, door de landlieden, op aanhizing der Monniken, met een wreeden dood wierdt gemarteld. WILLEM BAUDART, de Schrijver der bekende *Memorien*, en een der medearbeiders aan de Neder- duitche Vertaaling van het Oude Verbond, was, zo niet een inboorling, immers een geruimen tijd een inwooner van *Zutfen*.

Zie PONTANUS en SLICHTENHORST, *Beschrijving en Historie van Gelderland*; HOOGSTRATEN, HALMA, enz.

ZUTFEN, (GERRIT VAN) aldus gensamd naar zijne geboorte plaats, was een der meest vermaarde Geleerden der Veertiende Eeuwe, en omtrent het midden van dezelve geboren. Met de beoeffening der Wijsbegeerte paarde hij die der Godgeleerdheid, als zijne hoofdstudie. Ook ging hem de naam na van welspreekend Redenaar. Te *Keulen* bekleedde hij

hij den post van Hoogleeraar in zijne meest beoefende wetenschap. Daarenboven zou hij, naar de gedagten van zommigen, Regulier Kanunnik geweest zijn. In en omtrent den Jaare 1390 wordt hij gezegd, zijnen meest bloeienden tijd gehad te hebben. De volgende Schriften heeft hij nagelaten:

Quaestiones Sententiarum notabiles.

Sermonum Variorum liber unus.

Quaestiones quodlibitariae.

Zie ZWEERTII *Athena Belgica*; VALERIUS ANDREAS, *Bibliotheca Belgica*.

ZUTFEN, (GERRIT ZERBOLT VAN) aldus genaamd, deels naar zijn Geslagt, deels naar de Stad, in welke hij het eerste levenslicht aanschouwde. Voor zijne Geschriften ontmoet men, egter, zijnen Geslagtnaam niet, maar alleen, in gevolge des gebruiks van zijnen leeftijd, dien van zijne Vaderstad; waar uit, om de gelijkheid van zijnen naam met dien des gemelden in het naastvoorgaande Artikel, onder de Leevensbeschrijvers van Geleerde Mannen, eenige verwarring is ontstaan. Te *Zutfen* wierdt onze Geleerde, in den Jaare 1369, uit een niet onaanzienlijk Geslagt geboren. De eerste gronden van Taalgeleerdheid en andere Wetenschappen leidde hij aan het School van zijne Vaderstad, om vervolgens de reeds verkregene kundigheden, in het nabuurig *Deventer*, deels verder uit te breiden, deels met nieuwe te vermeerderen. In de gemelde Overijselsche Stad maakte hij kennis met de Konventbroeders van de Orde van den Heiligen HIERONYMUS, door Meester FLORENTIUS RADEWYN, omtrent of kort voor dien tijd aldaar gestigt, en, in de wandeling, *het rijke Fraterhuis* geheeten. Met voorbeeldige naarstigheit en een allergelukkigsten uitslag breidde hij hier zijne verkregene kennis der Taalen verder uit, oeffende zich in de Wijsbegeerte, volgens den smaak dier tijden, doch leidde zich inzonderheid

toe op de Godgeleerde en daar mede vermaagschapte Weetenfchappen. Het gevolg hier van was, dat hij, naa etlijke jaaren onvermoeid oefenens, den trap van het Priesterschap beklom. Nu wierdt hem, eerlang, de bediening van Bibliothekaris of Boekbewaarder van zijn Konvent opgedraagen. Met de uiterfte naarftigheid en getrouwheid bekleedde hij dien post. Den dagelijkschen toegang tot eene, naar de gelegenheid dier tijden, rijklijke voorziene Boekerij, maakte hij niet flegts voor hem zelve, maar ook voor anderen, ten nutte. Overtuigd van de overgrootte nuttigheid der kennisfe van de Godlijke Schriften, getroostte hij zich de moeite, om zommige deelen van dezelve af te fchrijven (de Drukkuust was toen nog niet bekend) en dezelve aan zijne mirgeoeffende bekenden ten gefchenke mede te deelen, die buiten de gelegenheid zich bevonden, om door het onmiddelijk raadpleegen dier echte bronnen, hunne kundigheden te vermeerderen of te befchaaven. Aldus fleet hij zijne dagen in stille afzondering; omtrent welke het, voor zijne tijdgenooten, te bejammeren viel, dat dezelve zo spoedig wierden afgefneeden. Want als hij, in den Jaare 1398, eene reize hebbende gedaan na *Dokkeninge in Drente*, met welks Abt, eenen Doktor in de Godgeleerdheid, GERRIT VAN ZUTFEN de gewoonte hadt, over moeilijke geweetensgevallen zomtijds te raadpleegen, wierdt hij, op zijne wederkomst, te *Winfem* van eene ziekte aangetast, die aan zijn nuttig leeven een einde maakte, toen hij den ouderdom van volle negenëntwintig jaaren nog niet hadt bereikt. Van 's Mans fmaak en onvermoeide naarftigheid kunnen getuigenis draagen, de Schriften door hem nagelaaten. Zij voeren de volgende titels:

De Reformatione interiori, seu virium anima.

De ascensione spirituali.

De Libris Teutonicalibus.

De utilitate lectionis sacrarum Litterarum.

De precibus Vernaculis,

De

De vestibus Pretiosis.

In quendam inordinate gradus Ecclesiasticos et Predicationis officium affectantem.

Zie ZWERTII *Athenæ Belgicæ*; REVII *Daventria Illustrata.*

ZWAAG, een Ban en Dorp, in het gedeelte der Provincie van *Holland*, *Noordholland* of *Westfriesland* genaamd, onder het Regtsgebied van *Hoorn*. De uitgebreidheid van het Distrikt vinden wij, in de Quohieren der Verpondingen, begroot op zevenhonderdvijfëndertig Morgens en vijfhonderddrieëndertig Roeden Lands. Een blijk des vervals van welvaart bespeurt men ook in het afneemend getal der Huizen, en, diensvolgens, ook der bewooneren. Meer dan dertig Huizen stonden 'er minder bij de laatste, in vergelijking van de naastvoorgaande optelling. Omtrent het Jaar 1505 ontstond 'er een hooglopend en langduurig geschil, tusschen de Regeering der Stad *Hoorn* en de Ingezerenen van deezen Ban. De laatstgemelden, opgezet, naar men wil, door eenen der voornaamsten onder hen, waarschijnlijk een vermogend Landman, PIETER VEERZEN genaamd, beweerden, dat zij het regt hadden, om jaarlijks een persoon tot Burgemeester, en een anderen tot Lid van Schepensbank in de gemelde Stad te benoemen. Ter staavinge van dit voorgewende regt, beriepen zij zich op de Handvesten en Privilegien van hun Dorp, welke, naar hun beweerden, dat regt uitdrukkelijk aankondigden. Vermits die van *Hoorn* zich tegen die aanmatiging verzetteden, wierdt de zaak voor den Regter betrokken. Het Hof in 's *Graavenhage* deedt eene uitspraak ten nadeele van die van *Zwaag*, verwijzende, tevens, dezelve in alle de kosten, welke, ter wederzijde, op het pleitgeding gevallen waren. Stijf staande op hunne gewaande waardigheid, en liever een gedeelte van hunnen welvaart willende waagen, dan afstand doen van een Voorregt, welk hun een voorkomen van aanzien gaf, gelijk staande met dat van Stad-

be.

bevoorder, bet
 te Hof van Me
 immer nadeele
 van alle de kos
 vertheiden we
 Zwaag, die,
 dood, kunne g
 genoodzaakt g
 zo niet van te
 wiesden. Dit
 1717, door we
 boorden, een ge
 wiesd, voorge
 1718, hadt een
 gna begrepen.
 ladden die v
 Westerblanke
 maand lang
 langdurig
 deelen va
 in de eerste
 den, in Hild
 en verdien,
 ding. Niet
 Klooster, op
 het voerspel
 den 1711 t
 eene 1700
 andere om
 biggenant
 maak, te
 der het Ke
 Vergadering
 bed, en hi
 de woorden
 van wij ons
 „ jaan op d
 „ JOORT 1711
 XXXV. dit

bewoonders, beriepen zich de *Zwaagsche* opgezetenen op het Hof van *Mechelen*. Doch ook hier viel de uitspraak ten hunnen nadeele uit, met diergelijke verwijzing in het draagen van alle de kosten. Zo hoog liepen deeze pleitkosten, dat verscheiden welvaarende lieden, in den Ban en het Dorp *Zwaag*, die, tot het uitvoeren en volhouden van het Pleidooi, hunne goederen hadden verbonden, naa dat zij waren genoodzaakt geworden dezelve te betaalen, tot eenen staat, zo niet van behoefte, immers van bekrompenheid, vernéderd wierden. Drie jaaren daar naa trof Ban en Dorp een zwaare ramp, door welken zommigen, die nog niets hadden overgehouden, een gevoeligen neep ontvingen. Een hooge Watervloed, voorgevallen op den zestienden October des Jaars 1508, hadt een groot gedeelte van *Noordholland* onder den plas begraven. Door versterken en verhoogen der Dijken hadden die van *Zwaag*, gelijk ook van het naastgelegen *Westerblokker*, het water uit hunnen Ban gekeerd. Eene maand lang wederstonden zij het geweld, doch moesten, ten langenaafste, kamp geeven. — *Zwaag* staat, in de Geschiedenissen van ons Vaderland, bekend als de Plaats, nabij welke de eerste openbaare Predikatie, ten dienste der Hervormden, in *Holland*, is gedaan. Het voorval is merkwaardig, en verdient, in zijne omstandigheden, eene beknopte vermelding. Niet verre van de Stad *Hoorn* stondt een Reguliers Klooster, op het Veld, of een Kamp lands, over welken het voetpad van *Blokker* na *Zwaag* loopt. Op den veertiensten Julij des Jaars 1566 verzamelde, voor het Klooster, eene groote menigte volks, zo uit de Stad *Hoorn*, als van andere omliggende plaatzen bijeengevloed. JAN ARENTZ ZOON, bijgenaamd MANDEMAAKER, naar het bedrijf, welk hij, voormaals, te *Alkmaar* hadt geoeffend, doch thans Predikant onder het Kruis, zou 'er het woord voeren. Eerst liet hij de Vergadering eenen Psalm zingen, deedt vervolgens een Gebed, en hieldt eindelijk eene Leerrede. „Maer”, (’t zijn de woorden van den Historieschrijver GERARD BRANDT, waar van wij ons bedienen) „alsoo de Burgermeesters (van *Hoorn*) „juist op dien tijdt, bij geval, met den Schout Meester „JOOST HUKESLOOT, den Onderfchout HENRIK KORVER, en

„ twee jonge Zuidhollandfche Edelluiden, bij de Reguliers
 „ Monniken te gast en vrolijk waren, hoorden fij 't rumoer
 „ van 't volk, en niet wetende te denken wat het wesen
 „ moght, fonden daar iemandt op uit, die hun tot befcheit
 „ braght, dat 'er gepredikt wierdt. Elk was ten hoogften
 „ verwondert. De Schout, de Onderfchout, een van de
 „ Monniken, en de twee Edelluiden ftonden op; begaven
 „ fich tot aen de floot, die den weg van 't Klooster fchei-
 „ de, dicht achter den Predikant, mifchien om hem ver-
 „ vaertheit aen te jagen. Hij ging des niettemin met fijke
 „ reede voort. Toen fprong de Monnik in de floot, en riep
 „ met eenen feer ijsfelijk; meenende daer door 't volk op de
 „ loop te brengen. Als fich echter niemandt verroerde, riep
 „ de Schout (want hij hoorde iets bijbrengen uit het tiende
 „ Capittel van 't Euangelium des Apostels Johannes) *Ja,*
 „ *Ja, ik fal u wel leeren Johannes in 't tiende,* en ging
 „ weër naar 't Klooster. D'Onderfchout hoorde den Predi-
 „ kant tot het einde der preeke, ook d'Edelluiden, die,
 „ wederom ter maeltijdt komende, tot de Monniken dorften
 „ zeggen, dat hun de reede niet qualijk beviel." Tot hier
 toe het verhaal van BRANDT. Zonder eenige ftoornis, ging
 nu de vergaderde menigte uit elkander. — Van de hooge
 Oudheid deezes Dorps kan, onder andere, getuigenis draa-
 gen, de menigte van Duifteen, welke men, voormaals, aan
 de Kerk vernam; als mede aan de groote en zwaare gebak-
 ken fteenen, van welke het gewijde Gefligt was opgetrokken.
 Aan den H. MARTINUS wierdt, naa de ftigting, de Kerk toe-
 geheiligd. De Pastorij ftondt ter begeevinge der Graaven van
Holland. Sedert het Jaar 1573 zijn de Hervormde Ingezee-
 tenen van dit Dorp door een eigen Predikant bediend; hij
 is Lid der Klasfis van *Hoorn*. Men heeft 'er ook eene Sta-
 tie van Roomschegezinden. De Huizen van het Dorp ftaan,
 in eene lange Streek, die den geheelen Ban doorloopt, op
 merkelyken afftand van elkander verwijderd.

Zie VELIUS, *Kronijk van Hoorn; Oudhe-*
den van Noordholland; CLAAS BRUIN,
Noordhollandfche Arcadia; G. BRANDT,
Historie der Reformatie.

ZWAAG.

ZWAAG.
 Zwaght,
 fwaaght, de
 helde omme
 nog geeve h

ZWAAGT
 deele der
 myten gen
 Schans. De
 derland zeer
 legt, deef
 Schans, als
 oedeling o
 van UDEN
 waekingh
 te voor t
 fag ve
 van D.
 beig co
 eenge de
 hebber ve
 zoudtve
 bene, w
 magingh
 dat wa

ZWAAG
 naam via
 beiden, i
 wuwmade
 kleeed gew
 welke, al

ZWAAGDYK, onderscheiden in *Hooge Zwaagdijk* en *Laage Zwaagdijk*, zijn twee Buurten, in het gedeelte van *Westfriesland*, de *Vier-Noorder-Koggen* genaamd. In geen van beiden ontmoet men een Kerkdorp, maar slegts een aantal van nog geene honderd Huizen, hier en daar verspreid.

ZWAAGTERSCHANS, weleer eens sterke Schans, in het gedeelte der Provincie Stad en Lande van *Groningen*, de *Oldampten* genaamd, nabij den *Dollart*, en de *Reijde* of Oude Schans. Deze Sterkte, in de Geschiedenisfen van ons Vaderland zeer vermaard, wierdt, door de Spanjaarden, aangelegd, deels tot dekking, deels tot versterking van de Reijder Schans, als zijnde zo dicht bij elkander gebouwd, dat zij onderling over en weder zich beschieten konden. Graaf WILLEM LODEWYK VAN NASSAU, Stadhouders van *Friesland*, in aanmerking hebbende genomen de groote aangelegenheid deezer Sterkte voor de *Ommelanden*, wierdt te raade, op dezelve eenen aanslag te waagen. Ten dien einde vertrok hij, met eenige Schepen, van *Dokkum*, en de *Eems* zijnde opgestevend, sloeg hij het beleg om den Schans, en maakte 'er zich meester van, na eenige dagen schietens. Vergeefs tragte de Spaansche Bevelhebber VERDUGO hem van daar te verjaagen. Graaf WILLEM LODEWYK den Schans met nieuwe versterkingen voorzien hebbende, was dezelve hem van geen geringen dienst, ter bemagtiging van de Stad *Groningen*, in welke hij, niet lang daar naa, gelukkig slaagde.

Zie UBBO EMMIUS; P. WINSEMIUS, *Kronijk van Vriesland*.

ZWAAN. (*Ridderorde van den*) Twee Orden van deezen naam vinden wij, in de aloude Geschiedenisfen, vermeld; beiden, inderdaad, buiten de Vereenigde Gewesten, doch waarmede zommigen onzer Nederlandsche Edelen zullen bekleed geweest zijn, uit hoofde der naauwe betrekkingen, welke, al zints lang, tusschen het Vaderland dier Orden en

onze Gewesten hebben plaats gehad. — Eene der *Ridderorden van den Zwaan* nam haaren oorsprong in *Brabant*; de figter daar van, zegt men, was SALVIUS of SALUCIUS BRABO, van welken, naar de meening van zommigen, het straks genoemde Gewest zijnen naam zou ontleend hebben. Hoogloopende oneenigheden heerschten 'er, 't eenigen tijde, onder de Grootten des Lands; menigvuldig waren de verwarlingen, daar uit ontstaan, tot merkelyk nadeel der inwooneren van allerlei klassen en standen. Het beteugelen der driftten, en het voorkomen der uitspattende geweldaadigheden, was het prijswaardig oogmerk van het oprigten der Orde. Die *van den Zwaan* wierdt zij genoemd, om dat de Ridder, op een zwart kleed, eenen Zwaan, hangende aan een gouden Keten, op den borst droegen. De reden diens Zinnebeelds is ons niet gebleken, zo min als de tijd, in welken de Orde tot stand kwam. — De andere *Ridderorde van den Zwaan* nam haaren oorsprong in het Land van *Kleef*. Van de aanleiding daar toe ontmoeten wij de volgende opgave. THEODORIK, of DIDERIK, Hertog van *Kleef*, in den jaare zevenhonderdelf, zijnde overleden, liet een enige Dogter na, BEATRIX genaamd, welke hij tevens tot erfgenaame van alle zijne Landen en Heerlijkheden aanstelde. Landen, door eene Vrouw bezeten en beheerscht, waren, dikmaals, het voorwerp van baat- en heerschzuchtige Grootten, met de zwakheid des bewinds hun voordeel zoekende. Dit ondervondt, onder andere, Hertogin BEATRIX. Eenige nabuuren, haaren eigendom zich op eene wederregtelijke wijze tragende aan te matigen, zогten vooraf zich van haaren perfoon te verzekeren. BEATRIX, daar van de lucht hebbende geroken, nam haare toevlugt op het Kasteel *Nieuwburg*. Een dapper Ridder, met naame ELIAS, met mededogen omtrent de weerelooze Vrouwe aangedaan, en, veelligt, voor hem zelven iets beoogende, worp zich hier als haaren beschermmer op. Gelukkig slaagde hij in zijn ontwerp. De blaagde Hertogin bleef eigenaares, en voorts in het gerust bezit der Voorouderlijke nalatenschap. Wat nu de aanleiding tot het oprigten der bovengemelde Ridderorde aangaat; naar het Verhaal zou deeze geweest zijn, dat de Ridder

ELIAS

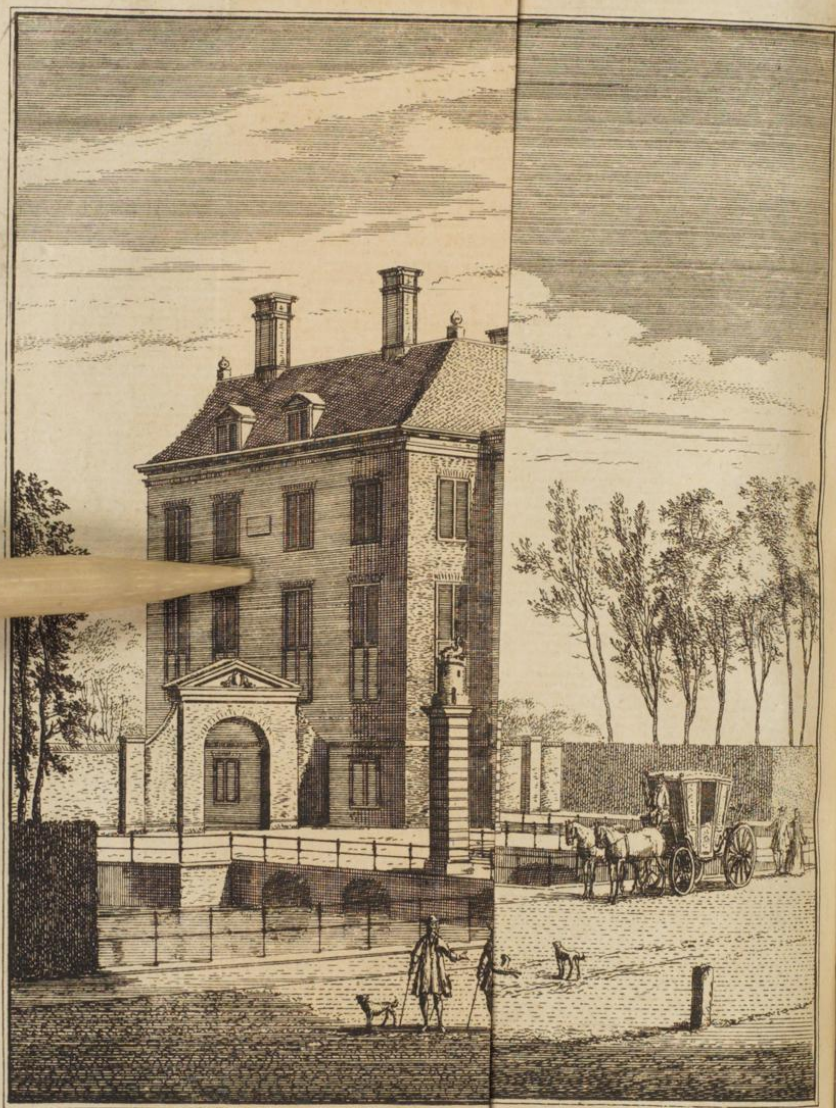
derer.
; de
IABO,
s ge
loog-
, ou
TWT-
voore
r dñl
eelen,
Orde.
Rid-
een
Zin-
vel-
de
van
vol
leef,
een-
rige-
an-
lle-
st,
Dit
a-
de
ven
ben-
urg.
om-
vor
de
de
ist
el-
st;
st
st

idror.
is; de
hano,
is ge
Hoog
e, co
erwa
wone
er mi
hies,
Orde.
e Rid
n een
Zie
we
orde
va
e vil
Einf,
e een
erige
Lan
dik
en,
Di
u-
rija
men
iden
berg
n co
vor
n is
le
rue
bid
gan
ste
at

z Gemcen Lan. Shuis, van Rynland genaamd Zwanenburg. La Maison de l'Etat de Rinland, Nomme Zwanenburg
op half-weg Haarlem, van voren en ter zyde te zien. a Moitié Chemin vers Harlem se regardant par devant et au costé.

*z Gemeen Landshuis, van Rynland gesland. Nommé Zwanenburg
op half-weg Haarlem, van voren en regardant par devant et au côté.*

zwa
dier op d
vergevoet
rens, dat e
igen Rid
wanden,
rens deez
hand, m

ZWANEN

Zwan
Graaf
en de
bouw
james
wereld
de Hie
bet vo
rijt, m
van ge
ting
rich
en e
Zwa
Geld
gebo

Zwan
of ook

ELIAS eenen Zwaan in zijn Wapen voerde, en BEATRIX daar door op den inval gebragt wierdt, om, ter zijner eere, de meergenoemde Ridderorde in te stellen. Men voegt 'er nevens, dat de Hertogin, nog daarenboven, aan den kloekhartigen Ridder haare hand zou geschonken hebben. Dit, intusfchen, is gantsch onzeker; gelijk, inderdaad, al wat omtrent deeze, en de eerstgenoemde Ridderorde, wordt verhaald, met veel fabelagtigs is omzet.

Zie GRYPHIUS *Ritter. Orden; Histoire des Ordres Militaires, ou de Chevaliers.*

ZWAANEBROEDERS; zie ZWAANENMAAL.

ZWAANENBURG, (*Het Huis*) gelegen in *Gelderland*, in het Graaffchap 's *Heerenberg*, tusfchen de Dorpen *Gendringen* en *Anholt*, een aloud Gestigt, doch waar van de tijd der bouwinge ons niet is gebleken. Gedurende de twist- en jammerzalige tijden, welke onze Gewesten op zo veel verwoestens en moordens te staan kwamen, diende, meermaalen, dit Huis tot eenen twistappel. Van geen klein gewigt moet het voor den bezitter, tot afbreuk zijner vijanden, geweest zijn, naardien men vindt aangeteekend, dat Hertog ARNOUD VAN GELDER, in den Jaare 1425, zich zelven met de bemagtiging daar van geluk wenschte. Nog tegenwoordig vertoont het zich in de gedaante van een deftig Kasteel, met twee ronde, en eenen hoogen achtkanten Toren, die van boven met eene Baluster omzet is. Voor ruim vijftig jaaren, toen een uit het Geslagt van LYNDEN eigenaar van het Slot was, is een goed gedeelte van hetzelfde vernieuwd en merkelyk verbeterd.

Zie *Tegenwoordige Staat van Gelderland.*

ZWAANENBURG, van ouds het *Huis ter Hart* genaamd, of ook wel het *Huis van Polanen*, gelegen op den *Rhijland-*

landschen bodem, aan de Haarlemsche zijde van de Buurt *Polanen*, gemeenlijk *Halfwegen Haarlem en Amsterdam* geheten. Het is een zeer deftig, en bijkans Vorstelijk, hoog vierkant gebouw, pronkende met twee deftige Voorpoorten, en even zo veele Steenen Bruggen. Van agteren heeft het een ruimen, welbeplanten Tuin. Van binnen ontmoet men verscheiden fraaie Vertrekken, dienende, deels tot eene Vergaderplaatze der Hoogheemraaden van *Rhijnland*, deels tot eene Wooning voor den Kastelein, welke tevens den post van Opziener van *Rhijnland* bekleedt. Op de Stijlen ter wederzijden van de beide Ingangen ziet men eenen Zwaan. De naam van het Gestigt, 't welk, omtrent het Jaar 1660, merkelyk is vernieuwd en verfraaid, zou hier van zijnen naam ontleend hebben.

Zie J. VAN HEEMSKERK, *Batavische Arcadia*; CL. BRUIN, *Noordhollandsche Arcadia*.

ZWAANENBURG, in overoude tijden, een sterk Slot of Kasteel, in den smaak der Eeuwe, van de Gothische bouw-orde, in *Waterland*, door de Edele Heeren VAN PERSYN, in 's Lands Geschiedenissen vermaard, en Heeren van die Landstreeke, tegen den zin der Opgezetenen gebouwd, waarschijnlijk om dat zij zich verbeeldden, dat het Gestigt moest dienen, om hen, ter belaaginge of bekortinge hunner Vrijheid, in bedwang te houden. Van hier dat de *Waterlanders*, geholpen van de *Westfriezen* en *Kennemerlanders*, tegen hunnen Heer, JAN VAN PERSYN, den Derden van dien naam, opstonden, en in hunne verontwaardiging of woede het gehate Kasteel *Zwaanenburg* om verre haalden. Zo hoog liep hier door de twist, dat dezelve, welhaast, verwandelde in eenen openbaaren binnenlandschen Oorlog; welke niet vroeger, dan in den Jaare 1285, door tusschenkomst van den ongelukkigen FLORIS DEN VYFDEN, *Graave van Holland*, wierdt geëindigd; onder voorwaarde, dat de *Waterlanders* het onder voetwerpen van het Kasteel zouden hoesten met

het

de bezaai-
ren het op-
stellen verb-
de Kasteel,
zullen opbou-

ZWAANEN-
Kasteel van
het Dorp
opvoortla-
Zwaanenu-
van het D-
zebe dat
geeven
ter ge-
een L-
nuc.
wa. Va
doordij-
1414, m
steel van
rende, b
gehoij o
gewild
hebbe
wen
de He
gemeec
ZWAAN
Stad, v
zullen d
Zwaan-
de hoog
eemgheid

het betaalen van zekere somme gelds voor ééns, en voorts met het opbrengen van twee Jaarlijkse Beden. JAN VAN PERSYN verbondt zich van zijnen kant, het om verre gehaalde Kasteel, nimmer, althans niet van steenen, wederom te zullen opbouwen.

Zie *Handvesten van Waterland; Open Ondergang van Vronen; Zoetsstemmende Zwaan.*

ZWAANENBURG, nog een ander van ouds vermaard Slot of Kasteel van dien naam, weleer gelegen in *Rhijnland*, bij het Dorp *Bodegraven*. *Zwammersburg* zou het, volgens HOOGSTRATEN, naderhand vernoemd zijn geworden. Het Huis *Zwaanenburg*, daar wij nu van spreken, was het Stambuis van het Ridderlijk Geslacht der ZWAANENBURGEN, naar hetzelfde dus genoemd, of die aan het Gestigt huiden naam gegeven hebben. Vermaard, hoewel, om zijne bedrijven, niet ter goeder naam staande, is, in 's Lands Geschiedenisfen, een Lid van dit Geslacht, de Ridder VINCENT VAN ZWAANENBURG. Hij leefde in het laatste gedeelte der Vijftiende Eeuwe. Van hem verhaalt BOKKENBERG, dat hij, zijnde een doodvijand van het Geslacht der BREDERODEN, in den Jaare 1481, met behulp van die van *Utrecht*, de Stad en het Kasteel van *Vianen*, aan het straks gemelde Geslacht toebehoorende, bemagtigd, de Huizen der vermogendste Ingezetenen, gelijk ook het Kasteel, uitgeplonderd, en vervolgens in het gantsche grondgebied der Stad, groote verwoestingen zou hebben aangerigt. Volgens de opgave van SIMON VAN LEEUWEN zou, uit het Ridderlijk Geslacht, zijn voortgesproten de Heer en Mr. PAULUS VAN ZWAANENBURG, in leeven Burgemeester der Stad *Leiden*, en Zoon van KORNELIS VAN ZWAANENBURG, Hoogleeraar aan 't Hoogeschool der gemelde Stad, van wien wij straks, in een afzonderlijk Artikel, nader zullen spreken. Al vroeg, intuschen, wierdt het *Huis te Zwaanenburg* een prooi der verwoestingen, veroorzaakt door de hoogloopende partijschappen en openlijk uitbarstende oneenigheden der befaamde Aanhangen van de *Hoekschen* en *Kabel-*

beljaauwschen. Indien 'er, van het eertijds sterke Gestigt, nog overblijfsels voorhanden zijn, zou men dezelve diep in den grond moeten zoeken.

Zie *Costumen van Rhijnland*; s. VAN LEEUWEN, *Batavia Illustrata.*

ZWAANENBURG, (KORNELIS VAN) uit het oudadellijk Geslagt van dien naam, gelijk wij, in het voorgaande Artikel, met VAN LEEUWEN gisten, afkomstig, doch 't welk, in gevolge des verloops van de waereldsche zaaken, tot een laagere trap van uitwendig aanzien was gedaald, wierdt, uit een burgerlijk Geslagt, te *Leiden*, geboren, op den twaalfden September des Jaars vijftienhonderdvierënzeventig, en alzo kort voor den tijd, dat in zijne Vaderstad het Hoogeschool wierdt opgericht. Eere zucht voor kennis en geleerdheid, die al vroeg zijne bestemming aankondigde, bewoog zijne Ouders, hunnen veelbeloovenden weetgraagen Zoon op het Latijnsche School te zenden. NIKOLAAS STOOKIUS bekleedde 'er thans den post van Rektor; veel werks maakte deezen van den Jongeling, en leidde hem in het spoor om na verre gevorderde kennis in de Geleerde Taalen te kunnen streeven. Behalven de zucht voor Taalgeleerdheid, koesterde ZWAANENBURG nog eene andere, die voor de Wiskunde. Door afzonderlijk onderwijs wierdt hij, in de beoeffening dier edele Weetenenschap, voorgelicht door den beroemden Leidsehen Hoogleraar en Wiskunstenaar RUDOLFUS SNELLIUS. Naa aldus een bekwaamen voorraad van voorbereidende kundigheden te hebben verzameld, viel ZWAANENBURG met de borst op de Regtsgeleerdheid, en gaf zich geheel aan dezelve over, als de Weetenenschap, welke hem, in meer gevorderden leeftijd, tot eene bron van bestaan moest verstrekken. JULIUS BEYMA, EVERARD BRONKHORST, KORNELIS DE GROOT en GERARD TUDING, sieraaden van het Leidsehen Hoogeschool, waren zijne leermeesters. Naa etlijke jaaren oeffenens, bekreop hem de lust, om, volgens een vrij algemeen gebruik dier tijden, een uitlandsch Hoogeschool te bezoeken.

Vóór

Vóór zijn vertrek, en hebbende nog niet meer dan den ouderdom van negentien jaaren bereikt, verdeedigde hij, in het openbaar, onder voorzitting van den Hoogleeraar BRONKHORST, eene Twistrede van zijn eigen opstel. Thans begaf zich VAN ZWAANENBURG na *Douay*, eene toenmaals vermaarde Akademiestad in *Frankrijk*. Met onvermoeiden vlijt en ijver, en een zeer gelukkigen opgang, beoefende hij hier zijne hoofdstudie, gedurende den tijd van veertien Maanden; naa verloop van dezelve, op den dertigsten Maart des Jaars 1595, wierdt hij met den titel van Licentiaat in de Regten vereerd. Thans scheidde VAN ZWAANENBURG van de menigte der vrienden, welke hij te *Douay* zich hadt gemaakt, en keerde te rug na zijne Vaderstad, met oogmerk om aldaar een vast verblijf te neemen. Twee jaaren hadt hij hier gewoond, hebbende dien tijd zeer nuttig besteed, deels aan het geeven van afzonderlijk onderwijs, deels aan het houden van openbaare Twistreden, wanneer aan zijne gevorderde regtsgeleerde kennis en uitsteekende verdiensten volkomen regt geschiedde. Bezorgers van het Hoogeschool, hebbende een Regtsgeleerden Hoogleeraarsstoel te vervullen, vonden, naa eenigen tijd zoekens, geen geschikter voorwerp, om het daar op te plaatzen, dan onzen KORNELIS VAN ZWAANENBURG, hoewel hij maar pas den ouderdom van drieëntwintig jaaren hadt bereikt. Alvoorens zijnen post te aanvaarden, vereerde men hem met den titel van *Juris Utriusque Doctor*. Den tijd van bijkans drieëndertig jaaren bekleedde hij zijnen gewigtigen post met algemeenen roem, en tot groot nut van eene menigte Jongelingen, die zich bij hem als Leerlingen aandienden. Hij overleedt op den twaalfden Mai des Jaars 1630, hebbende bijkans bereikt den ouderdom van zesënvijftig jaaren. Met de waardigheid van *Redor Magnificus* bekleed, hadt hij, in den Jaare 1615, het Hoogeschool met lof bestuurd. Eene kleine Verhandeling, *de Jure accrescendi*, Over het regt van Aanwas, naa zijnen dood, in den Jaare 1633, te *Leiden*, in Duodecimo, gedrukt, is het eenige Geschrift, dat van ZWAANENBURG het licht ziet.

Zie MEURSIJ *Athena Batava*; J. ORLERS, *Beschrijving van Leiden*.

ZWAANENMAAL. Bij deezen naam was, in vroegere dagen, in de Stad 's *Hertogenbosch*, een Maaltijd bekend, welke aldaar lijkts plagt gehouden te worden, en op welken, onder andere spijzen, een Zwaan wierdt opgedischt. Van de aanleiding en den oorsprong dier gewoonte ontmoeten wij, bij de naafspoorers der Vaderlandfche Oudheden en Gebruiken, het volgende verhaal. In de gemelde Stad 's *Hertogenbosch* woonden twes aanzienlijke en vermogende Edellieden. De naam des eenen, woonende op het Steenen Huis *Moriaan*, was JACOB KOP-TITEN; die des anderen, die in het Huis *Rodenburg* zijn verblijf hieldt, HENRIK BECQUERLING, of, gelijk anderen hem noemen, BECKENDYN. Geruimen tijd leefden deeze Edellieden in minnelijke verstandhouding en aangename vriendschap. Een ongelukkig misverstand verbrak die liefdekoord; eenē doodlijke vijandschap verving de plaats der voorafgaande wederkeerige genegenheid. Zelden liggen Grooten en Aanzienlijken overhoop, of lieden van mindere klasfe, door afhankelijkheid of zucht tot eigen belang genoopt, trekken partij in den twist, dikmaals meer uit vooroordeel of uit blinde onderwerping, dan uit rechte weetenschap, of uit bezef van de regtvaardigheid der zaake, welke zij zich vermeetten aan te kleeven. Zo gng het te 's *Hertogenbosch*. Zo hoog liepen de oneenigheden, dat de leden van wederzijdschen aanhang van woorden, meer dan eens, tot feitelijkheden kwamen, die het burgerbloed deden stroomen.

Met leedweezen aanschouden veele welgezinde burgers de verwijdering der gemoederen en hoogloopende oneenigheden. Elk wenschte dat aan dezelve een einde mogt gemaakt worden; doch alle deeze vergenoegden zich met wenschen, zonder dat iemand onder deeze kloekmoedigheids genoeg bezat, of een middel wist uit te denken, om aan de bevrediging met vrugt te kunnen arbeiden. Een vermogend burger ondernam, ten langen laatste, die moeilijke, doch heilzaame taak, in de hoop van gelukkig te zullen slaagen. 't Is te denken, dat hij, vooraf, onder de hand, de gemoederen eenigzins zal hebben voorbereid, eer hij den stap waagde, die den weg tot vrede zoude baanen. Hoe 't zij, den tijd, aan vrolijke feesthoudingen, onder de leden der

Room-

Roomſche Kerke, toegewijd, te baate neemende, nodigde hij, op eenen Vastenavond, de twee gefchilvoerende en overhoopliggende Edellieden op een vriendlijken Maaltijd; om het feest te meer luisters bij te zetten, en, waarſchijnlijk, ook om door het aanzien des Gasten in zijn doelwit gelukkiger te ſlaagen, waren eenige leden der Regeeringe van 's *Hertogenbosch* in de zamenkomst tegenwoordig. Dezelve hadt de bedoelde uitwerking; de twee Edellieden, den lang gevoedden wrok vergeetende, reikten elkander de hand van broederschap, en verzegelden de herſtelde vriendschap door het verwisfelen van eene rijklijke teuge. Onder andere Spijzen hadt de Vredemaaker eenen *Zwaan* doen opdifchen. Groot en algemeen was de blijdfchap, welke de herſtelde peis door de Stad verſpreidde. In gevolge daar van wierdt een aantal Burgers te raade, jaarlijks eenen Vriendenmaaltijd te vieren, ter gedagtenisfe van den herſtelten vrede, en om tevens, indien bij zommigen eenige zaaden van afkeerigheid of onmin mogten ſchuilen, derzelven uitbotting in tijds te verhinderen. Naar het voorbeeld van den Vredelievenden *Bosſchenaar*, was een *Zwaan* altijd de hoofdfchotel. Om aan de jaarlijkſche zamenkomst te meer kragts en vastigheids te geeven, kwam men op den heilzaamen inval tot het oprigten van eene Broederschap, die den naam van ZWAANEN-BROEDERS aannamen. Daar veelen na de eer van deelgenootſchap dongen, groeide de Broederschap, meer en meer, in getal van leden, tot merkelyk voordeel van eensgezindheid en liefde der Gemeente en Burgerije van 's *Hertogenbosch*. ZWAANENMAAL was de naam, waar mede men de vriendschap en goed verſtand kweekende jaarlijkſche zamenkomst betitelde. Het jaar van de oprigtinge der Broederschap is ons niet gebleeken. Men wil dat dezelve heeft ſtand gehouden tot in den Jaare 1566. De opkoomende en hand over hand toeneemende burger- en godsdiensttwiſten van dien tijd, zullen, veelligt, de Broeders hebben doen uit elkander gaan. Naar het verhaal van zommigen zouden drie Pausſen, MARTINUS DE V, EUGENIUS DE IV en INNOCENTIUS DE VIII, de Broederschap met hun gezag bekrachtigd hebben.

Zie K. VAN ALKEMADE en Mr. P. VAN DER SCHELLING, *Nederl. Diſchplegtigheden*.

ZWAA-

ZWAANENREGT. De Zwaan, om zijne plumaadje, gestalte en houding, onder de edelste Watervogels met regt eener plaatze waardig, was al van ouds vermaard. Veel werks maakten, ten allen tijde, de Nederlanders van dien grootmoedigen Vogel. Van hier dat het houden van eene Zwaanendrift als een bijzonder Voorregt van deeze en geene Steden, adellijke Gestigten of bijzondere perfoonen, wierdt aangezien. Zie hier eenige bijzonderheden, welke wij, omtrent het *Zwaanenregt*, in 's Lands Geschiedenisfen ontmoet hebben. 'Er is eene Resolutie der Staaten van *Zeeland*, bij welke dezelve vastgesteld en gewillekeurd hebben, onder andere, dat, binnen hun Graaffchap of Provincie, alleen zodanige In- en Opgezetenen het regt en de vrijheid zouden hebben tot het houden van Zwaanen, die honderd Gemeten of vijftig Morgens Lands in eene Parochie in eigendom bezaten; die, zonder zodanigen eigendom, zich aanmatigden, Zwaanen te houden, verbeurden dezelve, en moesten nog daarenboven met veertig Ponden geboetstraf worden. Zo veele zorg droeg men, in *Holland*, voor het leeven, het onderhoud en de zuiverheid van den Zwaan, dat, in verscheiden distrikten, met naame in *Delfland*, *Schieland* en *Rhijnland*, van wegen 's Lands Staaten, daar toe een afzonderlijk Amptenaar, meestal uit 's Lands Edelen verkoozen, wierdt aangesteld. Hij voerde den titel van *Pluimgraaf*. Het doen zuiveren en schoonhouden der grootte Wateren, en het wegneemen van het Kroos, was eene zijner amptverrigtingen. Al van ouds was het Ampt van Pluimgraave, als een bijzonder Voorregt, aan het oudadelijk Geslagt van *Wassenaar* verknogt. Met opzigt tot de Hoogheemraadschappen van *Delfland* en *Rhijnland*, wierdt dit Ampt, in den Jaare zestienhonderdzesenzestig, door de Edele Groot Mogende Heeren Staaten van *Holland en Westfriesland*, als een onversterfelijk Erfleen, opgedraagen aan den Hoogedelen Heere JACOB VAN WASSENAAR VAN OBDAM, Gouverneur van de *Willemstad*. De Heeren VAN NAALDWYK waren erflijke Pluimgraaven van het Hoogheemraadschap van *Schieland*. Aan den Heere VAN POELGEEST wierdt, volgens Besluit der Staaten van *Holland en Westfriesland*, gedagteekend den tweeden Januarij

nuarij des Jaars 1590, toegeftaan het Voorregt, om eene Drift van twee paaren Zwaanen te mogen houden. Zo was ook aan het *Huis te Leeuwen*, in *Rhijnland*, onder het Ambagt van *Alphen* gelegen, het voorregt verknocht, om insgelijks twee paaren Oude Zwaanen, met de Jongen, te mogen voeden, en te drijven in den *Rhijn*, en het Water tusfchen *Zwammerdam* en *Leiden*. Aan de Provincie van *Holland* was het uitgeeven van dusdanig een Voorregt niet bijzonder eigen. Het *Huis te Ruwiel*, in het Sticht van *Utrecht*, ondanks het verval van deszelfs nitwendig aanzien en luister, heeft de Geregtigheid van Zwaanedrift, de Jagt en andere voordeelen, nog lang behouden. Ten blijke van de oplettendheid, welke 's Lands Regenten aan het instandhouden der Zwaanen befteed hebben, kunnen, onder andere, diegen, de Refolutien, Plakaaten en Ordonnantien, van tijd tot tijd, door dezelve vastgefteld en afgekondigd. Op den achttienden Maij des Jaars vijftienhonderd achtënveertig verboodt Keizer KAREL DE VYFDE, in zijne hoedanigheid van Graave van *Holland en Zeeland*, onder bedreiging van zekere boete, eenige gemerkte Zwaanen te vangen, of te fchieten. In die zelfde hoedanigheid herhaalde KARELS Zoon, Koning PHILIPS DE II, dit Verbod, bij een Bevelfchrift van den dertienden April des Jaars vijftienhonderdachtënveertig. Bij manier van Ampliatie wierdt dit Verbod tot verfcheiden andere bijzonderheden uitgebreid. Dus behelsde het Bevelfchrift het verbod, om Zwaanen door Honden te laaten jaagen, of bijten, derzelver Jongen, of de Eijeren te rooven, de Zwaanertijen te verontrusten, dezelve te verjaagen, en met boog of bus 'er op te fchieten; voorts zo min wilde als tamme Zwaanen, geteekend of ongeteekend, zonder hoofden, veeren of pooten, ter markt of te koop te brengen, of aan iemand ten gefchenke te geeven, zonder eene verklaring en bewijs, van wien dezelve afkomstig waren, of aan wien zij hadden toebehoord. Verfcheiden Steden, en onder andere *Haarlem*, hebben op het fchieten, beleedigen, vangen, en verjaagen der Zwaanen, ftrafoeffening, naar bevingding van zaaken, gefield; zijnde zelf de Ouders voor de Kinderen, de Meesters voor hunne Knegts of Bedienden

aan-

aanspraaklijk. Volgens eene nieuwe Uitgave, van den Jaare zeventienhonderdacht, is ook deeze Keure van *Haarlem* vernieuwd, en merkelyk verzuwaard. Bij alle het bovenstaande voegen wij nog een merkwaardig Vonnis, op den tweeëntwintigsten December des Jaars vijftienhonderddrieënvijftig gestreken, tuschen den Heere VAN WASSENAAR, als Pluimgraaf van *Rhijnland*, en Heere JAN OEM VAN WYNGAARDEN, eigenaar van het Slot *Kroonenburg*. Uit dit Vonnis blijkt dat alwie een Zwaan uit het Water haalde, of aan eenen anderen ontroofde, gehouden was, denzelven op te hangen in eene groote Kamer, ter hoogte van eenen voet boven den grond, en voorts den Vogel zo lang met goede roode Tarwe te overstorten of begieten, tot dat dezelve daar mede geheel bedekt was; blyvende vervolgens de Tarwe verbeurd aan den Pluimgraave.

Zie A. MATTHÆUS, *de Nobilitate*; P. MERULA, *van de Wildernissen*; S. VAN LEEUWEN, *Inleiding tot de Kostumen van Rhijnland*; JUNII *Batavia*; PARS, *Katwijfsche Oudheden*.

ZWAARTVEGTER, (WOLFERT) een Man van moed, onverzaagd, en dapper, doch tevens niet vrij te spreken van onbezonnenheid en snorkerije; gelijk blyken zal uit het volgende verhaal, hem betreffende, 't welk wij hier verkiezen te plaatzen, ons bedienende van de woorden van HALMA, met welke die werkzaame Man, uit verscheiden Schrijvers, het geval heeft voorgedraagen.

„ Prins WILLEM DE EERSTE *van Oranje* (dns schrijft hij)
 „ met zijne benden wederom van voor *Maastricht* wegge-
 „ trokken zijnde in den Jaare van 1586 (dit moet zijn 1580)
 „ zoo richtten de Spanjaarts deswegen verscheide omgangen
 „ en feesten aan, meenende nu genoegzaam meesters te zul-
 „ len blyven, gelijk zij alomme sloften, 't welk van veelen
 „ opgekropt, maar ook somwijlen van eenigen niet onbeant-
 „ woordt bleef, waar onder WOLFERT ZWAARTVEGTER veru

„ 217

„ *Arnhem in Gelderland* bijzonder aan te merken valt, die
 „ zijne Geldersche manmoedigheid niet verborgen kon hou-
 „ den, als hij, in het Veerschip van *Antwerpen op Brus-*
 „ *sel* zittende, en eeniger Spanjaerden snorkerijen hoorende,
 „ onbedachtzaam de Spaansche Lançiers en Ruijters verachte,
 „ te, voorgeevende, dat hij 'er wel hondert op eene rij uijt
 „ den zadel zoude kunnen lichten, dat den hoogmoedigen
 „ Hertogh VAN ALBA aangedient wierdt, die daarop WOLFERT
 „ voor zich ontbiedt, hem zijn breedt opgeeven voorhoudt,
 „ en, hoe zeer hij, op zijne kniën gevallen, om genade
 „ bad, en de lossigheid zijner tonge beschuldigde, van hem,
 „ of het betoonen van zijne voorgeevende dapperheit en
 „ sterkte, of lijfstraffe voor die vermerelheit vorderde, dus
 „ WOLFERT, ziende niets met verontschuldigen of bidden te
 „ winnen, op des Hertoghs eijndelijken eijsch, dat hij slechts
 „ tegens drie Spanjaarden na elkander rennen zoude, doch
 „ met de keur van het beste paardt uijt des Hertoghs stal,
 „ het spel opentlijk te *Brusel* tegens drie uijtegekipte Span-
 „ jaarden begon, met dien uijtkomst, dat hij de twee eer-
 „ sten, elk met eenen loop, en den derden met den tweeden
 „ loop uijt den Zadel lichtte, tot een geweldigen splijt der
 „ Spanjaarden.”

Zie E. VAN BRANDT, *Nederlandsche Geschiedenisfen*; D. P. PERS, *Verwarde Adelaar*; P. DE LANGE, *Batavische Romeijn*.

ZWAKE, een groot Water, of Meir, in het Zeeuwsche Eiland *Zuidbeveland*. Het is van eene langwerpige gedaante, strekkende genoegzaam Oost en West, en bijkans eene Mijl in de lengte beslaande. Uit het Westen strekt *de Zwake* zich een stuk wegs uit agter het Dorp van *der Nisse*. Van daar loopt het water verder Oostwaarts, met eenen bogt, agter 's *Graavenpolder*, tot omtrent het Poldertje van *Kornelis Jansen Bonen*, alwaar het te niet loopt. Geen gering voordeel geeft *de Zwake* zijnen eigenaar, door de menigte Karpers en Palingen, die 'er in gevangen worden. In overoude tijden, toen *Borselen* nog een afzonderlijk

Eê-

Eiland was, liep het Veer van *Middelburg* op *Antwerpen* door *de Zwake*, en hadt dezelve zijnen loop door *de Sloe*, en van daar door den *Westkrajert* op het Ambagt van *Borselen*; die verder voortliep door den *Nieuwe Krajert*, ten deele op *Ovezant*, en ten deele op het *Heijnen-Lants-Ambagt*, Oostwaarts op door den *Louizen-Polder*, vlietende na de *Middel-Zwakke*, en verder ten *Osterzwake* uit, aldus vallende in het Vaarwater voorbij *Eversdijk*, en wijders na de *Biezelinische Inham*; houdende gestadig zijnen loop langs de Zuidzijde van de *Breewatring* door, en tuschen den *Vlaamschen kant*, en aldus Oostwaarts op tot het Land van *Antwerpen* toe.

Zie *SMALLEGANGE*, *Kronijk van Zee-land*; *GARGON*, *Walchersche Arcadia*.

ZWALUWE, eene Hooge Heerlijkheid, in *Zuidholland*, verdeeld in *Hooge Zwaluwe* en *Laage Zwaluwe*, gelegen ten Oosten der Landen van *Zeyenbergen*, en, ten aanzien van haare Grenscheidingen, op de volgende wijze omschreven. Ten Noorden wordt de Heerlijkheid bepaald door den *Biesbosch*, of de vermaarde verdronken *Zuidhollandische Waard*; langs welke zij zich, tot aan het Westen der Ambagtsheerlijkheid *Drommelen*, uitstrekt, gelijk zij ook, aan deezen kant, meer Zuidwaarts, wordt afgescheiden van de *Maaze*, onder het Regtsgebied der Stad *Geertruidenberg*. Het geheele Zuider gedeelte van de Heerlijkheid *Zwaluwe* grenst aan de dus lang genoemde *Baronnie van Breda*, op den *Brabantschen Bodem*. De *Hooge* en *Laage* worden ook zommijds met den naam van de *Strijensche Zwaluwen* bestempeld. De Heerlijkheid is van eene groote uitgestrektheid, en van veele waarde voor den eigenaar, als bevattende een vrij aanzienlijk getal vrugtbare Polders; zommigen bestaan uit rijke *Bouwlanden*, anderen dienen tot den *Hooiteelt* en *Wielanden*. Iet zeldzaams is het, dat de grootheid des *Distrikts*, ten aanzien van de *Morgentalen*, in de *Quohieren* der *Verpandinge* niet vermeld wordt.

In vroegere dagen plagten de beide *Zwaluwen* niet meer dan ééne Ambagtsheerlijkheid uit te maaken; de Heeren van *Geertruidenberg*, een vermogend en aanzienlijk Geslacht, waren daar van de Ambagtsheeren, terwijl, eger, de Heerlijkheid zelve aan de Graaflijkheid van *Holland* in eigendom behoorde. Van hier dat de Heeren Staaten van *Holland en Westfriesland*, in den Jaare 1611, aan FREDRIK HENRIK, toen nog, bij 't leeven van zijnen Broeder, den Stadhouder MAURITS, slegts Graave van NASSAU, doch naderhand Prins van ORANJE, eenige gunst willende bewijzen, te raade wierden, het Hooge Regtsgebied der beide *Zwaluwen* aan hem op te draagen. Naderhand kwam de Heerlijkheid aan FREDRIK HENRIKS Kleinzoon, der vermaarden Groot-Britannischen Koning en Nederlandschen Stadhouder WILLEM DEN III, uit wiens nalaatenschap de Heerlijkheid wierdt uitgeleverd aan den Koning van *Pruisfen*; uit wiens handen, evenwel, zedert geraakt is in die van den Stadhouder WILLEM DEN IV; wiens Zoon, WILLEM DE V, daar van eigenaar geweest is tot op zijn vertrek, in den aanvang des naastvoorgaanden jaars. Twee Dorpen liggen in deeze Heerlijkheid; van welke wij nu eenig verslag zullen doen.

ZWALUWE, (*Hooge*) een der Dorpen in de boven gemelde Heerlijkheid, ligt niet veel minder dan twee uren gaans ten Westen van de Stad *Geertruidenberg*, een weinig verder ten Noorden van de Stad *Breda*, en genoegzaam op even zo grooten afstand van *Zevenbergen*. Het Dorp is vrij aanzienlijk; wordende het getal der Huizen op ongeveer honderdtwintig begroot. Men heeft 'er eene Kerk voor de Hervormden, welke eenen Letraar hebben, die, bij maniere van Zamenvoeginge, ook de Gemeente in het nabuurig *Laage Zwaluw* bedient. Hij is Lid der Klasfis van *Zuidholland*.

ZWALUWE, (*Laage*) een klein nur gaans ten Noorden van de *Hooge Zwaluw* gelegen, hoewel, in zijne beaaming, zulks niet, maar het tegendeel aankondigende, bevat, nogthans, een grooter aantal Huizen. Die van het Dorp en van het Ambagt worden op ongeveer honderdvijftig begroot.

Men ontmoet 'er eene Kerk, doch, gelijk wij boven aanmerkten, geen afzonderlijken Leeraar. De *Laage Zwaluwe* ontvangt eenigen bloei en leeven, uit hoofden van den doortogt, tusfchen *Holland* en *Braband*, over *Dordrecht* en *Breda*, langs den weg deezer Plaatz. Men onderhoudt daar toe een Veer over den *Biesbosch*.

ZWALUWENBURG, een oudadelijk Gestigt, in *Gelderland*, in het Landdrostamt van de *Veluwe*. Het is een aanzienlijk en deftig Heerenhuis, met uitgebreide hovingen en beplantingen. Men ontmoet het in het Zuidoosten der Geldersche Stad *Elburg*. Langen tijd was het de eigendom van het Geslagt van HAARSOLTE.

ZWAMMERDAM, een fraai en welvsarend Dorp, en Halsheerlijkheid, in het gedeelte der Provincie van *Holland*, *Rhijnland* geheten, aan den *Nederrijn*, welke tot den gewoonen Trekvaart dient tusfchen de Steden *Utrecht* en *Leiden*, vijftienhonderdvijftig Roeden, of ongeveer een uurgans, ten Oosten van het vermaarde Dorp *Afsen*, zevenhonderdtweëënegentig Roeden ten Westen van het Dorp *Bodegraave*, en vijfduizend driehonderd zesënnegentig Roeden van de Stad *Leiden*. De Plaats ontleent haaren naam van den Dam bij *Zwadenburg*, dat Keizer FREDRIK DEN I, in zekeren Bevelbrief van 't Jaar 1165, zegt den naam van *Stedeke* gehad te hebben. Men schreef voor *Swadenburg*, ook *Swatburg* en *Swackenburg*. In den Blaffert der Kerkelijke Goederen van *Utrecht* heet het *Swattingaburum*. Van dit *Swadenburg* wordt gemigd, dat het de Hoofdplaats was van een klein Graaffchap, 't welk DIRK DE V, te gelijk met *Bodegraave* ontnaam aan BAVO, een' Leenman der Kerke van *Utrecht*, en waar van zeker bewijs gehaald wordt uit een' Giftbrief van Keizer HENRIK DEN IV, van 't Jaar 1064. De Dam is hier gelegd door den Graave van *Holland*, naar alle waarschijnlijkheid, gemelden DIRK DEN V, die in oorlog geweest is met den Bisschop van *Utrecht*. Volgens den aangehaalden Bevelbrief van Keizer FREDRIK DEN I, is deezen Dam naderhand vernietigd; egter zijn 'er vervolgens nog geschild-

schillen over geweest. Graaf WILLEM DE I, heeft hier, in den Oorlog tegen den Graave VAN LOON, eene Vastigheid opgeworpen en ze den naam van *Zwadenburgerdam* gegeven, naar den ouden Dam. Deze Sterkte kan egter de oorspronkelijke Burgt niet geweest zijn, die ten Zuiden van het Dorp omtrent tweehonderd Roeden van den Rijndijk gelegen heeft; want uit het reeds gezegde kan men afmeeten, dat de naam van *Zwadenburg* vroeger is bekend geweest, en hij kan niet wel anders dan van zekeren Burgt zijnen oorsprong hebben; welken eenigen *Zwaanenburg* noemen, en voor het Stamhuis rekenen van een weleer Ridderlijk Geslagt, dat dien naam voerde. Zij verhaalen wijders van dit Slot, dat het door de Hoeksche en Kabeljauwische partijschappen geheel verwoest is; zonder 't jaar te melden. Naa den brand van 't Jaar 1672, gestigt door de Franschen, onder den Hertog VAN LUXEMBURG, is dit Dorp weder fierlijk opgebouwd, ter wederzijde van de Straat met eene dubbele rij Huizen, waar van die aan de Noordzijde zeer vermaaklijk aan den Rhijn uitkomen. Het schijnt tegenwoordig in een taamlijken bloei, door de Vee- en Landbouwerij en allerhande Neeringen en Handwerken. De grond hieromtrent bestaat, behalven de Veenlanden aan de Broekvelden, meereendeels uit Wei- en Hooilanden; doch men vindt 'er ook zommigen Bouwlanden, die Hennip, Vlas, Haver en andere Veldgewassen voortbrengen. Onder de Heerlijkheid van *Zwammerdam* is mede begreepen een Gehugt, *de Overtogt* geheeten, en grenzende aan *Bodegraave*. Hier hebben de Baljuwen, zo die van den Lande van *Woerden*, als die van *Voshol*, een Scheipaal doen zetten, om de scheiding van 't Grondgebied aan te wijzen. Nog is 'er na den kant van *Alfen* een andere Scheipaal opgeregt, die hier de scheiding van het Baljuwschap van *Rhinland* en dat van *Voshol* aantoot. De Huizen, die op de Oude Lijst der Verpondingen maar een getal van achtënnegentig uitmaakten, zijn op de Nieuwe tot honderdeenënvijftig en twee Houtzaagmolens vermeerderd. Het Ambagt is in de Quohieren over de Landen aangeslaagen op tweeduizend vierëntwintig Morgen en tweehonderdvijftig Roeden. De Kerk, die mede afgebrand was,

is insgelijks weder opgebouwd en met een schoonen spitzen Tooren versierd. In deeze Kerk op het Koor is een pragtige Grafkelder voor den Heere van *Voshol* en die van zijn Adellijk Gellagt; ook pronkt zijn Wapen boven het Gestoelte, dat hij, hier zijnde, bekleed. De Predikant heeft in het Dorp een zeer nette en zinlijke Pastorij, versierd met een zeer schoon Erf en Tuin. In het midden van het Dorp staat het Huis van den Schout en voor hetzelfde de Gerechts-Paal. Het Gevangenhuis van *Voshol* is met twee Verdiepingen opgebouwd. De onderste, die alleen zijn licht krijgt door eenige smalle openingen in de Muuren, is voor de Crimineele Gevangenen, en op de bovenste worden de Civile Gevangenen geplaatst; die hier vermaaklijker gehuisvest zijn; also zij een fraai gezicht hebben op den Rhijn en het Dorp van *Zwammerdam*. De Remonstranten hebben 'er mede eene Kerk en Gemeente, die door een Predikant bediend wordt. De Roomsgezinden hebben hier ook een Statie, die zich uitstrekt van de *Nieuwerbrug* over *Bodegraave* en *Zwammerdam* tot aan *Afien* toe. De Kerk en Priesters Woning staan aan den Overtogt. Van ouds plagt de Heerlijkheid van *Zwadenburgerdam* geheel uit te wateren in den Yssel, gelijk blijkt uit een Brief van *WALRAVEN*, Heere tot *Brederode*, enz. van den Jaare 1494, waar in hij te kennen geeft; met den Dijkgraave en Hoogheemraaden van *Rhijnland* overgekomen te zijn over de Uitwateringen van een' Polder in den Rhijn, voor welke hij aan het Hoogheemraadschap de *Schouwe* toestaat met een bepaald Morgengeld. De Ingezetenen van *Zwammerdam* genieten de vrijheid van de Graaflijkheids en Wasfenaarfche Tollen.

Onder *Zwammerdam* zijn eenige Hoffteden, als *Paardenburg* en *Kruidenburg*, van welke laatste eenige bijzonderheden gemeld worden, in een Tafereel, 't welk boven de Toorendeur in de Kerk te *Zwammerdam* hangt.

Op de Hofftede *Raadwijk*, die weleer toebehoord heeft aan den Heere *BRUNO VAN DER DUSSEN*, in zijn leven Burgemeester, Raad en Pensionaris der Stad *Gouda*, wierden, in den Jaare 1708, de Gevolmagtigden des Konings van *Frankrijk* gehuisvest, toen zij kwamen om over voorstellen van

Vre-

Verde te handelen; 't welk egter te dier tijd vrugtelooſ af-
liep.

Wij zullen hier tot ſlot een kort Verhaal bijvoegen van
de Verwoesting, door de Franſchen, in het berugte Jaar
1672, te *Zwammerdam* aangeregt; gelijk het ons medege-
deeld en aangeteekend is, uit den mond van oude lieden,
die, in den Jaare 1725, nog in 't leven waren.

Op den achtëntwintigſten December, in den vroegen mor-
genſond, kreegen de Ingezetenen van *Zwammerdam* ken-
niſſe, dat de Franſchen langs de *Mijkaade* in aantogt waren;
en naardien zij zich van den Graave van KONINGSMARK ver-
laaten zagen, pakten zij hunne beſte goederen op en bega-
ven 'er zich mede op de vlugt. Kortem tijd, en, volgens
zommigen, geen uur daar naa, vertoonden zich de Franſchen
voor de brug, die over den Rhijn ligt. De weinige Man-
ſchap, die 'er de Graaf van KONINGSMARK onder 't bevel
van een' Luitenant nog gelaaten hadt, hieldt hen hier wel
een korte wijl op; maar de Franſchen middel gevonden heb-
bende om, met een Damschuit, over den Rhijn te koomen,
wierdt de Luitenant omſingeld, en door hen in 't water ver-
ſmoord; veelen zijner Manſchap toogen op de vlugt, maar
de meesten verlooren 'er 't leven. De Franſchen, toen in
Zwammerdam gekomen, begonden aanſonds alle Huizen
open te breken en 'er alles, wat hun van het overgeblevene
Goed aanſondt, te plunderen en te rooven. Vervolgens ſta-
ken zij de Huizen in brand, die allen, benevens de Kerk,
door het vuur verteerd zijn, uitgezonderd twee, waar in de
vlam niet gevat hadt. Daar naa begaven zij zich na de
Boerenhuizen landwaards in. Hier ſchoot een Boer, die
nog in zijn Huis gebleven was, op de Franſchen, 't welk
hij op 't zelfde oogenblik met de dood moest bekoopen;
en dees is de eenigſte der Ingezetenen van *Zwammerdam*
geweeſt, die 'er in deezen togt is omgekomen. Even bui-
ten *Zwammerdam* na den kant van *Alfen* vonden de Fran-
ſchen nog eenige weinige menſchen in de Huizen, die zij
deerlijk mishandelden, alles aſperſten en naakt en bloot door
de ſneeuw en bittere koude landwaards in joegen. De voor-
naamſte wreedheid, die hier gepleegd wierdt, was aan een'

plizen
agige
Ade-
pette,
het
a een
Dorp
erege-
niepin-
krigt
or de
Civile
zijn;
Dorp
ene
rot,
lich
om-
roning
id van
geijik
de,
met
ten-
in
de
te-
nde
der
erbi-
n de
eer
ge-
in
mit-
van
te

Metfelaar en zijn Vrouw, die zij te zamen te bed vonden leggen, de Man wegens een zwaare krankte en de Vrouw eenige weinige dagen' oud kraams. De Kranke wierdt met de hairen van het bed gesleept en de Vrouw zo mishandeld, dat zij te *ter Goude*, daar zij, door hulpe van anderen, nog levendig met haaren Man gebragt was, naa weinige dagen overleedt. Een Dogterje deezer lieden, toen zes jaaren oud, was met andere kinderen in een Schip geborgen, maar door den ouderdom en het overlaaden van 't Vaartuig in gevaar van zinken geraakende, begaf zij zich met anderen te land, en zworf langs den Rhiyndijk aan de laage zijde, tot dat zij van een' Franschen Ruiters, die haar aanzag voor een kind van goeden Huize, wierdt gevangen genomen en op zijn paard gezet. Eerst wierdt zij na *Woerden* gevoerd en aan andere Franschen verkogt. Vervolgens na *Utrecht*, en aldaar in een gat gezet. Hier zat zij eenige weken, tot dat zij door aanzienlijke lieden voor zeshonderd Guldens gelost wierdt. Deeze hadden het kind gaarne bij zich willen behouden; doch de Vader eischte het, naa verloop van omtrent een jaar, in welken tijd hij hertrouwd was, te rug, en was, door geen ernstig aanhouden, of groote beloften, te verzetten; waar op dan zijn Dogterje aan hem wierdt overgeleverd.

Zie M. ALTING, *Notit. German. Inferioris*; s. VAN LEEUWEN, *Batavia Illustrata*; *Rhijnlandsche Oudheden*; VALKENIER, *Verward Europa*,

ZWANEVELD, (HERMAN) een braaf Nederlandsch Schilder, wiens geboorteplaats wij, egter, niet vermeld vinden, zo min als den tijd, op welken hij ter waereld kwam, of zijne dagen heeft geëindigd. Zo veel is zeker, dat hij, naar de gewoonte van veelen zijner Kunstbroeders, eene buitenlandse reize deedt, en zich een langen tijd in *Italië* heeft onthouden. Te *Rome* was hij bij den toenaam van de *Heremiet*; bekend, niet alleen om dat men hem, in de nabuurschap van

van die Stad en van andere Italiaansche Staden, onder de puihooopen, zich in eenzaamheid zag ophouden, om die gedenkwaardige Gedenkstukken der Aloutheid te bestudeeren; maar ook om dat hij dikwijls het gezelschap zijner makkeren en kunstbroederen in de Stad verliet, om naar de wonderen der Natuure, in het open veld, zijnen smaak en penseel te vormen. In deeze foort van schilderen is hij tot een hooger graad van bekwaamheid gestegen, en heeft een zeer beroemden naam verworven. Niet minder gelukkig slaagde hij in de behandeling der Beelden, welke hij met een zeer fraaier zwier schilderde.

Zie DE PILES, *Abregé de la Vie des Peintres.*

ZWARTEDYK, een sterke Schans, in het Landschap *Drenthe*, op de grenzen van de Friesche Grietenije *Uppsterland*, in de nabuurschap van *Bakkeveen*, aan den weg, welke uit *Friesland* na *Drenthe* loopt. In den Jaare 1593 wierdt deeze Sterkte aangelegen, onder het beleid van WILLEM LODEWYK, Graave van *Nassau*, Stadhouder van *Friesland*. Gedurende den tachtigjaarigen Oorlog met *Spanjè* stondt zij, menigmaalen, ten deele aan vijandlijke aanvallen. In den Jaare 1673, alzo de Schans merkelyk vervallen was, wierdt dezelve, op last en onder toezigt van Prinsse MAURITS VAN NASSAU, Veldmaarschalk van den Staat der Vereenigde Nederlanden, die, door den Stadhouder, Prins WILLEM DEN III, tot het beleid van 's Lands Krijgsmagt in *Friesland* was gemagtigd, hersteld en in staat van tegenweer gesteld, ter afwendinge der vijandlijke aanvallen van den oorlogzuchtigen Bischof van *Munster*.

Zie SCHOTANUS, *Beschrijving van Friesland tuschen het Vlie en de Lauwers*; WINSEMIUS, enz.

ZWARTEHOOP. Bij deezen naam was, in den aanvang der Zestiende Eeuwe, bekend, doch zeer kwalijk berucht, een Legertje, bestaande uit eenige duizende Knegten, door de Vorsten van *Brunswijk* geworven, en uit allerlei slag van volk, hoewel meest uit *Friezen* en *Gelderschen*, bijeenverzameld. De Graaf VAN BENTHEM, eenen aanflag op *Groningerland* in den zin hebbende, verzamelde, in den Jaare 1512, een groot getal Oude Kompagniën, die zich van den *Zwartenhoop* hadden afgezonderd, en door *Brabant*, *Gelderland*, *Kleef*, *Westfalen* en elders verspreid lagen. Naar den oorsprong of reden hunner benaaminge wordt onderscheidenlijk gegist. Een aloud Kronijkschrijver beschouwt als het meest aanneemelijk het gevoelen der zodanigen, die beweeren, dat zij, naa den dood van den Hertog van *Brunswijk*, hunner aanlegger en hoofd, tot een teeken van rouwe, met zwart Laken beloond wierden, en zich daar mede hebben uitgedorchts. De boven gemelde Graaf, om zijn voornemen te volvoeren, deedt ze, door *Twente* en *Drenthe*, voorbij *Vollenhoven*, na *Friesland* trekken; naa hen alhier, eene wijle tijds, te hebben laten uitrusten, voerde hij ze, in de *Groninger Ommelanden*, na *Aduark*; van waar zij, van tijd tot tijd, het platte Land, aan alle zijden, jammerlijk affliepen; roovende, plonderende, brandende en allerhande moedwilligheden pleegende; waar door zij alles met een schrik van hunnen naam vervulden, en elk, op het hooren noemen van denzelven, op de vlugt toog. Dikmaals veranderden zij van Heere; staande den geenem ten dienste, van welken zij den meesten loon konden verdienen, of die hen aanvoerde na landen en gewesten, alwaar zich de meeste hoop op buit vertoonde. Men vindt aangeteekend, dat FLORIS VAN EGMOND, Heer van *Tyffelstein*, spetswijze *Floorke Dumbier* genaamd van KAREL VAN OOSTENRYK, naderhand bekend bij den naam van Keizer KAREL DEN V, na *Friesland* zijnde gezonden, om hetzelfde van Hertoge KAREL VAN SAXEN over te neemen, ziende het warren en zammelen der *Friezen*, omtrent de huldiging van zijnen Meester, heimelijk den *Zwartenhoop* ontboodt, en denzelven, hoedanig men het met het pleegen van geweldensrijen en baldaadigheden moest aangel-

leggen, de noodige onderrigtingen mededeelde; welke onderrigtingen van de plonderzieke bende zo getrouwelijk wierden in agt genomen, dat de *Friezen*, om van dezelve ontslagen te worden, tot het huldigen van Aardshertoge KAREL dies te spoediger wierden overgehaald.

Omtrent deezen tijd raakte de *Zwarthoep* merkelijk verftrooid. Tweeduizend man van denzelfen, *Friesland* hebbende verlaaten, begaf zich na *Holland*, in Oostenrijfschen dienst. Van de overigen begaven zich veelen, in Franschen dienst, na *Italië*. Hier dienden zij onder Hertog KAREL VAN GELDER, die, naar het oogmerk van zijnen veldtogt bereikt te hebben, dezelve, in den Jaare 1517, na *Friesland* deedt wederkeeren. De Oostenrijfsche hadden, onlangs, zich hier van verscheiden Plaatzten meester gemaakt, met naame van *Stavoren*, *Workum*, *Hindelopen* en *Bolsward*, welke te voren aan de Geldersche waren overgegaan. Om den verderen loop der *Oostenrijkers* te stuiten, vondt Hertog KAREL geen bekwaamer middel, dan om den *Zwarthoep* derwaarts te zenden, van wiens dapperheid hij, in de *Itaalienschen Veldtogt*, de spreekendste bewijzen hadt ondervonden. Naar het platte Land alomme te hebben afgeloopen, belegerden zij *Dokkum*, en maakten 'er zich, bij verdrag, meester van, op den twaalfden Junij des Jaars 1517. Vervolgens de Provincie zijnde doorgetrokken, gingen ze in de *Kuinderscheep*, staken over na *Holland*, en zetteden, dertien dagen daar naa, ten getale van ruim drieduizend man, bij *Medenblik* voet aan land. Deerlijk waren de verwoestingen, welke zij, vervolgens, in *Holland* aanrigten. De straks genoemde Stad wierdt stormenderhand veroverd, leég geplonderd, en plat gebrand. *Opperdoes* en *Twisk* aan koolen gelegd hebbende, toogen zij op na *Alkmaar*, alles, wat hun ontmoette, onderweg doodslaande. De straks genoemde Stad wierdt drie dagen agter een geplonderd. Zo groot was de buit, hier behaald, aan eetwaaren, klederen, juweelen, en andere kostbaarheden, dat, volgens verklaring der Stedelingen, de gelede ne schade in geene dertig jaaren door hen zou kunnen te boven gekoomen worden. Nog andere soortgelijke baldaadigheden pleegden zij in hunnen optogt na de *Bever-*

wijk, en van daar na 't *Huis ter Hart*, tusschen *Amsterdam* en *Haarlem*, van waar zij, door de *Amstelandfche* *Veenen*, hannen optogt hebbende voortgezet na het *Sticht*, zich eerlang van *Asperen* verzekerden. Zints deezen tijd schijnen zij allengskens uit elkander geraakt, en ook hun naam te zijn verdwenen.

Zie *BENINGA*, *Chron. PONTANUS*, *Gelderfche Geschiedenisfen*, enz.

ZWARTENHOND, (*JOACHIM HENDRIKS*) (welken toenaam hij, in het vervolg zijns levens, van zijn Huis den *Zwar-ten Hond* geheeten, heeft aangenomen,) wierdt in den Jaare 1566, in het midden van de beroerten zijns *Vaderlands*, van geringe *Ouderen*, te *Amsterdam* gebooren.

In zijne vroegste jeugd wierdt hij, naar den staat zijner geboorte, eerlijk opgevoed; doch in den Jaare 1577, wanneer deeze *Stad* onder het gebied der *Staaten* geraakte, verloor hij, slechts elf jaaren oud zijnde, zijne *Ouderen*, en met hnn de vruchten der tedere *Ouderlijke* zorg.

Aan zich zelven nu bijna geheel overgelaaten, en reeds toen de beginzelen van haat tegens de *Spanjaarden* hebbende ingezogen, begaf hij zich in dienst van *JAN KALEKER*, *Kapitein ter Zee*, voor *Genemuiden*, welke plaats ter dier tijd door de *Spanjaarden* verbrand wierdt.

Naa dat hij aldaar zijnen dienst volvoerd hadt, boodt hij zich den *Kapitein ter Zee*, *GERRIT KRYNEN*, aan, welke in dit jaar voor *Duinkerken* kruiste.

Gelukkig weder te huis gekomen, deedt hij vervolgens eene reize, met den *Schipper PIETER LOOTSMAN*, van *Amsterdam* na *Portugal*, en volbracht met denzelven dezen tocht.

Tot hier toe hadt onze *JOACHIM* om zijne jongheid, geene andere hoedanigheid dan die van *Putger*, of *Zwabber*, bekleed; doch nu wierdt hij voor half man aangenomen van *Schipper ROEMER CORNELIS*, met welken hij de reize na *Spanjen* aannam; maar dewijl dezelve aangehouden en dus

ge-

genoodzaakt wierdt zijn volk af te danken, begaf zich JOACHIM op een Buijs, gevoerd wordende door CORNELIS PIETERSZ. van *Edam*, en voer met denzelven na de *Condaad* op *Villa Mora*. Deeze, aldaar zijnen last hebbende ingenomen, stevende na *Londen*; doch wierdt, door eenen Engelschen Zeeroover, Kapitein KALWEL genoemd, overvallen, en het schip en volk zodanig uitgeplunderd, dat niemand iets behieldt; waar door onze jonge Zeeheld, benevens zijne Reisgenooten, gedwongen wierdt, van *Bristol* na *Londen*, te voet te wandelen, alwaar hij op nieuws bij eenen anderen CORNELIS PIETERSZ. van *Middelburg*, liggende te *Portsmouth*, dienst nam, om na *St. Lucar* te vaaren.

Deeze reize viel nog ongelukkiger uit dan de voorgaande: want bij gebrek van Vrijbrieven wierdt hij, benevens de anderen, gevangen, en op de Galeij gezet. Hier deelde hij, gedurende eenen geruimen tijd, in de elenden, welke het leven der beklagenswaardige Galeijroeijers verzellen, en wierdt vervolgens, bij eenen Meester NICOLAAS, als Constaapel geplaatst, op het Kasteel van *St. Lucar*. De Ridder FRANÇOIS DRAAK ondertusfchen met zijne Vloot aldaar aankommende, en alles wat hij in de baaij vondt verbrandende, wierdt de bezetting genoodzaakt landwaarts in de wijk te neemen, en JOACHIM dus mede weder uit het Kasteel gevoerd: van daar wierdt hij na *Bouance* gezonden, om de schepen, welke behouden gebleven waren, en aldaar lagen, wederom te helpen toerusten, zijnde dezelve, volgens besluit van den Koning van *Spanjen*, geschikt, om in het volgend Jaar 1588, met zijne geweldige Vloot, waar van de tocht zo rampspoedig was, vereenigd te worden.

Terwijl hij dus tot het toerusten deezer schepen gebruikt wierdt, hoorde en zag hij veele zaaken, welke hij grootelijks tot nadeel van zijn Vaderland oordeelde te zijn, en op dat hij de nadeelige oogmerken der Spanjaarden, zo veel hij konde, verhinderen mogt, waagt hij het om te ontvlugten, en komt gelukkig binnen de *Condaad*, alwaar hij eenen Schipper van *Medenblik*, KORS JANSZ. Schout genoemd, ontmoette, welke gereed lag om na *Zeeland* te zeilen; mer deezen nam hij de reize na het Vaderland aan.

In-

Amster-
landische
Sticht,
zen tijd
ok han

Galler.

toenaem
Zwar-
en Ja-
lands,

Tijper
te, ver-
ren, en

reeds
bende
Ka-
tijd

it hij
ske in

volgens
an An-
dem

geene
be-
in nu
tre en
er dus
ge-

Inmiddels hadt hij onderwegen den Schipper zo veel van 't geene hij gehoord en gezien hadt verhaald, dat deeze 'er den Staaten van *Zeeland* kennis van gaf, waar op JOACHIM ontboden, en verzocht wierdt, bericht te geeven van 't geene hij van deezen tocht wist.

Terwijl hij nog daar was ontving men de tijding, dat de Spaansche Zeemagt in aantocht was, waar op hij terstond wederom dienst nam onder den Admiraal MARTEN ZEGERSZ., die met zesëndertig schepen uitzeilde, en voor *Duinkerken* ging liggen, om die Stad te bezetten, en den Hertog VAN *PARMA* met zijne Vloot 'er binnen te houden. Deeze poogde wel van zijnen kant 'er door te breeken; doch wierdt telkens, naa eenige schermutzelingen, te rug gedreven, waar door hij met achttien duizend man, welke hij gereed hadt, verhinderd wierdt uit te koomen, en den vijanden hulp toe te brengen, het welk niet weinig toebracht tot het vruchteloos afloopen van dien geweldigen aanslag.

Naa dat hij deezen gewigtigen dienst voor zijn Vaderland, onder zijnen Kapitein, hadt helpen volvoeren, wierdt hij eindelijk met denzelven afgedankt.

Nu wederom op nieuws genoodzaakt zijnde op eene andere wijze zijn geluk te beproeven, begaf hij zich van den Zeedienst tot dien van het Land, en trok, onder aanvoering van den Kapitein HANS KRAAK, na het Huis *te Dort*; doch bij mangel van betaaling wierdt hij ook hier met de overigen afgedankt.

Vervolgens nam hij wederom dienst onder Jonkheer JOHAN VAN DEN ENDE, en wierdt binnen *Naarden* in bezetting gelegd. Van daar geraakte hij, in den Jaare 1593, in *Schenkerschans*, en naderhand, met de helft van het Vaandel, voor *Nijmegen*, om de Vesting *Knodzenburg* te helpen opmaken: eindelijk wierdt hij, met zijnen makker, HANS VAN DERMONDE, voor de Vesting *Derdendaal* gevoerd, welke Prins MAURITS toen ter tijd deedt beschieten, en hier was het dat hij de eerste openbaare blijken gaf van zijne onverschrokkenheid. De Belegerden namelijk, naa dat de poort was nedergeworpen, zich overgegeeven hebbende, tradt hij onder de Vesting, en sloeg eenen Bevelhebber, CLAAS BOE-

LEN

LEN geheeten, in kluisters, met oogmerk om denzelven voor den Prins te brengen; maar anderen, nijdig van eenen zo schoonen buit in zijne handen te zien, sloegen hem, op eene verraderlijke wijze, van achteren met de kolf van den Snaphaan zodanig, dat het bloed 'er naa volgde, en hij bedwelmd nederviel; zij ontnamen hem dus zijnen gevangen, en brachten hem bij den Provoost, welke hem den Prins aanbodt. Wederom tot zich zelven gekoomen zijnde, tradt hij de Vesting binnen, beklaagde zich over het ongelijk hem aangedaan, en ontving de belooning hem door den Commandeur toegezegd.

Naderhand wierdt hij met zijnen Kapitein na *Deutekom* gezonden, van daar op *Löchem*, en verders op *Zuifen*, welke Stad ten dien tijde door den Prins belegerd, en na acht dagen veroverd wierdt. Met het leger vervolgens voorttrekkende, kwam hij voor *Koeverden*, waar van de belegering ondernomen wierdt. De Spanjaarden, zoekende deeze Vesting te ontzetten, rukten met achtduizend man aan; doch door het wijs beleid van dien grooten Veldheer, en de dapperheid der Krijgsheden, wierden zij, in den zelfden nacht, toen zij aankwamen, zo wel ontvangen, dat zij, met verlies van meer dan driehonderd man, en dertig paarden, gedwongen wierden te rug te keeren, waar door de plaats, naa een kort beleg, den Prins in handen viel.

Naa dus van Stad tot Stad gezworven te hebben, geraakte hij eindelijk met zijnen Kapitein te *Deventer* in bezetting, verwachtende den volgende Veldtocht, in welchen Prins MAURITS *Grol, Breevoort, Enschede, Delfzijl, Reide, Opflag, de Fauwer, Immentil*, en de verdere omliggende plaatsen bemagtigde.

Gelijk onze JOACHIM naderhand de uitmuntendste voorbeelden van dapperheid gegeven heeft, toonde hij in deezen winter, dat hem tevens geen beleid ontbrak.

Binnen *Enschede* lag, onder anderen, eene Compagnie Ruiters, onder bevel van den Italiaanschen Ritmeester MENDO, in bezetting; deeze van tijd tot tijd uitvallende, en hunnen loop na den kant van *Deventer* richtende, stroopten en verwoesten alles wat hun voorkwam, zonder dat men hen

had

hadt kunnen bezetten, en de ongelukkige landlieden voor hunne wreede woestheid beveiligen. JOACHIM oordeelde derhalven dat 'er geen ander middel om hen te betugelen overig was, dan hen aan te tasten en te slaan; bij onderzoekten dien einde de landstreek, en de toegangen van een bosch, 't welk tusschen beiden lag, en dezelve hebbende leeren kennen, vervoegde hij zich bij de Bevelhebbers, hun aantoonende, dat 'er een enge doorgang was, welke aan beide kanten met een moeras was bezet, en waar omtrent men een kreupelbosch geplant hadt. Zijn oogmerk was den Vijand hier in te lokken, en door het volk, 't welk hij in het bosch in hinderlage leggen wilde, te doen aanrasten.

Zijn ontwerp goed gekeurd zijnde, vervoegden zich de Kapiteinen BAAL en LEPPYN, elk met een Kompagnie van honderd man, bij tweehonderdēnzestig voetknechten, welke zij in het voorgenoemde kreupelbosch lagen, terwijl zij zelve met hunne Ruiters de beide zijden van het bosch bezetten. JOACHIM zelf begeeft zich in den nacht, van dertien man verzeld, in het naaste boerenhuis onder de Stad *Enschede*, valt met de zijnen den Boer aan, maakt veel geweld, drijft de beesten weg, houdt de menschen opgeslooten, maar laat met voordacht eenen jongen ontloopen, in verwachting, gelijk gebeurde, dat dezelve tijding van deezen overlast zoude brengen in de Vesting.

De Kompagnie Ruiters van MENDO, op deeze wijze van die plondering verwittigd, maakte zich terstond gereed om deeze Roovers te achterbaalen, en, hunne Paarden gezadeld hebbende, volgden zij dezelve in allerijl op het spoor, 't welk hun te gemakkelijker viel, door dien hunne voetstapen, in de sneeuw gedrukt, den weg aanweezen, welken zij genomen hadden.

Door deeze bedriegelijke teekens tot aan den engen weg van het bosch geleid wordende, sloegen zij denzelven zonder eenigen argwaan in, denkende dat de roofzieke bende hier in eene schuilplaats gezocht hadt; doch nauwelijks waren zij tot tusschen de Moerassen en het Kreupelbosch voortgerukt, of zij wierden door alle de Musketten, welke aldaar geplaatst waren, zo ruw ontvangen, dat veelen hunner

van

van hunne paarden in den modder nederzeegen. De overigen, meenende hunne behoudenis te vinden in de vlugt, poogden te rug te keeren; maar weinig schreden gevorderd zijnde hoorden zij de trompetten, aan beide zijden van het bosch, *Wilhelmus van Nassauwen* blaazen, en vonden zich aan alle kanten bezet door het Voetvolk en de Ruiters, tot hun bederf uitgezonden: zij verdeedigden zich echter met grooten moed; doch reeds in den beginne, door den onverwachten aanval, in wanorde gebracht zijnde, en thans tegens eene groote overmagt te doen hebbende, wierden zij wel dra overwonnen. Van de tweehonderd man, waar uit de Compagnie bestaan hadt, bleeven honderdēnzestig op het slagveld, veertig reddten zich door de vlugt. De buit van klederen, geld en paarden, wierdt onder deeze gelukkige Avanturiers verdeeld.

De bezetting van *Enschede*, door deezen slag zeer verzwakt zijnde, maakte eenen stilstand van wapenen met de Staatschen; doch JOACHIM HENDRIKS, vreezende, dat de vijand ten eenigen tijde op hem wraak zoude neemen, om dat hij wist dat dezelve onderricht was, dat hij van dien aanslag de uitvinder en aanlegger was geweest, oordeelde veiliger zijn affcheid te verzoeken, en zich wederom in den Zeedienst te begeeven: derhalven van den Kapitein VAN DEN ENDE hier toe de toestemming gekregen hebbende, verwoegde hij zich ten tweedenmaal onder den Admiraal MARTEN ZEGERSZ., welke, met andere Oorlogschepen, gereed lag om op *Frankrijk* en *Rochelle* te convoijeeren.

Terwijl zij derwaarts in aantocht waren ontmoette hen een Vrijbuiters van *Biscaijen*, die het in den nacht zocht te ontzeilen; maar, dewijl de Maan zijn oogmerk ongunstig was, wierdt hij achterhaald en aangetast. Onze nieuwe Zeeman toonde in dit geval blijken van eenen zeldzaamen moed, welken hij met beleid paarde. Hij plaatste zich namelijk met zijnen eenen voet op den boort van zijn schip, hieldt zich met de eene hand, waar aan zijn bloote houwer hing, aan de hoofdtouwen vast, en met de andere gereed, om den *Biscaijer*, zo dra hij hem naa bij genoeg genaderd was, in het want te grijpen; nauwelijks waren de schepen bij elkan-

de-

deren gekoomen, of hij klampte aan boort, en sprong terfond over; maar dewijl zij te sterk tegens elkanderen aanbotten, en dus wederom van een scheidden, konden hem zinne makkers zo schielijk niet volgen, waar door hij zich geheel alleen op 's vijands schip bevondt. Hij wierdt in het begin terfond aan zijnen arm gekwetst; doch viel, met eene verbaazende dapperheid, op de tegens hem gevelde pieken in, kapte eenige in stukken, en dreef den vijand na beneden. Vervolgens keerde hij zich tot den Stuurman, welke bij het roer stondt, sloeg hem met zijnen houwer den hals en strot af, waar door hij op een stuk gefchuuts dood nederviel, en zich dus van het schip hebbende meester gemaakt, wendde hij het na het Jacht *van der Veer*, waar op JAN JANSZ. VERHEL het gebied voerde, waar op de overige Bootsgezellen mede oversprongen.

Doordien nu zijne metgezellen niet wisten, dat hij op het schip was, vreesde hij, dat zij hem in de donkerheid des nachts niet kennen, en in den eersten aanval misfchien uit onkunde dooden zouden; derhalven ging hij op zijnen buik nederliggen, en wachtende tot dat de eerste losfing hunner musketen over was, viel hij met alle de anderen en met het zelfde geluid op den vijand aan. Voorts begaf hij zich na den Kapitein, die een Spanjaard was van *St. Andries*, en vroeg hem in het Spaansch, waar zijne goederen en sleutels waren. Deeze, zich in zijne moedertaal hoorende aanspreken, gaf zich terfond aan deezen halven Spanjaard, met alles wat hij hadt, over, waar door JOACHIM eenen rijken buit verkreeg: de andere Roovers wierden insgelijks uitgeplonderd, zijnde van dezelve in de eerste woede omtrent vijfentwintig dood gebleven, welke men terfond buiten boort wierp.

Naa dat men Krijgsraad hadt gehouden over het lot der gevangenen, wierdt besloten hen allen in zee te werpen, welk wreedaartig vonnis ook terfond wierdt uitgevoerd. Twee echter, die zich op hunne kunst van zwemmen betrouwden, wachten niet zo lang tot men hen buiten boort wierp, maar voorkwamen het, door vrijwillig dien weg te verkiezen, en sprongen van zelfs in het water. De Kapitein

ver-

verzocht op eene plank gebonden te worden, welke wreede gunst hem wierdt toegestaan. Een deezer zwemmers bleef, zo lang hij de schepen in het oog hadt, dicht bij den Kapitein; maar kort daar naa maakte hij hem los, en stiet hem van de plank af, welke hij zich tot zijne eigene behoudenis toeëigende, laatende hem en zijnen anderen Makker verdrinken.

Naa duizend gevaaren, zo van de Vischen, welke hij nauwelijks van zich konde weeren, als van de golven, te hebben uitgestaan, wierdt hij des morgens van een' Engelschman gered, welke hem bijna van koude verslijd, en half dood van vrees, van de plank afhaalde en te *Rochelle* binnen bracht.

De Hollandsche Vloot kwam niet lang daar naa ook te *Rochelle*, en JOACHIM, zich in eene Herberg wat zullende vermaaken, ontmoette aldaar dien zelfden Roover, welken hij, thans alle vijandschap hebbende afgelegd, zeer goed onthaalde, van reisgeld voorzag, en verder van het noodwendige verzorgde, om zijne reize te kunnen vervolgen.

Onze JOACHIM HENDRIKS hadt tot hier toe in geene andere hoedanigheid, dan in die van Matroos, of Soldaat gevaaren; doch wanneer hij deezen tocht hadt helpen volvoeren, verworf hij zich, door deeze en andere dappere daaden, de gunst zijner Opperhoofden zodanig, dat hij, onder den Kapitein JACOB ANDRIESSEN ROEST, als Luitenant, om op *Engeland* en *Frankrijk* te convoijeeren, verkozen wierdt.

In het volgende jaar, wanneer zijne verdienste meer en meer waren bekend geworden, en hij omtrent den ouderdom van dertig jaaren bereikt hadt, wierdt hij door het Collegie ter Admiraliteit, te *Amsterdam*, tot Kapitein aangesteld, om voor *Duinkerken* en *Calais*, welke plaatzen toen den Spaanschen behoorden, te kruisen; hij kweet zich ook hier in zo loffelijk van zijnen plicht, dat deeze zijn dienst geduurende twee jaaren verlengd wierdt.

In den Jaare 1597, wierdt hem de last opgedragen om de Koopvaardijsschepen na *Hamburg* bestemd te convoijeeren, en naa denzelfen volvoerd te hebben, verzelde hij, op het Schip, *de Roode Leeuw*, den Admiraal van *Enkhuizen*, JAN

GERBRANTSZ., welke bevel hadt ontvangen, om wederom voor *Duinkerken* te kruisfen.

Deeze Admiraal, den doordringenden en onderneemenden aart van den Kapitein JOACHIM HENDRIKS kennende, zondt hem van de Vloot af na *Vlaanderen*, om aldaar van de Ingezetenen eenige kondfchap te bekoomen, wegens het leger van den Marquis SPINOLA, welke na *Oostende* in aantocht was.

Hij begeeft zich dan, ingeolge zijne orders, met de floop na land, hebbende onder zich vijftig man; en blijft onder *Duins*, omtrent *Zoutkooten*, dicht onder het Corps de Garde der Spanjaarden, liggen, met oogmerk om zich van de Vifchfers, welke dien weg langs kwamen, meester te maaken.

Hij liet ondertusfchen vijfëntwintig Ruiters, de gewoone wacht uitmaakende, voor bij trekken, en meende twee Vifchfers, die uit *Zoutkooten* kwamen, en deeze wacht volgden, te vatten; maar dewijl zich de Bootsgezellen niet ftit genoeg hielden, wierden zij ontdekt, waar door alarm geflagen en de gantsche wacht wakker gemaakt wierdt, welke hen terftond vervolgte.

Veelen geraakten veilig in de boot, maar anderen wierden genoodzaakd diep door het water te waaden, eer zij dezelye konden bereiken, wordende door de vijandelijke Ruitery op de hielen gevolgd, tot zo lang, dat zij, die droog kruid behouden hadden, vuur begonden te geeven, en twee van hun van de paarden afligten; hier door afgefchrikt, trokken zij te rug, en de Kapitein JOACHIM HENDRIKS geraakte met de zijnen behouden van ftrand, en niet onwaarfchijnlijk van de galg, welke hun loon geweest zoude zijn, indien zij den vijanden in handen gevallen.

De Admiraal JAN GERBRANTSZ. onderwijlen bevel ontvangen hebbende, om tegens de Spaanfche Galeijen, die zes in getal waren, aan te gaan, wierdt den Kapitein JOACHIM HENDRIKS het bewind opgedragen op eene der Galeijen van den Staat, welke vijf van deeze fchepen benevens een Fregat hadt laaten toerusten, over honderdëntagtig Man, waar van Commandeur was LODGER PIETERS van *Vlinsingen*. Hier op tot

het

het aankoomen van den winter gediend hebbende, wierdt hij van den Prins, welke zijne bekwaamheid zo wel in den Land- als Zeedienst kende, ontbooden te *Dordrecht*, en gelast met zijn volk in de belegering van 's *Hertogenbosch* te trekken, aan welke orders hij gehoorzaamde, latende de Galeijen te *Dordrecht*; door het ongunstig gevolg egter van deze belegering, wierdt hij voor dien winter met zijn volk afgedankt.

In het volgende jaar wierdt hij wederom ter Zee gebruikt, en benevens den Kapitein HARTMAN, op eene Boot, de gulden *Arent* genoemd, voor *Grevelingen* op de wacht gezonden, om op het uit en inloopen der Duinkerkers te passen, hij bleef hler eenen geruimen tijd, door het vertrekken van zijnen metgezel HARTMAN, alleen liggen; want wel verre van zijn voorbeeld te volgen, besloot hij post te houden, en zich liever dood te vechten, dan lafhartig de vlugt te neemen.

Tegens den avond wierdt hij door vijf Duinkerfche scheppen, die met een Zuid-Zuid-Westen wind langs den wal aankwamen, overvallen; hij verdedigde zich tegen dezelve met de grootste kloekmoedigheid, redde zich uit hunne handen, en week na de wacht, welke voor *Duinkerken* lag, en gaf dezelve kennis van het voorgevallene.

Deeze dapperheid en trouw was oorzaak, dat hij in den Jaare 1599, onder de geweldige Vloot van Jonkheer PIETER VAN DER DOES, buitengewoon Luitenant Admiraal van *Holland*, als Kapitein over honderdvierënvijftig Man, en als Raad van Oorlog, op het schip *de Gulden Leeuw*, wierdt aangesteld.

Wij zullen ons thans met de verrichtingen van deeze Oorlogsmagt niet ophouden; wij zullen derhalven alleenlijk zeggen, dat deeze Vloot, naa van tweeduizend man, door ziekten, wel dertienhonderd, benevens den Admiraal zelven, verloren te hebben, bij *Annobon* gescheiden is, keerende een gedeelte na het Vaderland te rug, en gaande een ander gedeelte verder na *Brazilie*.

Onze Zeeheld bevondt zich onder de eersten; doch was in eenen zeer slechten toestand, zo door schaarsheid van

voorraad, als door de menigte van zieken, welke hij in het schip hadt; omtrent het Kanaal koomende, hadt hij niet meer dan negen man overig die gezond waren, waarom hij bevel gaf, indien hij door den eenen of anderen Vrijbouter mogt worden aangetast, de eene helft van het kruid in de broodkamer te brengen en de andere helft in de kruidkamer te laten, om in beide de lont te steeken, indien men geene andere kans meer zag om zich te verdedigen.

Het gebeurde op den zeverëntwintigsten van Januarij van het Jaar 1600, dat hem in dien staat een Duinkerker ontmoette. Niettegenstaande zijne zwakheid, geboodt hij de Geschutpoorten te openen, en de stukken uit te haalen, ook deedt hij alle de Zieken, in hunne Bolkvangers gekleed, onder het boevenet zitten, met de Spiessen in de hand.

Hij deedt vervolgens terstond vuur op den Roover geven, en trof zo wel, dat de kogels door het zeil en de compagne heen gingen; daar op gebruikte hij eene aartige krijgslist; hij liet namelijk planken leggen, waar op hij eene zekere hoeveelheid kruid strooide om een loopend vuur te kunnen maaken, en alle de Snaphaanen 'er boven op hebbende laten binden, wachte hij vol moeds den vijand af.

Wanneer nu deeze aankwam, en naa bij genoeg genaderd was, stak hij het loopvuur aan, en loste dus op eenmaal alle zijne Snaphaanen.

De Roover, door het losfen van zo veele Musketten verzet, deinsde achterwaarts, oordeelende dit schip met een groote menigte volks bemand te zijn. JOACHIM HENDRIKS, van dit gelukkig oogenblik gebruik maakende, zette alle zijne zeilen bij, en ontkwam dus, door zijne schranderheid en moed, uit de handen van zijnen vijand.

Twee dagen daar naa ontmoette hem een Engelschen Roover, van welke de Zee ook toen ter tijd vol was, welke zijn boot hebbende laaten uitzetten, bij hem aan boort roeide. De Kapitein JOACHIM HENDRIKS deedt, gelijk te vooren, alle zijne zieken, met spiessen in de hand, onder het Boevenet zitten, en plaatste de gezonden boven op het dek, hen beveelende veel gewoel en geraas te maaken. De Kapitein van den Roover wierdt met heuschheid ontvangen en terstond

stond in de Kajuit geleid, alwaar hij om voorraad verzocht, welke hem niet geweigerd wierdt, dewijl zij voor het Kanaal waren. JOACHIM HENDRIKS, zijnen gast eer willende aandoen, onthaalde hem op Vijgen, Amandelen en Spaanschen wijn. Terwijl zich de Roover hier mede vermaakte, zag hij telkens rondom zich, en veel behagen in het schip vindende, herhaalde hij verscheiden maalen, onder het drinken, en met den gewoonen vloek, *dat hij een schelm, een dief wilde worden om het Schip*, voegende 'er nog andere uitdrukkingen en gebaarden bij, welke onzen Kapitein zodanig mishagden, dat hij hem ernstig verzocht zich in rust te houden, en zich in deeze zijne begeerte te matigen. De Roover hieldt egter aan, waar door onze JOACHIM HENDRIKS, niet gewoon boerterijen van dien aart straffeloos aan te hooren, zo vertoornd wierdt, dat hij hem eene zilveren gefoldeerde schaal op het hoofd in stukken sloeg. De Engelschman viel terstond, zwaar gekwetst, bedwelmd onder de tafel, zo dat men meende dat hij dood was, en JOACHIM gebodt hem weg te sleepen en in de boot te werpen, gelijk geschiedde.

De Roover kwam egter wederom tot zich zelve, en de Kapitein JOACHIM HENDRIKS, vervolgens te *Plymouth* gekoomen zijnde, ontmoetten zij elkanderen op nieuws in die haven, wanneer de eerste, wraak willende neemen van de handeling hem aangedaan, onzen Kapitein bij den Major aanklaagde, en vergoeding verzocht voor de pijn en smert, welke hij geleden hadt. JOACHIM ondertuschen vervoegde zich bij den Agent van den Staat, WOUTER MARTENSZ., welke toen te *Plymouth* was, en verhaalde hem de gantsche zaak gelijk zij gebeurd was, waar op deeze alles voor hem op de voordeeligste wijze uitvoerde, zo dat hij volkomen in het gelijk gesteld wierdt. Hij derhalven, zijn volk ververscht hebbende, keerde verder te rug na het Vaderland, en bragt van honderdvierënvijftig man niet meer dan vijfënveertig, van welke nog het grootst getal ziek was, wederom te huis.

Hoe ongelukkig ook deeze reize, en aan hoe veele rampen hij ook geduurende dezelve bloot gesteld geweest was, liet hij zich egter niet afschrikken, maar ging wederom, in

het volgende jaar, in zee, met het schip *de Roode Draak*, om de koopvaardijfchepen te convoijeeren.

In den Jaare 1602, wierdt bij de Staaten deezer Republiek goedgevonden, eene Vloot te zenden na de Westersche kust, onder bewind van den Admiraal *OB DAM*, om tevens het geene omtrent de kust van *Portugal* voor mogt vallen, gade te slaan.

Van elf fchepen, tot deeze reize geschikt wierdt onzen Kapitein het bevel over een, *de Zon* genaamd, opgedragen; dit schip voerde zesëndertig lepelstukken.

Wanneer hij omtrent de *Barrels* digt onder *Roxent* gekomen was, vernam hij, op eenigen afstand, eene Viscferschuit, en dezelve, met zijne boot, den weg hebbende afgesueeden, ondervroeg hij den schipper, welke hem kennis gaf, dat hij omtrent zes mijlen Zeewaarts van hem zeven fchepen hadt gezien, die hij oordeelde uit *Brazil* te koomen. De Kapitein zondt daar op den Viscfer aan boort van den Admiraal, wien hij het zelfde verhaalde, waar naa men hem toefondt zijnen weg te vervolgen.

De Vloot hielt zich diensvolgens, gedurende den nacht, digt onder den wal, en 's morgens waren deeze zeven fchepen nabij haar genaderd, welke ziende, dat zij den Vijand als in de handen waren gevallen, zich door de vlugt poogden te redden. De Vloot daar en tegen deedt haar best om dezelve te bemagtigen, met dit gelukkig gevolg, dat 'er zes, die alle vol suiker geladen waren, genomen wierden, terwijl het zevende het op strand zette. Het grootste deezer genemene fchepen was tweehonderd lasten groot.

De Admiraal *OB DAM* keerde met deezen buit weder na *Engeland*, en van daar na het Vaderland te rug, alwaar hij van de Staaten, ter erkentenis van zijnen dienst, eene gouden Keten ontving.

Onze Zeeheld, door wiens toedoen voornamelijk deeze buit veroverd was, bleef ook niet onbeloond, maar wierdt, in het volgende Jaar 1603, onder den zelfden Admiraal tot Vice-Admiraal bevorderd, om den voorigen tocht te hervatten; dezelve hadt egter geen voortgang, dewijl de dood der Koningin *ELIZABETH*, tuschen beiden kwam.

De

De Heer JOACHIM HENDRIKS ZWARTENHOND bleef ondertus-
schen in dienst.

Op het einde van dit jaar besloten de Staaten op nieuws
eenen Westerschen tocht te laten doen, onder PAULUS VAN
KAARDEN. De Heer ZWARTENHOND kreeg als Vice-Admiraal
het schip, *den Hollandschen Tuin*, onder zich. De Vloot
was zeven schepen sterk, en bestemd om na de Spaansche
kusten te loopen, en haare reize verder voort te zetten,
werwaarts men oordeelen zoude, dat eenig voordeel te be-
haalen was.

Zij liepen dan, op den achtsten December des Jaars 1603,
uit, en hielden het eenigen tijd langs de Spaansche kust, al-
waar zij egter weinig op deden. Vervolgens staken zij over
na de Kanarische Eilanden, en bemagtigden twee schepen met
Wijn geladen; daar naa zetten zij de reize voort, over de
Linie, na *St. Helena*, alwaar zij, bij hunne aankomst, geene
Kraaken vonden, maar bericht kreegen, dat 'er, op den ze-
ventienden Majj, Hollandfche schepen geweest waren.

Naa dat zij zich op dit Eiland, van den eersten Junij tot
den eersten Julij, ververscht hadden, begaven zij zich na de
baaij *Todos los Santos*, alwaar zij eenige Barken met stukgoe-
deren, Suiker en Wijn geladen vonden, welke zij namen,
vaarende vervolgens na Kaap *St. Augustijn*, en van daar na
Fernambuco; doch hier deden zij niets op.

Deeze plaatzen derhalven verlaaten hebbende, richtten zij
hunnen loop, langs de kusten, na de *West-Indiën*, bezoekende
de Eilanden *Dominico*, *Guadeloupe*, *Cuba*, *Espagnola*,
enz. Verders zeilden zij na de *Guinebas*, *Jamaica* en
de Kaap *St. Antonio*, en kwamen eindelijk, voor bij de
Havana, langs het Kansal van *Bahama*, op den tienden
Majj 1608, naa eene reize van zeventien Maanden, met buit
beladen, wederom behouden in *Texel* binnen.

Naa deeze tochten, in welke onze Held ten allen tijde
blijken gaf van zijn doorzicht en dapperheid, begaf hij zich
tot een stil leven, neemende zijn verblijf in zijne Vaderlijke
Stad, *Amsterdam*, in het huis den *Zwarten Hond* geheeten,
van het welk hij zijnen toenaam ontleend hadt.

Hier bleef hij tot het Jaar 1620, wanneer hij, wien nog grooter roem wachte, door de Staaten van *Holland*, en den Prins VAN ORANJE, verzocht wierdt, als Vice-Admiraal, onder den Admiraal HAULTEIN van *Zeeland*, weder in Zee te steeken.

Hij nam deezen last aan, en begaf zich diensvolgens met denzelven om de Koopvaarders na de Middellandsche Zee te begeleiden, hebbende nog eenige Spaansche schepen mede onder hun geleide, dewijl het bestand tusschen dat Rijk en ons Gemeenebest nog duurde.

Toen de tijd van het bestand verstreeken was, zeilde deeze Vloot door de Straat na de Spaansche Zee, en wanneer zij bij de *Barrels* gekomen was, ontmoeten haar negen Spaansche schepen, welke van *St. Andries* in *Biscajien* kwamen; van wederzijden deedt men een proef, wie last hadt eenige vijandschap te pleegen, liggende boort aan boort, en zo nabij elkanderen, dat de Raes der schepen tegens makender stieten. De Opperhoofden hadden de linten, de kenreekers van hunnen Landaart, aan den hals; de Admiraal en Vice-Admiraal van den Staat ieder een Oranjeint, en die van Spanjen een van eene bloedroode koleur; men stondt met uitgetogene houwers in de hand, en het geschut, zo wel als het klein geweer was in gereedheid: het scheen eger, dat geen van beiden order hadt om te slaan; want het bleef alleen bij dreigen, en de twee Vlooten zeilden elkander als grimmende Leeuwen voorbij, zonder zich onderling eenig nadeel toe te brengen, neemende de onzen wederom den weg na het Vaderland.

De Heer ZWARTENHOND, van deezen tocht te rug gekomen, begaf zich op nieuws tot een stil leven; maar in het Jaar 1621, wierdt zijn dienst op nieuws van het Vaderland vereischt; de Staaten namelijk, benevens den Prins VAN ORANJE, en de Admiraliteit van *Amsterdam* verzochten hem om, als Admiraal, het bewind over eene geheele Vloot, bestaande in drie Oorlogschepen en tweeëndertig Koopvaardijvaarders, op zich te neemen.

Hij nam deezen last wederom gewillig op zich, ziende hier door niet alleen zijn aanzien merkkelijk vermeerderd,
maar

maar tevens eene nieuwe gelegenheid voor handen, om zijn Vaderland, aan 't welk hij zijn geheel leven hadt opgeofferd, van dienst te zijn. Het schip, waarop hij gebodt, was *Zeelandia* genoemd, het schoonste en weerbaarste van het Land, voorzien van veertig zwaare, en zestien steenfukken, en met honderdēnvijftig koppen bemand.

Met dit schip zeilde hij van *Amsterdam* na *Texel*, deedt een overzicht van het volk, in tegenwoordigheid van de Gecommitteerden, BARR, RAAP EN ANTONY JANSZ., beraamde de Zeinen, verkoos de Scheepsraaden, en bragt alles tot de reize in orde.

Zes dagen daar naa liepen twintig Koopvaardijfchepen uit, en drie dagen naderhand volgde hen de Admiraal, benevens de Kapiteinen DORP EN STEENBACH, acht of tien Koopvaarders, en een Indischvaarder. Op den vierden dag daar naa zagen zij het Eiland *Whicht*, en op den zevenēntwintigsten December kwamen de andere Kapiteins en vijf Schippers, die tot Scheepsraaden benoemd waren, bij hem aan boort.

Naa met deezen te hebben geraadpleegd, verdeelde de Heer ZWARTENHOND de Vloot in drie Esquaders, van welke het eene door den Admiraal, het tweede door den Kapitein DORP, welken hij voor dien tijd tot Vice-Admiraal aanstelde, en het derde door den Kapitein STEENBACH, als Schout bij nacht, zoude geleid worden.

In deeze orde liepen de drie Oorlogfchepen, met hunne tweeēdertig Koopvaarders, na de Spaansche Zee, en kregen, op den negenden Januarij, de Bergen, *Salines* genoemd, en den volgenden middag den *Vijgenberg*, alwaar zeven afgedwaalde fchepen bij hen kwamen, in het gezicht. Op den dertienden, wanneer zij de Straat genaakten, riep de Admiraal de Schippers tot zich, en vermaande hen zich in alles gereed te houden, op hunne onderhebbende Esquaders wel te letten, en niets, buiten bevel, te onderneemen.

Op den veertienden, 's morgens, liep de Vloot de Straat recht in, en ieder stelde zich in gereedheid om te vechten. Zij voeren deeze engte in de geregeldste orde door, zijnde het Esquader van den Admiraal in het midden, dat van den Vice-Admiraal aan Stuurboort, en dat van den Schout bij nacht

nacht aan Bakboort, en geraakten in den namiddag, ten drie uren, door dezelve heen, zonder eenige vijandelijke ontmoeting gehad te hebben.

Dus verre in hunne reize gevorderd zijnde, wierdt op den zesentwintigsten in den Raad beslooten, dat zich de Vloot, onder de Eilanden *Majorca* en *Minorca*, zoude verdeelen; dat de Heer JACOB STEENBACH de schepen, die na de Golf van *Narbona*, *Genoa*, *la Spezia*, of *Livorno* moesten, zoude geleiden, en dat de Admiraal, benevens den Heer DORP, bij die schepen zoude blijven, welker reize strekte na de Golf van *Venetien*.

Dus van een gescheiden zijnde, wierden zij, op den eersten Februarij, door eenen storm belooopen, en vermisten daar door den Kapitein, of Vice-Admiraal DORP met drie Koopvaardijfchepen. Den volgenden dag kregen zij *Sardinië* in het gezicht, en op den zevenden *Traphona*; op den negenden dag bereikten zij de Kaap *Passaro* en op den elfden de Griekfche kust.

Zeven der Koopvaardijfchepen bedankten toen den Admiraal voor ziju geleide, en zeilden na de Golf van *Venetien*. Hij zelf stuurde na *Calafonia*, en vervolgens na het oude *Zacijntus*, dat thans *Zante* genoemd wordt.

Naa dat de Heer ZWARTENHOND aldaar zijne Commissie en de orders van den Staat vertoon hadt, voegden zich twee Hollandsche schepen bij hem op de Reede, verhaalende dat zij den Heer DORP bij het Eiland *Corfu* of *Corcijra* gezien hadden. Deeze schepen moesten ook na den *Levant*; maar dewijl zij zeer rijk beladen waren, maakten zij zwaarigheid om, zonder geleide, de reize derwaarts aan te neemen, te meer, wijl hun bekend was, dat 'er acht of negen Barbaarsche Roovers, bij *Modone* en de Kaap *Sapienza*, 't welk recht in hun vaarwater was, kruisten: zij verzochten derhalven den Admiraal, om hen zo verre te willen geleiden, tot zij buiten gevaar waren, 't welk deeze beloofde gaarne te willen doen, zo dra de Kapitein DORP, aan wien reeds brieven waren afgevaardigd, bij hem gekomen zoude zijn. Dewijl egter de komst van deezen wierdt vertrasgd, en de schepen dus in hunne reize wierden opgehouden, drongen zij

zij ernstig bij den Heer ZWARTENHOND aan om te vertrekken, waar op hij hun beloofde alleen met hun in zee te zullen steeken, indien de Kapitein binnen acht dagen niet op kwam daagen. Op den vijfden Maart kwamen vier Galeassen van *Venetien* bij hen op de Reede, geschikt om op de Roovers, die bij *Modone* lagen, los te gaan; de Kapitein DORP zondt ook ten zelfden tijde eenen brief aan den Admiraal, en kwam 'sanderen daags zelf, met nog een Engelsch Koopvaardijfchip, dat van *Venetien* kwam, bij hem.

Op den elfden gingen zij allen onder zeil, benevens zes vreemde Koopvaarders, en zagen naa den middag de vernoemde Galeassen, van welke de Generaal MOROSINI hun deedt aanzeggen, dat zij nog op gisteren de Roovers bij de Kaap *Sapienza* gezien hadden; dat zij een van dezelve genomen, en meer dan veertig Turken hadden gedood; hij voegde 'er bij, dat zich meer dan dertig Turkfche Roovers in den *Leyant* onthielden.

Op den twaalfden voeren zij voor bij *Modone*, en den volgenden dag voor bij *Sapienza* en *Matapa*; op den veertienden geraakten zij bij *Zerigotto* en *Candia*, en zeilden vervolgens langs het land heen. Op den zeventienden kwamen de Schippers, welke de Admiraal VAN ZANTE onder zijne Vloot genomen hadt, bij hem aan boort, bedankten hem voor zijn geleide, en vervolgden hunne reize.

De Heer ZWARTENHOND, thans in deeze Gewesten niets meer te verrichten hebbende, keerde te rug, en kwam op den achttienden April wederom onder *Sicilie*, op den tweentwintigsten bij *Sardinte*, en op den achtëntwintigsten te *Livorno* op de Reede, alwaar hij geene Middellandsche schepen vondt, maar hem een brief van den Prins VAN ORANJE, wierdt ter hand gesteld, waar in hij een afschrift vondt van de Instructie voor den Kapitein ALTERAS, benevens een uittrekzel van eenen lastbrief, inhoudende, dat zij de Spanjaarden en hunne Aanhangers met alle vijandschap zouden hebben te bejegenen.

De Koning van *Spanjen* namelijk, weetende hoe moeijelijk het ware iets tegen de Nederlanden te onderneemen, zo lang zij hunnen Koophandel ongestoord dreeven, en de Zee met

met

met hunne ſchepen als bezaaid hielden, oordeelde het voor zich van 't hoogſte belang te zijn, hunne magt te ſnuiken, door hunne ſcheepvaart, de bron van hun welwezen, te ſtooren; hij zondt ten dien einde eene Vloot van vierëntwintig ſchepen na de Straat van *Gibraltar*, met bevel om de **Hollandiſche ſchepen**, welke derwaarts hunne reize richten zouden, aan te taſten.

Dan de Algemeene Staaten, van deeze vijandelijke onderneeming kennis gekregen hebbende, en niet onkundig, dat met het verval van den Koophandel de hartader van den bloei des Lands wordt afgeſneden, draalden niet, maar verzamelden in allerijl de Oorlog- en Koopvaardijſchepen, welke bij der hand waren, met oogmerk om den vijandlijken aanval af te keeren, door den vijand in zijne eigene wateren aan te taſten.

De Heer ZWARTENHOND, wien men het bewind over deeze onderneeming opdroeg, ontving tevens bericht, dat de Kapitein LAURENS ALTERAS, benevens nog drie andere Kapiteins, met eene ten Oorlog uitgeruſte Vloot van Koopvaardijſchepen, in de Straat van *Gibraltar* zoude koomen, en dat hij zich met dezelve moeſt vereenigen, om gezamenlijk de te rug komſt van den Kapitein STEENBACH uit den *Levant*, te *Zante* of *Cephalonia* af te wachten.

De Admiraal, vervolgens van de Kooplieden van *Livorno* verſtaan hebbende, dat de Kapitein ALTERAS met zijne Vloot aldaar zoude aankoomen, beſloot in die haven te vertoeven.

Op den derden Julij naderde de gezegde Vloot te Stad, beſtaande uit de ſchepen van den Heer ALTERAS, thans tot Vice-Admiraal aangeſteld, van de Kapiteins LIEFHEBBER, CATS en AUKE CLAASSEN BUISMAN, verzeld van tweeëntwintig Koopvaardijſchepen, hebbende Prins MAURITS, aan de Kapiteins JORIS VAN CATS en BUISMAN gelast zich van *Livorno* na *Marseille* te begeeven, om aldaar nadere bevelen te ontvangen.

De Admiraal ZWARTENHOND konde over den ontvangenen laſt, om de Spanjaarden overal en op allerhande wijze aan te taſten, zijne vreugde niet verbergen, dewijl hij hoopte
thans

thans gelegenheid te zullen hebben, van zijnen ijver voor het belang van zijn Vaderland, en zijnen moed te kunnen toonen.

Hij siefde derhalven order, dat de Koopvaarders, die te *Livorno* met laaden en losfen bezig waren, zulks in alle veiligheid konden verrichten, en hun bevolen hebbende zijne wederkomst aldaar te verbeiden, ging hij met den Vice-Admiraal ALTERAS, en de Kapiteins LIEFHEBBER en DORP onder zeil, zettende zijnen loop na de Eilanden *Caprîa*, *Ebbo* en *Pianosa*, en vervolgens na *Traporca*. 's Avonds was deeze Vloot tot *Martinique* genaderd, van waar zij stevende tot voor bij de Kaap *Leocato* of *Leucata*; op den eersten Augustus kwam zij 'snachts voor *Zante*, alwaar de Admiraal, door een schip, dat uit den *Levant* te rug kwam, tijding ontving, dat de Kapitein STEENBACH en zijne onderhebbende Koopvaarders in goeden staat waren; maar dat zij nog wel vijf of zes weeken nodig zouden hebben om in gereedheid te zijn.

Dewijl de Heer ZWARTENHOND onderricht was, dat te *Cephalonia* de Schippers CLAA'S WILLEMS IN 'T HOF, en LOOTSKE, benevens CORS KROON lagen, zondt hij, op den derden Augustus, derwaarts een bark, om hun van zijne aankomst kennisfe en tevens bevel te geeven van zich gereed te houden, om met hem onder zeil te gaan: 'savonds ontving hij van deeze Schippers antwoord, waar bij zij hem te gelijk de weet deden, dat zij den Kapitein STEENBACH aan het Eiland *Cyprus* gesproken hadden, dat deeze toen slechts één Koopvaardijfchip bij zich hadt, en dat de andere van hem afgefcheiden waren, om aan het vaste land, geduurende tien of twaalf weeken, hunnen handel voort te zetten.

De Admiraal, uit deeze berichten oordeelende, dat door het vertrasgen van den Kapitein STEENBACH, ligtelijk de gelegenheid zoude kunnen verloren worden van de vijanden met voordeel aan te tasten, deedt de Kapiteins waarschuwen, om zich gereed te houden, en de Koopvaardijfchepen niet te verwachten. De Schipper PIETER BARTELS van *Venetia* kwam toen nog bij de Vloot, en zij alle gingen terstond onder zeil na *Sicilie*, en vervolgens na *Sardinie*,

Op den negenëntwintigsten bij *Monte Christo* gekomen zijnde, scheidde CORS KROON van de Vloot af, zonder 'er iets voor af van gezegd te hebben, en op den twaalfden September kwamen zij gelukkig aan de Eilanden van *Erts* op de Reede, alwaar zij den Kapitein LIEFHEBBER met negenënvijftig Koopvaardijfchepen vonden, die alle den Admiraal hadden opgewacht.

De gantsche Vloot vereenigde zich daar op terfcond, en vertrok; ter middernacht geraakte zij buiten gaats, wanneer zich zekere MEINARD SCHUUR, welke met zijne Boot van *Marseille* kwam, en mede voorgenomen hadt de Straat door te vaaren, bij haar voegde, en twee dagen door storm opgehouden zijnde, liep zij voor bij *Majorca* en *Minorca* en vervolgens midden door.

De Heer ZWARTENHOND vernomen hebbende, dat de Spaansche magt in de baaij van *Gibraltar* lag, oordeelde thans de gelegenheid geboren te zijn, om zijn Vaderland den gewigtigsten dienst te bewijzen, en zijnen naam onsterflijk te maaken; en gelijk rechtgeaarte zielen door braave voorbeelden worden angespoord, wilde ZWARTENHOND den dapperen HEEMSKERK in zijne groote onderneming navolgen.

Hij deedt dan den Krijgsraad zamenkoomen, en stelde voor om eene halve Maan voor de baaij te maaken, den vijand de gladde laag te geeven, en dan terfcond met alle magt op denzelfen aan te vallen. om hem dus, was het mogelijk, ten eenemaal te vernielen.

Schoon 'er veelen voor waren om het manmoedig besluit van den Admiraal te volgen, brachten egter anderen deezen dapperen Held onder het oog, dat de Spaansche Vloot uit achtëntwintig wel toegeruste schepen bestondt, dat hunne Manschap versch was, en dat zij zich aan hun eigen land bevonden; dat, daar en tegen, de onze slechts vier Oorlogschepen sterk was; dat veele der Koopvaardijfchepen zeer kostelijke ladingen in hadden, en dat het dus te veel zoude gewaagd zijn, met eene zo ongelijke magt den Vijand aan te tasten: dat het derhalven beter zoude zijn te wachten tot zich de Spanjaard in volle Zee vertoonde, en dan het gevecht met hem te waagen.

Daar

Daar de Heer ZWARTENHOND voorzichtigheid met dapperheid paarde, volgde hij den raad van deeze laafien, en wachtte den vijand in Zee. Op den vijfentwintigften September waren zij, 's morgens, bij de Kaap van *Galfo*, voortijds het *Promontorium Charidamum* genoemd, aangekomen; hier ontmoetten zij vijf Nederlandsche fchepen, die met Zout geladen waren, en zich met Hamburgfche brieven trachtten te dekken. Zij liepen vervolgens na *Mallaga*, en dreeven, door filte opgehouden, tot op de Turkfche kust.

Op den eerften October kregen zij den berg van *Gibraltar*, en den zogenaamden *Scherwinkelberg*, in het gezicht, en naa dat de fchepen in Esquaders verdeeld waren, en alles tot het gevecht in orde was gebracht, kwamen zij 's namiddags tot op drie mijlen nabij de Straat; hier wierden zij wederom door filte beloopen, en door den froom te rug gedreven.

Onderwijlen zagen zij, dat de Spaanfche Vloot, uit meer dan twintig Oorlogfchepen en Galeijen beftaande, de baaij van *Gibraltar* uitliep en na *Zenta* in *Africa* overftak. Tegens den avond omtrent drie mijlen te rug gedreven zijnde, deedt de Admiraal den Raad aan boort roepen, bij welken befloten wierdt, dat men 's nachts, indien de koelte wilde wakkeren, klein zeil zoude maaken, om tegens het aanbreeken van den dag voor de Engte te weezen, doch dat men dezelve in de donkerheid niet zoude doorloopen. De filte bleef egter aanhouden, geduurende verfcheiden dagen, en zij dreeven dus te rugge van de eene kust na de andere.

Op den zestienden, 's morgens, was de wind Westlijk, en niet verre van de Kaap *Molle* zijnde, hielden zij derwaarts heen, van meening zijnde aldaar op de Reede te loopen; doch zekere JAN DAPPER, tot de Vloot behoorende, kwam van onder den wal met volle zeilen naa hen toe ftevenen, en bracht den Admiraal bericht, dat hij eenen Engelschman, die van *Kadix* kwam, gepraaid, en van denzelven verftaan hadt, dat hij 's daags te vooren bij de Spaanfche fchepen, die vierëntwintig fterk waren, geweest was; dat zij voorgenomen hadden de Nederlanders bij de Kaap *Molle* te koo-

men bezoeken; dat zij veele zieke en onbedrevene bootsgezellen aan boort hadden, en dat 'er meer dan zeventig Spaansche schepen, op de aankomst van deeze Vloot, langer dan eene maand gewacht hadden, doch dat de overige reeds waren vertrokken.

Terwijl de Schipper JAN DAPPER nog bij den Heer ZWARTENHOND aan boort was, kreeg men reeds de Spaansche Vloot in het gezicht, die op de onze afkwam. Men belag derhalven terstond Krijgsraad, en besloot den Vijand met allen moed het hoofd te bieden.

Wanneer de Raad gescheiden, en elk wederom aan zijn boort gekomen was, gaf de Admiraal het zein om van den wal af te houden, en zeewaarts in te keeren, en hier door bracht hij de Vloot, welke eenigermaaten verstrooid was, nader bij elkanderen.

Behalven dit oogmerk hadt hij een ander, om namelijk dus ook de Spanjaarden te noodzaaken het land te verlaten en in zee te koomen, waar door zij van de hulp hunner Galeijen versteken wierden, van welke men reeds eenige onder den wal gezien hadt.

Hij wendde derhalven zuidelijk over, en kreeg dus zijne meeste schepen bij een.

De Spaansche Vloot, welke uit twintig schepen van Oorlog en twee Asfabres bestondt, hadt onder zich den Admiraal van *Napels*, en dien van *Spanjen*, benevens hunne Vice-Admiraalen, en kwam met zodanig eene woede en moed op de Nederlanders af, als of zij dezelve geheel wilde vernielen.

De Heer ZWARTENHOND daar en tegen ziende, dat hij zijnen vijand op het ruim, en dezelve nu geenen onderstand van het land te wachten hadt, liet zijn marszeit loopen, en ging op den wind leggen, bereidende zich kloekmoedig tot slaan, alhoewel de Vloot nog niet geheel in orde was, en de schepen zich niet alle onder hunne Esquaders gevoegd hadden.

Omtrent ten drie uren naa den middag kwam de Spaansche Vloot bij de onze, hebbende, zo het scheen, den meesten zin om den Admiraal, den Vice-Admiraal LIEFHEBBER,

en

en eenige kloeke Koopvaarders, die bij elkanderen waren, te befrijden; doch nauwelijks was zij tot binnen een' kanonschoot genaderd, of zij zette het bij den wind, en bleef dus te loefwaarts van de onze liggen. Waarlijk een bewijs van bloohartigheid; want indien zij inderdaad dien moed bezeten hadt, welken zij in haare aankomst vertoonde, zoude zij, zonder te draalen, tot het gevecht gekomen zijn.

Hier liggende, en den wind tot hun voordeel hebbende, begonden de Spanjaarden hevig te schieten, 't welk door de Nederlandert op dezelfde wijze wierdt beantwoord: van wederzijden wierden hier door de zeilen en het loopend want merkelijk beschadigd; den Napolitaanschen Admiraal wierdt de bloedvlag met de bramsteng na beneden geschoten, en hij op verscheiden plaatzen door den Heer ZWARTENHOND en eenige Koopvaarders getroffen; doch het gevecht was nog niet algemeen.

De Nederlanders, het voordeel van den wind misfende, konden den vijand niet na bij koomen, terwijl deeze geenien lust toonden om te naderen.

Naa dat vervolgens, door onzen Admiraal, de folkeshoot van den Napolitaan in stukken was geschoten, kwam dezelve, zijns ondanks, zagties langs het schip *Zeelandia*, afdrijven. De Heer ZWARTENHOND, dit ziende, gebiedt niet te schieten, voor hij zeer naa bij zoude gesomen zijn. De Napelsche Admiraal begroette onderwijlen den onzen met het lossen van honderdénvijftig musketten; doch wierdt uit twee halve kartouwen en een drieling, alle met dubbeld scherp geladen, zo wel ontvangen, dat 'er een treurzang in zijn schip opging, en hij zijne doorboorde kiel, noordwaarts over, over staag wierp, wordende van zeven of acht van zijne schepen, onder onophoudelijk schieten op den Admiraal ZWARTENHOND, gevolgd.

Deeze stondt ondertusfchen met eene bedaarde dapperheid, gedurende den tijd van het gevecht, op het verdek, terwijl duizenden van kogels voor bij zijn hoofd sforden; met den houwer in de hand op en neder wandelende, gaf hij zijnen bootsgezellen moed, en maande hen aan tot hunnen plicht. Het voorbeeld van deezen Bevelhebber verwekte bij

de zijnen zulke eene moedigheid, dat ieder man als een Leeuw wierdt, en dat zij met den grootsten ijver hunnen last volvoerden, met zulke eene stilte, dat 'er nauwelijks een woord gehoord wierdt: de gesneuvelden wierden terstond weg gebracht, op dat het gezicht 'er van den moed der overigen niet mogt doen verflaauwen.

Ondertusfchen kwam een der Spaansche schepen, de Schout bij nacht, voor den Admiraal over drijven, wordende door denzelfen, gelijk ook door de Heeren LIEFHEBBER en ALTERAS, sterk beschoten; en dewijl hij allengskens midden in de Vloot kwam, wierdt hij door den Kapitein DORP zodanig getroffen, dat hij, met bloed bemorst, en op veele plaazzen doorboord, scheen te willen zinken, drijvende reeds, geheel in onmagt, op zijde.

Hoe veele redenen onderwijlen de Nederlandsche Vloot hadt van zich over haar Oorlogsgeluk in deezen te verheugen, wierdt echter haare vreugd verminderd door het verlies van den Vice-Admiraal ALTERAS, welke op de Compagne staande, en zijn volk tot dapperheid aanspoorende, door eenen doodelijken kogel getroffen wierdt, waar door deeze kloeke Zeeheld zijne ziel ten dienste zijns Vaderlands, midden in de overwinning, uitblies.

De Napelsche Admiraal en eenigen van de zijnen, ter zijden afgeweken, hadden zich in dien tusfchen tijd hersteld, en het daar op Zuidwaarts keerende, trachten zij op nieuws de Vloot te naderen; verscheidene van hun wierden door de onzen zo wel ontvangen, dat zij genoodzaakt wierden weder over staag te loopen. De Admiraal zelf tastte een der Koopvaardijfchepen aan, waar op JACOB ZAAL het bevel voerde, en hem met zijne boegspriet op zijde gekomen zijnde, rukte deeze twaalf stukken op eene zijde, en gaf den Napolitaan de volle laag, met dat gevolg, dat hij met verhaasting van hem aftrok; hier op wierdt hij van alle kanten zodanig beschoten, dat hij den moed geheel scheen te verliezen, en nauwelijks door eenige flauwe schooten antwoordde.

De Spaansche Vloot geraakte dus eindelijk geheel in verwarring, en dewijl de meeste van haare schepen reddeloos geschoten waren, nam zij de vlugt, waar toe de aankomende duisternis haar zeer gunstig was.

De

De Kapitein LIEFHEBBER hadt ondertusfchen nog den wind van een of twee fchepen, waar onder de Vice-Admiraal was, afgewonnen; doch wierdt door de donkerheid verhinderd den zelve geheel te vernielen, en dus eindigde dit, voor de Nederlanders, zo' roemrijk gevecht, het welk, indien het door den nacht niet gefcheiden waare geworden, den Nederlanderen eene volmaaktere overwinning gegeeven, en den Spannfchen het zeker verlies van hunne gantsche Vloot gekost zoude hebben.

Naa den flag bevondt men, dat het getal der dooden op de gantsche Vloot flegts twaalf of dertien, en dat der gekwetften veertien of vijftien beliep. De Vice-Admiraal ALTERAS was onder de eerften, en de Admiraal hadt zes dooden en acht gekwetften; doch zijn fchip was aan alle kanten zodanig doorboord, en de zeilen met het loopende wanf zodanig in fukken gefchoten, dat het bijna geheel vernieuwd moest worden.

's Avonds laat naa het gevecht praaide de Heer ZWARTENHOND CLAAS WILLEMSZ. IN 'T HOF, voerende het fchip de *St. Jacob*, welke hem verzocht digt bij hem te willen blijven, om dat zijn groote mast zo befchadigd was, dat hij 'er nauwelijks zeil aan voeren kon. De Admiraal hadt reeds twee buitengewoone vuuren ontfteken, op dat zich de fchepen daar naa zouden kunnen richten, en zo veel mogelijk bij elkanderen blijven. Hij hieldt gemelden CLAAS WILLEMSZ. geduurende den gantschen nacht, bij zich; doch de andere fchepen zeilden meest alle door den harden wind te loefwaarts op, en 'smorgens bevondt hij zich van flechts vijf fchepen verzeid, met welke hij verder voortftevende, tot dat het grootst gedeelte der Vloot wederom vereenigd wierdt.

's Namiddags deedt de Admiraal den Scheepsraad vergaderen, en men befloot, de eerfte bekwaame Reede aan te doen, zo om de befchadigde fchepen te herftellen, als om versch water in te nemen, en vervolgens de reize na het Vaderland voort te zetten; men bracht egter dit befluit niet terfond ten uitvoer, om dat niet raadzaam geoordeeld wierdt, in den donker, op eenige Reede te loopen, en wandde dus weder zeewaarts.

Op den volgenden dag waren de schepen op nieuws verstrooid: de Admiraal hieldt wel zagtrjes na de bepaalde Reede toe; doch dewijl alle de schepen te windwaart bleeven liggen, en niemand hem volgde, begaf hij zich weder in Zee.

's Nachts geraakte de Vloot, met eenen Oostelijken wind, in het naauw van de Straat, en 'er vervolgens gelukkig door, wordende van achtēnzestig schepen geen een vermist. 's Volgenden daags kregen zij de Kaap *Spartel* in het gezicht, en hier scheidten negenēndertig schepen, welke na de Westindiēn moesten om Zout te haalen, van hun af; de overigen, een uitgezonderd, die ter Kaperij bleef vaaren, bracht de Admiraal, op den veertienden van November, des Jaars 1622, behouden in *Texel* binnen.

De Kapitein STEENBACH, welke met den Heer ZWARTENHOND was uitgevaren, en men gehoopt hadt, dat zich te *Zante* bij de Vloot gevoegd zoude hebben, was ondertusfchen in den *Levant* opgehouden, en dus in zijne reize vertraagd.

Van den Admiraal namelijk bevel ontvangen hebbende om de schepen, wier reize na de Golf van *Narbonne*, *Genua*, *La Spezia*, of *Livorno* gericht was, te geleiden, scheidde hij gelijk gezegd is, op den veertienden Januarij, van de Vloot af, verzeld zijnde van vijfēntwintig Koopvaardijfchepen.

Gelukkig kwam hij met alle zijne onderhebbende schepen te *Livorno* aan, en hieldt zich aldaar op, tot zij alle ontladen waren. Vier van hun namen eene nieuwe lading in, en vervolgden met hem hunne reize na den *Levant*; zij wierden egter door tegenwind opgehouden, zo dat zij niet voor den zeventienden Maij aan het Eiland *Cyprus* aanlandden. Hier vervorderden de Koopvaarders hunnen handel, terwijl de Heer STEENBACH na *Alexandrette*, en langs de kusten van *Syrië* zeilde, om de Zee te zuiveren, en dus zijne Vloot voor allen overval te beveiligen.

Op deeze wijze heen en weder vaarende, wierp hij eindelijk op den achtēntwintigsten Junij het anker onder *Cyprus* uit, aan de Zuidzijde bij *Limasol*.

Ter

Terwijl hij hier lag, kreeg hij eene Zeemagt van veertig Galeijen in het gezicht, welke recht op hem aan kwam; hij, oordeelende dat het een Spaansche Vloot was, nam het kloekmoedig besluit om door dezelve heen te slaan, en stelde zich ten dien einde in den besten staat van tegenweer.

Op de aangenaamste wijze egter ontdekte hij zijne misvatting; want als deeze Vloot nader bij gekomen was, bevondt hij, dat het de Turksche Zeemagt was, die, volgens gewoonte, de gantsche kust langs liep, om de schatting voor den grooten Heer op te haalen.

De Bevelhebber van deeze Vloot was de BASSA GRÜE, die zich zelve den Vader der Nederlanders noemden. Met de grootste heuschheid en vriendschap wierdt de Kapitein STEENBACH van denzelfen bejegend, wien hij nog daar en boven beloofde, de Nederlandsche Slaaven, welke hij bij zich hadt, ten getale van negentien, aan den Ambassadeur van Hunne Hoogmogenden te zullen vereeren, zo dra hij *Constantinopelen* zoude aangekomen zijn. De uitkomst leerde ook vervolgens dat zijne belofte niet ijdel was geweest.

De Kapitein hieldt zich tot den veertienden Augustus onder dit Eiland op, gewacht hebbende tot de schepen hunnen handel volvoerd hadden, en begaf zich vervolgens met hun na *Zante*, alwaar hij, volgens het bericht en de orders hem toegezonden, de Oorlogschepen meende te vinden, met welke hij na het Vaderland zoude te rug keeren. Aldaar, op den veertienden September, aangekomen zijnde, vondt hij niemand, dan twee Venetiaanen, die hunne reize na den *Levant* gericht hadden.

De Schippers der Koopvaardijfchepen, zich dus in hunne hoop te leur gesteld vindende, vreesden zeer, om, onder een zo zwak geleide, de Straat van *Gibraltar* door te vaaren, te meer dewijl zij niet onkundig waren, dat 'er eene aanzienlijke Spaansche Vloot op hunne komst lag te wachten, waar door zij groot gevaar liepen van met hunne rijke ladingen in de handen van den vijand te vallen.

De Kapitein STEENBACH, hoewel alleen zijnde, moedigde nothans de Schippers aan, om met hem den tocht te waagen, hun voorstellende, dat zij misfchien wel hier of daar

het een of ander Oorlogfchip, 't welk hen in nood onderfteunen konde, zouden ontmoeten; dat zij niet onwaarfchijnlijk zouden kunnen ontfnappen, en dat zij, indien de Koopvaarders hunnen plicht mede wilden betrachten, wel in staat zouden zijn eene matige Vloot van de Spanjaarden te wederftaan.

De Schippers, aldus aangemoedigd, befloten de reize te onderneemen, en vertrokken met hem gezamenlijk van *Zanzar*, zijnde flecht voorzien van eetwaaren en verversching, dewijl men met hun aldaar niet hadt willen handelen, om dat men vermoedde, dat 'er eenige befmetting onder hen heerschte.

Zij richtten terftond hunnen loop na *Maltha*, alwaar zij op den dertigften September aankwamen; doch ook daar wierdt hun niet toegelaten onder het Kasteel, of in de Haven te ankeren, om dat de toen regeerende Grootmeester, een Spanjaard zijnde, zijn eigen landaart meer dan de Nederlanders begunftigde, en door dit bewijs van vriendschap vreesde in verdenking te geraaken bij de zijnen. De voorige Grootmeester, een Franschman zijnde, hadt altoos den Nederlanderen zijne befcherming gegeven; doch was op den veertienden van de zelfde maand gestorven.

Zij begaven zich dan van daar na *Tris*, om zich te ververschen, en in hoop van aldaar eenige fchepen van de Vloot van den Admiraal ZWARTENHOND te vinden; doch deeze was zeds zesëntwintig dagen te vooren vertrokken, en de verversching wierdt hun, om de voorzeide oorzaak, ook geweigerd: zij kregen derhalven niets dan alleen versch water, en een weinig voorraad, dat door de Bootsgezellen befteld wierdt.

Schoon weinig door deeze te leur stellingen aangemoedigd, befloten zij egter den voorgenomenen tocht te volvoeren, en begaven zich ten dien einde op den vijftienden October van daar, en kwamen op den drieëntwintigften voor het maauw van de Straat, zonder eenige fchepen gepraaid te hebben.

Ongelukkiglijk wierden zij hier door ftilte opgehouden, en dreeven geduurende vijf dagen om, daar zij, indien hun
de

de wind gunstig geweest ware, de Straat misfehien zouden hebben kunnen door geraaken, zonder door de Spanjaarden achterhaald te kunnen worden.

De Vloot welke in *Gibraltar* lag kreeg hen derhalven wel dra in het gezicht, en de Spaansche Admiraal zondt terstond bevel aan zijnen Vice-Admiraal, *Don JUAN DE FACHARDO*, om een Esquader in gereedheid te brengen, ten einde de Nederlanders, welke zij daar zagen, te neemen en op te brengen.

Deeze, ingevolge de ontvangen orders, maakt zijn eigen Schip van achtënveertig metaalen stukken, en met vijfhonderd Soldaaten bemand, vaardig, en voegt hier nog drie wel gewapende Galioenen, benevens een Fransch Schip, bij.

De Heer *STEENBACH*, deeze vijf wel gewapende schepen, uit de baaij van *Gibraltar*, op hem aan ziende koomen, deedt de Schippers bij zich aan boort koomen, om met hun te besluiten welken weg men zoude inslaan.

Dewijl het getal der vijandelijke schepen, hoewel veel sterker bemand, aan het hunne gelijk was, nam men het recht Nederlandsch besluit, dezelve in te wachten en het hoofd te bieden.

Op den negenëntwintigsten zagen zij, dat de vijanden voorgenomen hadden hen aan te tasten, waar op *STEENBACH* bij alle de Schippers aan boort voer, en hen, gelijk ook de Bootsgezellen, met de kragtigste redenen vermaande, om thans hunne eer en eed, aan den Lande gedaan, niet uit het oog te verliezen of te verzaaken, maar zich dapper te gedraagen, voor het goed der Kooplieden als hun eigen te strijden, en hun Vaderland eer aan te doen, door 't betoonen van hunne kloekmoedigheid, beloovende hier op een ieder die de vlag van den vijand konde afhaalen eene vereering van honderd stukken van achten.

Door 't voorbeeld van hunnen Bevelhebber dus aangemoedigd, beloofde ieder zich met de grootste dapperheid te zullen gedraagen, waar op de Kapitein, met groot genoegen, na zijn schip wederkeerde, alwaar hij, naa dat hij het gebed in het algemeen hadt doen uitspreeken, zijn eigen volk zo veel moeds inboezemde, dat zij hem man voor man beloofden met hem te zullen leeven en sterven.

In deeze moedige gesteldheid verwachten zij hunnen vijand, die recht op hen aankwam, bevindende, dat de drie Galioenen ieder van zesëndertig metaalen stukken voorzien, en met tweehonderd Soldaaten bemand waren; de Fransche *Petache*, hadt tweeëntwintig stukken en honderd man op.

Van deezen koos ieder der Nederlanders zijn man uit.

De Spaansche Vice-Admiraal scheen den Heer STEENBACH terstond aan boort te willen leggen; doch eer hij aankwam deedt hij eenige schooten, waar door een man het leven verloor, en den Konstapel een arm wierdt afgeschooten. Vervolgens naa bij gekomen zijnde, loste onze Kapitein zo wel zijne boven als onderlaag, met dit voorspoedig gevoig, dat de Spanjaard, in plaatze van aan boort te klampen, bij lag, zijnde zodanig getroffen, dat men in zijnen boeg een gat zag, in 't welke men een stuk geschuts met zijn rolpaard zoude hebben kunnen verbergen.

Gedurende meer dan een uur lagen zij elkanderen dus op zijde, speelende met klein en grof geschut onophoudelijk op elkanderen. Eindelijk scheen de moed van den Vice-Admiraal te verzwakken: hij verweerde zich, doch niet anders dan iemand die in onmagt ligt.

Ondertusschen veranderde de wind, die Noordwest geweest was, in Zuidoost, zo dat de beide schepen over staag geraakten, koomende de Vice-Admiraal met zijn achterschip voor de steven van STEENBACH. Nimmer zag men met grooter ijver dan toen eenig gevecht voortzetten. De Kapitein, kunnende met zes stukken voor uit schieten, namelijk met vier boeg- en twee halsstukken, verzuimde deeze schoone gelegenheid niet, maar schoot met dezelve den Vice-Admiraal terstond van achteren in, waar door eene zijner Gaanderlijen van boven nederviel, en de kogels wederom voor uit vloogen. De Muskettiers, ziende, dat zij dus voor het geschut van hunnen vijand bloot stonden, liepen alle na voren; de Kajuit geraakte in brand, doch wierdt gelescht; beneden hoorde men het getier van door schrik bevangene en wanhoopende lieden, terwijl 'er, gedurende een kwartier ners, noch musket, noch kanon gelost wierdt. Men kondt sien, dat de Bevelhebbers de Soldaaten met den ontblooten

hou-

houwer van vooren na achteren dreeven; doch de Nederland-sche musketten joegen hen wederom van daar na vooren, terwijl 'er van tijd tot tijd verscheidene op den weg bleeven liggen.

STEENBACH loste daar op nogmaals zijn geschut, waar door de Spanjaard van hem afdeinsde, wordende door den Kapitein in eene streek van bloed al schietende vervolgd.

Men kan van de hevigheid van het gevecht hier uit oordeelen, dat het bloed den vluchtenden Vice-Admiraal ten spijgaten uitliep; de duisternis begunstigde zijnen aftocht, en bewaarde hem voor eenen zekeren ondergang.

De andere Spaansche schepen, tegens welke de Koopvaarders gevochten hadden, waren weinig minder dan hun Opperhoofd gehavend, en zijn voorbeeld volgende namen zij gelijk hij de vlugt, zettende hunnen loop na den wal, om hunne geleden schade, gelijk zij kort voorheen, wanneer zij door den Heer ZWARTENHOND geslagen waren, gedaan hadden, wederom te heritellen.

Het gevecht hadt meer dan twee uren geduurd, en den Spanjaarden tweehonderd en tweeënzeventig man gekost; het verlies der Nederlanders bedroeg slegts eenige weinige Bootsgezellen.

De Heer STEENBACH wierdt door de duisterheid van den nacht genoodzaakt het verder vervolgen te staaken; hij zocht derhalven zijne schepen, die achter gebleven waren, weder op, en vondt dezelve aan het staande en loopende Want zeer beschadigd, hebbende de schepen zelve, mischien uit onkunde der Spanjaarden, zeer weinig geleden.

Wanneer zij nu geduurende den nacht hunne schade genoegzaam hersteld hadden, trachtten zij gezamenlijk de Straat door te loopen; doch door stilte niet hebbende kunnen vorderen, zagen zij 's morgens de vijf afgeslagene schepen aan de Barbaarsche kust leggen. Zij hoorden dien dag tien of twaalf schooten van den Spaanschen Vice-Admiraal, gelijk zij vermoedden, om onderstand.

's Volgenden daags, zijnde de eerste November, kwamen zij voor de engte van *Gibraltar*, en zagen aldaar zeventien schepen van de Vloot, welke tegens den Admiraal ZWARTENHOND geslagen hadt.

Deezen, den Heer STEENBACH met zijne Koopvaarders verneemende, maakten zich gereed, om hem den weg af te snijden, waar op STEENBACH, niet dienftig oordeelende zich roekeloos in gevaar te begeeven, en niet onkundig, dat, gelijk men zegt, veele Honden der Haazen dood zijn, besloot met de zijnen de Straat weder in te loopen, 't welk hem te gemakkelijker viel, om dat hij, boven wind zijnde, deeze Vloot gemakkelijk konde ontzeilen.

De wind Westelijk zijnde zette hij zijnen loop na *Algiers*, in hoop van zich aldaar te kunnen ververschen. In zijnen tocht derwaarts volgden hem dertig Turksche schepen, die op den vierden November bij hem kwamen; zij waren door de zeventien Spaansche schepen gejaagd, welke, beter bezeild zijnde, een' Prijs, die vol Renegaden was, van hun hadden afgesneden. Dan deeze overwinning, hoe gering ook, kwam hun duur te staan, dewijl deeze ongelukkigen, den dood voor de Slavernij kiezende, wanneer 'er reeds meer dan zestig Spanjaarden op hun schip overgekomen waren, den brand in het kruid staken, en met hun in de lucht vloogen.

De Turken zeilden rondom de Nederlandsche schepen om, groetten hen ieder met drie schooten, en liepen te *Algiers* binnen.

De Heer STEENBACH hieldt het dien nacht, met zijne Vloot, in Zee, uit vreeze voor den stroom, welke hen op strand hadt kunnen zetten, vermids de wind uit het Noorden woei; doch op den vijfden kwam hij met twee zijner schepen in de haven, zijnde de twee andere van hem afgescheiden.

Hier wierdt hij met alle teekenen van eer en vriendschap ontvangen, en handelde gedurende zijn verblijf met de Regering over verscheiden gewigtige zaaken, betreffende het welzijn van 't Gemeenebest, waar van hij, bij zijne te rugkomst, aan den Prins verslag deedt.

Naa dat de Heer STEENBACH zich zelven en zijn volk genoegzaam ververscht, en de schepen met alle nooddrift voorzien hadt, vertrok hij op den negenëntwintigsten November, met groot genoegen van den Basa en den Admiraal

raal

raal van de Zee, naa dat zij hem vijftig Nederlandsche Slaaven, volgens het Verdrag met Hunne Hoogmogenden gesloten, hadden overgeleverd, uit de haven, en richte zijne vaart langs de kust.

Voor *Tetuan* genaderd zijnde wierdt hij van den Gouverneur verzocht hem een gedeelte buskruid over te doen, vermits men vreesde, dat de Spanjaarden iets vijandelijks tegens de Stad in den zin hadden; dewijl egter de Heer STEENBACH oordeelde, dat het onvoorzichtig zijn zoude, zich van zijne wapenen te ontdoen, zo lang hij zelf niet in zekerheid was, sloeg hij dit verzoek beleefdelyk af, geevende alleenlyk eene halve ton, die met dankbaarheid wierdt aangenomen.

Vervolgens zijne reize voortzettende, liep hij, op den eenëntwintigsten December, met de zijnen de Straat van *Gibraltar* door, 't welk te veiliger geschiedde, dewijl de Spaansche Vloot na *Carthagena*, om te overwinteren en kal-fateren, vertrokken was. Op den eenëndertigsten Januarij kwam hij in de Hoofden, en vondt aldaar de twee schepen, die op den vijfden November, voor *Algiers*, van hem gescheiden waren.

Thans wederom voltallig zijnde namen zij de reize gezamenlyk na het Vaderland aan, en wierden door den Heer STEENBACH, gedeeltelyk in de *Maas*, gedeeltelyk in *Texel*, behouden binnen gebracht.

Van zijne verrichtingen aan de Heeren ter Admiraliteit, de Heeren Staaten van *Holland* en zijne Prinselyke Excellentie, verslag gedaan hebbende, wierdt de Heer STEENBACH, door dezelve van 's Lands wegen bedankt, terwyl hij van de Reeders der schepen, welke hij zo dapperlyk beschermd hadt, eene goude keeten ontving, ter waarde van zevenhonderd Guldens.

De Heer ZWARTENHOND, reeds voorheen van zijnen laatsten tocht in het Vaderland te rug gekeerd, hadt het streefend genoeg gehad, dat de Heeren Staaten en zijne Excellentie, Prins MAURITS, ten hoogsten voldaan over zijne braave verrichtingen, hem hunne erkentenis betoonden op eene wijze zijne trouwe en dapperheid waardig. Ook hadt hij
in-

inedaad eenen onsterflijken roem verworven, en zijn Vaderland de gewichtigste dienften beweezen. Hij besloot des met reden vervolgens op zijne Lauweren te rusten; want schoon hij door den Koning van *Denemarken*, en naderhand door dien van *Zweeden*, onder aanbieding van het hoogste aanzien, wierdt aangezocht, tradt hij egter niet in hunnen dienst, als hebbende zijn leven alleenlijk aan zijn Vaderland toegewijd.

De dood, welke hem, terwijl hij zich, gelijk voorheen, in *Amsterdam* hadt nedergezet, op den vijfden Junij, in den Jaare 1627, wegnam, verhinderde, dat hij geene langduurige vruchten genoot van de achting, welke de dankbaare Landgepoot aan zijnen heldenmoed toedroeg.

Zie WAGENAAR, *Beschrijving van Amsterdam*, en onze meeste Nederland-sche Historieschrijvers.

ZWARTESLUIJ, of gemeenlijk *Zwartsluis* genoemd, een Dorp in de Provincie van *Overijsel*, onder het Drostamp van *Vollenhoven*, aan de rivier de *Vegt*, welke zich, ter deezer plaatze, onder de benaaming van het *Zwartewater*, in de *Zuiderzee* ontlast. Het Dorp is tamelijk volkrijk, van wegen den drukken Turfhandel, welke van hier, voornaamelijk op *Holland*, wordt gedreeven. Men heeft 'er eene Kerk ten dienste der Hervormden. Ook zijn 'er de Doopsgezinden vrij talrijk, als die hier twee afzonderlijke Gemeenten en Vergaderplaatzen hebben. Even als verscheiden andere Plaatzen, in deezen oord, zo wierdt ook *Zwartsluis*, in het rampzalig Jaar 1672, door den Krijgshaftigen en eerzuchtigen Bisshop van *Munster*, zonder eenigen tegenstand te ontmoeten, bemagtigd.

Zie VALKENIER, *Verward Europa*.

ZWAR.

ZWARTEWAAL, een Polder of Ambagt, nevens een Dorp van dien zelfden naam, in het gedeelte van *Holland*, het *Land van Voorn* geheeten, beiden gelegen ten Noorden van de rivier *de Maas*, ten Oosten van de Heerlijkheid van *Heenvliet*. In de Lijst der Verpondingen staat het geheele Distrikt aangeteekend voor vijfhonderd Gemeten en tweehonderd achtënzestig Roeden, dat is, iets meer dan tweehonderdvijftig Morgens Lands. Op honderdtwintig, meerder of minder, mag het getal der Huizen begroot worden. Het Dorp is fraai, van een regelmatigen aanleg, als zijnde in verscheiden Straaten verdeeld. Een zwaare ramp trof de Plaats, op den vierëntwintigsten Augustus des Jaars 1717. Een geweldige brand leide een goed gedeelte in koolen. Eene bloeiende Visfcherij, de voornaamste handteering, en daar uit ontfaanse welvaart, stelde de Ingezetenen in staat, om hunne Huizen, fraaier dan te vooren, uit den puin hoop te doen ten voorschijn treden. Tot gerief der Visfcherije dient eene bekwaame Haven. De Kerk, in welke de Hervormden hunnen openbaaren Godsdienst oeffenen, staat beneden den Dijk, en is van een laag vierkant Torentje voorzien. De Leeraar, welke den dienst waarneemt, is Lid der Klasfis van *Voorn en Putten*. Twee uitwaterende Sluizen ontmoeten in den Polder; beiden het overtollige water in den Maasstroom uitstortende. Voor het overige behoort de Ambagtsheerlijkheid aan de Stad *Briele*; door koop wierdt zij, in den Jaare 1724, eigenaares van dezelve uit de gewezenes dus genaamde Graaflijkheids Domeinen. Van wegen de Regeeringe der gemelde Stad, wierdt aldaar, zedert, een dus genoemd Sterf-Ambagtsheer aangesteld.

Zie *Tegenwoordige Staat van Holland*.

ZWARTEWATER. In den *Tegenwoordigen Staat van Overijsel* ontmoeten wij, van dit water, een kort berigt, welk hier woordelijk zullen overneemen. „ Verscheiden kleine „ binnenlandfche wateren, zijn dienstbaar aan den Koophan- „ del

„ del van Zwolle. Vier Weteringen, geschikt om het Zal-
 „ landsche binnenwater af te voeren, en allen in haren loop
 „ de zelfde streek met den Ysel houdende, worden voort-
 „ gaande langzamerhand bevaarbaar, vereenigen zig eindelijk
 „ niet verre boven deze Stad, en geven, met eene streng
 „ van de Vegt; — na dat zij de Stad doorsneden hebben,
 „ den oorsprong aan het Zwarte water. Zig Noordwaards
 „ van Zwolle uitstreckende, bespoelt deze stroom Hasfelt en
 „ Zwartsluis, en stort beneden Genemuiden door het Zwol-
 „ sche Diep in de Zuider-Zee. Dat dezelve (dus vervolgt
 „ onze naauwkeurige Beschrijver) al van oude tijden af be-
 „ kwaam zij geweest om Schepen te dragen, kan aan wei-
 „ nig twijffeling onderhevig zijn: doch de vaart nam hier
 „ voornamelijk toe, na dat de Koophandel zig, in het laat-
 „ ste der vijftiende en in den aanvang der zestiende eeuw,
 „ van Kampen naar Zwolle begon te verleggen." Tot zo
 „ verre onze Landbeschrijver. Wij voegen 'er nog nevens,
 „ dat de reden der benaaminge moet gezogt worden in de
 „ kleur van het water, 't welk, als door en over een Veen-
 „ agtige grond loopende, eene bruine of zwartagtige verwe
 „ schijnt te hebben aangenomen.

Zie Tegenwoordige Staat van Overijsel.

ZWARTEWATER. Bij deezen naam was, in overoude tij-
 den, bekend, eene Benediktijner Nonnenklooster, in de Pro-
 vincie van *Overijsel*, eertijds, aan het Water van dien naam,
 zo even vermeld, en niet verre van *Zwartsluis* gelegen.
 Naar het Verhaal onzer aloude Kronijkschrijveren zou het
 van eene hooge Oudheid, en reeds in den Jaare twaalfhon-
 derdzevenëntwintig gestigt zijn, door eenen RUDOLF, of RU-
 DOLPHUS, Burggraaf van *Koeverden*, op bevel van WILLE-
 BRORDUS, den vijfëndertigsten Bischop van *Utrecht*. Men
 voegt 'er nevens, dat de kosten der bouwinge van het ge-
 wijde Gestigt hem waren opgelegd bij manier van straoeffa-
 ninge, als moettende dezelve dienen, deels als eene boete
 voor zijne wederspannigheid tegen den gewijden Stoel van
U.

Utrecht, deels ter uitwisching van zijne misdaad, gepleegd in het helligschendend vermoorden van Bischof OTTO DEN TWERDEN. *Mariëburg* was de oorspronkelijke benaaming van het Gestigt. Volgens het getuigenis van WILLEM HEDA zou dezelve in die van *Zwartewater* zijn veranderd naar den voorbijloopenden Sroom, welke, gelijk wij boven aanmerkten, zich, van wegen den veenagtigen grond, zwartagtig, immers donkerbruin vertoont. De Mater van het Klooster voerde den titel van *Prioresse*, gelijk de Monnik, welke het opzigt over de Nonnen hadt, met den naam van *Proost* wierdt betiteld. Rijklijk begiftigd, zo door den eersten grondlegger, als door volgende weldaadige godvrugtigen, moet het gewijde Gestigt geweest zijn, naardemaal een getal van wel vijfëntwintig Geestlijke Zusters of Nonnen daar in een ruim genot van lijfsnoodwendigheden en levensverkwikkingen hadt. Ten tijde der Spaansche beroerten en der veranderinge van Godsdienschtig Kerkbestuur hier te Lande, is het Klooster *Zwartewater* geslegt, en deszelfs eigendom tot andere oogmerken aangewend.

Zie PIKART, *Oudheden van Deventer*,
en uit hem HOOGSTRATEN, *Woordenboek*.

ZWEDER VAN KUILENBURG. Wegens de twisten en oneenigheden, ter gelegenheid der verheffing van deezen onrustigen mensch op den Bischoflijk Zetel van *Utrecht*, ontmoeten wij het volgende berigt. Naa het afsterven van Bischof FREDRIK VAN BLANKENHEIM, ontstondt 'er een groot verschil over de verkiezing van eenen opvolger, waar uit eene duurzaame scheuring in de Utrechtsche Kerke gebooren wierdt. De nabuurige Kerkelijke en Waereldlijke Mogendheden preezen bijna elk een bijzonder voorwerp aan, tot het bekleeden der Bischoppelijke waardigheid. De Aartsbischof van *Keulen* drong op de verkiezing van zijnen Broeder, WALRAVEN VAN MEURS: de Bischof van *Luik* op die van ALBRECHT VAN HUY: de Hertog van *Berg* droeg GERARD

VAN

VAN KLEVEE; anderen wierden door anderen aangepreezen. Doch onder alle de mededingers naa den mijter kwamen meest in aanmerking RUDOLF VAN DIEPHOUT, Kanunnik te *Keulen*, en ZWEDER VAN KEULENBURG, Domproost te *Utrecht*. RUDOLF hadt de meeste stemmen in 't Kapittel, zelfs die van ZWEDER, welke verklaard hadt dat men geen beter Bischof zou kunnen vinden. RUDOLF wierdt dan, bij meerderheid van stemmen, verkooren. Men gaf den Paus, MARTYN DEN V, teritond kennis van deeze verkiezing, en verzogt hem den verkooren Bischof te willen bevestigen. Doch hij vondt ongeraaden, aan dit verzoek te voldoen, en droeg, kort hier naa, het Bisdom van *Utrecht* op aan RABAN, Bischof van *Spiers*, die, verstaande dat het Sticht in hevige partijchappen verdeeld was, zich ligtelijk beweegen liet om zijn regt tot het Bisdom aan ZWEDER VAN KUILENBURG af te staan; die hem daartegen zijne Domproostdij overdroeg. ZWEDER vervoegde zich hier op aan 't Hof van *Rome*, daar hij 's Pausen welbehaagen, en erkende ZWEDER voor Bischof. Doch het overig gedeelte van 't Sticht hieldt het nog met RUDOLF, en beriep zich van de uitspraak van Paus MARTYN op eene Kerkvergadering en op den Paus, die aldaar zijn zou. MARTYN nam dit zo euvel, dat hij alle Kerkelijke diensten verboodt, in alle Plaatzten van 't Sticht, daar men ZWEDER niet erkende. Zommigen onderwierpen zich aan dit bevel uit ontzag voor den Paus; doch anderen schroomden niet, den dienst te blijven waarneemen. Midlerwyl, hadt Bischof ZWEDER zich meester gemaakt van het Slot *ter Horst*. Ook leedt het niet lang, of hij noodzaakte de Steden *Rheenen* en *Amersfoort* om hem als Bischof te ontvangen. RUDOLF, die zich te *Utrecht* onthieldt, bevreesd voor zijne komst, week in stilte ter Stad uit. ZWEDER, in Augustus des Jaars 1425, heimelijk in *Utrecht* gekomen, bragt, volgens het gebruik dier tijden, zulk een groot getal van ballingen met zich in de Stad, dat 'er een geweldige oploop uit ontfontd; in welken de Burgemeester BAREND PROOIS, die de zijde van RUDOLF gehouden hadt, en nu krank te bedde lag, gevaarlijk gewond, en, terwijl hij de laatste Kerkgeregtten ontving, van 't leeven beroofd wierdt.

Zom-

Zommigen verhaalen, dat ZWEDER zelf gepoogd hadt de handen te slaan aan den Burgemeester, doch 'er in belet geworden was. Vast gaat het, dat hij al wat 'er dien dag verrigt was voor zijne rekening nam, en als wel gedaan verdedigde. Bisfchop ZWEDER zat tien maanden te *Utrecht*, binnen welken tijd hij, weeklijks, zijnen mededinger RUDOLF vloekte en in den ban deedt. Ook verbondt hij zich eerlang met de Kabbeljaauwschen in *Holland*, die terstond hun werk maakten om de aanhangers van den Bisfchop in 't Sticht, die te gelijk vrienden der Hoekschen waren, geweldiglijk aan te tasten. ZWEDER, zich door den tijd zeer gehaat gemaakt hebbende te *Utrecht*, liet zich, in den Zomer des Jaars 1426 door zommigen, die hem zogten te ontzetten van 't bewind, overhaalen, om zich voor eenen tijd na *Amersfoort*, *Rheenen* en 't Slot *ter Horst* te begeeven, waar toe hij, om de kosten zijner hofhoudinge te bespaaren, besloot. RUDOLF ontbieldt zich, ten deezen tijde, heimelijk op 't huis te *Wulven*, wagtende op gelegenheid om zich van *Utrecht* meester te maaken. ZWEDER was zo dra niet uit *Utrecht* vertrokken, of JAN VAN RENESSE VAN RYNOUWEN trok, aan 't hoofd van eenige manschap, ter Stad in, versloeg het Gilde der Vleeschhouweren, dat ZWEDERS zijde hieldt, en zich tegen hem verzet hadt, en liet RUDOLF den volgenden dag in de Stad. ZWEDER, verneemende wat 'er gaans ware, begaf zich terstond te rug na *Utrecht*, verzeld van eenig krijgsvolk; doch men sloot hem de poort voor 't hoofd: waar op hij, na *Amersfoort* gekeerd, met moeite binnen de Stad raakte. Kort hier na, wist hij, bij verrassing, Geldersche manschap in de Stad te krijgen, die egter, eerlang, met hulp van die van *Utrecht* en *Emmenes*, na buiten gedreeven wierdt. Midlerwijl, was Bisfchop RUDOLF, eerst door de Ridderfchap en Stad van *Utrecht*, daar naa door de Ridderfchap en Steden van *Overijsel*, en eindelijk ook door de Geestelijkheid tot Postulaat, Ruwaard en Befchermer van 't Bisdom aangenomen. ZWEDER wierdt alle Regtsgebied ontzeid. Hij was nu uit *Amersfoort* geweeken, en bevondt zich dan eens te *Kuilenburg*, dan eens te *Arnhem*, en ook wel te *Dordrecht*, verzeld van de Kanunn-

ken, die zijne zijde hielden. In 't volgende jaar sloot hij een Verbond met *FILIPS*, Hertog van *Bourgondie*, die zich, wat laater, het Graaflijk bewind over *Holland* wist te verkrijgen, en nu, van *ARNOUD VAN EGMOND*, Hertog van *Gelder*, geholpen, die van *Utrecht* en *Amersfoort* vijandelijk begon te bejegenen; tegen hen ontstoken zijnde, om dat Bisfchop *RUDOLF*, wiens zijde zij aankleefden, zich met *Vrouwe JAKOBA* en haaren *Hoekschen* aanhang verbonden hadt. Hertog *FILIPS* sloeg, eerlang, het beleg voor *Amersfoort*, daar die van *Utrecht*, onlangs, nog driehonderd schutters in geworpen hadden. De belegerden, die zich wakkerlijk kweeten, wierden, tot driemaal toe, van de wallen na binnen gedreeven. Doch de *Utrechtsche* schutters, van de *Amersfoortsche* vrouwen geholpen, gingen de belegeraars, in 't stormen, met ziedend kalkwater te keer, en noodzaakten hen, eindelijk, de *Stad* te verlaten. Zij hadden 'er zo veel volks voor verlooren, dat zij volle acht dagen bezig waren om de lijken uit de grafsten te haalen, en ter aarde te bestellen. Terwijl 't beleg nog duurde, kwamen de *Kabeljaauwschen* te schepe voor *Spaakenburg*, en bemagtigten *Bunfschooten*, waar naa zij de belegeraars voorzagen van mond- en kriegsbehoefsten. De *Amsterdammers* in 't bijzonder hielden een groot *Katschip* in den mond van de *Eem*, om den toevoer na *Amersfoort* te water af te snijden. *RUDOLF VAN WESTKERKE* voer met eenig *Krijgsvolk* de *Vegge* op, doch wierdt, aan land getreden, door de *Stichtsche* boeren, tegenge trokken, en, eerlang, door die van *Utrecht*, met merklijk verlies, op de vlugt gejaagd. Van de *Utrechtsche* zijde wierdt de *Betuwe* afgeloopen. Doch deeze togt bekwam den *Utrechtschen* kwalijk. Die van *Nieuwmeegen* trokken hun tegen, en dreeven hen, met groot verlies, uit de *Betuwe* te rug. Ondertusfchen, trof men, van tijd tot tijd, een *Bestand*, doch niet voor *Januarij* des Jaars 1430 een vasten *Vrede*. Bisfchop *RUDOLF* verbondt zich, bij dezelve, om verzeld van de *Wethouderschap* der *Stichtsche Steden*, Hertog *FILIPS*, eene halve mijl buiten *Utrecht*, knielende, om vergiffenis te zullen koomen smeeken. Ook zou men hem met kruisen en vaanen ter *Stad* in haalen, en zijne

zijne banier, drie dagen agtereen, stellen op de poorten van *Utrecht*, *Amersfoort* en *Rheenen*. Door deezen Vrede, wierdt de rust met de nabuuren hersteld; doch de scheuring in de *Utrechtsche Kerke* bleef nog eenen geruimen tijd duuren. Bischoep *RUDOLF* vervolgde egter zijne zaak zo ernstig aan 't Hof van *Rome*, dat hij, eindelijk, door Paus *EUGENIUS DEN IV*, in 't *Bisdom* bevestigd wierdt. Doch Bischoep *ZWEDER*, ongezind om zich aan 's Pausen uitspraak te onderwerpen, beriep zich van dezelve op de Kerkvergadering, die toen te *Basel* zat. Zelfs begaf hij zich in persoon derwaards, doch overleedt 'er, in 't volgende jaar.

Zie *Tegenwoordige Staat van Utrecht*.

ZWEERS; (*DAVID*) zie *SWEERS (DAVID)* Deel XXVIII, bl. 90. enz.

ZWEERS; (*ISAAC*) zie *SWEERS (ISAAC)* Deel XXVIII, bl. 92. enz.

ZWEINS; zie *SWEINS*, Deel XXVIII, bl. 100.

ZWICHEM, of *ZUICHEM (VIGLIUS VAN AYTA VAN)*; zie *VIGLIUS VAN AYTA VAN ZUICHEM*, Deel XXIX. bl. 248. enz.

ZWIETEN, (*Geflagt van van*) eertijds in *Holland* zeer vermaard, doch nu, meer dan anderhalve eeuw geleden, geheel uitgestorven, ontleende dien naam van een Huis of Kasteel, waar van wij vervolgens zullen spreken. Het *Geflagt*, welks naam onderscheidenlijk gespeld wordt, bij eenigen, en wel de meesten, *ZWIETEN*, bij zommigen *SWIETEN*, bij anderen *ZWEETEN*, of *SWEETEN*, erkende voor zijnen Stamvader *GERARD EMMERSZON VAN ZWIETEN*. Deeze, wiens *Echtheede* wij niet genoemd vinden, liet drie *Zoonen* naa:

I. *RAMP VAN ZWIETEN*.

II. *FRANK VAN ZWIETEN*.

III. *JAKOB VAN ZWIETEN*.

K 2

Heer

Heer RAMP was Vader van twee Zoonen :

1. DIRK VAN ZWIETEN.
2. HERMAN VAN ZWIETEN.

DIRK VAN ZWIETEN leefde ten tijde van WILLEM DEN VIERDEN, Graave van Holland, en verzelde denzelven op den ongelukkigen togt na *Friesland*, alwaar hij, nevens den Graave, in een gevegt tegen de Friezen, bij *Stavoren*, sneuvelde. In zijn huwelijk met Jonkvrouwe N. N. hadt hij eenen Zoon verwekt,

KLAAS VAN ZWIETEN, genoemd DRAKENBURG. In den befaamden landberoerenden twist tusfchen de Hoekfchen en Kabeljaauwfchen hieldt hij het met de eerstgenoemden. Een ijverig voorftander moet hij van dien aanhang geweest zijn, naardien hij bekend ftaat als een Martelaar van de zaak, welke dezelve voorftondt. Zo hoog liep de woede van den anderen aanhang, dat, volgens aanteekening onzer aloude Kronijken, Heer KLAAS VAN ZWIETEN, met nog wel achtien van zijne bloedverwanten aldaar wierdt doodgeflogen. Op het Jaar 1370 wordt dit moorddaadig bedrijf geplaatst. Hij fchijnt geene kinderen te hebben nagelaaten.

Heer HERMAN VAN ZWIETEN, als de jongfte Zoon van Heere RAMP, boven vermeld, ftak, nevens zijnen broeder, na *Friesland* over, en vondt 'er insgelijks zijn einde. Hij liet na BOUDEWYN VAN ZWIETEN. De laatstgenoemde heeft het Geflagt voortgeplant, en was alzo de Voorzaat van ADRIAAN VAN ZWIETEN, van welken wakkeren Vrijheidsminnaar wij vervolgens afzonderlijk zullen fpreeken. Hier merken wij nog aan, dat de VAN ZWIETENS aan de voornaamfte Hollandsche en Zeeuwsche Geflagten zich door huwelijken verzwagerd hebben, namelijk aan die van BOSCHHUIZEN, VAN DER DOES, MAALSTEDÉ, KRIEKENBEEK, RIETWYK, NYËNRODE, CATS, DIEMEN, RUYVEN, MANSART, ASSENDELFT, LEEUWEN, TER GOUDE, OEM VAN WYNGAARDEN, DIEPENBURG, POELGEEST, HOOGWOUDE, YSSELSTEIN, SCHOTEN, OESTGEEST en anderen.

Behalven de bovenftaande, ontmoeten wij, angaande dit Geflagt, nog de volgende berigten. Al in den aanvang der Veertiende Eeuwe, zelf nog vroeger, moet het eene merkelijke uitgebreidheid gehad hebben; immers vinden wij op

het

het Jaar 1324 genoemd, DIRK VAN ZWIETEN, BOUDEWYN VAN ZWIETEN, FLORIS VAN ZWIETEN, TIMAN VAN ZWIETEN EN HUGO VAN ZWIETEN. Van den Jaare 1373 tot in den Jaare 1387 bekleedde nog een andere, dan de bovengenaamde DIRK VAN ZWIETEN, het ampt van Baljuw van *Delstland*. Hij hadt eene dogter, die zich in den echt verbondt met AREND VAN HONTHORST. — BOUDEWYN VAN ZWIETEN, die ten tijde van Hertoge PHILIPS VAN BOURGONDIE leefde, bekleedde bij denzelven den aanzienlijken post van Raad en Thefaurier. — DIRK VAN ZWIETEN, Hoogheemraad van *Rhijnland*, ontving, in den Jaare 1381, van Hertog ALBREGT VAN BEYEREN, tot een Erfleer, *Urk* en *Emelwaarde*; doch deeze goederen wierden wederom ontzegd, in den Jaare 1412, aan zijnen Kleinzoon insgelijks DIRK genaamd, Ridder, in den Jaare 1429 in 't huwelijk verbonden met Jonkvrouwe JOHOANNA, Dogter van AREND VAN LEYENBERCH. 't Was zijn Grootvader, welken wij boven reeds vermeld hebben, als in een gevegt in *Friesland*, bij *Stavoren*, gesneuveld. — Ten tijde van JAKOBA VAN BEYEREN leefde HUGO VAN ZWIETEN; hij moet zich aan de eene of andere misdaad van Staat hebben schuldig gemaakt, naardien, in den Jaare 1418, zijne goederen verbeurd verklaard, en door de gemelde Graavin verkogt wierden. Veelen uit dit Geslagt bekleedde de voornaamste ampten en waardigheden te *Leijden*. Onder andere vindt men genoemd ADRIAAN VAN ZWIETEN, *Heer van Opmeer*, die, in den Jaare 1486, Ridder wierdt geslagen. De Keizerlijke Lijfartz GERARD VAN ZWIETEN, was hier van een afstammeling. Van *Leijden* hadt een tak van dit Geslagt zich verplaatst in *Amsterdam*. Liederen van 't eerste aanzien en vermogen moeten de derwaarts verhuisden geweest zijn. Immers vinden wij op de Regeeringslijst vermeld CLAES JACOBZ. VAN SWIETEN en HENDRIK JACOBZ. VAN SWIETEN, beiden, naar hunne geboorteplaats van *Leijden* gebijnaamd. De eerste wierdt, in den Jaare 1555, Raad, zat in Schepensbank in de Jaaren 1556 en 1558, bekleedde de Burgemeesterlijke waardigheid in den Jaare 1569, en wordt, 't geen iet zeldzaam is, 't en zij, mischien, hier eene misstelling plaats hebbe, op het Jaar 1571 wederom als Schepen,

pen, en wel als Voorzitter vermeld. De andere was Schepen in den Jaare 1564. — In de Zestiende Eeuw bloeiden 'er twee takken van dit Geflagt. Uit den eenen tak was de beroemde Bondgenoot ADRIAAN VAN ZWIETEN voortgesproeten, van welken wij nader zullen spreken. De andere tak voegde zich bij de Tien Belgifche Provinciën, en bleef den Roomfchen Godsdienst aankleeven.

Zie W. VAN GOUTHOEVEN, *Oude Hollandfche Kronijk*; S. VAN LEEUWEN, *Batavia Illustrata*; J. W. TE WATER, *Hiftorie van het Verbond en de Smeekfchriften der Nederlandsche Edelen*.

ZWIETEN, (*Huis te*) een eertijds beroemd Land- en Stamhuis in *Holland*, van hetwelk, gelijk wij boven hebben aangemerkt, het eertijds vermaarde Geflagt zijnen naam ontleende. Het was gelegen in het Hoogheemraadschap van *Rhijnland*, aan den hoogen Rhijndijk, in de Heerlijkheid van *Zoeterwoude*, niet verre van *Leiderdorp*. Volgens zijne oorspronkelijke ftigting en in zijne aloude gedaante was het een aanzientlijk Slot, de gewoone verblijfplaats der Heeren VAN ZWIETEN. ADRIAAN VAN ZWIETEN, *Heer van Zwieten*, befchreven in de Ridderfchap en Edelen van *Holland*, mitsgaders Hoogbaljuw en Dijkgraaf van *Rhijnland*, verkogt het voorouderlijk geftigt aan den Heere KORNELIS BICKER, van *Amfterdam*, wiens Kleinzoon, Mr. GERARD BICKER, bijgenaamd VAN ZWIETEN, *Heere van Zwieten*, Baanderheer van de Baronie en Hooge Heerlijkheid *Kesfel*, Heer van *Heikoop* en *Boeikoop*, Raad der Stad *Amfterdam*, het *Huis te Zwieten*, in den Jaare 1716, van zijnen Grootvader geërfd hebbende, hetzelfde zeer pragtig, naar den hedendaagfchen bouwtrant, heeft doen veranderen. Eenige overblijfszels der aloude gedaante, en alzo een gedenkteeken der hooge Oudheid des gefligts willende bewaaren, verkoos de herbouwer de vier zwaare Hoektorens, nevens eenen ruimen overwelfden Kelder, in weezen te houden. De Plantaadjen en Lusthoven

17

J. Rademaker fecit

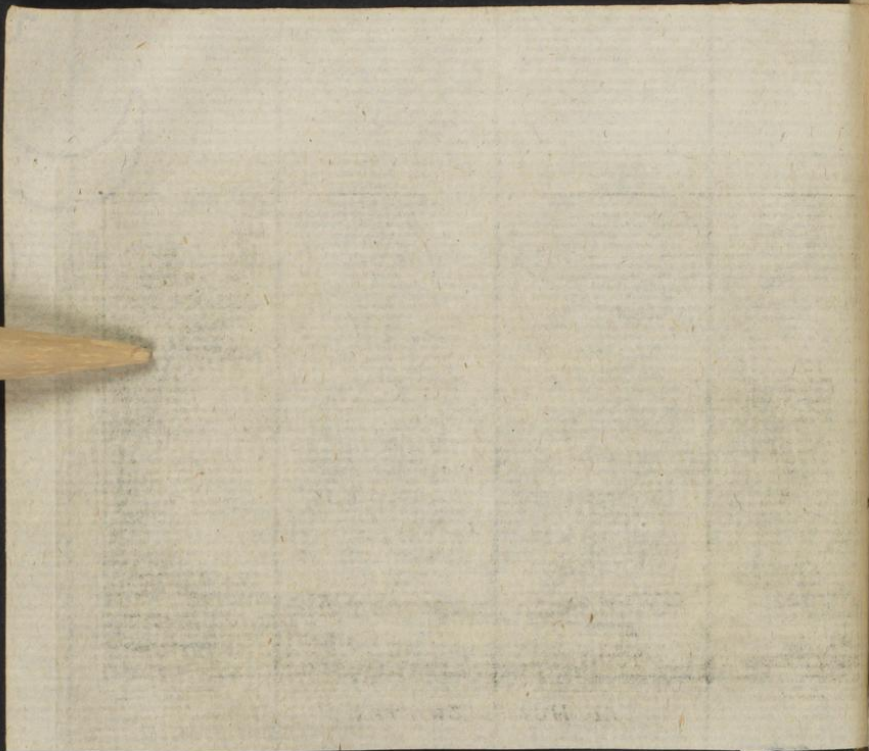
Het HUIS te ZWIETEN

1007.

Sche-
iden
de
roo-
tak
den

Wand-
Ba-
rer,
reek.

m-
an-
ont-
van
heid
zijn
het
eren
ten,
lis-
het
van
sijge-
van
Eli-
is te
eest
ten
der
sch-
ver
elf-
st-
na

boven v
nummer
dij Gief
broken.

Za
in 't
ook v
heden
van &
1568,
Zoon
dogte
na
in v
zull
we
van d
bheke
an Bu
het w
re an
die b
den
Nid
vrij
oort
plaa
dat
bove
dear
name
pall,
cigheit
beimel

hoven wierden insgeelijks aanmerkelijk uitgebreid en verfraaid. Jammer is het, dat het pragtig en om zijne oudheid eerwaardig Gestigt, in den Jaare 1794, tot den grond toe is afgebroken.

Zie HOOGSTRATEN, *Woordenboek*, J. W. TE WATER, enz.

ZWIETEN, (ADRIAAN VAN) boven, meer dan eenmaal, in 't voorbijgaan, vermeld, *Heer van Zwieten*, voorheen ook van *Kaßlagen* en *Schreyvelsrecht*, doch welke Heerlijkheden hij, in den Jaare 1557, hadt verkogt; Hoogheemraad van *Rhijnland*, zedert het Jaar 1565, afgezet in den Jaare 1568, doch in den Jaare 1572 wederom hersteld, was de Zoon van KORNELIS VAN ZWIETEN en ANNA VAN BORSELEN, dogter van ADRIAAN VAN BORSELEN VAN WELDAMME en MARIA VAN EVERSDYK. Hij wierdt geboren te *Leijden*, doch in welk jaar, vinden wij niet aangeteekend. Zekerlijk moet zulks een geruimen tijd vóór het midden der Zestiende Eeuwe zijn voorgevallen. Al vroeg vertoonde hij de blijken van zijnen afkeer van het Spaansche dwangjuk, nevens eene blaakende zucht voor de herstelling van vryheid in de Kerk en Burgerstaat. Van hier dat hij door zijne onderteekening het vermaarde Verbond en Smeekschrift der Edelen en andere aanzienlijke Mannen bekrachtigde. Het kon niet misfen, of dit bedrijf moest hen den haat des Hertogs VAN ALVA op den halze laaden. In het Banvonniss, op den eenëndertigsten Maj des Jaars 1568, tegen zevenënveertig uit *Leijden* voortvlugtige perfoonen geveld, bekleedde, op de lijst der veroordeelden, de naam van ADRIAAN VAN ZWIETEN de eerste plaats. De beschuldiging, tegen hem ingebracht, behelsde, dat hij de *nieuwe predikationen* hadt bijgewoond, en daarenboven medeplichtig geweest was aan andere misdaden, welke daar uit volgden, zonder dat evenwel deeze misdaden bij naame genoemd worden. Hoewel aan geen vast verblijf bepaald, onthieldt zich, egter, VAN ZWIETEN, in zijne uitlandigheid, meestal te *Embden*. Van tijd tot tijd keerde hij, heimelijk, in zijn Vaderland te rug, om over deszelfs redding,

ding, zo met Pries WILLEM VAN ORANJE, als met den Leijdenschen Pensionaris PAULUS BUYS, en andere lieden van aanzien, mondelijk te raadpleegen. Wanneer hij zich buitenslands onthieldt, behandelde hij dat zelfde onderwerp door briefwisseling.

In den Jaare 1572 schijnt VAN ZWIETEN zich in *Engeland* te hebben opgehouden. Zeker immers is het, dat men zijnen naam ontmoet op de Lijst der Watergeuzen, welke de Stad *Brielle* bemagtigden. Men weet dat dezelve uit het genoemd Koninkrijk in zee waren gestoken. Gelukkig geslaagd zijnde in deeze eerste onderneeming, welke als de toebereiding, of liever als de eerste stap tot 's Lands verlossing mag beschouwd worden, wierdt 's Mans ijvervuur daar door ontstoken. tot het doen van verdere poogingen. *Oude-water*, *Woerden* en *Gouda* wierden, door zijne bewerking, inzonderheid, gewonnen. Van de bemagtiging der laatstgenoemde Stad zijn eenige bijzonderheden ter onzer kennis gekoomen, welke wij der vermeldinge wel waardig agten, vermids VAN ZWIETEN als de voornaamste daar in de hand gehad hadt.

Kort naa de inneeming van *den Briel*, zo ras het gerugt daar van ook tot *Gouda* was doorgedrongen, hadt men aldaar merkellijke beweeging onder de Burgerij bespeurd. De Regeering deedt dezelve wel bedaaren, niet zo geheel nogthans, of zij begon telkens wederom uit te barsten. Men deedt alle de Poorten sluiten, uitgezonderd de Tienden en de Dijkspoorte; die, evenwel, door eenige Schutters, onder opzigt van een Lid van de Wet en een Lid van den Raad, bewaakt wierden. Intuschen hieldt VAN ZWIETEN heimelijk verstend in de Stad. Daar door gemoedigd, en hoewel slegts verzeeld van negenēnzestig gewapende mannen, en eenen stouten knaap, zittende op een ongezadeld paerd, waagde hij het, in den vroegen morgenfond van den eenētwintigsten Junij des Jaars 1572, zich te vertoonen voor de Kleipoort. 't Is waarschijnlijk, dat hij zijnen toeleg tegen de Stad aan deeze zijde ondernam, om dat deeze Poort alleenlijk gesloten gehouden, doch niet bewaakt wierdt. Wel ras bleek nu zijne verstandhouding binnen de Stad niet vrugteloo geweeest

te

te zijn. Want nauwlijks was VAN ZWIETEN voor de Poort verschenen, of dezelve wierdt met geweld geopend door eenige Burgers, wier getal, VAN ZWIETENS manschap daar mede onder gerekend zijnde, welhaast tot zes of zevenhonderd aangroeide. Slechts een eenig man ontving, bij deeze gelegenheid, eene kwetzure.

Nu rukte VAN ZWIETEN terstond voort na het Stadhuis, en deedt 'er de Vroedschap vergaderen. Geene kleine mosite hadt het in, om de leden tot het doen van den voorgescrevenen Eed te beweegen. In de Resolutien der Vroedschap ontmoeten wij daar omtrent de volgende aantekeningen. De Heer VAN ZWIETEN (leest men aldaar) „als dese „Stede uijt crachte van zijne commissie geïnvadeert hebben „de van wegen Co. Mat. ons alre G. H., ende den Prin- „che van Orangien als syne Mat. Stadhouder van Hol- „landt”, hadt de Vroedschap terstond „voorgehouden ze- „keren schriftelijke Eed, dien hij gedaan wilde hebben”, doch weiks inhoud niet vermeld wordt; doch omtrent welken de Leden der Vroedschap, begrijpende, aan de eene zijde, dat die Eed „*importeerde groote zwaricheyt ende pericule*”, en, aan den anderen kant lettende „*op de dreygementen „van den voorz. ZWIETEN*”, beslooten „*hem vriendeliken „te bidden met den voorz. Eed te verdraegen vier of vijf „dagen, om midlertyd met den anderen deshaluen breder „te comuncieren.*” De Heer VAN ZWIETEN nam hier genoeg in: indiervoege, nogthans, dat hij de Leden der Regeeringe, mitsgaders de Hoofden der Schutteren, terstond, in zijne handen eenen Eed deedt afleggen, bij welken zij be- loofden, aan Koning PHILIPS, als mede „*aan den Stadthou- „der van Hollandt, van syne Mat. geordonneert*”, gelijk ook aan de Stad van Gouda, gehouw en getrouw te zullen zijn; met bijvoeging en onder voorwaarde, nogthans, dat, van wederzijden, van de zijde der Onroomschen, naamlijk, zo wel als van die der Roomschen, de Godsdienst vrij, en alle geestlijke en waereldlijke Persoonen en Gestigten onbes- chadigd zouden blijven. Nauwlijks was de bestemde tijd verlopen, of de Heer VAN ZWIETEN deedt, van nieuws de Vroedschap vergaderen, en gaf aan dezelve te kennen, dat

hij het geslotene Verdrag, betreffende het niet beschadigen van Geestlijke en Waereldlijke Perfoonen en Gestigten, niet langer konde doen onderhouden, ten zij men alvoreens den Eed, in de voorgaande Vroedschaps Vergadering voorgehouden, afsleide. Dus sterk aangesproken, besloot, eindelijk, de Vroedschap „ tot voorkominge van alle inconvenienten, ende „ *Kerkrovinghe, die door trefuseeren van den voersz. eede „ moghen geschieden*”, denzelven gezamentlijk in de handen van den Heere VAN ZWIETEN te doen: onder voorwaarde, nochtans, dat hij, aan zijne zijde, insgelijks hoofdzakelijk zweeren zoude, dat aan niets of aan niemand enig nadeel toegebracht, of gedoogd zoude worden dat die van de *nieuwe Religie* zouden „ *invadeeren, spolieeren ofte beschadighen eenighe Kercken, Cloosteren ofte Godshuysen; ofte „ dat, ingevalle hy deshalven ofte in eenigh pointz in ge- „ breecke waere, in sulcken geualle, mijn Heeren van de „ Vroedschap van hoiren eedt voersz. ontslaghen ende be- „ vryt fullen wesen.*” De doorkundige VAN WYN, uit wiens voortreffelijke en nutte *Aanmerkingen en Bijvoegsels* tot de *Vaderlandsche Historie* van JAN WAGENAAR wij de bovenstaande bijzonderheden hebben overgenomen, is niet zeker, of de Heer VAN ZWIETEN den bovengemelden Eed gedaan hebbe, maar wel, dat hij zich, door *Belofte*, tot nakooming der voorgeslagene punten hadt verplicht; 't geen men, voegt hij 'er nevens, den twaalfden van Hooimaand deezes Jaars (1572) besloot, aan hem, toen afwezig zijnde, onder 't oog te brengen; naardemaal, ondanks die *Belofte*, de Hervormden, in de Gasthuis-Kerk, begonnen te prediken, en, twee dagen te vooren, in de St. Jans-Kerk, „ *was geschiet Spoliatie — ende bouen dyen dreygemente van den „ brandt in de Kercke te sseecken.*”

Oudewater, gelijk wij boven hebben aangemerkt, was eene der Hollandsche Steden, kort naa de inneeming van den *Briel*, door den Heer VAN ZWIETEN bemagtigd. Bossu deédt, in het volgende jaar, eenen aanlag op die Stad, om haar tot de Spaansche zijde te rug te brengen. Doch onze wakere Bondgenoot verijdelde dien toeleg. Niet zo gelukkig slaagde hij in den Jaare 1575. De Spaansche Bevelhebber

HIER.

HIERGES veroverde de Stad stormenderhand; om, nogthans, slegts weinige maande dezelve in bezit te houden, als naa verloop van welke zij, door VAN ZWIETEN, aan 's Prinzen zijde wierdt terug gebragt.

Op *Gouda* kreeg nu onze wakkere Held eene nadere betrekking, vermids hij aldaar tot Stadvoogd of Gouverneur wierdt aangesteld. Hier genoot hij de agting en liefde van Regeeringe en Burgerije. Tot regtmaatige stoffe van geene geringe verwonderinge diende het hem, derhalven, dat de Wethouderschap, buiten zijne voorkennis, en gevolgiijk zonder zijne bewilliging, een besluit nam, en ook met 'er daad, zo ras het besluit was genomen, aanstal maakte, om het Oude Kasteel van *Gouda*, waarop, ten dien tijde, de Gouverneur, veeltijds, zijn verblijf hielt, tot den grond toe af te breeken.

Woerden, in den Jaare 1575, door den Graaf VAN MEGEN belegerd, was aan VAN ZWIETEN haare behoudenis verschuldigd. Door middel van Duiven met de belegerden verstand houdende, wist hij dezelve zo veel moets in te scherpen, dat zij, door hunne standvastigheid, den vijand noodzaakten, het beleg op te breeken. Van deeze zorgvuldigheid, zo wel als van 's Mans overige verdiensten, zal, veelligt, het loon geweest zyn, dat hij, in den Jaare 1579, indien niet al vroeger, tot Kastelein van *Woerden* wierdt aangesteld. Volgens sommigen zoude VAN ZWIETEN, in den Jaare 1577, den voorslag, raakende eene onderneeming op het toen nog Spaanschgezind *Amsterdam*, ter Staatsvergaderinge gedaan, kragtdaadig ondersteund, en in een Besluit hebben doen veranderen. Zeker gaat het, dat hij in aanmerking kwam onder de Krijgsoversten, gedoodverfd om het bewind over dien gewigtigen aanslag te voeren. Niet enkel tot de Provincie *Holland* bepaalden zich, intuschen, zijne vrijheidbevorderende werkzaamheden. Hij hadt, daarenboven, het oog op de provincien *Gelderland*, *Utrecht* en *Overijsel*, en stelde alle mogelijke middelen te werk, om dezelve tot 's Prinzen zijde over te haalen.

Krijgsbedrijven waren niet de eenige bezigheid, welke VAN ZWIETEN onledig hielden; hij bemoeide zich, daarenboven,

boven, met de gewigtigste Staatsverrigtingen. Zo was hij, in den Jaare 1579, een der Gemagtigden, die met den Aardshertog MATTHIAS en met Prins WILLEM VAN ORANJE, over de Utrechtsche Vereeniging, in onderhandeling moesten treden. Vier jaaren daar naa wierdt hij, nevens andere Gelastigden, aan den Prinse gezonden, om over de gewigtigste aangelegenheden, het Vaderland betreffende, te spreken. Zeer gezien bij Prins WILLEM was VAN ZWIETEN, en droeg hij zijner Doorluchtigheid een zeer genegen hart toe; van welk laatste, onder andere, ten bewijze kan dienen, dat hij het Besluit der Staaten van *Holland en Zeeland*, om de hooge Overheid aan den Prinse op te draagen, kragtdaadig hadt helpen bevorderen. Van het vertrouwen, welk ORANJE in VAN ZWIETEN stelde, ontmoeten wij een blijk in den Jaare 1583, wanneer hij, nevens nog twee andere Afgevaardigden, na *Utrecht* wierdt gezonden, om zekere hoogloopende geschillen aldaar te bemiddelen, en de openbaare rust te herstellen; waarin zij ook zeer gelukkig slaagden. De laatste verrigting was deeze, welke wij aangaande VAN ZWIETEN vinden aangeteekend. Hij overleedt in den Jaare 1584. Hij was gehuwd geweest met JOSINA VAN NAALDWYK, dogter van ADRIAAN VAN NAALDWYK en ALIDA VAN OPEMERT, gezegd BLOEMENDAAL. Hij liet twee Zoonen na, KORNELIS VAN ZWIETEN en ADRIAAN VAN ZWIETEN. KORNELIS bleef ongehuwd, was bij de begraafenis van Prinse WILLEM DEN EERSTEN tegenwoordig, en sneuvelde, in het beleg van *Heusden*, in den Jaare 1589. De andere heeft zijn Geslacht voortgeplant, tot in den Jaare 1630, wanneer het laatste Mansolt van hetzelfde overleden is.

Zie J. W. TE WATER, *Historie van het Verbond en de Smeekschriften der Nederlandsche Edelen.*

ZWIN. Bij deezen naam is bekend een kleine Zeeboezem, waar door het onlangs nog genoemd *Staats Vlaanderen* van het *Land van Kadsand* wordt afgescheiden.

ZWIN-

W. Schlegel delin.

J. Schlegel sculp.

Zwa
Herv
bevegi
vociu
gen, et
hool
uitand
vallen
den -
Wilde
grond
geere
zo ver
beveit
hij, i
wiet
wie
dat
bre
krijg
stap,
Mer
geleer
denie,
van
Kanto
Vies
zag
fin
oef
derh
den
Meer
der S
woorde
de G
Veel

ZWINGLIUS, (ULRICUS, of, gelijk zommigen schrijven, UDALRICUS) een vermaard Zwitserfche Godgeleerde, en Hervormer der ten zijnen leeftijde aangenomene Godsdienstige leerbegrippen; een Man van veel vermaardheid, wiens gevoelens, al vroeg, ook tot onze Gewesten zijn doorgedrongen, en, geruimen tijd, onder de heerschende gevoelens eenen hoofdrang bekleed hebben; een Man, derhalven, hoewel een uitlander, wiens voornaamste levensbijzonderheden en lotgevallen in ons *Woordenboek* geene onvoegzaame plaats bekleeden. — Het vroegste levenslicht aanschouwde ZWINGLIUS te *Woldenhaus*, op den eersten dag des Jaars 1484. De eerste gronden van Taalgeleerdheid en der kennisfe van de Wijsbegeerte leide hij, eerst te *Bazel*, en vervolgens te *Bern*. Met zo veel vlijts en ijvers, met een gezond verstand gepaard, beoeffende hij zich in de laatstgenoemde Weetenfchap, dat hij, al in den Jaare 1506, tot Meester in de Wijsbegeerte wierdt bevorderd. Tot de gewijde Orde bestemd zijnde, wierdt nu de Godgeleerdheid zijne hoofdstudie, doch paarde daar nevens eene vlijtige beoeffening der Griekfche en Hebreuwfche taale, als een noodig behulpmiddel tot het verkrijgen van het rechte verstand van die belangrijke weetenfchap.

Met langzaame, doch wifse fchreden de baane der Godgeleerdheid en daar mede vermaagfchapte kundigheden optreedende, liep het aan tot in den Jaare 1516, eer ZWINGLIUS van het openbaar onderwijs eenen aanvang maakte. In het Kanton *Glaris* aanvaardde hij 't eerst het gewijde dienstwerk. Hier, gelijk wij vervolgens nader zullen doen opmerken, zag hij reeds het licht opgaan, welk vervolgens in zijn verstand zo heldere ftraalen heeft gefchoten. Vlijtig las en beoeffende hij de gewijde Schriften, en onder dezelve inzonderheid ook de Brieven van den Apostel PAULUS. Verschelden maalen fchreef hij dezelve af, ja leerde ze van buiten. Meer en meer drong hij aldus door tot het rechte verstand dier Schriften; daarenboven bragt die beoeffening hem het voordeel aan, dat hij meer en meer gemeenzaam wierdt met de Griekfche taale, gemeenzaamer zelf dan met het Latijn. Veel gunst en vriendschap genoot ZWINGLIUS van een Zwit-
zer-

zerschen Baron, THEOBALDUS GEVOLZAG, door wiens bezorging hij gelegenheid vondt tot het leiden van een stil leeven, waarin hij, met zijne naaspooringen paarde vuurige gebeden tot God om het rechte verstand der gewijde Schriften; als wordende in hem de overtuiging meer en meer leevendig, dat dezelve, volgens de gewoone uitlegging, aan den volke in een zeer verkeerd licht wierden voorgedragen.

Niet laag vertoefde ZWINGLIUS in die afzondering. Tot *Zurich* was de saam zijner geleerdheid en godsvrugt doorgedrongen. Derwaarts wierdt hij, in den Jaare 1519, beroepen. Al aanstonds naa zijne komst aldaar, maakte hij eenen aanvang om het *Euangelium* van MATTHEUS voor zijne toehoorders te verklaren. Door eigen ervarenis overtuigd van de nuttigheid der taalkennisfe, en een duideljk inzicht hebbende van de voordeelen, welke eene meer algemeene verspreiding van dezelve zou kunnen aanbrengen, opende hij een Leerschool, waarin hij wel voornaamlijk in de Griekfche en Hebreuwfche, doch te gelijk ook in de Latijnfche taalen onderwijs mededeelde.

Dat zelfde Jaar 1519 vertoonde eene proeve van ZWINGLIUS kloekmoedigheid, en dat de waarheid niet flegts aan hem zelven dierbaar en de dwaaling haatlijk was, maar dat hij die zelfde gezintheid ook alomme zocht aan te kweeken. Een *Italiaansch* Monnik, BERNARDINUS SAMSON geheten, kwam, in dat jaar, den handel der Aflaaten in *Zwitserland* prediken, met de zelfde onbeschaamdheid, als de berugte JOANNES TETZEL dien handel in *Duitschland* dreef. Openlijk verzette hij zich tegen dien Aflaathandelaar, en ontmoette, in zijn bedrijf, zo veel bijvals, dat hetzelfde mag aangemerkt worden als de eerste merkwaardige gebeurtenis, die den weg heeft gebaad tot de Kerkhervorminge in de *Zwitzerfche Cantons*.

In het volgende jaar verscheen te *Zurich* een Monnik van de Orde der Minderbroederen, FRANCISCUS LAMBERTUS genaamd. Met deezen hielt ZWINGLIUS een openbaar twistgeding, over de aanbidding der Heiligen en over de Offerande der Misfe. Men wil dat onze Hervormer dien Monnik, indien niet overtuigd, immers tot zwijgen heeft gebragt. Even

ge-

genlig
der zen
die over
den pred
moedigen
te in zo
Zurich,
Jaars vij
re vriet
rige Ge
Omtre
eenige t
Wederd
redelijke
wedelive
zagt we
enragt
middel
Overt
dere
"
" dat
" ma
" geb
" te g
" geb
" (ge
" een
" te
" de
" ge
" GO
" ARCH
van zy
kuns g
vlet te

gelukkig slagde ZWINGLIUS in eenen redetwist met twee andere zendingen en aanhangers der Roomsche Kerke. Door die overwinninge, en door zijne aanhoudende voordragt van den predikstoel, allengskens veld winnende, gelukte het den moedigen Hervormer, de groote meerderheid zijner Gemeente in zo verre tot zijne gevoelens over te haalen, dat, te *Zurich*, de Mis afgeschafte, en, op den dertienden April des Jaars vijftienhonderdvijfentwintig, het Avondmaal op die wijze wierdt uitgedeeld, zo als nog heden aldaar en in de overige Gemeenten der Hervormden gebruikelijk is.

Omtrent dien zelfden tijd vernam men ook te *Zurich* eenige beweegingen, verwekt door de befaamde *Munstersche* Wederdoopers, onregt, door zommige Kerkelijke en Waereldlijke Historiëschrijvers verward met de zagzinnige en vredelievende *Menmoniten* of Doopsgezinden. In 't eerst, zegt men, tragte ZWINGLIUS die lieden, door minzaamheid en zagzinnigheid, tot staan te brengen; doch wanneer deeze middelen niets baatten, gaf hij hen over aan de waereldlijke Overheid, welke hen, door gevangenis, ballingschap of andere harde middelen, zocht uit te roeien.

„'t Is noodig”, schrijft elders MOSHEIM, „op te merken, „dat ZWINGLIUS niet altoos dezelfde middels ter bekeeringe „aanwendde, als LUTHER: ook was hij 'er, in bijzondere „gelegenheden, niet vreemd van om geweldige maatregels „te gebruiken tegen de zodanigen, die hardnekkig de bij- „geboovigheden hunner Voorvaderen aankleefden. Men wil „(gaat hij voort) dat hij aan de wereldlijke Overheid zulk „een uitgestrekte magt in Kerkelijke zaaken hebbe toege- „schreeven, als geheel onbestaanbaar is met den aart van „den Godsdienst. Doch, (voegt hij 'er nevens) over 't „geheel genomen, moet de nijd zelve erkennen, dat zijne „oogmerken opregt waren, en zijne ontwerpen de hoogste „goedkeuring verdienden.” MOSHEIMS Engelsche Vertaaler, ARCHIBALD MACLAINE, hoewel anders een ijverig verdediger van ZWINGLIUS tegen aangewrevene vlekken, schijnt geenens kans gezien te hebben, om de Kerkhervormer van deezen vlek rein te waschen.

Bekend is de scheuring, welke, eerlang, en nog bij het leeven der aanvoorders der Hervorminge, voorviel tusſchen de *Lutherſche* en *Zwitſerſche* Kerken. De leere van ZWINGLIUS, raakende het Avondmaal, gaf daar toe de voorname aanleiding. LUTHER beweerde, „ dat het Lichaam en het „ Bloed van CHRISTUS *weezenlijk*, ſchoon op eene wijze, „ welke 's menſchen bevatting zeer verre te boven gaat, „ *tegenwoordig* zijn in het Avondmaal, en tevens met het „ Brood en den *Wijn* den Avondmaalhoudenden worden „ toegereikt.” — Het gevoelen, daarentegen, welk ZWINGLIUS omtrent het Avondmaal beweerde, kwam hier op neder, „ dat het Lichaam en Bloed van CHRISTUS niet *weezen-* „ *lijk* tegenwoordig zijn in het Avondmaal, maar dat het „ Brood en de *Wijn* alleen dienen tot uitwendige *Teekens*, „ om, in de gemoederen der Christenen, de gedagtenis van „ het Lijden en den Dood des Godlijken Zaligmaakers, en „ de weldaaden, daar uit voortkomende, te verlevendigen”; gebruikende ZWINGLIUS, in eene zekere plaats zijner *Schriften*, hier omtrent, deeze woorden: *Coena Dominica non aliud quam commemorationis nomen meretur.*

Beide deeze, hoe zeer ook uit elkander loopende gevoelens, hadden hunne voorſtanders, zommigen van een meer dan gemeen vermogen. Lieden van het hoogſte aanzien lieten zich daar aan gelegen liggen. PHILIPS, Landgraaf van *Hesfen*, onder andere bedugt voor de ſchadelijke gevolgen, welke, voor de zaak van het Protestantſche weezen, uit deeze geſchillen zouden kunnen ontſtaan, als hetwelk, op verre na, nog geene bevestigde gedaante hadt aangenomen, toonde zich genegen, om, naar zijn inzien, op de best mogelijke wijze, een beſliſfend einde te maaken aan deeze geſchillen. Ten dien einde beſtemde hij, in den Jaare vijftienhonderdnegenëntwintig, eene zamenkomst tusſchen de geſchilvoerende Leeraaren te *Marpurg*, om, ware 't mogelijk, aan het aanſtootlijk en voor de Hervorminge niet zeer tot eere verſtrekkende geſchil eene einde te maaken. ZWINGLIUS en LUTHER waren de hoofdperſonaadjen op dit tooneel der geſchilvoeringe. Aan de zijde des eerſtgenoemden ſtonden OECOLAMPADIUS, BUCERUS en HEDION; de andere hadt tot mede-

medestrijders MELANCHTON, JUSTUS JONAS, nevens OSIANDER, BRENTIUS en AGRIOLA. Zommigen hebben aangeteekend, dat vermits de, zo genaamde, Engelsche Zweetziekte, ten deezzen tijde, te *Marpurg* regeerde, en daar door veele menschen wierden weggerukt, de zamenpraak reeds op den derden dag, wierdt afgebroken, en de onderhandelaars uit elkander gingen; zijnde zij wel omirent verscheiden stukken minnelijk overeen gekoomen, doch blijvende, evenwel, het voornaamste geschil, rakende de tegenwoordigheid van CHRISTUS in het Avondmaal, onbessist. Volgens zommigen zouden de geschilvoerende partijen, met de volgende minnelijke afspraak, uit elkander zijn gegaan: „Naardien wij het „in de voornaamste Geloofspunten met elkander eens zijn, „zullen wij ons, in 't toekomende, van twisten en disputeren onthouden, en God bidden, dat hij onze oogen, „angaande het stuk van het H. Avondmaal, wii verlicht, „ten, en ons een middel tot eensgezindheid aanwijzen.”

De bovengemelde was eene van des *Zwitserschen* Hervormers laatste openbaare verrigtingen, in het strijperk der Godgeleerde geschilvoeringen. In het volgende jaar 1530 sneuvelde hij in eenen veldslag, tussehen de *Protestanten* van *Zurich* en derzelver Roomschegezinde landgenooten, die, ter verdediginge van het Pausdom, de wapens hadden aangegord. „ZWINGLIUS (getuigt MOSHEIM) was bij deezzen strijd „niet tegenwoordig, om het bloedig werk eens Krijgsmans „te verrigten, maar met oogmerk, om, door raadgeevingen „en aanspooringen, de manhafte verdedigers van de zaak „der Protestanten te helpen bemoedigen.” Op welk getuigenis hij edelmoedig genoeg was deezze aantekening, aan den voet eens blads zijner Kerklijke Geschiedenisse, te laten volgen. „De *Lutherschen* (dus schrijft hij) welke dit ongelukkig uiteinde van ZWINGLIUS aanmerken als een blaam „in het Character van dien grooten Man in 't bijzonder, „en voor de *Hervormde Kerk* in 't algemeen, openbaaren „eene grove onkunde van den aart en zeden der *Zwitsersche* „Natie in deezze Eeuwe. Want gelijk alle de bewoonders van dat Land tegenwoordig in den wapenhandel opgebragt worden, en verplicht zijn te velde te trekken, „wan-

„ wanneer de verdediging van het Vaderland zulks vordert,
 „ dus was ten tijde van ZWINGLIUS deeze verpligting zo al-
 „ gemeen, dat noch de Dienaars van het *Euangelie*, noch de
 „ Hoogleeraars der Godgeleerdheid, van deezen Krijgsdienst
 „ verschoond werden. Dus (gaat hij voort) sneuvelde ook
 „ in het eigenste gevegt, waarin ZWINGLIUS het leeven ver-
 „ loor, HIERONYMUS ROTANUS, een der Leeraars in de God-
 „ geleerdheid te *Basel*.” Men wil dat ZWINGLIUS, den laat-
 „ sten adem haalende, zijnen geest zou hebben uitgeblaazen,
 „ met de godvrugtige en vertrouwende uitboezeming: *Zij kun-
 „ nen wel het Lichaam dooden; doch de Ziel kunnen zij niet
 „ dooden.* 's Mans vijanden, voegt men 'er nevens, hieuwen
 „ zijn lichaam in vier stukken, en, een vuur ontstoken heb-
 „ bende, worpen zij dezelve daarin, om ze te verbranden.
 „ Het Hart, evenwel, bleef onbescadigd, en wierdt, naa ver-
 „ loop van etlijke dagen, door zijne vrienden gevonden.

ZWINGLIUS was, ongetwijfeld, een Man van ongemeene
 begaafdheden, en wordt met regt genoemd onder de eersten,
 die het werk der Kerkhervorminge bij de hand hebben geno-
 men. MOSHEIM geeft hem dien verdienden lof, en voegt 'er
 nevens: „ Men moet zelf bekennen, dat die voortreffelijke
 „ Man reeds eenige straalen der waarheid zag, eer LUTHER
 „ tot eene openlijke scheuring met de Kerk van *Rome*
 „ kwam.” Op welke woorden de Historiekundige MACLAINE
 „ de volgende aanmerking laat volgen: „ Onze Geleerde Ge-
 „ schiedschrijver (zegt hij) schijnt dit niet met genoegten te
 „ erkennen, naardien de *Duitschers* en de *Zwitsers* met el-
 „ kander in gefehil zijn over de eer, wie van hun de eerste
 „ ontdekking tot de Hervorming gedaan hebbe. Indien even-
 „ wel de waarheid hem genoodzaakt heeft, deeze bekentenis
 „ te doen, hij heeft dezelve van eenige verzagtingen doen
 „ gepaard gaan, die eer konstig dan nauwkeurig zijn. Hij
 „ zegt, dat ZWINGLIUS *reeds eenige straalen der waarheid*
 „ zag, eer LUTHER tot eene openlyke scheuring met de Kerk
 „ van *Rome kwam*; om ons daar door in een denkbeeld te
 „ brengen, dat LUTHER de waarheid kan gezien hebben, lang
 „ voor dat deeze scheuring voorviel, en gevolgtijk zo vroeg
 „ als ZWINGLIUS. Doch (gaat gij voort) het is te over be-
 „ kend,

„ kend, dat de laatstgenoemde, reeds zedert zijne vroegste
 „ jaaren, zich grootlijks hadt geërgerd aan verscheide der
 „ bijgeloovige gebruiken der *Roomfche Kerke*; dat hij reeds
 „ in den Jaare 1516 een aanwag hadt gemaakt om de Schrif-
 „ tuure voor 't Volk te verklaaren, en de dwaalingen eener
 „ bedorvene Kerke, hoewel met groote voorzigtigheid en
 „ gemaatigheid, door te haalen, en dat hij zeer edele en
 „ uitgebreide denkbeelden hadt van eene Algemeene Hervor-
 „ ming, op dien eigenften tijd, dat LUTHER bijkans het ge-
 „ heele ftezel der Paaperij nog aankleefde, de Aflaaten al-
 „ leen uitgezonderd. LUTHER (voegt hij 'er nevens) ging
 „ zeer langzaam voort in de bevrijding van de vooroordee-
 „ len der Opvoeding, waar van ZWINGLIUS, door de kragt
 „ van een stout vernuft en eene ongemeene maate van ken-
 „ niffe en doordringendheid, zich zeer gemaklijk ontfloeg.”—
 MosHEIM den bovengemelden lof, met eene fchroomvallige
 hand, aan den *Zwitfersche* Hervormer hebbende toegezwaaid,
 offert aan LUTHER, door 'er onmiddelijk op te laaten volgen:
 „ Hij (ZWINGLIUS) werd, egter, naderhand, sterker aange-
 „ moedigd, door het voorbeeld, en onderrigt door de Schrif-
 „ ten van den *Saxifche Hervormer*; en dus kreeg zijn ijver
 „ voor de goede zaak nieuwe kragt.” Ook bij deeze uit-
 drukking vondt de meer genoemde Engelfche Vertaaler MA-
 CLAINE zich verpligt, van zijnen Schrijver te verfhillen, en,
 naar ons inzien, geenzins op zwakken grond. Aldus fchreef
 hij in eene Aanteekening op de bovenftaande woorden: „ Dit
 „ is wederom niet naauwkeurig. Uit de naaftvoorgaande
 „ Aanteekening, en uit de egtfte Gefchiedkundige Gedenk-
 „ fchriften blijkt, dat ZWINGLIUS de Gewijde Schriften voor
 „ het Volk verklaard, en het Gezag en de Opperhoofdige-
 „ heid van den Paus in twijfel hadt getrokken, vóór dat de
 „ naam van LUTHER in *Zwitferland* bekend was. Daaren-
 „ boven, in ftede van eenige onderrigting van den Duitfche
 „ Hervormer te ontvagen, overtrof hij hem zeer verre in
 „ Geleerdheid, Bekwaamheid en Oordeel, en was veel beter
 „ gefchikt om zijn *Leermeester* dan zijn *Leerling* te zijn;
 „ gelijk de vier Boekdeelen in folio, welke wij van zijne
 „ Werken hebben, ten overvloede bewijzen.”

Met verlof van onzen Leezer zullen wij, uit het uitmuntend Werk, de *Kerklijke Geschiedenis* van den geleerden MOSHEIM, nog eenige trekken, ZWINGLIUS kenmerkende, overneemen. „UDALRICUS ZWINGLIUS (dus schrijft hij elders) „een Zwitser van Geboorte, begaafd met een ongemeen „doordringend en scherpzinnig oordeel, vervuld met eenen „brandenden ijver voor de Waarheid, was de *Grondvester* „*der Hervormde Kerke*.” (t'Onregt, derhalven, gelijk uit verscheiden bijzonderheden in dit Artikel duidelijk genoeg is gebleken, wordt dan die eere, door veelen, uit onkunde van de orde der voorvallen, aan CALVINUS toegescreven. Indien den Hervormden eene menschelijke benaaming moet aankleeven, die van *Zwinglianen* zou hun beter dan de naam van *Calvinisten* passen). „Deeze groote Man (vervolgt MOSHEIM) wilde in de Plegtigheden en Bijhangzels „des Openbaaren Eerdiensts, veele dingen, welke LUTHER „met verdraagzaamheid en toegevenheid genegen was te „dulden, als Beelden, Altaaren, Waschkaarzen, de Duivelpen „bezweering en de Oorbiegt, verbannen en afschaffen. Hij „had niets minder op 't oog in zijn Land, dan eene wijze „van Godsdienstoeffening in te voeren, uitmuntende door „haare eenvoudigheid, en, zo verre als mogelijk was, afgescheiden van alles, wat eenigermaate stekken kon om „den geest der bijgeloovigheid te voeden.” Overneemenswaardig is de Aanmerking van den meer genoemden MACLAINE op dit gedeelte des Ontwerps van den voor 't overige bij hem hooggeschatten ZWINGLIUS. „Het ontwerp (merkt „hij aan) van ZWINGLIUS was zekerlijk voortreffelijk; maar „in de uitvoering daar van ging hij, mischien, te verre, „en ging meer te raade met de Voorschriften der Rede, „dan met het geen de Menschelijke Natuur in haaren tegenwoordige „woordige staat vordert. De tegenwoordige Vereeniging „tusfchen Ziel en Lichaam, welke *gezamentlijk* werken, in „de bedrijven van de Zedelijk werkende Weezens, zelf in „die, welke meest afgetrokken en gezuiverd schijnen, maakt „het noodzaaklijk, om met de *uitwendige Zintuigen* zo „wel als met de *Verstandelijke Vermogens* te raadpleegen, „in de instelling van den Openbaaren Eerdienst. Daarenboven

„ vers

„ ven (vervolgt de Engelsche Aanmerker) tusfchen eenen
 „ Eerdienst, die zuiver en wijsgeerig zedelijk is, en eenen
 „ plomp en tastbaar bijgeloovigen Eerdienst, zijn menigvul-
 „ dige tusfchen beiden gelegene omftandigheden, door welke
 „ een zedelijke Eerdienst aandoenlijker en opwekkender kan
 „ gemaakt worden, zonder daarom tot bijgelovigheid over
 „ te slaan. Een aanzienlijk gebouw, een staatlijk muzijk,
 „ eene wel aangelegde reeks van uiterlijke gebaaren, schoon
 „ zij in zich zelve onze Gebeden niet een zier aangenaamer
 „ en welbehaagelijker bij de Godheid maaken, dan als of ze
 „ zonder deeze omftandigheden haar werden opgedraagen,
 „ doen, nothans, eene goede uitwerking. Zij verheffen het
 „ gemoed, zij verwekken in hetzelfde eene gevestigde en
 „ staatelijke aandoening, en zijn dus bevorderlijk tot de
 „ vuurigheid van deszelfs Godsdienstigheid.”

De vermaarde JOANNES CALVINUS, hoewel, wat de hoofd-
 zaak der Godsdienstige leerbegrippen aangaat, in de voetfap-
 pen van ZWINGLIUS tredende, verschilde, nothans, van hem
 in eenige bijzonderheden. ZWINGLIUS hadt een plan van
 Leere en Kerkucht ontworpen, en ook ingevoerd. Dit
 plan behaagde niet in allen opzigte aan CALVINUS: weshalven
 hij dienftig oordeelde, hetzelfde, in zommige opzigten, te
 veranderen en te beschaaven. Om het verschil tusfchen dee-
 ze twee doorluchtige Kerkhervormers te doen blijken, lust
 het ons, hier eene opgave te doen van die verandering of
 beschaaving. Dezelve bepaalden zich tot de drie volgende
 bijzonderheden.

De eerste bijzonderheid was deeze: „ In zijn Ontwerp
 „ van Kerkbestuur (wij bedienen ons van de woorden van
 „ den Hooggeleerden MOSHEIM) hadt ZWINGLIUS eene vol-
 „ strekte en onbepaalde magt, in zaaken van den Godsdienst,
 „ aan de Burgerlijke Overheid afgeftaan, en de Kerklijken
 „ op een trap van Ondergeschiktheid geplaatst, die veelen
 „ mishagde; maar tevens erkende hij eene zekere Onderge-
 „ schiktheid en verschil van rang onder de Dienaars der Ker-
 „ ke, en oordeelde het zelfs raadzaam, aan hun hoofd een
 „ blijvenden Voorzitter of *Superintendent* te stellen, bekleed
 „ met zekere maate van toezigt en gezag over 't ge-
 „ heele

„ heele Lichaam. CALVIN, integendeel, bepaalde de magt
 „ der Overheid, in zaaken van den Godsdienst, binnen enge
 „ perken, en hieldt de Kerk voor een afgezonderd en onaf-
 „ hanglijk lichaam, zelve met de Wetgeevende magt voor-
 „ zien. Hij wilde, dat de Kerk, gelijk in de eerste tijden,
 „ alleen door *Ouderlingen* en *Synoden*, dat is, door Ver-
 „ gaderingen van *Oudsten*, zamengesteld uit Kerklijken en
 „ Leeken, moest bestuurd worden; en hij liet aan de Bur-
 „ gerlijke Overheid weinig meer in handen, dan het voor-
 „ regt om de Kerk te beschermen en te verdedigen en zorg
 „ te draagen voor alles, wat tot haare uitwendige behoeften
 „ en belangen behoorde. Dus voerde deeze beroemde Her-
 „ vormer, in 't *Geneeffche Gemenebest*, die gedaante van
 „ Kerkbestuur in, welke bekend is onder den naam van de
 „ *Prijsbijteriaansche*, uit hoofde dat ze geene Bischoppen
 „ of eenige Ondergeschiktheid onder de Geestlijken duldt,
 „ en steunt op dit beginsel, dat alle Dienaars van het *Euan-
 „ gelie*, in de Wet van God, voor gelijk van rang en agt-
 „ baarheid verklaard worden.

„ Ten tweeden smaakte het gevoelen, door ZWINGLIUS,
 „ ten opzigte van het Avondmaal, omhelsd, in geen en deele
 „ aan CALVIN, die, om de gewenschte vereeniging met de
 „ *Luthersche Kerk* te bevorderen en gemaklijker te maaken,
 „ een ander in plaats stelde; 't welk overeenkomstiger schein
 „ met de Leere dier Kerke, en 'er, in de daad, maar we-
 „ nig van verschilde. Want daar de Leer van ZWINGLIUS
 „ alleen eene figuurlijke *Tegenwoordigheid* van het *Lichaam*
 „ en *Bloed* des HEEREN, door de Tekens van *Brood* en
 „ *Wijn* afgebeeld, erkende, en een Godvrugtig herdenken
 „ aan den Dood van CHRISTUS, en aan de Weldaaden daar
 „ door den Menschdomme verworven, aanmerkte als de
 „ eenige vrugten van de viering des Avondmaals, gaf CAL-
 „ VIN aan dit stuk eene geheel andere uitlegging. Hij er-
 „ kende eene *weezenlijke*, hoewel *Geestlijke*, *Tegenwoordig-
 „ heid* van CHRISTUS in dit Bondteken: of, om dit met an-
 „ dere woorden uit te drukken, hij beweerde, dat waare
 „ *Christenen*, die, met een leevendig Geloove, tot de vier-
 „ ring van die gewijde Instelling toetraden, op eene zekere
 „ wijze

„ wijze vereenigd werden met den mensch CHRISTUS; en
 „ dat, uit die vereeniging, het geestlijk leeven der ziele
 „ nieuwe kracht ontleende, en tot een hooger trap van zu-
 „ verheid en volmaaktheid opklom. Deze foort van spreek-
 „ wijzen (vervolgt de Hoogleeraar) vindt men ook in de
 „ Kerkboeken, door LUTHER opgesteld; en, naardemaal CAL-
 „ VIN, onder meer andere dingen, aanmerkte, dat de *God-
 „ lijke Genade*, door de onderhouding van 's HEEREN Avond-
 „ maal, den Zondaaren *toegebragt* en *verzegeld* werd, zijn
 „ veelen tot de gedagten gekomen, dat hij het gevoelen om-
 „ helsde, 't welk voorgesteld wordt onder de barbaarsche
 „ benaaming van *Impanatie (Verbrooding)*, en maar zeer
 „ weinig verschilde van de Leer der *Luthersche Kerke*, om-
 „ trent dit gewigtig Onderwerp. Wat hier van ook moge
 „ weezen, (schrijft MOSHEIM verder), zijne (CALVIN's) be-
 „ grippen verschilde wijd en ver van die ZWINGLIUS voor-
 „ stondt: Want daar, volgens den laatstgemelden, alle *Chris-
 „ tenen*, zonder onderscheid, *wedergeboorenen* of *onweder-
 „ geboorenen*, deel konden verkrijgen aan het Lichaam en
 „ Bloed des HEEREN, bepaalde CALVIN dit voorregt alleen
 „ tot de Godvrugtige en Wedergeboorene Belijders van JE-
 „ SUS naam.

„ *Ten Derden.* Het *volstrekt Besluit van GOD*, wegens
 „ het toekomend en eeuwigduurend lot der menschen, 't
 „ welk geen gedeelte maakt van de Godgeleerdheid van
 „ ZWINGLIUS, was een Hoofdleersfuk in het Geloof van
 „ CALVIN, die de volgende Leer met allen ijver inboezemde,
 „ dat GOD, door van alle eeuwigheid een gedeelte des
 „ Menschdoms ter eeuwige Gelukzaligheid, en een ander
 „ gedeelte ter eindelooze elende te schikken, tot het maaken
 „ van dit onderscheid door geene andere beweegreden was
 „ aangezet, dan door zijn eigen GOEDDUNKEN en VRYE WIL-
 „ LEKEUR." Tot dus verre loopt MOSHEIM's berigt, wegens
 „ het verschil tusschen de twee hoofden der Hervormde Kerke,
 „ in de drie gemelde bijzonderheden.

Voorheen hebben wij verhaald, hoe ZWINGLIUS, straks naa
 zijn aanvaarden van den gewijden Dienst, eenen aanvang
 maakte met de verklaring van het *Euangelium* van MATTHEUS.

Zedert schreef hij eene Verklaring over het grootste gedeelte der Boeken des Nieuwen Testaments, naar het oordeel van bevoegde Regters, geenzins van verdiensten ontbloot. ZWINGLIUS bepaalde zijne uitlegkunde en geleerdheid niet bij de Schriften van het Nieuw Verbond; hij verklaarde, daarenboven, het Boek *Genesis*, als mede de eerste vierëntwintig Hoofdstukken van het Boek *Exodus*, en vervaardigde nieuwe Vertaalingen van het Boek der Psalmen, en van de Voorzeggingen van JESATAS en JEREMIAS. Daarenboven staat ZWINGLIUS bekend, als een der eerste Hervormers, welke de Godgeleerdheid in den vorm van een geregeld Zamenstelzel hebben gegooten. Behalven zijne *Brevis et Christiana in Evangelicam Doctrinam Isagoge*, of *Korte en Christelijke Inleiding tot de Evangelieleere*, waarin zommige Leerstukken, hoewel niet stzelmaatig worden behandeld, heeft hij een uitvoeriger Werk geschreven, tot titel voerende: *Commentarius de vera et falsa Religione*, of, *Verklaring over den waaren en den valschen Godsdienst*, eerst, in den Jaare 1525, te *Zurich* afzonderlijk gedrukt, en naderhand, in het Tweede Deel zijner Werken, ingelascht. „Dit Boek” (het zijn de woorden des geoeffenden en oordeelkundigen Schrijvers van de *Beknopte Letterkundige Geschiedenis der Sijstematisehe Godgeleerdheid*) „is een planmatig Godgeleerd „Sijstema, waarin men eene eenvoudige, populaire, en ge„gronde onderrichtmanier aantrest, die met alle schoofsche „hairklooverijen niets gemeens heeft. De waarheden van „het Kristendom (vervolgt hij) worden ’er duidlijk en be„vatlijk in voorgedraagen, uit de Bijbel beweezen, en „tegen andersdenkenden manlijk verdedigd. Ongemeen „groot was de achting en goedkeuring, (voegt de Historie„schrijver ’er nevens,) die hetzelfde bij veelen wechdroeg.” Alle de Werken van ZWINGLIUS zijn, in vier Deelen in Flo„lio, bijeenverzameld, in het licht gegeven.

In den Jaare 1524 was ZWINGLIUS in het huwelijk getreden, met ANNA REINHART, Weduwe van den Edelen Heere JOANNES MEIER. Twee kinderen werden uit dien Echt gebooren: een Zoon, naar zijnen Vader, ULRICUS genaamd, naderhand Aardseken en Kanunnik te *Zurich*, en eene dog-

BESCHR

Staal ende
me ghe-
heerde.

Wol is ghelegghen op een bestelt/
welck in de Vider valt ; die van
mple van Campen: voozt in Hoop
ende sterke stadt met dorghen de
ende groote wallen / markt / S.
midts oorloghe oft ander Tozen/
ewich twijfel oft sozghelijt. Ende
Vollenhove is / daer genemoordt
Gouverneur ende den Isneden/
zhu / ghelijck hier nae de van het
worden / so vertrecken spaendelen
e van de

De burger
van Swol
in wapen
teghen ma
kanderen.

tot heur verseeckeringshe.

Byvoeghel.

[In het jaer 1580 alsoo die van Swol gheen
hadden willen innemen / so hadden de Spaensy
komste van Schenck die sy verwachtten / ingh

BE-

Ca

8

BESCHRYVINGHE VAN Swol.

Swol ende
sere ghele-
genheid.

Swol is ghelegghen op een vliedtken
welck in de Vider valt; een groote
myle van Campen: boozts een goede
ende sterke stadt met dobbel graven
ende groote wallen / want wanneer
midts oorloghe oft ander ongheval
eeuich t'wysel oft sozghelijckheidt in
Dollenhove is / daer gemeynlyck de
Gouverneur ende den Landtraede
zyn / ghelijck hier nae verklaert sal
woyden / so verrecken sy nae Swol

tot heur verseeckeringhe.

Byvoeghel.

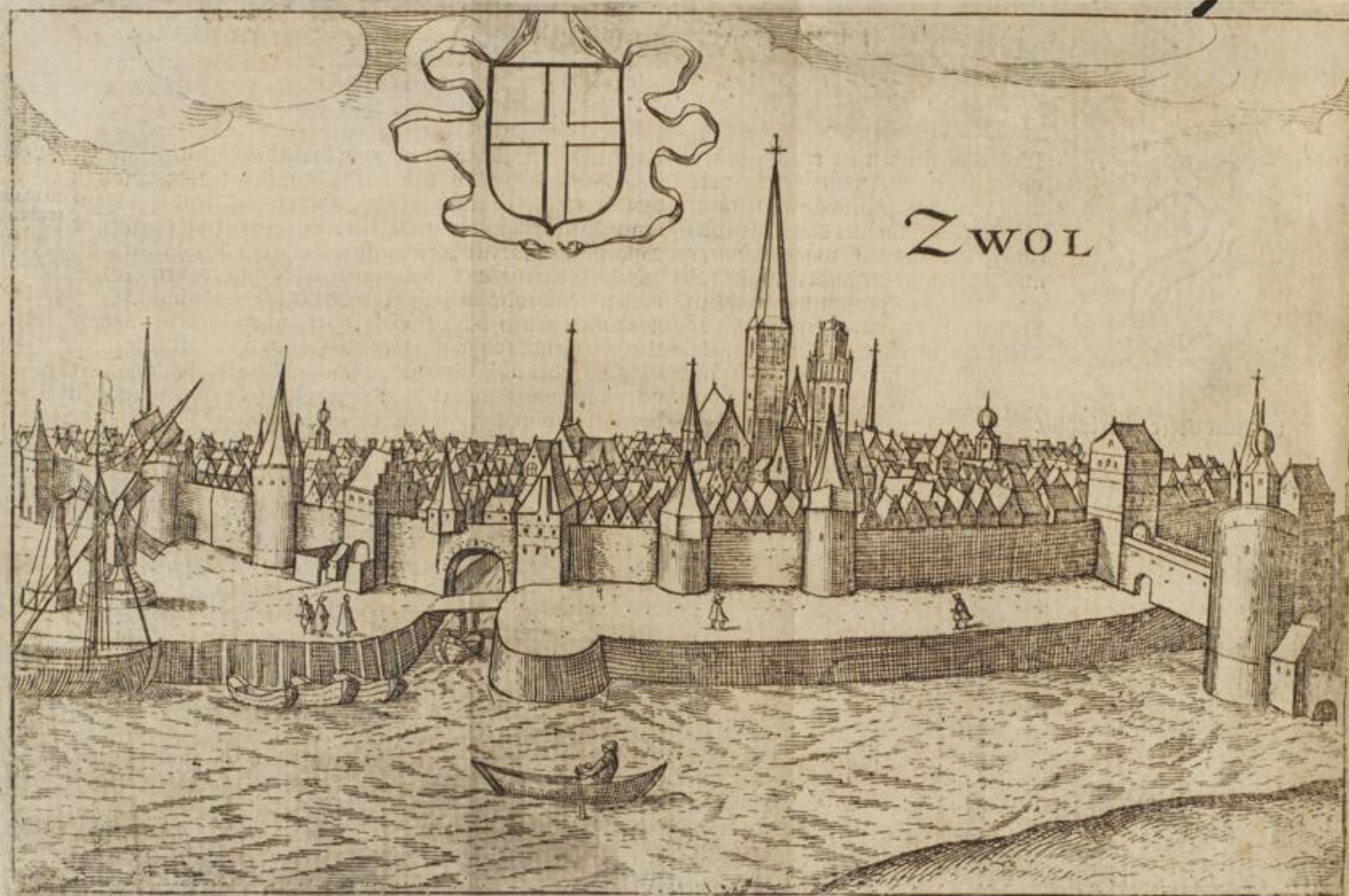
[In het jaer 1580 alsoo die van Swol gheen garnisoen
hadden willen innemen / so hadden de Spaensghesinde op de
komst van Scheuch die sy verwachtten / inghelaten veel

van de Papistighe Boeren / ende die in de wapenen ghestelt /
ende Schenck het selve te kennen ghegheven. Maer die van
de Gereformeerde ende Staetsghesinde / met beleyt van Hopy-
man Vlger / ende meer andere hebben terstont haer teghen de
Spaensghesinde aengheschankt inhoudende de Markt / S.
Michiels kercke / met de Lampertpoorte ende rooden Tozen /
voock uytstebende om hulpe tot Deventer en Campen. Ende
hoe wel de boden van de Boeren seer schentlijck vermooydt
werden / ende sommighe van lidt tot lidt van een ghesneden /
so quamender noch den 17 Junij suozghens eenighe van het
garnisoen van Campen binnen ende ontrent twee vaendelen
bozgheren van Deventer. Hier dooz waren eenighe van de
Spaensghesinde in groote bzeese / ende bluchten: waer ober
haer hupsen werden gheplonbert: Ende hozts daer na werdt
daer een vaendel uut Hollandt in ghesonden.]

De bozgers
van Swol
in wapenen
teghen in al-
handren.

BE-

Zwol
vermaakt
niet O
des voog
die hem
van Dese
doctie v
Volsche
zen, en
er verre
den oort
op verre
al van he
dijz danc
verboeren
zo verre
opped.
gere het
zoude o
woud,
Zwol, v
beweere
wel dij
den, in
wel van
pijps on

Zwo
verman
viele C
des voor
arie ste
van Des
doctre
Ysleite
ten,
en ver
den oort
op verre
al van h
tijds dan
verboset
zo verre
opperd.
gens he
zoude
woud.
Zuel,
beweer
wel di
den, in
wel vat
plagt o

ter, REGULA geheten, in 't vervolg de Echtgenoot van RUDOLFUS GUALTERUS, een Man van geen gering aanzien en vermogen.

Zie HOTTINGERUS; RUCHAT, in zijne *Historie der Zwitsersehe Reformatie*; J.

L. MOSHEIM, *Kerklijke Geschiedenis*;

H. VENEMA, *Historia Ecclesie Christianae*.

ZWOLLE, of, gelijk zommigen schrijven, *Zwol*, is een vermaarde, kooprijke, fraaie en aangename Stad, in de Provincie *Overijsel*, en was aldaar, tot op de Omwenteling des voorgaanden jaars, in rang de derde of laatste onder de drie stemmende Steden van dat Gewest. Zij ligt ééne mijl van *Deventer*, twee mijlen van *Kampen*, in het Westlijk gedeelte van het Kwartier van *Zalland*, niet verre van den Yseltstroom, schuins tegenover het Geldersche Steedje *Hattem*, aan het riviertje de *Aa*, 't welk door de Stad loopt, en vervolgens zich in de rivier de *Vegt* ontlast. Omtrent den oorsprong der benaaminge zijn het de Oudheidkundigen op verre na niet eens. Eenige Schrijvers leiden den naam af van het woord *Wol*, en den sterken handel, welke eertijds daar in wierdt gedreven; zij beweerden, dat *Zwol* eene verbastering zijn zou van *Wol* of *d'Wol*, of *Wolrad*. Even zo verre gezogt als deeze, is de afleiding, door PICART geopperd. Hij zoekt den oorsprong in het woord *Zaal*, volgens hem, in de oude Scijthische taal, van welke de onze zoude ontleend zijn, een *Heerenhuis* beteekenende; welk woord, door de onderscheidene buigingen door *Zal*, *Zual*, *Zuol*, in *Zwol* zou zijn verwandeld. Anderen, wederom, beweerden, dat de Stad haaren naam heeft ontleend van het wel dijen of *zwellen* der runderbeesten, in de grazige weiden, in welke, zedert, de Stad wierdt gebouwd; of ook wel van de gezwollen, aan welke het vee, op dien grond, plagt onderhevig te zijn.

Doch wij willen met zo onzekere gisingen, meest van waarschijnlijkheid ontbloot, onzen tijd spilen, noch des Lezers geduld misbruiken. 't Geen wij, volgens de geloofwaardigste oirkonden, als zeker kunnen berigten, is, dat, al lang voor dat de Stad gebouwd wierdt, men hier een *Kerspel* vondt, welk den naam van *Zwol* voerde. Aldus is 'er nog een Brief voorhanden, door BERNULPHUS, Bischof van *Utrecht* gegeven, in den Jaare duizendēveertig, uit welken blijkt, dat het gemelde *Kerspel* toen reeds den naam van *Zwolle* voerde. Bischof BERNULPHUS schonk, bij dien Brief, het patroonschap der *Kerspelkerke* van *Zwolle* aan het Kapittel van *Deventer*; welke gifte, zedert, eens en andermaal, door volgende Bischoppen wierdt bekräftigd.

In het bovenvermelde *Kerspel* lag een Dorp, *Middelwijk* genaamd. Door zijne voordeelige ligging en andere gunstige omstandigheden, groeide dit Dorp, al gaande weg, in aanzien en vermogen. De ingezetenen wierden rijk en magtig, tot zo verre, dat zij, in den jaare twaalfhonderddertig, zich in staat bevonden, om WILLEBRORD, vijfēndertigsten Bischof van *Utrecht*, eene goede somme gelds te verstreken, tot versterkinge van zijnen Burgt of Kasteel *Hardenberg*; als mede, om hem, in het daar aan volgende jaar, bij te staan met een aanmerkelijk getal manschap, in den oorlog, welken hij tegen de *Drentenaars* voerde, en die hij, door deeze hulp gefchraagd, overwon, en van hunne vermetelheid, in den opstand tegen het geheiligd hoofd der Kerke, de deerlijkste gevolgen deedt ondervinden.

Niet onbeloond bleef deeze dubbele dienstbetooning. In erkenisfe der toegebragte hulpe, begiftigde de Mijtervorst de Dorpelingen, in den Jaare twaalfhonderddrieēndertig, met Stads Voorregten; hij stelde twaalf Burgmeesters aan, om de Stad, en eenen Schout, om het omliggende land te richten en te bestuuren. Daarenboven schonk hij aan de nieuwe Stad verlof, niet alleen, om door het graaven van eene breede Graft, en het aanleggen van eenen houten Wal, zich te mogen beveiligen tegen de gewelddaadigheden, welke, bij aanhoudenheid, gepleegd wierden uit de omliggende Stinzen of Heerenhuizen, welke, ten deezen tijde, zo veele schuil-

plaat-

plaatzen van plondersaars en roovers waren; maar hij gaf, daarenboven, bevel, aan een groot getal landlieden en boeren, in den omtrek woonagtig, om den nieuwe Stedelingen, ter voortzettinge en bespoediging van dien arbeid, de behulpzame hand te bieden. Op den zesëntwintigsten Julij des bovengenoemden jaars, overleedt Bisfchop WILLEBRAND in de nieuwe Stad, welke, zedert haare verheffing tot dien rang, bestendig *Zwol* wordt genaamd. Onzeker is het, of zij reeds vroeger, en toen zij nog een Dorp was, dien naam gevoerd heeft.

Van tijd tot tijd groeide de Stad in aanzien en vermogen der bewooneren, en in getal van woningen. Te midden van dien bloeienden stand trof haar een deerlijke ramp. Verscheiden omliggende heerschappen, onder welke men de Heeren VAN VOORST met naame genoemd vindt, den toenemende *luis-ter* der Stad met een nijdig oog aanschouwende, lieten zich, door den boozen geest der wangunst, zo verre vervoeren, dat zij, in den Jaare dertienhonderdvierëntwintig, in den nacht voor den feestdag van St. MARGARIET, de Stad in brand staken; die, van wegen de houte huizen, met riet gedekt, hoedanigen, tot nog toe, de meeste huizen waren, zo spoedig voortfloeg, en met zulk een alvernielend geweld, dat, van alle de gebouwen, geene andere, dan het Kerkje van *Bethlehem* en negen, andere zeggen, vijf huizen, behouden bleeven. De gedagtenis van dien Brand heeft men, in het volgende tweeregelig Tijdvaers, bewaard.

*Post M, post tria C, post X duo, quatuor I que
Nox Margar tollis igni tu concita Zuollis.*

Tot merkellijke hoogte moet, ter deezer tijd, het vermogen der *Zwollenaaren* gestegen geweest zijn. Want, niettegenstaande hunne Stad niets dan een puin hoop vertoonde, wierden zij, egter, daar door niet afgeschrikt, om hand aan het werk te slaan. De herbouw wierdt spoedig bij de hand genomen. In de plaats van houten en leemen, zag men nu steenen huizen ten voorschijn koomen, met pannen of tegels gedekt. Eene veel fraaler Stad, even als een Fenix, wierdt aldus uit haaren asch geboren.

Be-

Belang is de gewoone drijfveer van verbintenisfen, en worden de drukkendste beleedigingen en luidstfchreuwende ongeregtigheden, dikmaals en spoedig aan dezelve opgeofferd. Dit bleek aan de *Zwollenaaren*. In weerwil der hoogloopen- de vijandlijkheid tegen hen geoeffend, vereenigden zij zich, naa verloop van weinig tijds, met de Heeren VAN VOORST tegen JAN VAN DIEST, Bisfchop van *Utrecht*. Vreemd luidt, inderdaad, deeze verbintenis, alzo de Mijtervoogd, in zekeren zin, met de *Zwollenaaren* ééne lijn trok. Zijn plan was, de rooverijen, de land- en dorpplonderingen, uit de Heerenhuizen, te beteugelen, waar toe hij met de bemagting van het Huis der Heeren VAN VOORST eenen aanvang maakte. Gelukkig slaagde de oorlogzuchtige Bisfchop in zijne onderneeming; het Kasteel moest voor de kracht en het geweld zijner wapenen wijken. Toen noodzaakte hij, niet slegts de Heeren VAN VOORST, maar ook derzelve bondgenooten, de burgers en ingezetenen van *Zwol*, hem, bij manier van boete, éene groote somme gelds te betaalen. Om hun de kracht zijner overmagt te doen gevoelen, ging hij nog verder; hij deedt hun éene schriftlijke belofte teekenen, waar bij zij zich verbondén, de goederen hunner landgenooten niet meer te zullen rooven, en den landlieden gerust en ongestoord hun akkerwerk te laten verrigten. Waarschijnlijk zal die belofte inzonderheid de Heeren VAN VOORST betroffen hebben.

Niet lang bleeven deeze getrouw aan hunne belofte. VAN VOORST geholpen door den Heer VAN KEPPEL, sloeg, wel haast, den gewoonen weg in. Met vereende magt liepen zij het platte Land van *Overijsfel* af, plonderende en allen anderen moedwil pleegende, met allerlei knevelarijen en geldafperzingen van de ongelukkige landlieden. JAN VAN ARKEL vervulde thans den Bisfchoplijken Zetel van *Utrechts*. Met goede oogen konde hij die onregvaardigheden en rustverftooringen niet aanschouwen. In den Jaare 1361 verklaarde hij den Oorlog aan de bovengemelde *Overijsfelfche* Edellieden. 't Is te denken, dat de *Zwollenaaren* bij hunne Verbintenisfe met dezelve geene rekening vonden. Zeker is het, dat des Bisfchops aanzoek bij hen om onderftand ge-
ree-

reeden bijval ontmoette. Die van *Deventer* en *Kampen*, insgelijks door Bisfchop JAN VAN ARKEL aangezigt, waren minder toefchietende, maar moesten, door toezegging van groote Voorregten, worden overgehaald. Ligt is het te denken, dat de zamenverbonden Edellieden, nu van den magtigen feun der *Zwollenaaren* verftoken, hun bedrijf niet ongewroken lieten. Alle het kwaad en nadeel, welks volvoering in hun vermogen was, berokkenden zij aan de Stad en derzelve Burgerije. Geholpen door de Heeren VAN RECHTEREN, vielen zij in de Voorftad, en leiden dezelve in koolen. Dien ramp wilden de *Zwollenaars* niet ongewroken laaten. Naa het afbranden der Voorftad deden de belegeraars een geveinsden aftogt. Thans waanende den kans fchoon te zien, vervolgden hen de Stedelingen; doch vielen, ongelukkig, in eene hinderlage. Een goed getal der uitgetrokkenen liet 'er het leeven. Zeventig der rijkfte burgersen vielen in de handen der vijanden, en wierden gevangelijk weggevoerd.

Niet ftill zat, intufchen, de Utrechtsche Bisfchop. De *Zwollenaars*, eenigermaate, aan hun eigen noodlot overlattende, hadt hij de handen vol werk met het maaken van toebereidzelen tot het beleg en de bemagting van het Huis *se Voorst*, de voorname bron van 's Lands onheilen. Doch vermits het jaargetij te verre was verlopen, om, in het waarfchijnlijk vooruitzigt op een gewenschten uitflag, de belegering van een Kasteel, om zijne fterkte vermaard door het gantsche Land, te onderneemen, vondt de Bisfchop geraaden, de volvoering van zijnen toeleg tot in den volgenden jaare dertienhonderdtweeënzestig, te verfhuiven. Verscheiden tufchenvallende hinderpaalen en de menigte en grootheid der toebereidzelen waren oorzaak, dat het werk der belegeringe niet vroeger dan in de maand Augustus des gemelden jaars ondernomen wierdt. Yverig waren, midterwijl, de *Zwollenaars* onledig met het beraamen van dienftige middelen en maatregelen. Zij vervaardigden allerlei foort van Krijgsgeveerdenschappen, onder andere een foort van Oorlogsmig, *Blijden* genaamd, op de Romeinsche wijze. Volgens het verhaal of de gisfing van zommigen, zoude een zeker Plein in

de

de Stad Zwol daar van den naam van *Blijmarkt* ontleend hebben, om dat de gemelde Gereedschappen op dien plek wierden gereed gemaakt. Van geen geringen dienst, of om beter te zeggen, de voornaame oorzaak der bemagtiging van het Kasteel was deeze toerusting. Niet alleen beukten de *Zwollenaars*, met groote steenen, de vervaarlijk dikke en zwaare Muuren van het Kasteel, maar wierpen ook doode krenge, nevens drek en allerlei vuiligheden in de Grafsen; waar door een besmettende stank uit dezelve opging, en het water ondrinkbaar wierdt. Deeze list deedt eene gewenschte uitwerking. De belegerden, door aansteekende ziekten verzwakt, en gebrek aan water lijdende, vonden zich genoodzaakt het Kasteel over te geeven, wiens sterkte, voor het overige, nog geruimen tijd tegenstand zou hebben kunnen bieden. Vijftien weeken hadt het beleg geduurd. Na dat het Kasteel tot den grond toe was geslegt, schonk de Bischof de steenen, zijnde allen louter Duifsteen, aan de *Zwollenaaren*; welke dezelve vervolgens verorberden tot den opbouw van den *St. Michiels Toren en Kerk*, waar mede in den Jaare veertienhonderdzes een aanvang wierdt gemaakt: gelijk blijkt uit het volgende *Tijdvaers*, welk men aan eenen steen des Torens plagt te leezen.

*O MichaeL SanCte, tVrres aLta deCorant te,
In se Conclusum versus turres tenes ortum.
Mille quatuor CCCC sexannis Julii quoquo deno,
Fit templi Swollis primum fundatio turris.*

De gelukkige uitslag deezer onderneeminge bembedigde de *Zwollenaars*, om zich van den overlast van andere plondernesten op gelijke wijze te ontslaan. Ten dien einde vereenigden zich die van *Zwol* en *Deventer*, (want de *Kampenaars*, hoewel insgelijks aangezocht, weigerden hunne deelneeming,) en slooten, in den Jaare dertienhonderdachtig, een verbond met *FLORIS VAN WEVELIKHOVEN*, vijftigsten Bischof van *Utrecht*. Met vereende krachten sloegen zij het beleg om het *Huis te Eerde*; 't welk, schoon het, bij veelen, voor onwinbaar wierdt gehouden, genoodzaakt was, naa verloop

van vijf weeken zich over te geeven. Van hun bovengemeld Krijgsttuig, de allesdwingende *Blijden*, zullen de *Zwollenaars* zich ook nu bediend hebben. Gaarne zou men ook de steenen van dit Kasteel, ten nuttigen gebruik, na elders gevoerd hebben. Maar zo vast en sterk was het gestigt, dat men het afbreeken en slegten voor onuitvoerbaar hieldt, dan mer eene moeite, die de kosten niet konde goedmaaken. Men stak 'er dan den brand in, welke, gelijk men verhaald vindt, eene gantsche maand duurde.

De gelukkige uitslag van den aangevangen oorlog deedt die van *Kampen* berouw hebben over hunne weigering van deelneeminge: weshalven zij zich bij den Bischof en twee overige Steden voegden. Thans breidden de bondgenooten hunne belegeringen en veroveringen verder uit; nog in den Zomer des zelfden jaars veroverden zij, met zamengevoegde kragten, de Zallandsche Huizen, *Azoelen*, *Laar*, *Schulemberg* (toen *ter Molen* genaamd), en den *Garner*. Alle deeze Sterkten en Kasteelen wierden tot den grond toe verwoest.

Naauw verbonden waren nu de drie *Overijselsche Steden*. Eenige stoornis ontstondt in die eensgezindheid, door een geschil, welk eerlang uitbrak, over de plaats, alwaar de dus genaamde *Klaringe* gehouden, dat wil zeggen, de Provinciale Bank van Beroep behoorde gespannen te worden. *Deventer* hieldt staande, daar toe een uitsluitend Voorregt te bezitten. Die van *Zwol*, daarentegen, gelijk ook de *Kampenaars*, beweerden, dat de Bischoppen van *Utrecht*, zints onheugelijke tijden, in dit opzigt, naar goedvinden, of naar vereisch van omstandigheden eene plaats benoemd hadden: weshalven zij het als wederregtelijk, immers strijdig met de oude gewoonte, aanzagen, dat eene bijzondere Stad, zich daar toe bij uitsluiting zou gerechtigd agten. Het geschil wierdt voor den Kerkvoogd gebragt. In gevolge van den Eed, bij welken de Schepenen van *Deventer* hun voorgewend regt bekragtigden, deedt Bischof FLORIS VAN WEVELIKHOVEN, in den Jaare dertienhonderddrieëntachtig, eene uitspraak ten voordeele van de gemelde Stad. Verwijdering der twee andere Steden was hier van het gevoig. De *Zwol*

16-

zwaars slooten; naa verloop van eenigen tijd, met die van *Kampen*, twee afzonderlijke Verbonden, bij welke zij, over en weder, elkander beloofden, niet slegts hunne wederzijdse Voorregten te zullen handhaaven, maar in 't bijzonder, de *Vonnisten*, op de *Klaringe* te *Deventer*, ten nadeele hunner *Burgeren* uitgesproken, met alle hunne magt te zullen te keer gaan; met bijvoeging, nogthans, dien wederstand niet te zullen oeffenen, indien de *Bisfchop* plegtig beloofde, dat, naa verloop van een half jaar, te *Kampen*, en even zo veel tijds daar naa te *Zwolle* insgelijks *Klaringe* zou gehouden worden. De kloekmoedigheid, waar mede die van *Zwol* en *Kampen* hun genomen besluit aandrongen, bragt, inderdaad, den *Kerkvoogd* aan het wankelen, en deedt hem, kort daar naa, zijne uitspraak intrekken; doch slegts voor een korten tijd, alzo die van *Deventer*, nog in het zelfde jaar, den *Bisfchop* niet slegts tot hunne belangen, van nieuws, overhaalden, maar het bovengemelde Voorregt nog nader dedden bekrachtigen. De *Stad Zwol*, gelijk ook *Kampen*, naa vergeeffsche pogingen te hebben aangewend, vondt, in den *Jaare* dertienhonderdtweënegentig, zich genoodzaakt, het betwiste Voorregt, bij bezegelde *Brieven*, aan haare mededingster toe te kennen.

In het laatst van het *Jaar* veertienhonderdzeventien sloot de *Stad Zwol*, nevens de twee overige *Overijfselsche Steden*, een *Verbond* met den *Utrechtschen Bisfchop* *FREDERIK VAN BLANKENHEIM*, tegen zekeren *EVERWYN VAN GUTERSWYK*, naderhand *Graaf* van *Benthem*. Uit zijn *Kasteel Nijenhuis* deedt hij, van tijd tot tijd, uitvallen, aan het hoofd van gewapend volk, viel, bij *Ootmarfum*, in het landschap *Twente*, en rigtte aldaar, met rooven, branden en andere gewelddaadigheden, veele verwoestingen aan. Gesterkt met de hulp der drie *Steden*, sloeg de *Bisfchop*, in de lente des volgenden jaars, het beleg om het gemelde *Slot*, doch konde het niet, dan naa verloop van etlijke weeken, meester worden. Bij de verovering wierdt bedongen, dat het *Slot*, nevens de *Stad Nijenhuis* en het *Kerspel Ulzen*, voor drieënegentighonderd *Rhijnsche guldens*, aan den *Bisfchop* zouden verpand blijven, geduurende den tijd van vijf jaaren; naa

ver.

verloop van welke de voorgaande eigenaar dit alles zou ter leen ontvangen.

In het bovengenoemde jaar tradt de Stad *Zwolle*, als eene der eersten, in het vermaarde *Hanze-Verbond*, 't welk, in dat jaar, gelijk men weet, ter voortzettinge en bevellinginge van den Koophandel, te *Lubek* was opgerigt.

Omtrent deezen tijd wierdt te *Zwolle* een tooneel geopend, krielende van schrikwekkende gebeurtenissen, aangerigt onder schijn van de Vrijheid te willen handhaaven, doch volvoerd op eene wijze, welke duidelijk toonde, hoe dit edel beginzel geenzins de eenige of de waare drijfveer was. De Overlieden der Gilden, of Gildemeesters, waagden eene pooging om de gedaante der Stadsregeeringe te veranderen. Gerugsteund door hunnen invloed op het volk, veelen van 't welk in hunnen dienst was, ondernamen zij dien verre uitzienenden aanslag. Hun eerste bedrijf was eene openbaare weigering, om zich aan het gezag van den Raad te onderwerpen. Zo dikmaals 'er iets van de Puije van het Raadshuis zou worden afgeleezen, vergaderden zij in het Gildehuis, 't welk tuschen de Praauw- en Paapenstraaten stondt. Zo ras de Geheimschrijver ophieldt met leezen, of zomtijds nog vroeger, riepen de Gildemeesters luidkeels: *Dat verstaan wij zo niet! Dat willen wij anders hebben!* Geene moeite liet de Wethouderschap onbeproeft, om de tegenstanders van hun gezag tot reden te brengen, en tot hunnen pligt te doen wederkeeren. Nu eens beloofden zij beterschap, en zich stil te zullen houden; doch dit was van korten duur: telkens hervatteden zij hunnen moedwil. De Raad, zijne onmagt kennende, om tegen den sterken stroom op te roeien, verwoegde zich tot den Bischof, met verzoek om hulp, en ter verhoedinge van Regeeringloosheid en den uiteersten ondergang van den algemeenen welvaart. De Kerkvoogd zondt eenige manschap, die, in St. Lucia-nacht, door befelling van den Raad, heimelijk in de Stad wierdt gelaaten, met bevel om zich na de Groote Markt te begeeven, als de Klok honderd zou geslagen hebben; 't welk kort na middernacht geschiedde. De feestdag van St. Lucia, naamelijk, was de tijd, op welken, van ouds, de Keure der Gemeenslieden plagt te geschieden; waarna de avond en een gedeel-

te van den nacht aan de vrolijkheid gewijd was. De Gilde-meesters, zich insgelijks in hun Gildehuis vermaakende, bevonden zich, naa middernacht, nog bij elkander. Onverwagt wierden zij van de gewapende manschap overvallen, en vervolgens na de Markt gebragt, alwaar, bij voorraad, eenige Scherpregeters en Biegtvaders waren bijeen gektoomen. Zommige Gildemeesters, die vroeger gescheiden waren, nevens eenige andere Roervinken onder de gemeente, wierden van hunne bedden geligt, en na de zelfde plaats gebragt. Hier nam men hun de Biegt af, waar toe, egter, veelen, om hunne beschonkenheid, niet geschikt waren, en leide hun vervolgens het hoofd voor de voeten. Het getal der onthalsden wordt op honderdëndrie begroot. Hunne lijken wierden in het Portaal der St. Michiels Kerk, in een groot gat, begraven. Een goed getal burgers verliet de Stad, anderen wierden gebannen. Door deeze strengheid wierdt de twist tussehen den Raad en de Gemeente wel gefust, maar niet uitgedoofd. Door bemiddeling van den Bischoep van *Munster* ontvingen de uitgewekene en ballingen, in den Jaare veertienhonderddrieëntwintig, verlof om te mogen te rug keeren.

Het regt van Zilver te munten was, door de Stad *Deventer*, en, waarschijnlijk, ook door *Kampen*, reeds zedert den aanvang der Veertiende Eeuwe, geoeffend. De *Zwollenaars*, hoewel geen geld slaande, hadden, egter, de raadpleegingen met de andere Steden, over het Muntweezen, telkens bijgewoond. Omtrent den afloop der Eeuwe ontvingen die van *Zwolle*, van Keizer FREDERIK DEN DERDEN, het regt, om niet alleen Zilver, maar ook Goud te mogen munten.

Geene middelen liet de Raad onbeproefd, welke strekken konden om den bloei, welvaart en het genoegen van Stad en Burgerije te bevorderen of te vermeerderen. *Overijsel* was, voor langen tijd, vermaard door de zucht ter aankweekinge van nutte kennisfe. Bekend is het Doorluchtig Schoot van *Deventer*, en vermaard om het groot aantal van geoeffende verstande, die aldaar zijn aangekweekt. De *Zwollenaars*, door zo een lofsijk voorbeeld opgewekt, en overtuigd van den luister, welken diergelijk eene stigting aan hunne Stad

EEN GROOT AANTAL GILDEMEESTERS OP DE FEESTDAG VAN S^t. LUCIA,
 IN DEN NACHT, OP DE GROOTE MARKT TE ZWOLLE ONTHOFT.

zoude bijzetten, beraamden de noodige schikkingen, volgens welke de Jeugd en Jongelingschap onder hen in taalkennis en andere fraaie wetenschappen, naar den smaak der eeuwe, konden onderwezen worden.

Daarenboven werkte de Natuur kragtdaadlg mede, ter bevordering van den welvaart der Stad. Een onvermaarde Stroom, het *Zwarte Water* genaamd, die de Muuren van *Zwolle* bespoelt, doch, zints onhengelijke tijden, niet bevaarbaar was geweest dan vóór Schuiten en andere ligte vaartuigen, nam, al gaande weg, eene andere gedaante aan. De toeneemende schuuring van het water der Zuiderzee, aan den eenen kant, en, aan de andere zijde, de uitloop van een menigte Veenwater, 't welk, zedert de uitbreiding der Turfgraaverijen, telkens toenam; en eindelijk de ontlasting van het Vechtwater: alle deeze oorzaken spanden te zamen, om aan het gemelde *Zwarte Water* eene diepte te doen bekomen, dat het van schepen, welke zes en meer voeten diepgingen, konde bevaaren worden. Maar zo voordeelig de Natuur aan onze Stad was, even ongunstig was dezelve de twee andere Overijsselsche hoofdsteden. Door de geduurtige opwerping van Zand wierdt de *Yssel*, aan welke dezelve gelegen zijn, bijkans onbruikbaar voor Schepen, die eenig aantal Lasten konden voeren. De bovengemelde verandering was oorzaak, dat de Scheepvaart en Koophandel van *Zwolle* zeer aanmerkelijk begonnen te bloeien: voornaamlijk, om dat de Westfaalsche en Duitsche Kooplieden hunne goederen en koopmanschappen met aanmerkelijk voordeel over deeze Stad verzonden, dewijl ze hier door bevrijd waren van het betaalen van den *Yseltol*, die te *Kampen* gevorderd wierdt.

Ongelukkig gaf deeze vermeerdering van welvaart der Stad *Zwolle* aanleiding tot een hooplopend misverstand met de Stad *Kampen*, 't welk in daadlijkheden uitbrak. De Kampenaars, naamelijk, waren, al zints langen tijd, in het bezit geweest van eenen Tol op den *Yssel*; een voorregt, door Bischof FREDERIK VAN BLANKENHEIM hun vergund. Zij hielden staanden, dat dit regt zich zo verre in de Zuiderzee uitstrekke, als men eene diepte van drie en eene halve El waters peilde; en, gevolglijk, dat de schepen, die in of uit

het Zwarte Water kwamen, zo wel als de zulke, die den Yssel bevoeren, tot het betaalen van deezen Tol verplicht waren. De Zwollenaars, van hunnen kant, beschouwden het voorgeeven van die van *Kampen* als eene nieuwigheid, en weigerden volstrektelijk, zich daar aan te onderwerpen. Eerst trachte men, door Vertoogen, de gerezen geschillen bij te leggen. Doch toen deeze niet baatten, kwam men, ten langen laatste, tot feitlijkheden. Een *Zwolsch* schip wierdt, in den Jaare vijftienhonderdtwintig, door de Kampenaars, gewapenderhand, genomen; en toen zij zich niet wilden laten overhaalen om hetzelfde te ontslaan, namen de Zwollenaars eenige Burgers van *Kampen* gevangen. *Deventer*, deezen aanspootlijken en hoogloopen den twist haarer Zuster-Steden met leede oogen aanzien, tradt als middelaars tusschen beiden. Vrugtloos, egter, waren alle haare poogingen. Mer even weinig vrugt zonden de Staaten van het *Neder-Sticht* hunne Afgevaardigden na de overhoopliggende Steden, om, door hunne tusschenspraak, den twist een einde te doen nemen. Vrugtloos zelf tradt de Bisshop van *Utrecht*, ten zelfden oogmerke, met zijn gezag tusschen beiden. De eenige uitwerking, welke alle deeze tusschenspraaken en bemiddelingen voortbragten, was hierin gelegen, dat te *Zwolle* de gevangene *Kamper* burgers hunne vrijheid bekwamen, en deeze, ten behoeve der eigenaars, het genomen *Zwolsche* Vaartuig ontsloegen. Dit alles konde, evenwel, niet verhinderen, dat de inwooners van beide Steden over en weder de Wapens aangordden, en geene gelegenheid lieten verloopen, om de een den anderen allen mogelijken afbreuk en nadeel toe te brengen. Dit alles duurde tot in den aanvang des volgende Jaars vijftienhonderdeenentwintig. Koning *KAREL*, onlangs onder den naam *KAREL DEN VYFDEN*, tot de Keizerlijke waardigheid verheven, vermaande thans de geschilvoerende Steden, zich aan de uitspraak van haaren Landheeren en van de Staaten van het *Neder-Sticht* en van *Overijssel* te onderwerpen, en inmiddels, bij manier van stilstand van Wapenen, alle Krijgstoerusting en Vijandlijke bedrijven te staaken. Deeze vermaaning deedt eenige uitwerking. Van wederzijde stelden de beide Steden haare belangen schriftlijk ter hand

aan de benoemde Scheidslieden. Doch een misverstand, tus-
schen den Utrechtschen Bisfchop en de Staaten van het Ge-
west ontstaan, bragt te wege, dat men niet zo spoedig kon
gereed zijn met het doen van eene behoorlijke uitspraake,
of die van *Zwolle* hadden gelegenheid tot het doen uitbarften
van eenen aanflag, door welken alle hoop op een gewenscht
vergelijk voor altoos scheen te zullen verijdeld worden.

Die van *Zwolle*, naamelijk, hadden niet veel gronds om
van de zijde des Bisfchops eene gunstige vonnisvelling te
verwagten. De reden was, om dat zij, in den oorlog, wel-
ken zij, met den voorgaanden Bisfchop FREDERIK VAN BLAN-
KENHEIM, tegen de Gelderschen gevoerd hadden, den Ont-
vanger der Schattingen, door hem aangesteld, zijne Rekening
niet hadden doen zuiveren, gelijk de Ontvangers in andere
Steden gedaan hadden. Daarenboven hadt de Wethouderschap
van *Zwolle* het verzoek van den Bisfchop, van de Ridder-
schap en van de andere Steden, om den Ontvanger tot het
zuiveren van zijne Rekening te noodzaaken, door allerlei
uitvlugten en voorwendingen telkens van de hand gewezen.
Dit voorval, welk zeer kwalijk was opgenomen, was oor-
zaak dat de Stad *Zwolle*, in haaren Oorlog tegen *Kampen*,
geen uitzigt of reden hadt om binnenlands op merkeliijken
bijstand te kunnen staat maaken. Dus vondt men zich ge-
noodzaakt, elders heul en troost te zoeken. Daar toe
liet men het oog vallen op Hertog KAREL VAN GELDER,
wiens naijver tegen KAREL DEN VYFDEN bekend was, en van
welken men vertrouwde, dat hij deeze gunstige gelegenheid,
om den Huize van *Oostenrijk* afbreuk te doen, niet zou
laaten voorbijgaan. Naa eene wijl onderhandelens trof men
eene Overeenkomst, van welke de voornaamste punten en
voorwaarden hierop neder kwam: „ de Stad *Zwolle* zoude
„ zich stellen onder des Hertogs bescherming, en van twee
„ Vorsten haar door den Hertog aangeboden, éénen, ten be-
„ hoeve van den H. MARTEN en van het Roomsche Rijk,
„ tot haaren Landvorst aanneemen, in de hoop dat gemelde
„ MARTEN vervolgens op den Bisfchoplijken Zetel van het
„ Sticht mogt verheven worden, hetwelk men met allen
„ vlijt zoude helpen bewerken. Van zijnen kant zou Her-

„tog KAREL de burgers van *Kampen* straffen, en hen nood-
 „zaaken om van het vorderen van den betwisten Tol af-
 „stand te doen.” Op den achtsten Junij des bovengemelden
 Jaars vijftienhonderdeenëntwintig wierdt dit Verdrag gesloten.
 Bijstere verwondering en ontzetting veroorzaakte dit bedrijf
 der *Zwollenaaren* door het gantsche land: te meer, naa dat
 rugtbaar was geworden, dat zij, op den eigen dag van het
 sluiten der Overeenkomste met den krijgshaftigen Hertog
 KAREL, zich uit den Eed, aan Bischoep PHILIPS gedaan,
 zich openlijk hadden ontslagen.

Een aanval op *Hasfelt* was het eerste bedrijf, waar mede
 het Krijgstooneel wierdt geopend. De *Zwollenaars* waren
 misnoegd op Werhouders en Burgers dier Stad, om dat zij
 hen hadden willen dwingen, met hunne Schepen te *Hasfelt*
 aan te leggen, ingevolge van een zeker regt, welk zij be-
 weerden, daar toe te hebben. Dit, intuschen, was slechts
 een voorwendzel, en de waare reden der verstoordheid
 van die van *Hasfelt* op de *Zwollenaars*, om dat deeze had-
 den belet dat hunne Stad niet onder de hoofdsteden van het
 Gewest was aangenomen. Reeds 'snachts voor dat het meer-
 gemelde Verdrag was gesloten, geschiedde de aanslag op
Hasfelt, door de voornaamste drijvers; bij verrassing zогten
 zij zich van de Stad meester te maaken. Doch de toeleg
 wierdt ontdekt, en ontmoetten, daarom, de bespringers zo
 veel tegenstands, dat zij genoodzaakt waren, onverrigter
 zaake af te trekken. Twee of drie dagen laater overvielen
 de *Zwollenaars* eenige *Overijselsche* Edelen, die, zo ras zij
 de tijding der Omwenteling hadden vernomen, te *Nijer-*
brugge vergaderd waren, om te beraadslagen; wat hun, in
 deezen toestand van zaaken, te doen stondt. Verscheiden
 hunner wierden gevat, en geyanklijk na *Zwolle* gevoerd. Om
 dit bedrijf, 't welk het gantsche Land met verontwaardiging
 vervulde, te regtvaardigen, lieten die van *Zwolle* van zich
 gaan, dat de Edelen, de hoofden hebbende bijeen gestoken,
 om hen te verdrukken, men hun niet kwalijk konde neemen
 dat zij hunne vijanden waren voorkomen; dat voorts niemand
 het in hun als berispelijk konde aanmerken, dat zij zich aan
 den *Utrechtschen* Bischoep onttrokken, en onder de bescher-
 ming

ming des Hertogs van *Gelder* hadden begeeven, naardien Bischof PHILIPS VAN BOURGONDIE, in stede van zich als een Herder en Vader jegens hen te gedraagen, een Vervolger en Onderdrukker hunner Stad was geworden. Naa het verstoorren en gevangen neemen der Edelen wendden de *Zwollenaars* zich tegen verscheiden adelijke Huizen, dezelve vernielende of onbruikbaar maakende. De Stad *Hasfelt* moest nu, andermaal, eenen aanval verduuren; doch de toegeschotene huip der landlieden uit het Drostamp van *Vollenhove*, en van een goed gedeelte der Burgerije van *Kampen*, noodzaakte hen, van nieuws, om het ondernomen beleg op te breeken. Hierop wierp Hertog KAREL eenen hoop zijner Gelderschen in *Genemuiden*, met oogmerk om, langs dien weg, den toevoer na *Hasfelt* af te snijden, en, onder de begunstiging daar van, in de hoop op een gunstiger uitslag, een voordeeliger kans tegen het Steedje te waagen. Doch ook ongelukkig viel deeze onderneeming uit. Gesterkt met eenigh onderstand uit *Holland*, kwam Bischof PHILIPS VAN BOURGONDIE, in de maand Oktober, te *Kampen*, en noodzaakte den Hertog, zijne benden te doen aftrekken.

Onder dit alles hadden die van *Zwolle*, zo wel als andere *Overijselaars*, een drukkend gevoel van de rampen des Oorlogs. De Bischoflijke Krijgsbenden, brandende van verontwaardiging over den hoon, het Opperhoofd der Nederlandsche Kerke aangedaan, en deswegen niets dan wraak ademde, pleegden allerlei moedwil tegen de *Zwollenaars*; zij staken, onder andere, eene hunner Voorsteden in brand. Keizer KAREL DE VIJFDE, doof voor alle de Vertoogen, met welke zij hunnen afval zогten te regtvaardigen, verklaarde hen, nevens de Gelderschen en Friezen, voor weerspanningen en muitelingen. Daarenboven zondt de Keizer een aanzienlijk getal Knegten, onder het opperbevel van den vermaarden JURIAAN SCHENK, na *Overijsel*. Naa verloop van eenigen tijd verdreeven deeze de *Gelderschen* uit twee Schanzen. Een van die Sterkte lag nabij *Zwolle*, en diende ter dekkinge van den toevoer van levensmiddelen; van welken de burgers dier Stad thans verfteken zijnde, tot moedeloosheid begonnen over te slaan. Om hunne geesten een

weinig op te beuren, ondernamen de Gelderschen het beleg van *Steenwijk*, waar toe insgelijks eenige *Zwolsche* burgers de hand leenden. Doch het oogmerk wierdt niet bereikt. De Steenwijkers weerden de belegeraars van hunne wallen. Hier bij kwam nog de wanroostige tijding, dat het Steedje *Genemuiden* door SCHENK berend was, en op het punt stond om zich aan hem te moeten overgeeven. In deezen staat van zaaken, in welken alles genoegzaam voor verlooren wierdt gerekend, verscheen Hertog KAREL ter goeder ure binnen *Zwolle*. In allerijl verzamelde hij eene aanzienlijke magt, trok daar mede, met verhaasten optogt, na *Genemuiden*, en bragt het Leger van SCHENK zulk eene zwaare nederlaag toe, dat hij, in 't toekomende, van dien kant, geenen tegenstand hadt te vreezen.

Zeer voorspoedig slaagden nu vervolgens de wapens des Gelderschen Hertogs. Dit deedt zijnen moed klimmen, en tot daaden overflaan, die van wederregtelijkheid niet konden vrijgesproken worden. Van tijd tot tijd zocht hij zijne magt en invloed buiten de vastgestelde grenzen uit te breiden: zodat hij zich meer als Vorst en Heer dan als Beschermmer van *Overijsel* aanstelde. Niet slegts selde hij, in zijnen naame, eenen Stadhouder aan, als mede eenen Rentmeester, die alles, wat voorheen aan den Bischop wierdt betaald, ten behoeve van Hertoge KAREL invorderde, maar hij paarde ook daar nevens het uitschrijven van Schattingen, welke, van dag tot dag, zwaarder wierden, en door de uitgepute ingezetenen nauwlijks en niet dan zuchtende konden worden opgebracht. De Steden *Deventer* en *Kampen*, die onlangs een Verdrag met KAREL hadden aangegaan, zouden nu wel gaarne tot de heerschappij van Bischop PHILIPS zijn te rug gekeerd. Te *Zwolle*, alwaar, daarenboven, de algemeene stemme nimmer voor Hertog KAREL geweest was, begon men nu, meer en meer, openlijk de ooren op te siesken en dreigende uitdrukkingen uit te slaan tegen de zodanigen hunner medeburgenen, welke de Stad aan des Bischops heerschappij hadden onttrokken.

En, inderdaad, hoe zwaar ook het Geldersche juk de Provincie in 't algemeen mogt drukken, pijnlijker knelde het.

hetzelve de *Zwollenaars* dan de bewooners der andere Steden. De bezetting van *Hasfelt* stroopte tot voor hunne muuren, en bragt hun de grootste nadeelen toe. Van binnen stondt alle neering stil; alle handel in de Nederlanden was hun, van 's Keizers wege, verboden. Het misnoegen nam hand over hand toe: zo dat men de Steden *Deventer* en *Kampen* van de heerschende gevoelens, onder de hand, onderrigte, onder belofte van met haar en met de Ridderfchap, de noodige maatregels te zullen beraamen, tot uitdrijvinge der Gelderschen. Een nieuw gewigt in de schaafl des misnoegens was, een aanflag des Hertogs, wien men steeds geweigerd hadt, Bezetting in de Stad te ontvangen, om, bij verrassing, drie Vaandelen Knegten daar binnen te werpen. Eindelijk raakten, met den aanvang des volgenden jaars vijftienhonderdvierëntwintig, de Geldersgezinde Regenten van het Kusten. Zeif verlieten zommigen de Stad, als hunne perfoonen daar binnen niet veilig agtende.

Hertog KAREL, van deeze verdeeldheden onderrigt, kwam onverwagt aanrukken, om zijnen begunstigers bijstand te bieden, en zich van de Stad te verzekeren. Op den vierden Maart des gemelden jaars stak hij, van *Hattem*, over den *Yssel*, tegen zijn gegeven woord, met een aanzienlijk getal Knegten, welke hij met zich ter Stad hoopte te doen intrekken. Doch dit mislukte hem. Hertog KAREL zelve was vooraan getrokken met de Heeren van zijn Hof, die hunne Knegten op paerden gezet hadden. Doch deeze waren, nevens den Hertog, niet zo ras binnen de eerste Sasfenpoort getrokken, of de *Zwollenaars* lieten de Valpoort na benden, met oogmerk om het Krijgsvolk daar buiten te houden; verdrijvende voorts hetzelve, met steenen en ander werptuig, van de muuren. Men verhaalt dat Hertog KAREL, zich dus tusschen twee Poorten vindende opgesloten, en geene andere uitkomst ziende dan door eene Waterpoort, tot eenen zijner Hovelingen, in gebroken Hollandsch, zou gezegd hebben: *Hier wil ze deur*; want, vermits de Hertog aan het Hof van *Bourgondie* was opgevoed, en daarenboven in *Frankrijk* langen tijd gevangen was geweest, sprak hij het Hollandsch zeer gebrekkig. Zijn voorneemen hem ont-

raaden zijnde, zou hij, al schertzende, gezegd hebben: *Hoe zuiverlijk zit zij nu hier en kijkt.* KAREL vervolgens binnen de Stad zijnde gelaten, wierdt in de Munt geherbergd. Doch zich daar binnen niet veilig oordeelende, vertrok hij reeds den volgenden dag, zonder iet weezenlijks verrigt te hebben, na *Gelderland*, met oogmerk om bij de eerste gunstige gelegenheid over den geleden hoon eene strenge wraak te zullen oeffenen. Zommigen hebben aangeteekend, dat de *Zwollenaars* van den Hertog een zwaar Losgeld eischen, en dat zij aan dit geld hunne vingers blaauw geteld hebbende, daar van den spotnaam van *Zwolsche Blaauwvingers* zouden gekregen hebben. Om meer dan ééne reden mag die vertelling een Sprookje heeten.

De zodanigen der *Zwolsche* Regenten en Burgeren, die, 't zij dan meer of min openlijk, de belangen des Utrechtschen Bischops aankeefden, waren, al in den jongstverloopen jaare, in heimelijke onderhandeling getreden met de twee andere *Overtijselsche* Steden. De vreeze, dat Hertog KAREL hun voorgaand gedrag gewisfelijk zou betaald zetten, bragt te wege, dat zij thans geene middelen onbeproefd lieten, om het spoedig sluiten van een naauw onderling verdrag te bewerken. Op den elfden April wierdt het gewenscht Verbond geteekend. De drie Steden beloofden en verbonden zich bij hetzelfde, ten eeuwigen dage aan het Sticht van *Utrecht* en aan elkander te zullen getrouw blijven, de wederzijdsche Voorregten in eere en waarde houden, en over en weder elkander, met alle magt, en wel bijzonder ook de Stad *Zwolle*, tegen den Hertog van *Gelder*, de behulpzame hand te bieden. Met naame bedongen die van *Zwolle*, in het ongeffoorde genot van den Vrijen Vaart op het *Zwarte Water* niet te zullen gestoord worden.

Niet vrugtloos hadden de *Zwollenaars*, bij het Verdrag, bescherming tegen Hertog KAREL bedongen. Want het Verbond hadt nog niet zijn volle beslag gekregen, of KAREL hadt reeds om hunne Stad het beleg geslagen. De moedige tegenstand der Stedelingen deedt hem, wel haast, van zijn voorneemen afzien. Men wil dat hij zelve den eersten voorflag zou gedaan hebben tot een vergelijk, 't welk, binnen

kor-

korten tijd, wierdt getroffen. Volgens het geslotene Verdrag, zouden Hertog KAREL en de Stad Zwolle zich, over en weder, van alle vijandlijkheden onthouden, hunne onderlinge geschillen aan de uitspraake van onzijdige Scheidslieden overlaaten, en den handel voor de wederzijdſche Ingezetenenen openzetten. Daarenboven verbonden zich die van Zwolle, met den Huize van *Bourgondie*, of met deszelfs aanhangeren, niet te zullen handelen. 's Daags naa het sluiten van dit Verdrag wierdt het beleg opgebroken; PHILIPS VAN BOURGONDIE, Bisfchop van *Utrecht*, was, geduurende het beleg, overleden.

Naa eenig tegenſtribbelens viel de keuze van eene nieuwen Bisfchop op HENRIK VAN BEIEREN, broeder des Keurvorſts van de *Palts*; tot groot ongenoegen van Hertoge KAREL, die eenen anderen hadt aangeprezen, en, om van deeze teleurstelling wraake te neemen, zich van nieuws tot den Oorlog bereidde. Zijn eerste bedrijf was, het gesloten houden van Wegen en Stroomen voor de *Overijsſchen*. De hoon, hem, onlangs, door de Stad Zwolle, aangedaan, zat hem nog hoog in den krop; even als voorheen, sneedt hij haar allen toevoer af. Hij ging nog verder; door het aanjaagen van ſchrik en het uitſlaan van dreigementen, zocht hii de Steden *Deventer* en *Kampen* van het toebrenge der afgesprokene hulpe af te trekken. Doch deeze bleeven getrouw aan de geslotene verbinteniſſe; waar door, evenwel, Hertog KAREL niet wierdt te rug gebragt, om zijne gedaane bedreigingen ten uitvoer te brengen. De drie Steden, aldus in het naauw gebragt, hielden bij den nieuw verkoren *Utrechtschen* Kerkvoogd aan, om eenen vasten Vrede met den Hertog te bewerken. Eene bijeenkomst, ten dien einde, te *Nuis* gehouden, liep vrugeloos af; en KAREL hielt niet op met de *Zwollenaars* hoe langer hoe meer te benaauwen. Eindelijk verſcheen Bisfchop HENRIK, in eigen perſoon, in *Overijsſel*, en bragt een Leger op de been, waar mede hij Zwolle beſchermdde, en vervolgens het *Huis te Rechteren*, van welks bezetting Zwolle veel overlast en nadeel leedt, belegerde. Gebrek aan geld noodzaakte hem, egrer, van deeze onderneeminge, eerlang, af te zien.

Ou

Onder bemiddeling van den Keurvorst van Trier wierdt, ten laagen laatste, de Vrede gesloten. Van de voorwaarden zullen wij alleenlijk eene daar van vermelden, de Stad *Zwolle* afzonderlijk betreffende; zij wierdt daar bij verpligt, jaarlijks vijfhonderd Goudguldens aan den Hertog te moeten opbrengen; welke zij, evenwel, met tienduizend Goudguldens in eens zoude kunnen lossen.

Thans scheen men eenige rust te zullen genieten. Doch de tweespalt, die binnen *Zwolle* bij aanhoudenheid bleef heerschen, was oorzaak, dat men, van het aangegaane Verdrag, weinige vrugts plukte. De uitgeweekene of gebannen Burgers, met andere Geldersgezinden gesterkt, stelden, eerlang, eene nieuwe pooging te werk, om de Stad in Hertog *KAREL*'s handen te leveren. Toen dit mislukte, bewerkte de Hertog, dat de gemelde Burgers met de Stad wierden verzoend. In de Stad te rug gekeerd, hielden deeze zich niet aan den getroffen Zoen. Van tijd tot tijd veroorlofdten zij zich het pleegen van oproerige bedrijven; waar tegen de Zwolfsche Wethouderschap maatregelen beraamde, om hen in toom te houden, of te straffen. Hier uit ontleende Hertog *KAREL* voorwendzels tot klaagen, en om de *Overijselsche* te kwellen.

De engte, in welke de Overysfelfche Steden zich gebragt zagen, noodzaakte dezelve, na vermogender hulp en bescherming nit te zien. Zij wierpen zich in de armen van Keizer *KAREL DEN VYFDEN*. In den aanvang des Jaars vijftienhonderdachtëntwintig slootten zij een Verbond, waarbij zijne Keizerlijke Majesteit voor Erfheer van *Overijselsche* werd verklaard.

Twee jaaren daar naa ontstondt 'er geschil tusschen die van *Zwolle* en *Hasfelt*. Tot nog toe hadden de laatstgemelden niets anders dan een Veerstal voor hunne Stad over het *Zwarte Water*, in de plaats waar van zij nu enen Brug begonnen te leggen. De *Zwollenaars* het aangevangen werk zoekende te verhinderen, ontstonden hier uit groote moeilijkheden; die, egter, nog gelukkig wierden bijgelegd door een Vonnis van 's Keizers Geheimen Raad, die verfontd, dat vermits het *Zwarte Water* aan den Keizer behoorde,
da

de *Hasfelaars* geen regt hadden om 'er een Brug over te slaan. Naderhand zогten zij van den Hertog VAN ALVA dit Voorregt te verkrijgen; doch de *Zwollenaars* wisten daar-tegen een spaak in het wiel te steeken.

Langs den bovengemelden weg hadt aldus de Stad *Zwolle*; nevens alle de overige Nederlandsche Gewesten, het hoofd moeten buigen onder het juk der wijduitgestrekte heerschappij van het Huis van *Oostenrijk*. Van geen langen duur, intuschen, was deeze onderwerping. PHILIPS DE TWEDE, Zoon en Opvolger van KAREL DEN VIJFDEN in het gebied over deeze Gewesten, onkundig van de geaarheid zijner nieuwe Onderdaanen, en meenende, naar goedvinden, met dezelve te kunnen handelen, gaf een doodlijken knak aan zijne overheersching, terwijl hij zich verbeeldde, dezelve op eenen onomstootelijken voet te vestigen. De minstgeoeffenden in de Vaderlandsche Geschiedenissen, hoe eigendunkelijk die stroeve Vorst met de Vrijheden en Voorregten van Provinciën en Steden leefde, en zo in het Waereldlijke als in het Kerkelijk bestuur allerlei nieuwigheden, met die plegtig bezworene Voorregten onbestaanbaar, invoerde. *Zwolle* hadt hier van een drukkend gevoel. Die Stad, te gader met de twee andere Hoofdsteden van het Gewest, wilde Koning PHILIPS van haar, dus lang geoeffend, souverain gezag be-rooven, door het oprigten van een Geregtschhof, 't welk de Burgers dier Steden voor zich konde dagvaarde, met voor-bijgaan der Wethouderfchappen, welke, zints onheugelijke tijden, daar toe alleen geregtigd waren. Het vuur van mis-noegen, welk bij de Burgerij, al lang, onder de asche hadt gesneuld, wierdt hier door gestookt, en brak, ten langen laatste, met geweld, in lichter laaije vlamme, ten dake uit. Door een afzonderlijken Brief hadt WILLEM DE EERSTE, *Prins van Oranje*, de Stad tot afval van de Spaansche heerschappij uitgenodigd. WILLEM, *Graaf van den Berge*, 's Prinzen Zwager, in den Jaare vijftienhonderddrieëntwintig, met een vrij talrijke magt, in *Overijsel* zijnde gekoomen, maakte zich, met kleine moeite, gelijk van andere Steden, ook meester van *Zwolle*: te gereeder nog, om dat die Stad, 's jaars te vooren, van Spaansche bezetting was verlost.

Voor

Voor een korten tijd geraakte *Zwolle*, van nieuws, onder de heerschappij van *Spanje*, door de schandelijke vlugt des Graave VAN DEN BERG. *Don FREDERIK*, Zoon des Hertogs van *ALVA*, met een talrijk leger in *Gelderland* gekoomen, en te *Zutfen* ongehoorde wreedheden gepleegd hebbende, zonden die van *Zwolle*, voor zich zelve het ergste vreezende, hunnen Burgemeester *JAN VAN HAERST* aan *Don FREDERIK*, om het gebeurde in hunne Stad op de best mogelijke wijze te verontschuldigen, en genade te verzoeken; 't welk hij, en met geen ongelukkigen uitflag, op zijne knieën deedt. Zedert wierdt *Zwolle*, van nieuws, omgezet, ten voordeele van *ORANJE*, door de bewerking des Graaven van *RENNENBERG*, hoewel met eenige moeite. Genodigd om zich in het Verbond der Vereeniging, in den Jaare vijftienhonderdneegenenzeventig te *Utrecht* geslooten, te begeeven, gaf de Raad der Stad aan dien Stadhouder tot bescheid, dat men in het gefchil tusfchen den Landsheer en de Onderdaanen, zich liefst onzijdig wilde houden. Dit antwoord wierdt *RENNENBERG* buiten de Stad toegezonden. Doch toen men bemerkte, dat de Stadhouder met zulk een bescheid zich niet liet afzetten, en bovendien in aanmerking nam, hoe onbezonnen het ware, in de tegenwoordige gelegenheid der Stad, tegenstand te bieden, ingevalle hij iet vijandelijks mogt onderneemen, opende men voor hem de Poorten. Toen tradt men toe tot de Unie, en zwoer den Koning van *Spanje*, nevens den Hertog van *ALVA*, af.

Onder dit alles was in het Gewest van *Overijsel*, zo wel als in de overige *Nederlandsche* Provinciën, het licht der Kerkhervorminge doorgebroken, ondanks den zwaaren tegenstand, welke daar tegen wierdt te werk gesteld. Met den naam van *nieuwigheid* wierdt de gezuiverde leere gebrandmerkt, door de *Ridderschap* en de *Wethouders* van *Zwolle* en der twee andere *Hoofdsteden*. Een kragtdaadiger en meer afdoende middel, dan scheldnaamen, voegden zij daar nevens, ter weeringe der *nieuwigheid*: strenge *Plakaaten* en voortge-lijke maatregelen. Doch de *Hervormde Leeraars* lieten zich daar door niet affchrikken. Het prediken in de Stad *Zwolle* durfden zij inderdaad niet onderneemen; te *Asendorp*, op
het

het grondgebied der Stad gelegen, hielden zij hunne eerste vergaderingen. Om de burgers van het loopen ter preeke buiten de Stad te rug te houden, en evenwel der algemeene geestneiging des Volks een weinig te gemoet te koomen, gedoogde de Raad en de Gemeente, dat voortaan het Nachemaal, aan die zulks verlangden, onder beide gedaanten, te weeten, door het gebruiken zo wel van den Wijn als van het Brood, zou worden toegediend. Van geringe baate, ter bereikinge van het voorgestelde oogmerk, was die vergunning. Bij talrijke schaaren zag men Mannen en Vrouwen, bejaarden en jeugdigen, na *Asendorp* ter preeke loopen. Dermaate groeide, van tijd tot tijd, het getal der Onroomschen, dat zij zich gemoedigd gevoelden, om ten hunnen gebruike eene der Stads Kerken van den Raad te eischen. Onbezonnen ijver liep hier goede orde vooruit. Doordien de Raad, naar de meening der Hervormden, niet spoedig genoeg gereed was met het geeven van antwoord, maakten zij zich met geweld meester van de Lieve Vrouwen Kerk, en lieten in dezelve, door eenen Leeraar, den dienst waarneemen. Om het toeneemend getal der Onroomschen konde, welhaast, die Kerk den toeloop niet bevatten. Men deedt hierom, aan den Raad, den voorslag, dat de Groote Kerk hun mogt worden ingeruimd. Doch dit verzoek wierdt van de hand gewezen; en waren de Hervormden door vreeze niet te rug gehouden, zij zouden, even gelijk de andere, ook deeze Kerk met geweld hebben ingenomen.

Intuschen hadt de Graaf VAN AREMBERG, Stadhouders van het Gewest, het geweld, aan de Lieve Vrouwen Kerk, door de Hervormden, gepleegd, zo euvel opgenomen, dat hij den Raad dreigde, het *Zwarte Water* te zullen stoppen, en dus allen toevoer na de Stad affnijden, indien dezelve niet bezorgde, dat de gemelde Kerk aan de Roomschegezinden wierdt te rug gegeeven. De Magistraat verontschuldigde zich op het allernederigst, het voorgevallene op de noodzaaklijkheid der tijden schuivende. Doch de Stadhouders liet zich niet met deeze verontschuldiging niet afzetten, maar bracht, eerlang, door zijn gezag te wege, dat de Roomschegezinden in het bezit der Lieve Vrouwen Kerke hersteld wierden.

In weerwil van dit alles waren de Hervormden te *Zwolle* niet verdelgd; zelf telde men verscheiden van de aanzienlijkste burgers, die der Nieuwe Leere, gelijk men 't noemde, meer of min openlijk waren toegedaan. Aan den Hertog VAN ALVA was dit niet onbekend. Hierom zondt hij bevel aan den Raad en de Gemeente der Stad, dat men zorge hadt te dragen, om geene andere lieden in de Regeering te brengen, dan die voor opregte en ijverige Roomsche-Katholijken bekend stonden. Hij voegde 'er eene bedreiging nevens, volgens welke de Koning van *Spanje* zelve de verkiezing doen zou van Schepenen en Raaden, indien dit bevel niet wierdt opgevolgd. Ondanks die bedreiging ontzettek den twaalf Keurnooten, op den dag der gewoone Regeeringsveranderinge, eenen DIRK TWENHUIZEN, voor ijverig Roomsche-Katholijk bekend, van zijnen post, en verkoozen, in zijne plaats, den Schoolvoogd MOMMIUS, die den naam hadt van der *Augsburgsche* Geloofsbelijdenisse heimelijk aan te kleeven. Deeze keuze deed den Hertog VAN ALVA dermaate in gramschap ontfleeken, dat hij den Raad van *Zwolle*, door den Heer VAN GROESBEEK, liet aanzeggen, dat ten zij dezelve MOMMIUS van zijnen post ontzette, hij veertien Vaandelten Spaansche Knechten in de Stad zoude zenden. MOMMIUS hadt reeds den Eed afgelegd. Doch den ramp, welke de Stad, om zijnenwille dreigde, met schrik en vreeze te gemoet ziende, verzogt hij zija ontslag; 't welk hem ook vergund wierdt.

Deeze gebeurtenis was oorzaak, dat de Onroomschen te *Zwolle*, eenigen tijd, het onderspit dalden, en in het verborgene, hoewel nog altoos met gevaar, hunnen Openbaaren Godsdienst moesten waarneemen. De komst des Graave VAN DEN BERG deedt hun het hoofd wel wederom opsteeken; doch de aantogt van *Don* FREDERIK, ALVA's Zoon, den moed wederom ontzinken. Eindelijk wierden de Onroomsche, in den Jaare vijftienhonderdachtig, volkomen meester. De gruwel der Beeldestorminge speelde ook hier een schandelijk rol. Aan het Sakramentshuisje, de *Tabernakel* genaamd, in de St. Michiels Kerk, een kostbaar stuk werk, welks waarde op etlijke duizenden Dukaten, wierdt geschat,

floeg

floeg
 is het
 Na
 ijde G
 bond d
 den zi
 Room
 maakte
 dienst
 ten zie
 den in
 nummer
 der W
 'Prinle
 geterke
 Spanje
 te bele
 derda
 lijk h
 der e
 aan de
 nummer
 kon dit
 de luct
 re Mari
 Kampet
 en won
 hulp e
 twee
 dels a
 kwam
 overge
 moord
 Zoon e
 Zwijfch
 burgers
 moord
 denzelt
 XXX

floeg het woest gepeupel zijne schendige handen, en vernielde het, benevens verscheiden andere kunststukken.

Naa deezen uitstap hervatten wij den draad der Waereldlijke Geschiedenissen. Hoewel de *Zwollengars* in het Verbond der *Utrechtsche* Vereeniging waren getreden, weigerden zij, nogthans, Staatsche Bezetting in te neemen. De Roomschegezinden, die nog een zeer aanzienlijk getal uitmaakten, en altoos op hunne luimen lagen om hunnen Godsdienst wederom in het voorgaande aanzien te herstellen, zогten zich van die gelegenheid te bedienen, om de Spanjaarden in de Stad te brengen. Schier was dit ontwerp naar hunnen wensch uitgevallen. Niettegenstaande alle de leden der Wethouderschap, nevens de Hoplieden der Straaten, 's Prinzen zijde hielden, hadden de afgezette Magistraaten, gesterkt door eenigen uit de burgerije, wien het hart over Spanje hing, de zaaken, onder de hand, indiervoege weten te beleggen, dat zij in de maand Julij des Jaars vijftienhonderdtachtig zich genoegzaam meester van de Stad zagen. Heimelijk hadden zij eenige boeren binnen doen koomen, en onder de hand berigt gezonden van den toestand der zaaken aan den Heere MARTEN SCHENK, met verzoek dat hij ter hunner hulpe zich zou gereed houden. Niet zo heimelijk kon dit alles volvoerd worden, of de Onroomschen kreegen de lucht van den toeleg. Zij verschansten zich op de Grootte Markt, hielden de St. Michiels-Kerk, het Kerkhof, de Kamper Poort en den zo genaamden Rooden Toren bezet, en zonden, intusschen, aan de twee andere Hoofdsteden om hulp en onderstand; met dien gevolge, dat, naa verloop van twee dagen, eenig Krijgsvolk van *Kampen*, en twee Vaandels uit de burgerij van *Deventer*, ter hunner hulpe aankwamen. De bode, welke het verzoek na *Deventer* hadt overgebracht, wierdt, in het wederkeeren, jammerlijk vermoord door de Roomsche boeren. Diergelyk lot trof den Zoon eens Burgemeesters van *Kampen*, terwijl hij, om den *Zwolsche* Hervormden bij te springen, aan het hoofd eeniger burgers van zijne Vaderstad, in aantogt was. Maar deeze moord wierdt den boeren uit het *Mastenbroeksche*, welke denzelven gepleegd hadden, betaald gezet, door het uitplon-

deren en afbranden van hunne huizen, en het wegvoeren van hun vee. Toen openden de Roomschegezinden binnen *Zwolle* de poorten, die zij in hunne magt hadden, en liepen tot de Spanjaarden over. Eene Staatsche bezetting, zedert binnen gekomen, viel in de huizen der uitgewekenen, en roofde alles wat 'er binnen was. Inmiddels was *MARTEN SCHENK* reeds in aantocht na de Stad; doch vernomen hebbende, wat 'er binnen was voorgevallen, en dat de Staatsgezinden aldaar de overhand hadden, hieldt hij stil bij *Hardenberg*, vier mijlen van de Stad.

Het meergemelde onstuimige jaar vijftienhonderdachtig was nog niet verloop, wanneer de Graaf van *RENNENBERG*, de Staatsche zijde schandelijk en trouwlooslijk verlaaten hebbende, naa de bemagtiging van *Oldenzeel*, voor *Zwolle* verscheen, nodigende die Stad om weder te keeren tot de gehoorzaamheid aan den Koning van *Spanje*. De Raad en de Gemeente weezen zijn aanzoek manmoedig van de hand. Toen geliet zich de Graaf, alsof hij hen door geweld tot zijne maatregels wilde overhaalen, en maakte ook inderdaad toefstel om de Stad aan alle zijden in te sluiten. Doch zich te zwak bevindende om eene zo sterke Stad te vermeesteren, zag hij van zijnen toelag af.

Van de scheuringe, in den Jaare zestienhonderdvijfenvijftig, tuschen de Staaten van *Overijsel* voorgevallen, en waarin *Zwolle* ook rijklijk zijn aandeel hadt, zullen wij hier geen verslag doen. Het behoort meer tot de Geschiedenis van het geheele Gewest, dan van eene afzonderlijke Stad. Om die zelfde reden zullen wij ook geen verhaal doen van voortgelijk eene verdeeldheid, in den Jaare zestienhonderdachtenzestig ontstaan, hoewel *Zwolle* mag gezegd worden, in deeze, meer dan in de voorgaande onlusten, te zijn betrokken.

Beter valt het in ons plan, hier eenige bijzonderheden te vermelden, raakende de bemagtiging der Stad, door den Bisschop van *Munster*, in den befaamden Jaare zestienhonderdtweeënzeventig. Geheel ongeschikt was nu *Zwolle* om een geregeld beleg te verdueren. Door verzuim bevonden zich de Vestingwerken, zo der Stad als der Affnijdinge, in zeer slecht

degen
terve
de tijt
worden
leggen
te doo
te laat
kwam
VAN I
soodwo
hadt de
BANKP
magt,
ken, be
burgeren
voor de
de Ove
om het
de ge
overhe
nier de
kwam t
voorts,
en ang
Een
zich de
tigden,
Nu sp
twintig
teeken
der.
,, twe
,, hebt
,, oode
,, houd
,, het
,, wew
,, den

flegten staat. Toen men den storm zag naderen, tragte men dezelve wel eenigzins te herstellen; doch daartoe ontbrak de tijd; ook waren de gepaste en noodige hulpmiddelen niet voorhanden. Men nam wel in overleg om de Voorsteden te flegten; doch daartoe hadt men de toestemming der Gemeente noodig: en deeze liet niet dan met moeite, en toen het te laat was, zich daartoe overhaalen. Bij deeze verlegenheid kwam nog, dat een schip, door de Burgemeesters ROYER en VAN DEDEM, te *Amsterdam* met Krijgsbehoefsten en andere noodwendigheden bevragt, niet kwam opdaagen Voorts hadt de Stad geene andere Bezetting, dan acht Vaandels van BAMPHIEL, en negen nieuw geworvene van RIPPERDA: eene magt, niet groot genoeg, om eene Vesting met elf Bolwerken, benevens derzelver Affnijdingen, te verdedigen. Den burgeren ontbrak het niet aan moed en goedwilligheid, om, voor de behoudenis der Stad, het uiterste te waagen. Maar de Overste POLENS bezat niet de vereischte kunde en beleid om hen aan te voeren, en ter verdediginge van eene Stad, de gepaste maatregels te beraamen. Daarenboven lag hij overhoop met de Wethouderschap, onder welke, insgelijks, niet de vereischte eensgezindheid plaats hadt. Bij dit alles kwam nog, eindelijk, verdeeldheid onder de Gemeente; die voorts, door de aannadering des vijands, van verlegenheid en angst was bevangen.

Een weinig naa het midden der maand Junij vertoonde zich de vijand voor de Stad, en zondt, welhaast, Gemagtigden, om over de overgave in onderhandeling te treden. Nu sprak men niet meer van verdediging. Op den drieëntwintigsten der bovengenoemde maand wierdt het verdrag gereekend. De voornaamste voorwaarden kwamen hier op neder. „ *Zwolle* zou in het Roomsche Rijk worden ingelijft; „ twee Kerken zouden de Hervormden ten hunnen gebruike „ hebben, ter oeffeninge van den Openbaaren Godsdienst; „ onder belofte en verzekering van trouwe, zou de Wethouderschap, tot aan den volgende gewoonen keurtijd, in „ het bewind blijven; ieder een zou mogen vertrekken, „ werwaarts hij wilde; de gevlugten of uitgewekenen zouden ongehinderd in de Stad mogen terugkeeren; POLENS

„ zou met zijne vier Vaandels, met wapenen en pakkaasje, uitrekken; eindelijk zou de Stad niet dan met eene ge-
 „ maatigde Bezetting bezwaard worden.” Op deze voorwaarden wierdt aan de burgerij en de bezetting de Eed vergegd. Doch in eenen Brief van dien tijd vindt men aange-
 teekend, dat, toen de Eed gedaan wierdt, wel een vijfde deel de vingers niet opstak. Bijkans twee jaaren bleef *Zwolle* in de magt der *Munsterfchen*; zij verlieten dezelve op den tienden Malj des Jaars zestienhonderdvierënzeventig, naa dat hun alvorens vijfëntwintigduizend Rijksdaalders voor Brandschatting betaald waren.

Een nieuw geschil ontfondt 'er, in den Jaare zestienhonderdnegentig, tusfchen de Edelen en Steden van *Overijsfel*. Voor zo veel *Zwolle* daar in onmiddelijk was betrokken, zal een kort verslag van dat geschil hier niet kwalijk voegen. Naar de meening der Edelen, hadt *Zwolle* nevens de twee andere Hoofdsteden zich te veel gezags aangematigd over de belastingen op de middelen van Verteeringe, zonder het Lid der Ridderfchap naar behooren gekend te hebben. Behalven dit, hadden de Edelen nog eenige andere punten van bezwaarnisse tegen de Steden. WILLEM DE DERDE, Stadhouder van het Gewest, kennis van de oneenigheden bekoomen hebbende, magtigde de Heeren HUIBERT ROOZEBOOM, TEERESTEIN VAN HALEWYN EN NIKOLAAS KAN, Raadsluiden in den Hoogen Raad, in 't Hof en in den Raad van *Brabant*, om, bij bemiddeling of besliffing, de geschillen af te doen. De Gemagtigden, in de maand Februarij des gemelden jaars, die van *Zwolle* en de twee andere Steden verwittigd hebbende van hunne aanstaande komst, begeerden deeze vooraf een Affchrift te zien van derzelve last, op dat zij mogten weeten, in hoe verre zij zich daar naar hadden te voegen. Doch de Gemagtigden maakten hier in zwaarigheid. Toen beklagde zich *Zwolle* nevens de twee andere Steden, in eenen brief aan Koning WILLEM, over de handelwijze der Ridderfchap, die haare bezwaarnissen voor zijne Majesteit hadt gebracht, buiten kennis der Steden; verzoekende met een om handhaaving bij haare Voorregten, de behoudenis van welke haar, bij het Regeerings-Reglement van den Jaare zestien-

hond

bonderd
 in het v
 poeding
 bewij, l
 gende ge
 ten drak
 zullen b
 in de n
 hoorden
 te hebbe
 Edelen t
 twintig
 mede on
 riende, o
 Gemagtig
 de Ridde
 Toen pro
 schreeve
 Eene d
 DERDE,
 ke, ind
 buiten v
 op het
 Zwolle
 schiedde.
 Zints
 geschieden
 bijzocht
 van ja
 worden
 honderd
 gevallen
 wij, de
 elzander
 't Is
 van den
 gemelde
 mer haaz

honderdvijfenzeventig plegtig was verzekerd en toegezegd. In het voorbijgaan mogen wij hier aanmerken, dat de bemoeijng van Prinsse WILLEM DE DERDE met dit geschil een bewijs, boven veele anderen, uitleverde van deszelfs indringende geaartheid en toomlooze heerschzucht, daar hij, bij het straks gemelde Reglement, hadt verklaard, zich niet te zullen belasten met de kennis van eenige Provinciaale zaaken. In de maand April kwamen de Gelastigden te Zwolle. Eerst hoorden zij de Ridderfchap, en zonder de Steden gehoord te hebben, belasten zij dezelve, op de bezwaarnisfen der Edelen te antwoorden, binnen den tijd van driemaal vierentwintig uren, den tusschen beide koomenden Zondag daar mede onder begrepen. De Steden, hier toe geenens kans ziende, of meer genegen zijnde om de geschillen, buiten de Gemagtigden, op den Landsdag af te doen, sloegen zulks de Ridderfchap voor; doch deeze hadt 'er geene ooren na. Toen protesteerde de Steden tegen allen verderen handel, en schreeven andermaal een klaaglijken brief aan den Koning. Eene daad van oppermogendheid oeffende thans WILLEM DE DERDE, doende, op eigen gezag, eene uitspraak, door welke, inderdaad, de staat der Geldmiddelen van het Gewest buiten verwarring wierdt gehouden, doch waar bij tevens op het Regeerings-Reglement, en alzo op het regt van Zwolle en der andere Steden een openlijke inbreuk geschiedde.

Zints dit voorval ontmoeten wij, in de Vaderlandsche Geschiedenisfen, geene voorvallen, in welke onze Stad meer bijzonderlijk betrokken was, gedurende eenen langen reeks van jaaren. Dat stille en vreedzaame tijdperk mag gezegd worden, ten einde te zijn geloopt in den Jaare zeventienhonderdvijfenvijftig. In dat jaar, en zedert levert het voorgvallene binnen Zwolle verscheiden gebeurtenisfen op, welke wij, den draad der lotgevallen tot heden toe willende aan elkander binden, niet mogen overslaan.

't Is bekend, hoe haare Koninklijke Hoogheid, Moeder van den gewezenen Stadhouder WILLEM DEN VYFDEN, in het gemelde jaar, aan de Staaten van *Friesland* hadt verzogt, met haar een Plan te beraamen, raakende de bestelling op de

Voogdijfchap met den aankleeve van dien, over haare kinderen, ingevalle de Gouvernante, geduurende derzelve Minderjaarigheid, mogt koomen te overlijden. Gelukkig slaagde dat Plan in het genoemde Gewest. Al vroeger hadt *Gelderland*, omtrent het zelfde onderwerp, een besluit, tot haar genoegen, genomen. Hier door gemoedigd, wendde de Gouvernante het oog na *Overijsel*, en schreef aan de Staaten van dat Gewest eenen Brief, waarin zij dezelve voorflog, omtrent de Voogdijfchap, naar het voorbeeld en in het voetfpoor der twee genoemde Gewesten, insgelijks zodanige voorziening te doen, als zij vertrouwde van hunne gewoone voorzigtigheid en ijver voor het Huis van *Oranje*, en het handhaaven der tegenwoordige Regeeringsgesteltenisse, en hier in door verwijl geene gelegenheid te geeven, tot misverftanden, en voor den Staat verderflijke oneenigheden. Het goedvinden der Staaten hier op te gemoet ziende, boodt zij aan, tot meerder spoed hunner Raadpleegingen, zich niet te willen onttrekken om haare Bedenkingen, indien zij dezelve mogten verlangen, te laaten toekomen. De *Overysfelfche* Staaten, op den gewoonen Landdag in Maart te *Zwolle*, deezen brief ontvangende, namen denzelven danklijk aan, en verzogten om de mededeeling der aangeboden Bedenkingen van de Vrouwe Gouvernante. Welhaast ontvingen zij een Ontwerp, 't welk door de Afgevaardigden der drie Hoofdsteden wierdt overgenomen. *Deventer* verklaarde, zonder eenig uitffel, 't zelve aan te neemen, zo verre die Stad aanging; Burgemeesters van *Kampen* en *Zwol* deden desgelijks.

Doch dit werk, 't geen, in 't eerst, zo vlug scheen te vloten, haperde in beide de laatstgemeide Steden, waar de Gezwooren Gemeente, of, gelijk men ze bij verkorting doorgaans noemt, *Meente*, geen genoegen nam in eene en andere bijzonderheid tot het Stederecht behoorende. Te *Zwolle* deden Burgemeesters de Gezwoore Gemeente buitengewoon bijeen vergaderen, en aan dezelve de brieven der Gouvernante, met het Ontwerp, voorlezen; bijzonder voorhoudende de punten tot de Stad betreklijk, verklaarende dat zij daar in daadlijk hunne toestemming gegeeven hadden.

ver-

verzoekende de Vrienden van de Meente hier in hun voetspoor te volgen. De Meente hieldt het Voorfel in beraad, en verzogt, dat het geheele Plan, één dag of meer, mogt leggen in de kamer van 't Stadhuis, waar de verkiezingen van Burgemeesters en Gemeensmannen 's jaarlijks geschieden, om 't zelve aldaar te kunnen nagaan en overweegen. Dit wierdt geweigerd; zij drongen deezen billijken eisch niet verder aan; doch de verlangde toestemming nog uitstellende, kreegen zij een nader aanzoek van den Magistraat, om zulks te doen, en deeze zaak voort te zetten: op eene derde en dringender aanmaaning, gesterkt door het voorbeeld van *Deventer*, leverde de Meente, wel verre van toestemming te draagen, een beredeneerd weigerend besluit in, 't welk te meer onze opmerking verdient, dewijl zodanig een verschynzel van wederspraak en het voorstaan van Regten, 'er veel opziens baarde. Wij zullen 'er eene en andere trek uit overneemen, en teffens aantoonen, wat hier 't verschil was.

Naa eene hartlijke betuiging van alleszins te willen medewerken tot heil der Stede, en van gereedheid om in alles toe te stemmen, wat haare Koninglijke Hoogheid, mogt voordraagen, in zo verre de Privilegiën en Wetten der Stad, welker heilige bewaaring de groote Burgerij van alouden tijde aan de Gezwooren Gemeente, onder dierbaaren Eede, vertrouwd hadt, eenigzins zouden kunnen toelaaten, merken zij op, dat zij, het tegenwoordig Voorfel met de Stads oude Wetten en Privilegiën vergeleken hebbende, moesten vaststellen en vertrouwen, dat haare Koninglijke Hoogheid, van welke men bij mogelijkheid geene volkomene kennisfe van alle de veelvuldige bijzondere Stad- en Landregten vergen kon, in gevalle zij van de waare gesteldheid, en van de zonderlinge Voorregten der drie Hoofdsteden van *Overijssel*, en bijzonder van *Zwolle*, grondig berigt bekomen hadt, zeker zou onderrigt geweest zijn, „ dat de Stad *Zwolle* eene „ Vrije en van niemand afhingende Stad was, wier Regeering bestondt in zestien Burgemeesters, verdeeld in acht „ Schepenen, en acht Raaden, mitsgaders in achtënveertig „ Gemeensluiden. — Dat de Regeering van Burgemeesteren „ alleen voor één jaar was. — Dat de keur der Burgemeesteren

„ teren volkomen aan de Gezwoore Gemeenten stondt, om
 „ die alle jaar, op den gezetten dag te doen. — En dat het
 „ den Keurnooten vrijstondt, tot Schepenen en Raaden te
 „ kiezen, alle de geenen, die 'sjaars te vooren, en voor-
 „ maals, Schepenen en Raaden geweest waren, of wel de-
 „ zelve voorbij te gaan.”

Deeze Onafhankelijkheid en dit Oppergezag der Stad, hadden zij altoos gehandhaafd, en geen de minste inbreuk daar op geduld. De Voorvaders de oefening van die groote magt gevaarlijk oordeelende, wanneer ze langen tijd aan dezelfde Liederen betrouwd wierdt, hadden die, bij Stads willekeuren, wijslijk binnen den omtrek van één jaar beperkt; op die wijze alleen was der Gezwoorene Gemeente de aanstelling van Burgemeesteren overgegeeven, voor één enkel jaar, moesten zij volgens de Wet, die aanstellen; andere schikkingen mochten zij daar in nog maaken, nog gedoogen. On-doenlijk kwam het hun, derhalven, voor, zich bij eenen anderen Eed te verbinden, om regeerende Burgemeesters voor een langer tijd dan één jaar, en wel zo lang te zullen doen aanblijven, tot aan de Meerderjaarigheid van den tijdlijken Erffstadhouder of Erffstadhouderesse.

Tot zulk eene verandering in de Stadsregten konden zij niet verstaan, nog ook aan Ridderschap en Steden, onder eenigen Titel, 't zij van *Voogdij*, of eenigen anderen naam, den minsten indragt op Stads Keuren toelaaten. Zulks zou voet kunnen geeven, om daar uit te besluiten tot zekere afhangelijkheid, welke de Eer van het onafhankelijk *Zwol* op geenerlei wijze lijden kon: te meer nog, doordien, in voorgige dagen, de Heeren van de Ridderschap geene geringe poogingen op dit stuk gedaan hadden, waar uit een bekende tweespalt onder de Leden van den Staat ontstondt, poogingen, door hunne Voorzaaten, in tijds, en zodanig verijddeld, dat thans, zedert eene lengte van jaaren, niemand aan de bestendigheid van der drie Steden volstreckte onafhankelijkheid meer getornd hadt.

Wel te regt oordeelden zij, dat haare Koninklijke Hoogheid behoorde te begrijpen, dat de Regeerigsform der andere Gewesten, als mede de geringere Privilegiën van de Steden

in deze
 de am
 en leg
 die Hoo
 geen eid
 enige z
 Overijs
 onder
 zwooren
 Zij w
 stoude e
 Keuren
 bepaal
 heid, dez
 lchen en
 moesten g
 uitwerkin
 Hier i
 stak, of
 tegenwo
 daar zij
 rigoreg
 zou word
 king. Op
 konden zi
 Eed, op
 deeze bez
 Koninklij
 Alle l
 niet van
 bewijze
 op grond
 „ bijgeb
 „ naar e
 „ bloot,
 „ biktige
 „ Leden
 „ het we

in dezelve, bijzonder van het nabuurig *Gelderland*, daar zij alle aan de Provinciaale Staaten, en aan een Hof onderworpen lagen, van *Overijsfel* en de uitsteekende Voorregten der drie Hoofdsteden in dezelve oneindig verschilden, zo dat het geen elders, agtervolgens den gedaanen Voorslag, zonder eenige zwaarigheid, hadt te werk gesteld kunnen worden, in *Overijsfel*, en wel bepaald in *Zwolle*, niet kon geschieden zonder de gronden der Regeeringe, door alle Regenten bezwooren, te beweegen.

Zij wenschten, dat de Gouvernante de Stad bij haare aloude en altoos welbewaarde jaarlijkse en onafhangelijke Keuren zou beschermen, en bij nader overleg, wel willen bepaalen, dat, in het ongelukkige geval van Minderjaarigheid, dezelve Keuren, zo van Raad als Meente, ondertusfchen en tot de Meerderjaarigheid toe, alle jaaren zouden moeten gedaan worden, op dezelfde wijze en met dezelfde uitwerking als voor den Jaare 1747.

Hier in konden zij niet zien, dat eenige zwaarigheid flak, of voor de Stadhouderlijke Waardigheid, of voor de tegenwoordige Regeeringsform; dewijl de Meerderjaarigheid daar zijnde, het Regeeringsbestel, agtervolgens het Regeeringsreglement van den Jaare 1675, den Heere Erffstadhouder zou worden ingeruimd, zonder eenig nader besluit of schikking. Op dit Reglement hadden zij hun Eed afgelegd, en konden zij niet wel verstaan, tot het doen van een nieuwen Eed, op de thans gemaakte schikkingen. Zij wenschten dat deeze bezwaaren, bij eenen brieve, ter kennisse van haare Koninklijke Hoogheid mogten gebragt worden.

Alle Leden der *Zwolsche* Meente, ondertusfchen, waren niet van dit begrip der Meerderheid; eenige leverden, ten bewijze hier van, eene Tegenverklaaring in, dezelve daar op grondende, „ dat de Voorregten en Privilegien en de „ bijgebragte Artijkelen van het Stadsregt, alleen geschikt „ naar eene Regeeringsgesteltenisse van een Stadhouder ont- „ bloot, niet toepasfelijk waren, op de tegenwoordige ge- „ lukkige Regeeringsgesteltenisse, bij welke de bestelling der „ Leden van den Magiftraat volkomen stondt, en afhing van „ het welbehagen van den Heere Erffstadhouder, of die gee- „ nen,

nen, die den Stadhouder vertegenwoordigt." Geen wonder dat lieden, die dus dagten en redenkavelden, het vaardig toetreden der Stad *Deventer*, schoon vonden, en als voorbeeldijk aanpreezen. — De Magistraat, mer boven opgegeeven Besluit der Meerderheid verlegen, deedt haar best om 'er verandering in te bewerken; doch deeze bleef volhardten bij het ingeleverde Besluit.

Te *Kampen* was de Gezwoore Gemeente, althans eene Meerderheid van negenëntwintig tegen zeven, op den zelfden grond als de *Zwolsche*, tegen de bepaaling, dat, gedurende de veronderfelde Minderjaarigheid, de Regeering in de Steden zou aanblijven, en dat, bij opeuvalling, de vervulling zou moeten geschieden onder goedkeuring der Ridderfchappe; verscheide zamenroepingen baarden geene verandering. De Magistraat verzogt die groote Meerderheid om haare redenen in gefchifte te stellen, ten einde ze aan de Gouvernante mogten gezonden worden; doch zulks wierdt van de hand gewezen, onder aanbod van dit wel te willen doen, indien haare Koninglijke Hoogheid zulks zou eifchen.

De zwaarigheden te *Zwolle* door de Meente ingebracht, hadt men aan de Gouvernante overgefchreeven. Zij gaf eerlang ten antwoord, dat zij wel afzag van de *Pænatæ Clausule* raakende den Eed, die alle Regenten, mitfgaders de Gemeenslieden, zouden moeten doen op de gemaakte fchikking wegens de Voogdijschap; doch dat zij bleef aandringen, op de twee andere tegengesprokene punten, te weteen de Jaarlijkfche völduuring der Leden van de Magistraat, die staande de onderfelde Voogdijschap in Regeering zouden zijn, en de goedkeuring der verkiezing van Regenten, door Ridderfchap en Steden, als oefenende de Voogdijschap, geduurende de onderfelde Minderjaarigheid. — Schepenen en Raaden te *Zwolle*, de Gezwoore Gemeente bij een geroepen hebbende, lazen het fchrijven der Prinfesfe voor, en leverden het over ter nadere overweeinginge, met allen aandrang om 'er in toe te ftemmen, ten einde de Magistraat in staat zou gesteld worden, om van wegen de Stad, in dit gewigtig en geen niftel lijdend werk, ter Vergaderinge van Ridderfchap en Steden, nevens de andere Leden, die meerendeels gereed

verz,
hoel,
de gema
het daat
overdien
goedvilt
Meente
Vriend
mede
en Me
Voorthe
Regeeri
mer een
nooren,
mogs ge
wel fier
deeten
Oude
der Za
het Re
mer Ge
Een g
ten, do
hadt, g
Zwolle,
keuzelve
eene L
wus va
tig, w
eenighe
groeide
daanten
voorige
ge alge
Ligte
genet d
mit gloo
gewoone

waren, te helpen besluiten. — Naa gehouden overweeing bleek, dat eene kleine Meerderheid thans het Voorstel met de gemaakte veranderingen omhelsde, hieldt de Minderheid het daar voor, dat, in eene zaak van die natuur geene overstemming kon plaats hebben. De Magistraat kon egter goedvinden, die Meerderheid volwigtig te keuren, en de Meente te doen scheiden met de gewoone bewoording, *de Vrienden van de Meente worden bedankt!* Dan 't was hier mede niet afgedaan; op de gewoone Vergadering van Raad en Meente in Junij, leverden dertien Leden een breedvoerig Voorstel in, strekkende om de gehouden handelwijze der Regeeringe ten opzigte van Meerderheid, in eene zaak die met eenpaarigheid moest geschieden, te wraaken, en aan te toonen, dat die Meerderheid, eens gesteld zijnde dat ze mogt gelden, hier op geene voeglijke wijze plaats hadt, wel sterk zich verklaarende tegen de ongeregelde stappen in deezen gedaan.

Ondanks de kloekmoedige tegenkantingen en hartige taaf der *Zwolsche Meente*, wterdt de zaak doorgedrongen, en het Reglement op de Voogdijfchap, in overeenstemming met *Gelderland* en *Friesland*, vastgesteld.

Een geschil van eene andere natuur, reeds vroeger begonnen, doch, in het bovengemelde jaar ten einde gelooopen, hadt, geruimen tijd, veel beweeginge veroorzaakt binnen *Zwolle*, het hoofdtooneel van dat geschil, en verbiedt ons, hetzelfde onaangeroerd voorbij te stappen. Het geschil betrof eenen Leeraar der Hervormde Gemeente te *Zwolle*, ANTONIUS VAN DER OS. In den Jaare zeventienhonderdachtënveertig, van 's *Graaveland*, derwaarts beroepen, nam de eenigheid, kort naa zijne komst aldaar, eenen aanvang, groeide allengskens, en nam, van tijd tot tijd, allerlei gedaanten aan. Zie hier, hoe eene bekwaame pen de opkomst, voortgang en afloop der veelgerugtmaakende zaake met eenige algemeene trekken, hebbe voorgedraagen.

Ligte verdenkingen van onregzinnigheid, van welke het gerugt de komst van VAN DER OS te *Zwolle* reeds was voortuit gelooopen, gaven wel ras aanleiding, om, met meer dan gewoone oplettenheid, toe te luisteren, en 't ontbrak niet
aan

aan de zodanigen, onder zijne Amptgenooten, en de Leden der Gemeente, die welhaast grond waanden te vinden, om hem te beschuldigen, en zulks met de daad deden. Eene groote maate van verdraagzaamheid hem eigen, wederhieldt hem van sterke uitdrukkingen, en boven al van uitvaaren tegen anders gevoelende Christenen, waar door hij, binnen kort de gewoone haatlijke Godgeleerde Scheldnaamen van *Arminiaan* en *Sociniaan* moest hooren, en zich in onaan-genaamheden, met de meesten zijner Amptgenooten en veele Leden vondt ingewikkeld, die stapels getuigenisfen inleverden, wegens zijne afwijkingen van de Leer der Kerke in veele Geloofstukken.

Hij bleef, te midden van die onlusten, op den zelfden trant leeraaren, en verschaftte zijne partijen stoffe van beklag, in Kerkenraad, op Klasfis, op Sijnode, en bij Buitengemeentens; aan tegen- en verdeedigschriften was geen einde; de Staaten van *Overijsel*, en zijne Hoogheid wierden 'er mede genoemd. De omstandigheden waar in hij zich bevondt, zette hem te meermaalen aan tot de keuzen van stoffen, waar in hij voor 't vrij onderzoek in den Godsdienst pleitte; genoeg voor zijne Vijanden, om hem niet alleen als een *Verbreeker van alle Kerklijke Banden*, ten toon te stellen; maar ook dat nadeelige vermoeden van hem in te boezemen, als of hij, ten eenigen tijde, zulks omtrent de *Politieke Wetten* zou bestaan, ten minsten in bedenkinge te geeven of hij, die het eerste deedt, wel te goed was tot het laatste. In zulk een licht poogde men hem te doen voorkomen, bij haare Koninklijke Hoogheid; die blaam weerde hij af, en wist tegen de gedaane beschuldigingen van Ketterij uit zijne Leere getrokken, zich dermaate te zuiveren, dat niet slegts eenigen zijner Amptsbroeders, maar de Hoogleeraars JOH. VAN DEN HONERT en JOH. JAC. SCHULTENS hem van de aangerijgde beschuldigingen vrijspraken. — Wel verre van hier in te berusten, voer men voort met Bezwaaren in te brengen, en de Kerklijke Handelingen liepen, in dit jaar, af met een Sijnodaal Besluit, 't welk hem voor afgezet en ontzet van alle deelen van den Heiligen Dienst, en zijne Standplaats opengevallen verklaarde, verzoekende de Regeering van *Zwolle*,
dit

dit gestreeken Vonnis der Sijnode te ondersteunen en te bekrachtigen, „ ten einde 't zelve, gelijk het in de Handelingen der Sijnode staat uitgedrukt, in weêrwil van alle listige en geweldaadige poogingen van den Vorst der Duitsche, en Vader der Leugenen, en tot voorkoming van alle Confusien, die door het uitvoeren van de bedreigingen van Do. VAN DER OS, om, niet tegenstaande het onregtvaardig Oordeel van de Sijnode van Overijsel, evenwel onder GODS huipe te zullen voortvaaren, om zijne dierbaare Gemeente van Zwolle, met Leer en Leeven te sichten, zonden kunnen ontstaan, zijne uitwerking moegt doen.” Zija Verzoekschrift bij de Magistraat baare niet. Het eerste Besluit was, een Bevel tot sijnstand van zijn dienst tot nader order; en weinige dagen daar naa gevolgd, door een gebod om zich van alle deelen des Heiligen Dienst te onthouden.

VAN DER OS, hadt zich op een Sijnode Nationaal beroepen, en de Sijnode van *Overijsel* dit beroepen aangenomen; hier op gronde hij bij de Magistraat te Zwolle een verzoek om bescherming en handhaving tegen alle kwelling en verongelijking, en het behouden zijner Jaarwedde, tot den tijd, dat de uitspraak van het Sijnode Nationaal, de zaak geheel zou hebben afgedaan, zich zo lang als wettig Predikant te Zwolle aanmerkende, schoon hij, alleen uit gehoorzaamheid aan 't Besluit der Regeeringe, den dienst niet waarnam. Doch men begreep in dit Verzoek, zo als het lag, niet te kunnen treden: men hieldt hem voor geen Predikant meer; maar zou hij, ingevalle een Sijnode Nationaal ten zinnen behoefte wierdt uitgeschreeven, en hij daar zegepraalde, terstond als wettig Predikant in de *Zwolsche* Gemeente hersteld worden, als of hij onafgebroken daar gestaan hadt, de gewoone Jaarlijkse Wedde genieten, en ook, 't geen hij in dien tusschen tijd hadt moeten missen, wederkrijgen. Eerlang wierdt hem het Avondmaal en de Zitting in der Predikanten bank ontzegd. Hier mede liep eene zaak, die zo veele jaaren hing, ten einde. 's Mans Partijen zegevierden; doch veelen oordeelden, dat de Christlijke liefde en zagnogedigheid in deeze handelingen uit het ooge verlooren waren.

Van

Van het *Synode Nationaal*, waarop VAN DER OS zich hadt beroepen, is niets geworden. Wat 's Mans volgende bedrijf aangaat, wij vinden aangereekend „ dat hij, eenigen tijd „ Amptloos geleefd, doch zijne Godgeleerde Studien voort- „ gezet hebbende, deels tot die gevoelens verviel van wel- „ ke men hem voorheen, als strijdig met de Leer der Ker- „ ke, beschuldigde. Zijn lust tot het Predikamt, en 't be- „ grip dat hij zijne Medechristenen, zo veel mogelijk, ten „ nutte moest wezen, deedt hem besluiten, bij eene kleine „ Gemeente der *Doopsgezinden* in de *Beverwijk*, het Leer- „ aarampt te aanvaarden; doch tot hetzelfde kon hij niet wor- „ den toegelaaten zonder den Doop der Bejaarden te onder- „ gaan, die aan hem wierdt toegediend. 't Geen der *Heer- „ schende Kerke* geen geringen aanstoot en gelegenheid gaf „ tot veele Geschriften, waar op hij niet goedgevonden „ heeft te antwoorden: 't welk zommigen hem, ten kwaade „ geduid, en anderen hoogstprijzlijk gekeurd hebben; dan „ 'er waren onder de *Doopsgezinden* die met de penne zijn „ gedrag in deezen verdeedigden.” Vervolgens wierdt hij in eene veel talrijker Gemeente dier Gezindheid, te *Oost- zaandam* beroepen, alwaar hij, onder het genot der ag- ting van alle verstandigen, en tot algemeen genoegen, den predikdienst heeft waargenomen tot in den Jaare zeventien- hondvijfënnegentig, wanneer hij daar van vrijwilligen afstand heeft gedaan; hebbende zich, zedert, met der woon na *Zwolle* begeeven, alwaar hij, ondanks het voorgevallene al- daar, onafgebroken veele vrienden hadt behouden.

Een rijklijk aandeel hadt de Stad *Zwolle* in de bemoeijin- gen, welke vooral in den Jaare zeventienhonderddrieëntach- tig eenen aanvang namen, en vervolgens met zo veel ijvers, dat 'er het geheele Land van gewaagde, wierden voortgezet. Het nabuurig *Deventer* hadt aan de *Zwollenaaren* den toon gegeeven. Niet alleen hadt men aldaar een Twaalfstal Burger- Gecommitteerden aangesteld, van wegen de Gilden gelastigd om met de Stads Regeering, over eenige zaaken, de alge- meene belangen betreffende, in onderhandeling te treden, maar ook, ter aanmoediging der Burgerwapeninge, een *Vrijcorps* opgericht. Die van *Deventer* het werk naar ge-

noe-

neegen
rijt aan
in de l
voorziet
opad, i
ged zes
anderen
en hun
Burgeret
dig en
een Bur
zeven u
zonder o
digheid a
de van l
vriendab
in werke
de Dros
Jurisdiet
de Gen
dankte.
Deventer
corps, al
de gerege
gen.

Een be
het behot
het volg
Verdeest
weereloo
ter hun
hunne na
welkezij
lijks
schand
geëindig
en ond
blijck,
gemaak

noegen verrigt hebbende, zonden daar van een omftandig bericht aan de Gilden der Stad *Zwolle*, dezelve aanspoorende om dit hun voorbeeld te volgen. In eene Vergadering der voorzittende en naastvoorzittende Leden wierdt de Brief geopend, gelezen, en daar over geraadpleegd; men vondt goed zes perfoonen uit de Gilden te benoemen, om met zes anderen uit de Burgerij, deezen Brief rijpelijk te overweegen, en hunne gevoelens daaromtrent aan de Gilden en verdere Burgeren mede te deelen. Dit Twaalfstal oordeelde het noodig en zeer dienftig om in *Zwolle*, even als in *Deventer*, een Burgercommissie te maaken. Kort hier op wierden 'er zeven uit de Gilden, en zeven uit de overige Burgerije, zonder onderscheid van Godsdienstgezindheid, tot die waardigheid aangesteld; van welke gebeurtenis zij niet nalieten die van *Deventer* bericht te zenden, met aanbod van eene vriendnabuurlijke Verftandhouding. Welhaast was dit Lichaam in werkzaamheid en leverde een Verzoekfchrift over, wegens de Drostedienften, het Regt van de Jagt, en de Militaire Jurisdicctie, en het affchaffen der Aanprijzingen. Gelijk ook de Gemeente den Erftadhouder eerlang voor dezelve bedankte. — Drukten zij in dit opzigt de voetftappen der *Deventerschen*, niet min deden zij zulks, in een Vrijcorps, als een Leerschool in Krijgskunde, op te rigten, en de geregelde Wapenoefening der Burgerij tot stand te brengen.

Een bewijs, hoe na den *Zwollenaaren* de veiligheid en het behoud van het Vaderland aan het harte lag, vertoonde het volgende jaar. Bij de opneeming van den staat van de Verdediging des Lands was gebleken, hoe die staat wel weereloos mogt heeten. Daar over deden die van *Deventer* hun beklag. De *Zwollenaars*, van den zelfden geest als hunne nabuuren gedreven, herhaalden de hartige taal, met welke zij hunne Stads Regeering hadden toegesproken. „Naauw-
 „ lijks (dus lieten zich onze Stedelingen hooren) is een
 „ schandlijk gevoerde Oorlog tegen het Rijk van *Engeland*
 „ geëindigd, of wij zien ons, door een niet min gedugter
 „ en ondankbaaren Nabuur, die door de schatten der Repu-
 „ blick, en door het bloed van 's Lands Ingezetenen is groot
 „ gemaakt, op nieuw aangevallen.

„ Het

„ Het geheel verval van 's Lands Fortificatien en Fron-
 „ tieren, veroorzaakt door eene Directie, waar van in de
 „ Jaarboeken van geen een Volk eenig voorbeeld te vinden
 „ is, doet het hart van elk Nederlander bloeden, die daar
 „ uit, met ontroering en verontwaardiging de vermeerdering
 „ ziet van het dreigend gevaar, het geen de geringe Magt
 „ van deezen Staat, in vergelijking met die van onzen Vijand,
 „ reeds genoeg gedugt maakt.

„ De halfstarrige werkloosheid, in spijt van de geheele
 „ Natie, gedurende den gantschen laatsten Oorlog uitgehou-
 „ den, en het vooruitzigt, dat de zelfde Directie, die onze
 „ Frontieren en Fortificatien verwaarloosd heeft, en de oor-
 „ zaak dier werkloosheid geweest is, over 's Lands Magt,
 „ al weder, immers gedeeltlijk, het bestuur zal voeren, zou-
 „ den ons voiftrekt moedloos maaken, zo niet hoe langs
 „ hoe meer, de braave Regenten, door eene ontwaakte en
 „ haar belang kennende Natie ondersteund, thans meer dan
 „ te vooren, in staat waren, de Uitvoerende Magt de Be-
 „ velen van den Souverain te doen eerbiedigen.

„ Doch, zal dit met de daad geschieden, dan zullen,
 „ voor zeker, daar toe nu aanstonds, in 't begin van deezen
 „ Oorlog, de noodige en kragtdaadige Voorzieningen moeten
 „ geschieden, en dan zal vooral de Raad van Staaten van
 „ een ander Ministerie moeten voorzien zijn, dan 't geen
 „ 't welk de oorzaak is, van dien weerloozen staat, waar
 „ in zich de Fortificatien en Frontieren thans bevinden.

„ Blijft de Uitvoerende Magt aan den Souverain onder-
 „ worpen, en worden, in deeze kommerlijke tijden, bij een
 „ Collegie, 't welk op 's Lands bescherming eene zo naau-
 „ we betrekking heeft, bekwaame, werkzaame, en Vader-
 „ landlievende Ministers gebruikt, dan is 'er nog hoops ge-
 „ noeg over, dat de Natie, op het voetspoor haarer Voor-
 „ ouderen, goed en bloed opzettende, het Vaderland en de
 „ Vrijheid, tegen derzelver Vijanden, zal kunnen verdedi-
 „ gen; doch, zal dit mogelijk worden, dan zal zij ook
 „ daar toe moeten worden in staat gesteld, waar toe het
 „ voorzeker volfstrekt noodzaaklijk is, dat, met allen spoed,
 „ de Frontieren en Fortificatien in den best mogelijken staat
 „ „ van

„ van tegenweer gebragt, en de Natie in 't algemeen ge-
 „ wapend en in de behandeling der wapenen onderweezen
 „ worden.

„ Een vereischte, 't welk inzonderheid in deeze Provin-
 „ cie plaats heeft; daar men aan derzelve weertloozen toe-
 „ stand niet dan met schrik kan denken: terwijl uit het Rap-
 „ port der Heeren Gecommitteerden van de Provincie van
 „ *Holland* blijkt, dat de kundige en braave Generaal du
 „ MOULIN, reeds over lang een Plan ter versterking van dee-
 „ ze Provincie, en van deeze Stad in 't bijzonder, hebbe
 „ overgegeeven; doch 't welk het lot ondergaan heeft, om
 „ met zo veele anderen, agter de bank geworpen te wor-
 „ den.

„ Wij hoopen dan, dat nu ook, dit of zodanig ander
 „ Plan, als in deeze omstandigheden mogelijk en best ge-
 „ schikt is, met allen spoed, zal worden in 't werk gesteld,
 „ gelijk mede dat, op het voetspoor der Provincie van
 „ *Utrecht*, en overeenkomstig de Grondwet van den Staat,
 „ de Ingezetenen deezer Provincie in 't algemeen gewapend
 „ en in den Wapenhandel onderweezen zullen worden; ten
 „ einde dus in staat te geraaken, om ook met vrugt, met
 „ eige hand en ter verdediging van het lieve Vaderland
 „ mede te werken: vertrouwende, dat het daar toe *Over-*
 „ *ijfsels* Ingezetenen, die van ouds af nimmer schroomden
 „ zich tegen allen Slaavernij, ook ten kosten van hun lee-
 „ ven en bezittingen, te verzetten, aan geen moed ontbre-
 „ ken zal.

„ Wij gevoelen wel, dat de uitvoering van dat alles aan
 „ zwaarigheden onderworpen, en kostbaar voor den Lande
 „ zijn zal; doch meenen, dat geen zwaarigheden, hoe groot
 „ ook, zo dezelve niet geheel onoverkomelijk zijn, in dee-
 „ ze omstandigheden één oogenblik beletten moeten het ge-
 „ heele Land in een zo veel doenlijk weerbaaren staat te
 „ brengen.”

Zij verzogten over zulks de Stads Regeering de zaaken
 daar heen te helpen stuuren; „ dat 'er, van nu af aan,
 „ zodanige maatregelen mogten genomen worden, dat de
 „ Uitvoerende Magt, vooral gedurende deezen Oorlog, in
 „ XXXV. DEEL. ○ „ haare

„haare natuurlijke ondergeschiktheid, aan den Souverain ge-
 „houden wierdt; op dat dezelve niet wederom de uitvoe-
 „ring van de Besluiten en de Bevelen van den Souverain
 „zou kunnen nalaten of uitstellen, en het Vaderland niet
 „weder gevaar loope, om, als in den vorigen Oorlog,
 „het slachtoffer eener schandelijke werkloosheid te worden;
 „en dat bij den Raad van Staaten een Ministerie gebruikt
 „wierde, 't welk uit kundige, werkzaame, en Vaderland-
 „lievende Mannen, die van eene beproefde trouwe zijnde,
 „het vertrouwen der Natie hebben, zou bestaan; en dat ten
 „minsten, gedurende deeze zorgelijke omstandigheden, de
 „Directie niet zou worden gelaaten aan de tegenwoordige
 „Ministers, die door het schandlijk verzuim, 't geen ten
 „opzichte van alles wat het Defensieweezen van het Land
 „betreft, plaats heeft, alle Fiducie der Natie verzwakt
 „hebben.” — Voorts verzogten zij, dat de Frontieren en
 „Fortificatien van *Overijsel*, door kundige Ingenieurs mogten
 „onderzocht, en deeze, als mede de Stad, ten spoedigsten, in
 „een behoorlijken staat van tegenweer gebragt worden; en om
 „de Wapening en Wapenhandel der Ingezetenen.

Niet vrugtloos was deeze voordragt. Tot de vermeerdering van Krijgsmagt, en de verdere middelen van Verdediging, wierdt, met toestemming der *Zwolsche* Regeeringe, ten Landsdage van het Gewest besloten, op den zelfden voet, als daar toe, bij de Staaten van *Holland*, een besluit was genomen.

Nog het zelfde jaar vertoonde twee voorbeelden van de koenheid der *Zwollenaaren*, in het handhaven hunner Rechten, en het voorstaan der Vrijheid. Boven hebben wij verhaald, hoe men, te *Zwolle*, het besluit hadt genomen, voortaan geen agt te slaan op zo genaamde Recommendatien of Aanprijzingen des Stadhouders in het verkiezen van Burgemeesteren, als hebbende deeze Aanprijzingen, zints een reeks van jaaren tot hier toe inderdaad de kragt gehad van bevelen, ingerigt om lieden, die van des Stadhouders hand vloogen, en blindeling deszelfs wil volgden, in het bewind te brengen. Thans gebruik maakende van dit regt, wierdt, in de maand Januarij, eene opengevallene Burgemeestersplaats

doos

door Keurnooten opgedraagen aan J. D. VAN DER WYK, Overste Luitenant van het Genootschap van Wapenhandel. — De andere stap, blijk vertoonende van de Vrijheidliefde en Eensgezindheid der burgeren van onze Stad, was gelegen in de oprigting van dat Genootschap. Het kwam niet alleen spoedig aldaar tot stand, maar ook zonder die oneenigheden, welke in andere Steden tusschen zodanige Genootschappen en de overige Burgerijen meermaalen stand greepen. Integendeel waren de Leden door de Burgerij, door bijna alle de Gilden, en veele andere Burgeren en Ingezetenen, in hunne poogingen ondersteund geworden. Het beroemde zich op het voorregt, dat het niet alleen de toestemming van 's Volks Representanten hadt verkreegen, maar ook op de uitdruklijke begeerte van het Volk zelve gegrond was; terwijl ook eenige Gilden, ten betoon van aanhoudend genoeg, de noodige Vaandels hadden aangeboden. Doch boven al oordeelde 't zelve geen geringen luister daar uit te ontvangen, dat het den Baron VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL aan 't hoofd zag, die bij het vaststellen der Wetten, in Januarij deezes Jaars, aan de Leden van het Schutters Genootschap eene Aanspraak deedt, die 's Mans denkwijze, aangaande de Vrijheid, en derzelve gebruik, in zulk een dag zette, dat wij niet vermogen aan dezelve eene plaats te weigeren.

„ Het is met meer genoeg, dan ik woorden kan vinden, om uit te drukken, dat ik U lieden, dat ik ons allen, dat ik deezes Stad, dat ik de goede zaak, de zaak der Vrijheid, geluk wensche met het groote werk, 't welk heden onder ons is tot stand gebragt.

„ Ons eerste zamenstel van Wetten was, gelijk Gijl. weet, in veele opzigten onvoldoende; wij waren, reeds in onze eerste bijeenkomst, genoodzaakt van 't zelve, in wezenlijke Artijkelen, af te gaan. En naardien eene Maatschappij, zo talrijk en van zulk een aard als de onze, niet lang zonder goede Orde, zonder goed Bestuur, bestaan kan, zo dagten wij, dat wij aan 't vertrouwen, waar mede Gijl. ons hebt vereerd, door ons tot U lieder Officieren aan te stellen, als mede aan de pligten, die deswegen op

„ ons lagen, niet beter konden beantwoorden, dan door,
 „ zonder tijdverzuim, een nieuw zamenstel van Wetten te
 „ vervaardigen, en aan U lieden ter overweeging voor te
 „ draagen; een zamenstel, waarde Schutters! waar in de
 „ Officieren, inzonderheid de Luitenanten en Vaandrighs, ge-
 „ toond hebben dat zij in staat zijn, Opofferingen aan het
 „ Algemeen te doen: en dat U lieder genoeg en belangen
 „ hun meer ter harte gingen dan regten, die hun toekwa-
 „ men, en die zij, door middel van het vorig Plan, waar
 „ op zij aangesteld waren, wel en wettig hadden verkree-
 „ gen.

„ Onze Maatschappij was reeds talrijk genoeg om alle
 „ die ongelegenheden te ondervinden, die alle zo oude als
 „ nieuwe Maatschappijen ondervonden hebben, in welke de
 „ Menigte, in plaats van de Bestuuring haarer zaaken in
 „ handen van weinigen te stellen, verkoozen heeft, zelve
 „ in eigener Perfoonen te regeeren. In de oude *Grieksche*
 „ Republieken, en de Republiek van *Rome* viel het Volk,
 „ dat is de Leden van die groote Maatschappijen, in dit
 „ ongelukkig denkbeeld; en dit was de oorzaak, dat die
 „ anders bloeiende Maatschappijen, die, in andere opzig-
 „ ten, geschaapen scheenen de Eeuwen te zullen verduuren,
 „ niets anders dan tooneelen van onafgebrooken verwarrin-
 „ gen vertoonden, die op den ondergang van alle dezelve
 „ uitliepen. — Wijl onze Maatschappij, gelijk ik gezegd
 „ heb, reeds talrijk genoeg was, om alle de nadeelige ge-
 „ volgen te ondervinden, die uit gebrek aan goede Orde,
 „ gebooren worden, en naardien de aard en oogmerken
 „ onzer vereeniging de goede Orde op een nog meer bij-
 „ zondere wijze onder ons noodzaaklijk maakten, zo meen-
 „ den wij voor alle dingen dezelve onder onze Maatschappij
 „ te moeten uitvoeren.

„ Wij hebben dit in ons zamenstel van Wetten gedaan;
 „ maar wij hebben ons ook herinnerd, steeds voorgesteld,
 „ nimmer uit het oog verlooren, hoe klein de overgang tus-
 „ schen het handhaaven van goede Orde, en het bekorten
 „ der Vrijheid is; — hoe dat, van alle tijden, de schreeu-
 „ wendste inbreuken in elkanders regten, ja de gruwelijkste
 „ dwin-

77 dwingelandijen onder het Menschdom, enkel en alleen on-
 78 der een glimpig voorgeeven van dat handhaaven van goe-
 79 de Orde, gepleegd en uitgeoefend zijn. Wij hebben, der-
 80 halven, gemeend, bij dit invoeren van goede Orde onder
 81 de Maatschappij, U lieder Regten, als Leden van dezelve
 82 aangemerkt, allerangstvalligst te moeten bewaaken, en wij
 83 beroepen ons op allen, tot wier kennis nu of namaals hee-
 84 door ons opgesteld Plan van Wetten zal koomen, of wij
 85 in deezen getrouw geweest zijn, of niet, aan onze grond-
 86 beginzelen en verplichtingen.

87 „ Overal, in alle zaaken, waar U lieder invloed noodig
 88 was, zelfs waar die maar niet schaden kon, hebben wij
 89 aan denzelfen zijnen loop gegeven. Nimmer hadden de
 90 Leden van eenige Maatschappij meer noch kragtdaadiger
 91 teugels in handen ter leiding, des noods ten bedwang,
 92 van hun, die zij tot Directeurs van dezelve hadden aan-
 93 gesteld, dan Gijlieden. Voor zo verre ons bekend is
 94 heeft geen Schutters Genootschap, geene Burger schutte-
 95 rij, de magt om niet alleen de Officieren te benoemen;
 96 maar ook, in geval van misnoegen over derzelve dienst
 97 en gedrag, hun te kunnen ontzetten. Deeze Magt hebr
 98 Gijlieden en ik twijfel geenzins, of Gijlieden zult dit Ar-
 99 tijkel der Wetten, zo als het ook in de daad is, steeds
 100 aanmerken als de hoofdzuil, als het plegtanker van Ulieder
 101 Vrijheid, als Leden deezer gewapende Maatschappij. Hier
 102 door zult Gijl. steeds zo veel invloeds over uwe Officie-
 103 ren en Directeuren kunnen uitoefenen, als noodig zal zijn
 104 om elk tot zijnen pligt te houden.

105 „ Doch spaarzaam, waarde Schutters! moet het gebruik
 106 zijn, 't welk Gijl. van dit middel moet maaken. Het
 107 moet, even als het ontzetten van kwalijk dienende Re-
 108 geerders, in 't algemeen, een uiterste zijn, daar Gijl.
 109 niet ligt toe *moet*, en ik houde mij verzekerd niet ligt
 110 toe *zult* koomen. Dit middel, hoe heilzaam in geval van
 111 nood, zou, te vaak, of te onvoorzigtig gebruikt, erger
 112 dan de kwaale zelve kunnen worden.

113 „ Vergunt mij, manhafte Schutters! nog een oogenblik
 114 aandagts omtrent een ander allergewigtigst onderwerp. Ik

„ bedoel den aart der Krijgstugt, die, zullen wij ons oog-
 „ merk bereiken, onder ons dient ingevoerd te worden. —
 „ Het is de zugt tot Vrijheid, die ons heeft zamengebragt.
 „ De ondervinding van alle tijden en Volken hadt ons ge-
 „ leerd, (gelijk ik mij onlangs bij eene andere gelegenheid
 „ uiddrukte) „ „ dat, zonder Wapenen te hebben, en die
 „ „ te kunnen behandelen, het onmogelijk is, dat een Volk
 „ „ zijne Onafhankelijkheid buiten of binnenlands kan be-
 „ „ waaren. Dat door de Wapenoefening onze Voorouders
 „ „ Mannen waren gebleeven. Dat de Vrijheid, enkel door
 „ „ de Natie zelve, in eigener Perfoon, kan worden be-
 „ „ schermd. Dat Burgers haare natuurlijke Lijfwagt zijn.
 „ „ Dat haar, in het midden van een ongewapend, weer-
 „ „ loos of verwijfd Volk, eenen zetel te willen stigten,
 „ „ een harsfenschim, een ijdele droom is.” ”

„ Wij hebben ons over zulks, ten einde onze Stadgenoo-
 „ ten, zo veel in ons is, gewapend en in den Wapenhandel
 „ geoeffend te krijgen, en, inzonderheid, om zelfs voor on-
 „ ze Perfoonen, de hedendaagsche Krijgskunde te leeren, tot
 „ dit Militair Genootschap vereenigd; maar nimmer zouden
 „ wij dit ons oogmerk bereiken, indien wij ons niet aan
 „ eene nauwkeurige Krijgstugt gewenden. Het moet, der-
 „ halven, onze wil en welbehaagen zijn; wij moeten allen
 „ daar in overeenstemmen, dat zo veel ondergeschiktheid
 „ onder ons zal plaats grijpen, als noodig zal bevonden
 „ worden, om het voorgestelde oogmerk te bereiken. Wij
 „ willen, derhalven, dat de noodige Orders en Commandos
 „ worden gegeven, en dat zij worden ten uitvoer gebragt;
 „ doch men zou zich vergifsen, wanneer men die Orders
 „ deeze Commandos aanmerkte, als den wil van den Offi-
 „ cier of Onderofficier, die dezelve geeft. — Neen! Man-
 „ nen! zij zijn de Orders de Commandos, zij zijn de wil
 „ en 't welbehaagen van het gantsche Genootschap. De
 „ Officier, of Onderofficier is slegts de mond van het Ge-
 „ nootschap. De Leden van het Genootschap willen, dat
 „ die Orders, die Commandos zullen worden gegeven, ja
 „ aan hun zelve worden gegeven, en door hun zelve
 „ worden ten uitvoer gebragt.

„ De

„ De Leden van het Genootschap volbrengen dus, in de
 „ daad, hunne eigene Orders en Commandos. Deeze be-
 „ denking moet de Leden, (en ik bedoel hier voornaamlijk
 „ de jongere Leden, wier oordeel minder rijp en wier bloed
 „ meer vlugtig is,) de Correctien, die hun, (doch altijd,
 „ zo als onder vrije lieden betaamt, met bescheidenheid,)
 „ moeten en zullen gegeven worden, met genoeg doen
 „ ontvangen. Zij moeten nimmer vergeten, dat den Krijgs-
 „ dienst te leeren, hunne bedoeling is, en dat zij dit voor-
 „ gestelde doel nimmer kunnen urreffen, dan door de, inge-
 „ volge van hunne eigene begeerte aan hun gegeven Corre-
 „ rectien en Bevelen, met alle uiterlijke vertooning van Mi-
 „ litairen spoed en bereidvaardigheid, ja met eenen uiterlij-
 „ ken schijn van Krijgstuglijke gehoorzaamheid, te ontvan-
 „ gen en ten uitvoer te brengen.

„ Wijl nu, manhaste Schutters! Ulieder Genootschap tot
 „ stand en dus het toppunt mijner wenschen vervuld is,
 „ neem ik deeze gelegenheid waar, om Ulieden mijne er-
 „ kentenis te betuigen voor de eer, die ik heb genooten
 „ van door Ulieden eenpaarige stemmen aan het hoofd van
 „ hetzelfde geplaatst te worden. — Niets zou mij aangena-
 „ mer zijn dan in die post met en onder Ulieden de Krijgs-
 „ kunde te mogen leeren; doch, om niet van andere belet-
 „ zelen te spreken, mijne huislijke zaaken verbieden mij
 „ zulks. Zij hebben mij nimmer toegelaaten langer dan
 „ eenige Wintermaanden onder Ulieden te vertoeven, en het
 „ is zeer mogelijk dat mij zelfs dit voortaan niet meerder
 „ zal gegund zijn. — Ik zal de Regeering deezer Provin-
 „ cie niet verlaten; maar het is mij ondoenlijk een Post
 „ onder Ulieden te blijven behouden, in het waarneemen
 „ van welken ik, noch aan de pligten daar aan verknogt,
 „ noch aan mij zelven zou kunnen voldoen. Ik stel dezelve
 „ daarom ter dispositie van 't Genootschap, welks belangen
 „ ik des niet te min nimmer zal nalaaten, naar vermogen,
 „ te bevorderen, en welks goedkeuring en gunstig aandeu-
 „ ken mij steeds dierbaar zullen zijn.”

Zo groot het genoeg was waar mede de luisterende
 Schutters deeze Aanspraak van hunnen Kollonel hoorden, zo

zeer bedroefden zij zich over den gedaanen afstand in 't einde; doch vonden reden van nieuwe blijfchap, toen zij, door onafstastenden vriendlijken drang, hem overhaalden om van dit voorneemen af te zien, en hij hun beloofde dien post, nog vooreerst, te zullen blijven bekleeden.

Hoe verre ook het Genootschap van Wapenhandel te *Zwolle* gevorderd was, bleef de Burgerschutterij nog in de oude laagte; zulks bleek uit een voorstel in April, in eene buitengewoone Vergadering van Raad en Meente aan Burge-meesteren, Schepenen en Raaden gedaan, 't welk op deezen zin liep. — Daar het gebeurde te *Rotterdam* een ieder moet overtuigen van de volstrekte noodzaaklijkheid eener welgewapende en welgeoefende Burgerij, oordeelt de Meente, dat het meer dan tijd wordt, dat het Burgerregiment alhier uit het diep verval waar in het ten dien opzigte geraakt is, hersteld worde, en verzoekt dat Schepenen en Raaden daar toe, ten spoedigsten, de noodige voorzieningen gelieven te doen; en inzonderheid alle Burgers en Ingezetenen van *Zwolle*, die, ingeval van nood, in de Wapenen, moeten koomen, gelasten, binnen zekeren bepaalden tijd, zich van eene goede en gelijke Wapenrusting, naar het voorschrift daar van, door Schepenen en Raaden te geven, te voorzien. Vertrouwende de Meente, dat allen, wier vermogen zulks toelaat, daar toe, overeenkomstig Eer en Plicht, volvaardig zullen zijn; terwijl men bereid is om met Schepenen en Raaden middelen te beraamen, ten einde die geen, welken zich hier toe onvermogen zullen verklaren, daar mede, van Stadswege, te voorzien; en uit haar Gelastigden te benoemen om met de Afgevaardigden van Schepenen en Raaden, omtrent een algemeene Wapening der Burgerije de noodige schikkingen te ontwerpen.

In diepen rouwe wierdt de Vrijheidminnende Burgerij van *Zwolle* gedompeld, in de maand Junij des meer genoemden Jaars zeventienhonderdvierëntachtig. Op den zesden dag dier Maand, overleedt, binnen deeze Stad, ten huize van zijnen boezemvriend den Baron van PALLAND TOT ZUITHEM, *Drost van Yselmuiden*, de vermaarde *Overijselsche* Ridder J. D. VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL. Ten blijke van hoogagtinge

tinge re
verzoekt
rij bov
een Ber
schap, e
hu doet
schaps v
ten bov
vóór et
te de v
Leden t
doecht,
Volgens
res wech
flinker ar
Veel g
Jaars ze
den Sta
aan de
den, v
staande
vervolge
sammatige
voeren,
je en Na
oóder de
van Partij
genooien
ongemoeg
van de
Ingezeten
nomenbel
hebben u
held, in
ziesinge
's Lands
ding geno
uit te fut

tinge voor de uitmuntende hoedanigheden des Overleedenen, verzogt het Gencotschap van Wapenhandel, waar van, gelijk wij boven verhaalden, de Ridder de Stigter was geweest, den Eerwaardigen J. DU PUY, Secretaris van dat Genootschap, en Leeraar der *Walsche* Gemeente in onze Stad, tot het doen eener staatelijke Lijkrede. Op verzoek des Genootschaps wierdt, door de Regeering, eene der Stads Kerken, ten bovengemelden oogmerke afgestaan. Een Treurmuziek, vóór en naa de Lijk- en Lofrede, vermeerderde en vergrootte de vereerende treurigheid der toegevloide menigte. De Leden des Genootschaps, allen in hunne *Uniform* uitgedoscht, waren bij den staatlijken Uitvaart tegenwoordig. Volgens eenpaarig besluit, namen zij den Rouw aan voor zes weken; dezelve bestond in een zwarten strik om den linker arm.

Veel gerugts veroorzaakte, in den aanvang des volgenden Jaars zeventienhonderdvijfentachtig zekere Publicatie, door den Stadhouder, op zijn vermeend gezag en regt, alomme aan de Provinciën ter afkondiginge en aanplakkinge verzonden. Wij oordeelen het Stuk hier te moeten plaatsen, als staande in verband met het gedrag der *Zwolsche* Burgerije, vervolgens gehouden. Zie hier, hoe de Stadhouder zich aanmatigde, eene taal als die van eenen Souvereinen Vorst te voeren. „Wij WILLEM, bij de Gratie gods Prins van *Oranje* en *Nassau* enz., doen te weete, dat, zedert eenigen tijd, onder de Ingezetenen deezer Landen ontstaan is een geest van Partijchap, door welken aan eenigen van onze Landgenooten, tegen Onzen Perfoon en Bestuur wantrouwen en ongenoegens zijn ingeboezemd, die voor Ons geweest zijn van de onaangenaamste gevolgen. Dat anderen van 's Lands Ingezetenen zich door den stroom der opgevatte Vooringenomenheid niet hebbende laten wegsleepen, zich veroorloofd hebben uiterlijke Vertooningen, tegen welke de Hooge Overheid, in zommige Provinciën, noodig geoordeeld heeft voorzieninge te doen. Dat, in weerwil derzelven eenigen van 's Lands Ingezetenen daar in voortvaaren, waar door aanleiding genomen wordt, om zo valschlijk als kwaadaartiglijk uit te sprootjen, en te verspreiden, dat door Ons of van

Onzenwege de goede Gemeente zou worden opgeruid tot Oproer, met het dwaaze en alzins bespodlijke oogmerk, om het Gezag, wettiglijk op Ons gedevolveerd, op eene onwettige wijze, te vermeederen; ja zelfs te verwisfelen voor de Souverainiteit over deeze Landen, en dat uit zodanige aanblaazingen van Ons of van Onzenwege zouden gefprooten zijn die Beweegingen, welke hier en daar, in zommige Plaatzes van de Republiek, van tijd tot tijd, zijn bespeurd geworden.

„ Dat Wij in ervaring zijn gekomen, dat in verscheide Plaatzes en in verschillende Provincien, de Ingezetenen, inzonderheid ten Platten Lande, weigeren te gehoorzaamen aan de gewoone Bevelen van de Hooge Overheid om zich in den Wapenhandel te oefenen, en in staat te stellen om, tegen een buitenlandschen Vijand zich, des noods, te kunnen defendeeren. En alzo Wij, inzonderheid in den critieken en gevaarlijken toestand, waar in de Republiek zich thans bevindt, door den Oorlog, met welken dezelve op nieuw bedreigd wordt, niets aanzien als gevaarlijker en naadeeliger voor de waare belangen van het dierbaar Vaderland dan Partijfchappen, onderling Mistrouwen, Verdeeldheden, en ongehoorzaame Wederfpannigheden aan de Bevelen van 's Lands wettige en gebiedende Overheid; en 'er Ons, aan den anderen kant, ook ten hoogsten aan gelegen ligt, dat wij noch verdagt, noch met grond beschuldigd worden van den toelag, om eenige schadelijke en oproerige Beweegingen te willen favorifeeren, veel min te doen gebooren worden; daar het Ons al verder hoogstfmetlijk moet vallen, wanneer Onze Landgenooten zich, om Onzenwille, door het gebruik van verkeerde en onbetaamelijke middelen, in gevaar brengen van schade en schande, en alle de gestrengheid der Justitie te moeten ondergaan; en daar Wij, wel verre van de Kleur van onzen Naam immer te hebben willen doen dienen tot eene Leuze van Oproer en Ongehoorzaamheid, zo als wij het hartzeer gehad hebben, dat zij daar voor is verklaard geworden, nooit iemand, met genoeg, daar mede hebben zien pronken, dan die zich distingueerde door liefde tot Vrijheid, Eendragt en Gehoorzaamheid, en daar door be-

TOON-

zoonde
 „ Zo
 goonde
 deesen
 deellinge
 grootere
 compet
 posadee
 hebbend
 Vrijheid
 heid, d
 gemeen,
 openbaar,
 dering ve
 draagen,
 danige in
 wosten,
 den, n
 Verleen
 begreere
 derland,
 ven, die
 gevar,
 confiderei
 floppen,
 gen; en
 lijer en
 nooden,
 God Alre
 lijke topp
 Vrijheid
 „ Dat
 zo zeer
 gezins
 zug, On
 schuldig
 gen, die

roonde een waare Vriend te zijn zo van Ons als van het Vaderland.

„ Zo is 't, dat Wij het ten uitersten nuttig en noodig geoordeeld hebben, alle de Ingezetenen der Republiek bij deezen te informeeren van Onze waare Gevoelens en Be-doelingen, daar heenen gaande, dat Wij niet alleen geene grootere maate van Gezag verlangen, dan aan Ons wettiglijk competeert, en door de Heeren Onze Predecessseuren is gepofedeerd geweest; maar zelfs dat Wij, den uitersten afkeer hebbende van het doen van inbreuk op de Souverainiteit en Vrijheid van een Land, wiens Vrijmaking en Onafhankelijkheid, de grootste Eertitel is van onze Voorouderen, die geenen, die op de eene of andere wijze, heimlijk of in 't openbaar, zouden mogen tragten, eenige onwettige Vermeerdering van dat Gezag aan Ons te doen defereeren en opdraagen, (bijaldien 'er waarlijk, tegen Ons vermoeden, zoudanige inzigten bij den eenen of anderen zouden mogen huisvesten,) niet zouden kunnen aanzien als Onze waare Vrienden, noch als de waare Vrienden van den Vrijen Staat der Vereeigde Nederlanden; dat Wij niets met meerder ijver begeeren en verlangen, dan eens wederom, in dit Ons Vaderland, onder alle deszelfs Inwoonderen, te zien herleeven, die Harmonie en Eensgezindheid, zonder welke het gevaar, uit eenen buitenlandschen Oorlog spruitende, nog confiderabel moet toeneemen; allen Lasteraaren den mond te stoppen, de waare Liefhebbers des Vaderlands te vereenigen; en alle Onze Landsgenooten te overtuigen, van Onzen ijver en opregte begeerte om het Vaderland uit alle deszelfs nooden, zo ver Ons vermogen reikt, onder den bijstand van GOD Almagtig te redden, en hetzelfde tot het hoogst mogelijke toppunt van Luister, Voorspoed, Welvaaren, Vrede, Vrijheid en Onafhankelijkheid te brengen.

„ Dat Wij aan deeze wettige en met Onze genegenheid zo zeer als met Onzen pligt overeenkomstige middelen, en geenzins aan de onbetaamelijke wegen van Oproer, Miltzucht, Ongehoorzaamheid, en Wederspannigheid, verlangen schuldig te zijn de Agting en Liefde van Onze Landgenooten, die Ons zo onontbeerlijk is, om Ons te bemoedigen in
de

de gewigtige Post, waar in Wij door de Godlijke Voorzienigheid geplaatst zijn; dat Wij, daarom, ten hoogsten afkeurende alles wat frekken kan om de zo noodige en wenschlijke Harmonie te stooren, of liever het herstel daar van te beletten, de Wetten en Bevelen der Hooge Overheid te schenden, en Burgertwisten aan te stooken, allen en iegelijk der Ingezetenen van deeze Republiek willen verzogt, vermaand en gewaarschuwd hebben, om zich te onthouden van alle licentieuse en aanstootelijke Discoursfen en Geschriften, mitsgaders van alle oproerige Beweelingen, en van het geen verder aanleiding geeven kan tot het onderneemen van seidelijke Buitenspoorigheden en stooringe van de gemeene Rust; maar, integendeel, zich, in allen opzigte, te gedraagen zo als het aan stille, vreedzame en gehoorzaame Ingezetenen tegen over hunne Overheden beraamt.

„ En, op dat deeze Onze Gevoelens ter kennisse koomen van de geheele Natie, verzoeken Wij, dat deeze alomme worde gepubliceerd en geaffigeerd, ter plaatze waar men gewoon is Publicatie en Affictie te doen.”

De Gezwoorene Gemeente te Zwolle de Waarschuwing, op naam van zijne Hoogheid uitgegeeven, in de Nieuwspapieren gezien en vernomen hebbende, dat men ten oogmerke had dezelve in *Overijsfel* te doen afkondigen en aanplakken, oordeelde zich verplicht te verklaren, dat zij het doen van Publicatien van die natuur, door of op naam van iemand buiten den Souverein, aanzag en hieldt voor een inbreuk op de Regten van de Souvereiniteit, en eene daad, waar toe niemand bevoegd was; waar om zij verzogt, dat zulk eene Bekendmaking in *Zwolle*, en het Regtsgebied dier Stede, geen plaats mogt hebben, en verder dat Schepenen en Raaden alle poogingen geliefden aan te wenden om te beletten dat zulks in *Overijsfel* niet mogt geschieden.

Naar den wensch der Gezwoorene Gemeente te Zwolle viel dit uit. Immers de Staaten van *Overijsfel* zonden, in Maart, den Stadhouder eenen Brief, om de bedenkingen, bij hun gebooren, bij het overweegen van den Brief toe geleide dienende van de Afdrukken der Publicatie, als mede

vu het
zije Ho
er, kon
die Lowe
Gewestet
men va
wen als
roerig,
dewelke
dat zijne
Republie
gaarne z
zijne Ho
geering h
heid van
de Regter
te doet g
heeven,
veele M
lijk ver
Landzije
Zij ve
gezonde
zijne Ho
schikr wa
reiken, te
nen van d
nen aan
kweeken.
schrijven,
„ over te
„ kunnen
„ Publica
„ sield, t
„ zenden
„ afgesleec
„ alle gew
„ aan het

van het Verdedigfchrift die Bondgenooten toegezonden, aan zijne Hoogheid op te geeven. Niet onduister, merkten zij aan, kon daar nit worden opgemaakt, dat zijne Hoogheid die Beweelingen, tegen welken de Staaten van verscheidene Gewesten reeds geoordeeld hadden, als tegen gedugte beginzelen van Oproer, te moeten waaken, verkoos te beschouwen als daaden, die op zich zelven aangemerkt, noch oproerig, noch misdaadig waren, en het strenglijk straffen van dewelken tegen de Regtvaardigheid zou aanloopen; als mede dat zijne Hoogheid de droevige Verdeeldheden, welke deeze Republiek, nu zedert veele jaaren, hadt moeten ondervinden, gaarne zou willen toeschrijven aan de Tegenkantsing, welke zijne Hoogheid in deszelfs maatregelen van de zijde der Regeering hadt moeten ondervinden, en niet aan die Werkloosheid van de Uitvoerende Magt, waar tegen niet alleen door de Regenten; maar ook door het beste en verlichtste gedeelte der geheele Natie, zulk eene algemeene Stem was aangeheeven; eene Stem door het vergeefsch verspillen van zo veele Millioenen in den *Engelschen* Oorlog, en den schroomlijk vervallen staat van alles, dat tot Verdediging aan de Landzijde dienen moest, genoegzaam geregvaardigd.

Zij verkoozen niet te onderzoeken in hoe verre de toegezonde Publicatie, en over 't geheel de maatregelen door zijne Hoogheid genomen, gevolgd wordende, dezelve geschikt waren om het daar bij opgegeevene oogmerk te bereiken, te weeten de Rust en Harmonie onder de Ingezeten van den Staat, en de Gehoorzaamheid van de Ingezeten aan hunne wettige Overheden te herstellen, of aan te kweeken. „ Dan zij hadden, ” dus luidt hun woordelijk schrijven, „ niet mogen naalaaten hunne verwondering daar „ over te betuigen, dat zijne Hoogheid in 't begrip hadt „ kunnen vallen, dat Wij zouden condescendeeren om eene „ Publicatie, zonder onze Concurrentie of Voorkennis ingesfeld, waar over Ons, door het drukken en na elders verzenden door de gantsche Republiek, de Deliberatie was „ afgesneeden, en die den Naam van uwe Hoogheid, tegen „ alle gewoonte, en tegen alle analogie van onze Constitutie „ aan het hoofd droeg, te laaten emanereen: en Wij willen „ gaar-

„ gaarne vertrouwen, dat uwe Hoogheid, bij deezen verneemende, dat Wij door zulk eene condescendence zouden agten aan Onze Digniteit te kort te doen, in 't vervolg, zich met diergelijke Voorflagén aan ons niet zal addresséeren.

„ Ondertusfchen hebben wij uwe Hoogheid wel willen informeeren, dat Wij de Commotien in andere Provincien ontstaan, en ook bij Ons, schoon in eene geringe maate, bespeurd, als eene zaak van die natuur beschouwd hebben, welke de ernstigste en ook wel degelijk strenge maatregelen van Ons vorderde, en dat Wij, ten gevolge daar van, eene Publicatie hebben gearresteerd en geëmaneerd, zo als wij gemeend hebben met de omstandigheden best te zijn geschikt.

„ Hartlijk wenschen Wij, dat de poogingen zo door Ons, als van de andere Bondgenooten, steeds efficacieus mogen bevonden worden om de Commotien geheel te verwijderen, en niet minder, dat het Wantrouwen, ten aanzien van U Hoogheids verrigtingen en bedoelingen, waar over Uwe Hoogheid zich beklagt, eerlang mogen cesseeren; waar toe wij oordeelden vooral te kunnen strekken, zo U Hoogheid, ingevolge van het verlangen der geheele Natie, mogt gelieven te verkiezen zich te ontdoen van die verkeerde Raadslieden, waar aan Wij in 't bijzonder deeze Demarche, nevens zo veele andere Abuifen, als waar over de Natie gevoelig is, attribueeren; en dat U Hoogheid daar en tegen zich geliefde te voorzien van cordaate Raadslieden, die het gemeene Belang boven hunne particuliere Inzigten prefereerden, en het daar op toeleiden, dat de poogingen van U Hoogheid met die der Staaten der respectieve Provincien instemden, op dat alzo het Vertrouwen en de Eendragt moge worden hersteld en bestendig blijven, waar toe wij met alle onze Vermogens opregtlijk betuigen te willen medewerken, om alzo het lieve Vaderland nog voor verdere onheilen te bewaaren, en, onder GODS zegen, wederom tot voorigen bloei te brengen.”

Ligt begreep men te Zwolle, zo wel als elders, dat men vrugtlooze poogingen deedt, ter bekoominge van eene algemeene

meene a
felen ee
hier en c
oungere
een Verz
niere O
ungebood
„ Affich
„ 1675.
„ haar 1
„ opfpoo
„ Burgen
„ worden
„ van Sc
„ getij d
„ te ver
„ Regt
„ uit h
„ zeeve
„ Her
„ onder d
„ aanblass
„ de geseel
„ een aller
„ eene Con
„ Burgerij,
„ te betraam
„ en Kamp
„ ze Onder
„ het zaad
„ schen Bur
„ geren te
„ en beoor
„ het Patrie
„ deeldheid.
„ Niet bij
„ Affiching
„ tige beje

meene affchaffinge der ingeflovene misbruiken, en het daarstellen eener Grondwettige Herftellinge, zo lang men flegts hier en daar de takken befnoeide, en den wortel des kwaada onaangeroerd liet voortgroeien. Op deeze onderftelling rustte een Verzoekfchrift, 't welk te *Zwolle*, gelijk ook in de twee andere *Overrijfselsche* Hoofdsteden, ter onderteekeninge wierdt aangeboden. Het behelste de volgende hoofdpunten „ de „ Affchaffing des Regeerings-Reglements van den Jaare „ 1675. — Dat de Regeeringen der Steden en Meentens uit „ haar midden, eene Commissie zouden formeeren tot het „ opspooen van alle oude Regten en Privilegien. — Dat de „ Burgerijen, tot het opgeeven hunner Bezwaaren, zouden „ worden opgeroepen. — Dat de Meentens de vrije keuze „ van Schepenen en Raad zouden hebben. — Dat de Burgerij door Kiezers, uit het midden van hun bij looting „ te verkiezen, de Gemeenslieden zouden aanstellen; en het „ Regt aan zich behouden om onwaardige Representanten, „ uit het Lichaam der Meentens te verwijderen, en af te „ zetten.”

Het kon in een Gewest, waar het Vrijheidsvuur dermaste onder de Burgers gloeide, waar zo veele Regenten 't zelve aanblaasden, aan geene Tekenaars ontbreken; en ontmoette de geteekende Verzoekfchriften, in deeze drie Hoofdsteden, een allergunstigst onthaal. Uit Raad en Gemeente wierdt eene Commissie benoemd, om met Gecommitteerden uit de Burgerij, een Plan tot een verbeterd Regeerings-Reglement te beraamen. Dan het ontbrak niet, inzonderheid te *Zwolle* en *Kampen*, aan lieden, die niets onbeproefd lieten om deeze Onderneeming te dwersboomen en te ondermijnen, door het zaad van tweedragt tusschen Regenten en Regenten, tusschen Burgeren en Burgeren, en tusschen Regenten en Burgeren te zaaijen, 't geen weelig opgroeide bij het inleveren en beoordeelen der Bezwaaren; onder de Voorftanders van het Patriotismus heerschte, bij wijlen eene droevige verbeeldheid.

Niet bij den enkelen Voorflag bleef de zaak, betreffende de Affchaffing van het Reglement op de Regeering. Eene gunstige bejegening hadt het Verzoekfchrift te *Zwolle* ontmoet,

en een aanzienlijk getal Ondertekenaars gevonden. Het gewichtig stuk zelve wekte ook de aandacht der Staatsvergaderinge van het Gewest. In den Jaare zeventienhonderdzesëntachtig bragt men aldaar een breedvoerig Verslag uit, omtrent de Verbetering der Regeeringe van *Overijsel*. 't Zelve bevatte een Voorstel, voor de Staaten van dat Gewest geschikt, waar van de aanvang genoegzaam is om ons te doen bemerken, door welk een geest de Opstellers gedreeven wierden. Het was in deeze woorden begreepen. „ Dat de „ rampzalig gevoerde Oorlog met *Engeland* ons geleerd „ hadt, dat in de inwendige gesteldheid der Republiek, *eene* „ *Verandering*, en wel eene *spoedige en kragtdaadige Ver-* „ *andering*, *volstrekt vereischt wierdt*, *zou niet de geheele* „ *Republiek ten gronde gaan.*

„ Dat het de tijd niet meer was om te ontveinzen, dat „ in ons Land twee Hoofdpartijen waren, die elkander ge- „ duurig dwarsboomden; *dat daar door onze Staat alle* „ *kragt scheen verlooren te hebben om zijne Waardigheid* „ *en Regten te handhaaven; dat daar uit allerlei inwendig* „ *misnoegen, wantrouwen en gemor ontstaan waren.*

„ Dat Millioenen schats verspild waren om vertooning te „ maaken als of men tegen de *Engelschen* een Oorlog hadt „ willen voeren; en dat men dien Oorlog hadt kunnen vermijden en neutraal blijven, zo het Land, volgens het Advys van den Baron VAN DER CAPELLEN, in 't Jaar 1784, „ en vervolgens verscheide opgevolgde *Hollandsche en Fries-* „ *landsche Resolutien*, op zijn tijd eene behoorelijke Zee- „ magt gehad hadt; dat de oorzaken hier van, en van alle „ onze opgevolgde gevaaren en schadens en vernederingen, „ enkel en alleen *inwendig in het verward en verbasterd* „ *en daar door verdeeld Regeeringsgestel onzer Republiek* „ *huisvesten.*

„ En wat het Wantrouwen en Gemor der Natie betrof, „ dat dit geen bewijs behoefde, zo men zijne oeren niet ge- „ flooten hadt voor de bittere klagten der commercieerende „ Ingezetenen, en zijne oogen over de steeds duurende tekenen van misnoegdheid omtrent het Bestuur van 's Lands „ zaaken, en van het mistrouwen op een zeer groot aantal „ van

„ van
„ den
„ „
„ gew
„ zoud
„ niet
„ Pr
„ lijk
„ der
„ len
„ gen
De
strekke
geeringe
zwaart
dag, is
zoek
dage
dat,
goed-
werde
met vo
van Re
heid,
Verlag
gelegd
de Led
Stad K
den on
Ridders
GEN, b
de Sted
WZERS,
Van c
October
met de t
iegenheid
mer nog
1834

„ van zulke Heeren, die dat Bestuur in handen hadden.

„ Dat 'er geene Verbetering in het algemeen Bestuur, en „ gevolgljik geen Herstel van Eendragt, te hoopen was, „ zonder dat de Regenten zelve in de bijzondere Provin- „ cien, ernstlijk onderzogten — welke Gebreken in hunne „ Provinciaale Regeering plaats vonden — welken verderf- „ lijken invloed die Gebreken op de generaele Regeering „ der gantsche Republiek hadden — en welke de Midde- „ len waren om die Gebreken uit den weg te ruimen, of „ genoegzaam te verminderen.”

De Ridderfchap verklaarde zich tegen het Voorstel, als frekkende ter geheele Omkeeringe der Constitutie van Regeeringe. De Meerderheid der Zwolsche Regeering vondt zwaarigheid in toe te stemmen, om, nog op deezen Landdag, in Maart, eene Commissie te benoemen, tot het onderzoek van het ingediend Verslag. Maar, ten volgenden Landdage, in Maij, bragt deeze Stad als haaren Raadslag uit, dat, zonder den inhoud des Voorstels van de Stad *Deventer* goed- of af te keuren, eene Commissie diende benoemd te worden, tot onderzoek der Punten in het Voorstel vervat, met volmagt om over dezelve, betrekkelijk tot het Reglement van Regeering, naa voorafgaande mededeeling aan zijne Hoogheid, en inneeming van Hoogstdeszelfs aanmerkingen, een Verslag op te maaken, om aan Ridderfchap en Steden voorgelegd te worden, behoudens de vrije Raadpleging voor alle de Leden. — In dit Voorstel stemde de Ridderfchap, en de Stad *Kampen* terstond, en eindelijk ook *Deventer*; en wierden onverwijld zes Heeren daar toe benoemd, drie uit de Ridderfchap, de DROSTEN VAN VOLLENHOVEN en HAAKSBERGEN, benevens den Heer VAN VOERST VAN ALERDINK, en uit de Steden *Deventer*; *Kampen* en *Zwolle* de Burgemeesters WEERS, VESTERINK en ROUSE.

Van deezen last deden zij verslag op den Landdag in October te *Deventer*, en gaven een Concept-Reglement met de Aanmerkingen der Gelastigden over. Te welker gelegenheid PALLANDT VAN ZUTHEN, Drost van *Yselmuiden*, met nog vijf Edelen, de Heeren J. E. MULLERT TOT DE

LEEMKUILE, R. H. DE VOS VAN STEENWYK TOT DEN HOOGENHOF, R. C. W. VAN RECHTEREN TOT WESTERVELD, A. C. W. VAN HAARSOLTE TOT DEN DOORN, EN R. W. SLOET TOT MERKVELD, een Voorstel ter baane bragten, strekkende om het drukkende en schadelijke van het oude Regeerings-Reglement des Jaars 1675 aan te toonen, met aandrang om de gewigtige zaak, de verandering van 't zelve, ten spoedigsten, onder handen te neemen, en ten meesten genoegen der Ingezetenen, af te doen. Waar op de meerderheid goedvondt, het Reces van den Landdag te doen voortduuren tot den vierden December.

De zes bovengemelde Ridders. op wier voorflag de Vergadering was blijven voortduuren, om over de Verbetering en Verandering van het Regeerings-Reglement, waar omtrent zij hunne gedagten met alle rondheid hadden opengelegd, te raadpleegen, droegen, bij het openen van dezelve, in December, hunne nadere gedagten voor; hier in bestaande, dat de verschillende Bezwaaren, door de onderscheide Leden van Staat, met betrekking tot het Regeeringsbestuur van *Overijsel* ingeleeverd, zo veelvuldig, en veele daar onder van dien aart, waren, dat, indien dezelve alle te gelijk zouden worden afgedaan, zulks geene geringe vertraaging zou toebrengen aan het Herstel dier Bezwaaren, welke die spoedige verbetering het meest vereischten.

Om dit voor te koomen, oordeelden zij het hoogstnoodig, dat, vóór alle andere, die Bezwaaren onderzocht en verbeterd mogten worden, uit welcher voortduurig het grootste nadeel te vreezen was, en waar van eene spoedige afdoening het meest ter bevordering van het algemeen belang vereischt wierdt. — Onder deeze verdiende, naar hun begrip de eerste plaats, de bij het Reglement van den Jaare 1675 aan den Heer Stadhouders opgedraage Begeevening van bijkans alle Provinciaale Ampten, en Staats-Commissien. „ Dat „, toch hier door,“ dus lieten zij zich hooren, „ de Regen- „, ten gebragt waren onder eene verregaande afhankelijkheid „, van den Stadhouders — en nog niet eens van den Heere „, Stadhouders alleen; maar ook van deszelfs vertrouwde Gun- „, stelingen, en dat zulk eene afhankelijkheid ten allen tijde, „ en

„ en vo
„ land t
„ en vo
„ wren
„ wijzen
„ tuigd
Te de
naauwke
zwaar b
missien,
komstigt
voor he
Twee sic
het ander
bende, g
voorlinge
tot een
onderwe
verdere
netelig
deelelen
Inmidd
onderzoek
tuigd, de
onder de
elkander,
danig eer
meen bel
om de m
leden te k
ken. — H
overtruid
om den k
nige Regt
eene daar
van Staat
Mogenden
vreesd wa

„ en vooral in de omstandigheden , waar in zich het Vader-
„ land thans bevondt , voor de Republiek in 't algemeen ,
„ en voor *Overijsel* in 't bijzonder , allergevaarlijkst was ,
„ waren waarheden , welke zij overtollig oordeelden te be-
„ wijzen ; daar elk onzijdige van dezelve volkomen over-
„ tuigd was .”

Te deezer oorzaake hadden zij niet onledig geweest om naauwkeurig te onderzoeken op welk eene wijze dat Bezwaar best hersteld , en de Begeevening dier Ampten en Commissien , ten meesten nutte van 't Gewest , en het overeenkomstigst met de waare gronden van deszelfs Constitutie , voor het vervolg , zouden kunnen begeeven worden . — Twee schikkingen , het een op de begeevening der Ampten , het ander op de begeevening der Commissien , ontworpen hebbende , gaven zij dezelve over , van oordeel , dat ze zulke voorstellen behelsden , als gevoegelijk ten grondslage , althans tot een leidraad , der raadpleegingen over deeze gewigtige onderwerpen zouden kunnen dienen ; in die hoope , dat de verdere Leden van Staat hunne bedenkingen , over een zo netelig onderwerp , met dezelfde openhartigheid zouden mededeelen .

Inmiddeis vertrouwden zij , dat hun Ed. Mog. door het onderzoek dier Ontwerpen , eensdeels zouden worden overtuigd , dat zij alzins gezogt hadden daar bij de Gelijkheid onder de Leden , en de Onafhankelijkheid van dezelve van elkander , te bewerken : overtuigd dat het daarstellen van zodanig eene Gelijkheid en Onafhankelijkheid voor het algemeen belang allernoodzaaklijkst , en het éénigst middel was , om de maar al te zeer verzwakte Harmonie , onder de Staatsleden te herstellen , en , voor het gevolg , duurzaam te maken . — En dat , anderdeels , hun Ed. Mog. daar uit zouden overtuigd worden , dat zij geen het minste oogmerk hadden om den Heer Stadhouder het genot te ontzeggen van zodanige Regten , als met het welzijn van *Overijsel* , en met eene daar toe zo volstrekt noodige Onafkelijkheid der Leden van Staat en met het Souverein Gezag van hun Ed. Groot Mogenden konden worden overeengebragt ; en dat zij geheel vreemd waren , om het Stadhouderschap tot eene nietsbedu-

dende en alleen slegts in naam bestaande Waardigheid te maaken; hoedanige vermoedens maar al te veel, in deeze dagen, verspreid wierden, tegen Regenten, die niets anders beoogden, dan dat Ampt binnen deszelfs wettige paalen terug te brengen.

Hier van zouden zich de duidlijkste bewijzen opdoen, indien hun Ed. Mog. die Regten, welke, volgens de gemaakte Ontwerpen, door den Heer Stadhouders zouden worden uitgeoefend, gellefden te vergelijken, met die, welke afgefaan waren aan de Heeren Stadhouders vóór WILLEM DEN III, en dus aan alle die Stadhouders, welke door een vrije keur waren aangesteld: onder welken zelfs drie Prinzen uit den Huize van *Oranje* zich bevonden, en daar onder een MAURITS en WILLEM DE II, wier invloed voorzeker, uitwijzens de Geschiedenis van hunne tijden, in *Overijsel* groot genoeg was. — Dan toch zouden hun Ed. Mog. ontwaaren, dat aan dezelve veel minder Regts en Invloeds over de begeeving der Provinciaale Ampten hadt toegekomen, dan zij bij hun Ontwerp voorstonden aan de Heeren Stadhouders, in 't vervolg, toe te kennen.

Des te méer vertrouwden deeze Heeren, dat alle Leden van Staat nu geneegen zouden zijn, om, op den door hun voorgeslagen, of op eenen anderen beteren voet, hartlijk mede te werken, tot verbetering van het gemelde grievend en voor het belang, en de Vrijheid der Natie, allergevaarlijkst bezwaar. — Om dit heilzaam oogmerk te gemaklijker te bereiken, en zodanige Leden te ontmoet te koomen, als, uit hoofde van hunnen Eed bij de sanvaarding hunner Posten, zwaarigheid mogten vinden in het Regeerings-Reglement de noodige verandering te maaken, herhaalden zij den meermaals gedaanen Voorslag, „ dat de Leden van Regeering „ zich, op het voorbeeld van voorgige tijden, onderling van „ dien Eed, voor zo verre daar toe noodig, zouden ont- „ slaan.”

Met te meerder nadruks moesten zij op eene spoedige herstelling van dit Bezwaar, de begeeving der Ampten en Commissien betreffende, aandringen, om dat hetzelfde afgedaan, en de Leden van Staat in de noodige Onafhankelijkheid

heid be-
gemaklij-
ingeret
Dur
de, de
behoort
buiten
mede
van af-
ten, va
Regt e
kleine
door ha
zu alle
dan met
riagsbe-
Alle
De zw
leden,
bewist
ne, en
den der
Verfel
schap in
van voll
konde af
den op
betulgd
„ deeze
„ voor
„ heel
„ Verbe
lijke of
van de
en zulk
en bedae
verleagd
waren,

heid hersteld zijnde, de verdere Bezwaaren voorzeker des te gemaklijker, ten nutte van den Lande, en deszelfs goede Ingezetenen, zouden kunnen hersteld worden.

Daar benevens dienden, naar hun oordeel, ten zelfden tijde, de kleine Steden, hersteld te worden in de aan haar toebehorende; doch, door het Reglement van den Jaare 1675, buiten derzelver bewilliging, ontnomene vrije Keuren; als mede in haar Regt om over gewigtige, en ter verminderinge van alle verschillen voor het vervolg nader te bepaalde Punten, ten Landdage verschreeven te worden, als latende het Regt en de Billijkheid niet toe, dat deeze beide voor de kleine Steden zo gewigtige Punten langer onafgedaan bleven, door haare verdere Bezwaaren, die het al te omslagtig zijn zou alle zo spoedig te onderzoeken en af te doen, en als dan met de verdere Bezwaaren over het Provinciaal Regeeringsbestuur, zouden kunnen worden bepaald.

Alle de Leden namen dit Voorstel der zes Ridderen over. De zwaarigheid, wegens den Eed, door welken alle de Staatsleden, bij hunne komst aan de Regeering, het thans zo zeer betwiste Reglement bekrachtigd hadden, kwam weder ter baane, en men herhaalde het beweerde deswegen door de Leden der Ridderschap op den Landdag in Maart dezes Jaars.

Verscheiden bedenkingen wierden voorts door de Ridderschap ingebracht, onder andere, dat zij, niet dan ten koste van volslagene Meineedigheid, van het Regeerings-Reglement konde afgaan. Doch de Steden *Deventer* en *Kampen* toonden op dit stuk van den Eed een geheel ander inzien, en betuigden nimmer in die gedagten gestaan te hebben, „ dat „ deeze afgelegde Eed aan de Leden van de Regeeringe „ voor altijd zou hebben toegemuurd den weg tot — en geheel afgesneden alle mogelijke Middelen van Redres, en „ Verbetering in 't zelve Reglement, „ wanneer de gezamenlijke of immers verre weg de meeste Leden der Regeeringe van de noodzaaklijkheid dier Verbeteringen overtuigd waren, en zulk een Redres nog daarenboven door eenen algemeenen en bedaarden wensch des Volks, bij herhaaling, en ernstig verlangd wierdt. Dat zij, met de zes Ridders, van begrip waren, dat deeze Eed, geen hinderpaal kon noch behoorde

te zijn, voor eenige Leden der Staatsvergadering, om het gewenschte werk der Verbetering van het Reglement ten spoedigsten, met allen ernst en kragt, ter hand te neemen, en de Beraadslagingen daar over te verhaasten en onverwijld voort te zetten, om eerlang deswegen een Besluit te kunnen neemen, den Lande heilzaam, en geschikt om het wantrouwen der goede Ingezetenen geheel te verbannen. Dat zij, „hoe zeer een Ontslag van deezen Eed, hier toe geheel „onnoodig en overtollig agtende, egter, om aan zodanige „Leden der Staatsvergadering, die hier omtrent in gemoede „bezwaard zijn mogten, te gemoete te koomen, wel daar „toe wilden instemmen, dat de Leden en Ridderfchap en „Steden onderling, zo verre noodig, zich ontsloegen.”

Verre was de Stad Zwolle van onverwijld de voetstappen der twee andere Hoofdsteden te drukken. Groote onaangenaamheden reezen 'er, wegens de vertraaging, door zommige Leden der Gezwooren Gemeente, veroorzaakt, die een bij voorraad ontworpen Plan met haatlijke namen bestempelden, en het van de hand weezen; terwijl anderen het in naderen raadslag hielden. Eene kleine Meerderheid der Regeeringe merkte het bewuste Reglement aan, „als wel en te regt „ingevoerd, voor een Verbond tusschen de Staaten en den „Stadhouder, en dat men dus, uit hoofde van den Eed, „onbevoegd zou weezen, daar in verandering te maaken,” en viel het besluit daar mede overeenkomstig; 't welk op verre na niet voldeed aan den zin van veele Burgeren, die het op een hoogen toon wraakten, en dus genoeg nam in den Raadslag, 't welk de Gezwooren Gemeente eerlang uitbragt, „dat het bezwooren Regeerings-Reglement kon, ja „zeifs behoorde veranderd, en de Stads Afgevaardigden „moesten gemagtigd worden om, van wegen Zwolle, mede „te stemmen voor het onderling ontslaan van de Leden der „Staatsvergadering van den Eed op 't zelve afgelegd.”

Dit verschil van de Meerderheid des Raads en der Gemeente bragt een langdurige Vergadering tusschen die beide Regeeringslichaamen te wege. De Gemeente drong sterk aan op de medewerking des Raads tot vernietiging van het Regeerings-Reglement; doch de Meerderheid bleef huijverig,

’t welk

't welk
 doelden
 noemde
 Nieuw
 met de
 onzette
 Ingezet
 Gemee
 Berigt
 Bij
 staaken
 dan in
 het teg
 de Stad
 niemand
 die Wa
 vaardig
 vasthel
 dage v
 slaagen
 Ged
 goeven,
 ten La
 moesten
 ting die
 drag, de
 ze gele
 geering
 Brief a
 de min
 Reglem
 van
 deric
 Vrou
 en ut
 de, m
 hadde
 den I
 mer t

't welk zij, die naa deeze vernietiging haakten, zeer euvel duidden, en *heulen met de Meerderheid der Ridderfchappe* noemden. Niet alleen wierdt der zodanigen gedrag in de Nieuwspapieren met de haatlijkste verwen afgeſchilderd; maar men dreigde zelfs die Regeeringsleden van hunne poſten te ontzetten. Meer dan veertienhonderd *Zwołſche* Burgers en Ingezetenen ſtonden in 't begrip van de Meerderheid der Gemeente; en maakte zulks hunnen Medeburgeren in een Berigtschrift bekend.

Bij eene nadere Raadpleeging van den Raad op dit ſtuk, ſtaaken de Stemmen; zo dat de Raad niets kon beſluiten; dan in de Gezwoorene Gemeente verklaarde de Meerderheid, het tegenwoordig Regeerings-Reglement, in zo verre het de Stad *Zwołle* betrof, voor vernietigd en afgeſchaft; en dat niemand, bij de aanſtaande Verkiezing van Burgemeester, tot die Waardigheid zou mogen verkoozen worden, dan die zich vaardig verklaarde, een nieuw verbeterd Reglement te helpen vaſtſtellen en invoeren: immers naa dat hij ten eerſten Landsdage van den Eed op het tegenwoordig Reglement zou ontſlaagen weezen.

Geduurende deeze raadpleegingen wierdt in bedenking gegeeven, of niet de zo genaamde *Kleine Steden*, welke niet een Landsdage beſchreven wierden, over het onderwerp moeſten gekend worden. Ten haaren nadeele viel de beſliſſing dier vraage uit. 't Lust ons, hier te vermelden het gedrag, door die van *Haſfelt*, eene der Kleine Steden, in deeze gelegenheid gehouden. In de maand April hadt de Regeering van het Steedtje aan de Staaten *Overiſſel* eenen Brief afgevaardigd, waar in dezelve voluit verklaarde, geen de minſte Verandering te zullen dulden, in het Regeerings-Reglement „ waar op,” gelijk zij ſpraaken, „ alle de Leden van de Regeering, met hunne Concurrentie, het Stadhouderſchap op Prins WILLEM DEN IV, in de Manlijke en Vrouwlijke Linie erſlijk, ja men mogt zeggen op generaal en univerſeel verzoek van alle Ingezetenen van den Lande, met volkomen toeftemming en toejuiching, gedefereerd hadden, en door zijne Hoogheid aangenomen was; van den Eed daar op gedaan, zouden zij de Staatsleden nimmer ontſlaagen houden.”

Veranderingen, hoedanige men daar voor hadt, zelfs in de gedagten te neemen, keurden zij onbestaahbaar, wilde men *eerlijke Regenten* en *opregte Christenen* blijven. Uit welk een oogpunt, zij Regenten, die dit bestonden, beschouwden, draagen wij liefst met hunne eigene woorden voor, en te meer om dat men in de taal der *Hasselschen*, schoon verre van de beschaafdfte, de meening leest der *Overijselaaren*, die met hun in de zelfde Staatsbegrippen stonden. „Wat ook tegenwoordig eenige Oproerige Geesten, die uit de tegenwoordige verwarringen hun voordeel zoeken te trekken, en die, om dit hun voordeel ten uitersten te pousseeren en gaande te houden, onder het schijnschoon masker van Regten en Privilegien, alles koomen te onderneemen, al moest hetzelfde ook thans, als 't ware, 't zieltoogende lieve Vaderland den doodsteek geeven, koomen voor te wenden, dat de Reglementen of Instructie op het Erfsaadhouderschap aan de Oppermagt zoude onderworpen zijn, en dat diensvolgens een stilzwijgende, en zelfs door uitdruklijk beding niet te verliezene voorbehouding, veranderd zouden mogen worden; indien de Oppermagt bevondt, dat het Heil of Regt des Volks, of van deszelfs Leden en Genootschappen dit vereischte. — En wat men ook mogt voorwenden van eene honderdmaalen wederlegde verbreeklijkheid van den Eed, waar mede het tegenwoordige Regeerings-Reglement was bezwooren, en van Verlichting, Vertichte Tijden, Volksstem, Onvervreemdbaare Regten, en wat dies meer was, zij meenden met grond te mogen vertrouwen, en staande houden, dat dan hun Ed. Mog., conform het Regt der Nature, even zo wel, ja nog veel meer, verplicht waren, hun gegeeven Woord en Beloften te houden, en daar en boven met solemneele Eede bekrachtigd, dan Private Perfoonen.

„Wat men ook mogt voorwenden van Heil, of Regt, of Stemme des Volks, men moest waarlijk wel zeer onnozel zijn, zo men niet bespeuren konde, dat in deezen geen waar Belang des Vaderlands, of Heil des gantschen Volks; maar enkel Particulier Belang en Particuliere Oogmerken van eenigen schoolen, welke met het bestaan van
 „ het

„ het tegenwoordig Regeerings-Reglement geen plaats kon-
 „ den vinden, of hun beflag, zo als men begeert, verkrij-
 „ gen. — Waarom anders dit Regeerings-Reglement, ge-
 „ duurende bijna veertig jaaren, in vreedzaame en tranquil-
 „ le tijden, onaangeroerd gelaaten, en juist nu, ten tijde van
 „ de grootste tweedragt en verwarring, daar buiten dat over-
 „ vloedige alle even zeer, tot behoud des zinkenden Vader-
 „ lands, om expeditie schreeuwende zaaken, voorhanden
 „ waren, daar mede voor den dag gekomen, om het, als
 „ 't waare, kwijnende en uitteerende Vaderland, ten eene-
 „ maale te doen verteeren?

„ En, als ook die zogenaamde Stemme des Volks, of het
 „ groot aantal Requestranten, waar op de Regeering der
 „ Stad *Deventer* haare Propositie bouwde, door onpartijd-
 „ gen, hoofd voor hoofd, behoorelijk opgenomen en geëxa-
 „ mineerd wierdt, vertrouwden wij gerustlijk, dat de zoge-
 „ naamde Stemme des Volks, en dat groot getal Requestran-
 „ ten op een zeer klein getal Persoonen zou insmelten, die,
 „ om hun eigen belang en oogmerken te bevorderen, Re-
 „ questen geformeerd, en daar mede rondgelopen hadden,
 „ of doen rondloopen, bij menigvuldige eenvoudige misleide
 „ lieden, en die Requesten door dezelve doen teekenen,
 „ zonder dat die Teekenaars eens wisten wat zij teekenden,
 „ of de materie kenden, waar over die Requesten routeer-
 „ den.

„ Wat betref de voorgewende Verlichting en Verlichte
 „ Tijden, die de Licentie der Druipers zou veroorzaakt
 „ hebben, wanneer men met eenige oplettenheid ging naa-
 „ speuren, wanneer de tegenwoordig Confusie, Verwarring,
 „ Tweedragt, buitenspoorige Onderneemingen, en 't totaal
 „ Verval en Veragting der Wettelijke Oppermagt, begonnen
 „ ware, men zou bevinden, dat dit alles zijn begin geno-
 „ men hadt, toen een zo genaamde *Post van den Neder-
 „ Rhijn, Politique Kruijer, Courier van Europa, Diemer-
 „ meerfche en Zuidhollandsche Couranten*, en foortgellijke,
 „ de Heeren Staaten, Erfstadhouder, Regeeringsleden, en
 „ voorts ieder, die hun voorkwam, strafloos hadden begin-
 „ nen te lasteren, haatlijk af te schilderen, en daar op hun-

„ ne bittere gal te loozen, en daar door een ligtgeloovig
 „ Gemeen te misleiden en op te ruijen. — Zo dat men die
 „ voorgewende Verlichting veel eer voor een alles verduis-
 „ terenden Nevel, akeligste Duisternis, totaal Verderf van
 „ Zeden, Verwarring van alles, en wegneeming van alle Or-
 „ der, dan voor Verlichting moest houden, en dat een on-
 „ bepaalde Licentie van korten duur behoefde te zijn, om
 „ alles onherstelbaar te ruïneeren.”

Het overige van deesen langen Brief, dient, om, zo de
 Schrijvers zeggen, te betoogen, dat de Verandering of lie-
 ver Vernietiging van het meergemelde *fundamenteele* en *per-*
manente Regeerings-Reglement, en dus het wégbreeken der
Fundamenten van onze Staats Constitutie, ons geheele Staats-
 gebouw, ja zelfs het hoofdzaaklijke van de *Unie van Utrecht*,
 onvermijdelijk moest doen instorten; als mede om aan te
 toonen, dat de kwaade Uitflag des Oorlogs met *Engeland*,
 en de overige Staatsrampen, aan geheel andere oorzaken
 waren toe te schrijven, dan de Regeering van *Deventer*,
 bij het doen des hun zo zeer mishagenden en sterk gewraak-
 ten Voorstels, wilde.

Inmiddels hadt de Stadhouder van het voorgevallene op
 den Landsdag kundschap gekregen, als mede van een ver-
 zoek der Staaten van *Overijsel*, om hun, vóór den aanstaan-
 den Maart, zijne Aanmerkingen over het hem toegeschikte
 Nieuwe Regeerings-Reglement te zenden. Bij het inkomen
 deezes verzogten bescheids, vernamen zij, „ dat zijne Hoog-
 „ heid, het Regeerings-Reglement nooit anders hadt kunnen
 „ beschouwen, dan als een *Pactum Conventum* (een gefloo-
 „ ten Verdrag,) tusschen de Heeren Staaten en den Stad-
 „ houder, en als een fundamenteele Staatswet op de Orde
 „ der Regeeringe, welke nooit anders, dan met eene geza-
 „ menlijke Instemming van alle Staatsleden, en zijne Hoog-
 „ heids Medewerking, kon of behoorde veranderd en ver-
 „ nietigd te worden.

„ Doch dat zijne Hoogheid, uit de ontvangene Stukken
 „ en Advijfen, het tegendeel gezien, en daar uit te gelijk
 „ vernomen hadt, dat men dien aangaande zo verre was
 „ voortgegaan, dat het Ontslag van den Eed op dit Regle-
 „ ment

„ ment afgelegd, tot Besluit gebragt was; waar tegen hij
 „ ten sterkste protesteerde; terwijl hij, aan den anderen
 „ kant, zich nog bleef voeden met de hoop, dat eene be-
 „ daarde overweeging van het gebeurde, en van de gewig-
 „ tige gevolgen daar van, de Leden der Meerderheid zou
 „ doen afzien van het verder aankleeven aan het gemelde
 „ Besluit en Ontslag, en met hunne overige Medeleden doen
 „ instemmen, dat het Regeerings-Reglement nimmer, dan
 „ met eenpaarige bewilliging, en met zijne medewerking, op
 „ eene geldende wijze, kon veranderd of vernietigd worden.

„ Voor zo verre, eger, eenige duisterheden zouden mo-
 „ gen plaats hebben, of dat daar in eenige Artijkelen zou-
 „ den mogen gevonden worden, welke ten gemeenen nutta
 „ van *Overijsel* konden beweezen worden eene Verbetering
 „ noodig te hebben, zou zijne Hoogheid niets aangenaamer
 „ weezen, dan om met een waaren ernst en volvaardigheid
 „ daar toe, even zo wel als tot herstel van andere ingesloo-
 „ pene Abuizen, mede te werken, en in de Onderhandel-
 „ gen daar over alle zodanige toegeevenheid te gebruiken,
 „ als eenigzins, behoudens de fundamenteele gronden der
 „ Regeerings Constitutie, en van de Instelling van het Erf-
 „ stadhouderschap, met deszelfs waare inrigting, tot welzijn
 „ van de Provincie, en van de duurzaame belangen van des-
 „ zelfs Ingezetenen, naar gronden van Regt en Billijkheid
 „ zou kunnen gevorderd worden.”

Verder betuigde de Stadhouder „ eene al te nauwe be-
 „ trekking te hebben op de Provincie, en al te groot deel
 „ in derzelve behoud en voorspoed te neemen, dan dat hij
 „ niet wenschen zou, tot herstelling van de Rust en Eens-
 „ gezindheid, met wegneeming van het heerschend mistrou-
 „ wen, ten genoegen van de goede Ingezetenen, te kunnen
 „ toebrengen, zelfs met opoffering van eenige zaaken en
 „ punten, waar op hij anderzins eene wettige aanspraak kon
 „ maaken. — Indien als een gepast middel daar toe mogt
 „ worden aangezien, dat de Burgerijen in de Hoofdsteden,
 „ eenig deel gegeven wierdt aan de bevordering der bij-
 „ zondere Stedelijke en Burgerlijke Belangen, was hij ook
 „ niet ongeneegen om daar toe, op eene gevoeglijke wijze,
 „ „ mede

„ mede te werken; egter onder alle zodanige bepalingen
 „ en voorzieningen, als de Constitutie van *Overijsel* en het
 „ weezenlijk welzijn van den Burgerstaat zelve zou kunnen
 „ toelaaten, en welke, zonder nadeel aan de weezenlijke
 „ Regten van 's Stadhouders Erflijke Waardigheden, waar
 „ van hij nooit, ten naadeele van zijne wettige Opvolgeren,
 „ mogt aftaan, nader zou kunnen geregeld worden.

Ten slot voegde zijne Hoogheid hier bij, „ dat, daar
 „ deeze onderscheidene Voorwerpen van het uiterste belang
 „ waren, en niet dan met veel behoedzaamheids, op eene
 „ geregelde en constitutioneele wijze, behoorden behandeld
 „ te worden, hij het best oordeelde, dat dezelve door
 „ Commisfarisfen wierden overwoogen en behandeld. In
 „ gevalle men hier toe mogt overgaan, boodt hij zich gaarne
 „ aan, om eenige Perfoonen, met den noodigen last, te
 „ benoemen, die als dan, met rijp overleg van raade, alles
 „ wat daar toe behoort, zouden kunnen overweegen; ten
 „ einde eene gelukkige en gewenschte overeenkomst te be-
 „ werken, die, door eene daar op volgende goedkeuring,
 „ zou kunnen worden bevestigd en bekragtigd. — Dit was,
 „ naar 's Stadhouders gedagten, het beste, zo niet het eenig
 „ overblijvend middel, in den tegenwoordigen staat van zaa-
 „ ken, daar alles hun gezamenlijk riep en verpligte om het
 „ dierbaar Vaderland niet langer, onder den alles verwoes-
 „ tenden geesfel van Onrust en Partijfchap, aan den schroom-
 „ lijksten ondergang bloot te stellen, de Rust en de Harmo-
 „ nie te herstellen. Hij vertrouwde dus, dat hun Ed. Mog.
 „ uit gelijke beginzelen eener waare Vaderlandsliefde, deeze
 „ Voorstelling wel in ernstige overweeing zouden willen
 „ neemen, en zonder eene zaak van dat alleruiterst aanbe-
 „ lang als de bewaaring der zo heilzaame en plegtig be-
 „ zwoorene Constitutie, verder buiten haar geheel te bren-
 „ gen, niet zouden afkeerig zijn, 'om deeze oogmerken te
 „ bevorderen, en tot stand te doen koomen.”

De Afgevaardigden van *Zwolle* deeden den eersten stap tot
 het aanvangen deezer Onderhandelingen, met op last hunner
 Zenderen, in 't midden te brengen, dat het Plan van Her-
 vorming van het Provinciaale Regeerings-Reglement, door
 eenige

enige
 Steden,
 't algeme
 derwerp
 des gele
 ste, of a
 bij in
 door d
 worden.
 Edelen
 den over
 De N
 den Drie
 gezamenlij
 ritale On
 indien al
 ten neige
 men, en
 naar wel
 rigt, de
 Drie L
 uit elk d
 Stadhoude
 aan de V
 door den
 noemd wi
 beschreves
 buitenge
 meester
 TEBENDE
 WILLEM
 gadering
 gaders C
 van zijn
 met deeze
 deichap
 EYENBERG
 de Steden
 WERTS, 1

eenige Heeren Edelen ter Vergadering van Ridderſchap en Steden, den vijfden December 1786, overgegeeven, over 't algemeen hun niet ongeſchikt voorkwam, om tot een Onderwerp der Raadpleegingen, over dat Stuk, te kunnen worden gelegd, en dat ten ſpoedigſten, bij wijze van Commiſſie, of anders, daar over wierdt beraadſlaagd, en om daar bij in overweeging te neemen zodanige Bedenkingen, als door den Heer Erſtadhouder zouden mogen ingezonden worden. — De Droſt van *Zalland* en de Meerderheid der Edelen namen deeze Verklaring der *Zwolveſche* Afgevaardigden over.

De Meerderheid der Ridderſchappe gaf haar gevoelen op den Brief des Stadhouders, te verſtaan; oordeelende, dat de gezamenlijke Leden van Staat de voorgelaaene Commiſſoriale Onderhandeling behoorden te aanvaarden, en dat zij, indien alle de overige Medeleden, inſgelijks daar toe mogten neigen, gereed waren eene Commiſſie te helpen beraamen, en zulke ſchikkingen met hunne Medeleden te maaken, naar welke de Commiſſie, op de beſt mogelijke wijze inge-
rigt, de wenschlijkſte gevolgen kon doen verwagten.

Drie Leden uit de Ridderſchap, nevens één Burgemeester uit elk der drie Hoofdsteden, kreegen laſt den Brief des Stadhouders nader te onderzoeken, en des verſlag te doen aan de Vergadering. Dit alles hadt ten gevolge, dat eerlang door den Stadhouder tot Commiſſarissen na *Overtiſſel* benoemd wierden, de Heeren JAN ELIAS, Baron van *Lijnden*, beſchreeven in de Ridderſchap des Kwartiers van *Nijmegen*, buitengewoon Raad in den Hove van *Gelderland*, Burgemeester der Stad *Nijmegen*; ABRAHAM OTTO FLORENTYN VATEBENDER, gewoon Raad in den Hove van *Gelderland*; Mr. WILLEM VAN CITTERS, buitengewoon Afgevaardigden ter Vergadering van de Algemeene Staaten wegens *Zeeland*, miſgaders Geheimraad, Geheimen Secretaris en Requestmeester van zijne Hoogheid. Staaten van *Overtiſſel* beſtemden om met deeze Heeren in onderhandeling te treden, uit de Ridderſchap de Heeren PALLANDT TOT ZUITHEN, HEERDT TOT EVERTSBERG, en DE VOS VAN STEENWYK TOT NYERWAL, uit de Steden *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle*, de Burgemeesters WERTS, STENNEKRS en THOMASSE à THUËSSINK.

Wel-

Welhaast verscheenen de twee eerstgemelde Gevolmagtigden van zijne Hoogheid te *Kampen*, ter plaatze tot de Onderhandelinge geschikt, de laatsgenoemde vondt zich verhinderd mede te koomen. Daags naa hunne aankomst, op den twaalfden April des Jaars 1787, vingen de Onderhandelingen aan; doch slaagden de Heeren Afgevaardigden des Stadhouders hier even weinig; als die eigenste Mannen deden toen zij, ter bemiddeling, in 't *Sticht* gezonden waren: want op den zestienden dier zelfde Maand liepen de Onderhandelingen zonder eenige vrugt af, en verlieten de twee Heeren Gelastigden van zijne Hoogheid, *Overijsel* onmiddelijk.

Van eene Stad, zo Vrijheidlievende als *Zwolle*, konde men geene andere verwagting voeden, dan dat dezelve, even gelijk haare Zuster-Steden, haar ongenoegen en afkeuring zou doen blijken van de bekende behandeling, de twee Geldersche Steden *Hattem* en *Elburg* aangedaan. Zie hier, hoedanig een gedrag onze Stad, nevens de twee overige, bij deeze gelegenheid, gehouden hebben. De Regeeringen der drie Steden hadden zo ras niet vernomen het Staatsbesluit van *Gelderland* om de Krijgsmagt tegen de Steden *Hattem* en *Elburg* te gebruiken, of zij oordeelden deeze Staaten, als mede den Kapitein Generaal, te moeten aanschrijven, om, waare het mogelijk, de uitvoering daar van te voorkomen. — Het mogt haar niet gebeuren, op eene derzelve wederschrijvens te ontvangen. De zugt deezer Steden, om niets onbeproefd te laten, 't geen het schriklijk oogenblik eens Burgerkrijgs kon tegenhouden; de drift en gisting onder haare Burgerijen, en alle 's Lands Ingezetenen, die van rondsomme, ter verdediging dier Steden, aansnelde, gereed om bloed en leeven op te offeren, gevoegd bij het onbeantwoord laten der gezondene Brieven, om de uitvoering dier Bevelen flegts eenige weinige dagen op te schorten, of te vertragen; ten einde het door haar beoogde en voorloopig gedaane aanbod van Bemiddeling en Tusschenpraak, op de reeds uitgeschreeven en zelfs met den meesten spoed vervroegde buitengewoone Vergadering van Ridderchap en Steden, kon worden uitgewerkt; dit alles deedt die Steden besluiten tot het be-noemen eener Bezending, bestaande uit de Burgemeesters

SLOET

NOET en
 NITE W
 Zwolle, 1
 BEKROU
 ven na 't
 de kragt
 weegredt
 Op hi
 ren, da
 volk ree
 Hattem
 zen bene
 afleggen
 Brief aan
 dert, ve
 zenden,
 evenredig
 door den
 rot opsch
 Bemiddel
 bij zijne
 van een l
 op redelij
 Ten ge
 Heer der
 overkoms
 den jong
 voor, al
 Regeerit
 vriendlijk
 goede di
 Gelderlan
 den Hai
 af te zie
 Overijsel
 bleem
 Op dit
 in alle

SLOET en JORDENS van *Deventer*; VAN HEIMENBERG en VAN KNUTH wegens *Kampen*; en ROUSE en RAVESTEYN wegens *Zwolle*, met de Secretarissen VAN SUCHTELEN, DE MIST en EECKHOUT, om, op den vierden September, zich te begeeven na 't *Loo*, en aldaar bij zijne Hoogheid, mondeling, op de kragtigste wijze, te ondersteunen, alle gronden en beweegredenen reeds in brieven bijgebragt.

Op hunnen weg na 't Vorstlijk *Loo* ontwaarden die Heeren, dat de gevreesde en afgebeden Aanmarsch van Krijgsvolk reeds werkelijk daar, en deszelfs afstand van de Steden *Hattem* en *Elburg* slegts eenige weinige uren was. In deezzen benarden toestand vonden zij goed, om nog, vóór het afleggen van hunnen last bij den Stadhouder, eenen naderen Brief aan de Staaten van *Gelderland*, toen te *Zutfen* vergaderd, te ontwerpen, en in allerijl van 't *Loo* derwaards te zenden. In deezzen herhaalden zij, met eenen aandrang, geevenredigd aan de vermeerderde bekommeringe, veroorzaakt door den daadlijken Aantocht des Krijgsvolks, de verzoeken tot opschorting der gegeevene bevelen, en aanvaarding der Bemiddeling, vermeldende het oogmerk hunner Bezendinge bij zijne Hoogheid; terwijl zij 'er een Affchrift bijvoegden van een Brief der Stad *Hattem*, waar in deezze verklaarde, op redelijke voorwaarden, wel te willen bijkomen.

Ten gehoor bij zijne Hoogheid toegelaaten, gaf de eerste Heer der Bezendinge, Burgemeester SLOET, de rede hunner overkomst te verstaan. Een der Secretarissen las daar op den jongst afgevaardigden Brief aan Staaten van *Gelderland* voor, als mede dien der Regeeringe van *Hattem* aan de Regeering van *Zwolle*; inhoudende het aanbod van een vriendlijk verdrag, met aandrang, dat zijne Hoogheid zijne goede diensten geliefde aan te wenden om de Staaten van *Gelderland* te beweegen, van derzelve Besluit om de Steden *Hattem* en *Elburg* met Militair Geweld te bedwingen, af te zien; immers dit op te schorten, tot dat Staaten van *Overijsfel* derzelve Bemiddeling zouden hebben kunnen aanbieden.

Op dit alles gaf zijne Hoogheid te kennen: „Dat hij
 „ aliën was van 't gebruik van Geweld, dat hij ook niet
 „ moest

„ moest worden aangezien voor den Aucteur van dat werk ;
 „ maar alleen de strikte bevelen van de Heeren van *Gelder-*
 „ *land* uitvoerde; dat hij, egter, kon verzekeren, dat nie-
 „ mand Geweld in zijn Regt, Goed, of Vrijheid zou ge-
 „ schieden; dat het aan de Steden *Hattem* en *Elburg* stondt,
 „ om, onder voldoening aan de Orders van den weertigen
 „ Souverein, van Militair Geweld bevrijd te blijven; dat de
 „ Intentie van het Garnisoen was, om, op eene Constitutio-
 „ neele wijze, onderzoek te doen naa de oorzaaken der
 „ Onlusten, zonder blootgesteld te zijn aan de seditieuse Be-
 „ weegingen van onrustige Persoonen. Dat de Magistraaten
 „ van de *Overijsfelse* Steden beter gedaan hadden, hunne
 „ Burgerijen te rug te houden, om het Territoir van eene
 „ andere Provincie gewapend in te trekken. Dat ook het
 „ zenden van Militie na eene of andere Stad niet ongewoon
 „ was. Dat men in *Overijsfel* zich daar over niet behoefde
 „ te ontrusten: dewijl hij wel kende zijn Pligt en Eed aan
 „ de Staaten der Provincie van *Overijsfel* gedaan, en geene
 „ Troepen derwaards zou zenden, zonder derzelve Requi-
 „ sitie en Orders.”

Men antwoordde; dat, dewijl de Steden, waar tegen de
 Militie gericht was, althans *Hattem*, geneeegen waren om zich
 in 't vriendlijke te vergelijken; en men dus verhoopte, dat
 zijne Hoogheid zou verbieden, het inmiddels pleegen van
 Geweld. Dat het aan de Regeeringen der drie Steden on-
 doenlijk was, hunne Burgerijen te rug te houden. Dat ook
 van alle oorden Burgers en Ingezetenen kwamen toeschieten,
 en eene gemeene zaak maakten, en dat dus een Burger-oor-
 log, het vergieten van Burgerbloed, te dugten was, zo de
 Militie niet belet wierdt voort te gaan. — Waar bij, met
 naame de Heer RAVESTEYN opmerkte, dat, daar hier tus-
 schen Leden en Steden van één en de zelfde Provincie dif-
 ferent was, het zelve, naar het Eerste Artijkel der Unie bij
 wege van Justitie, door Arbiters of Accoord op aan te bie-
 dene Mediatie, behoorde beslist te worden.

Zijne Hoogheid herhaalde hier op „ zijn Pligt, om, als
 Kapitein Generaal, sijn de Orders der Staaten te gehoor-
 zaamen.” — De Heer RAVESTEYN zeide, onder welneemen,
 dat

dit men
 niet als
 land, en
 nentien,
 te soegst
 veerd,
 gaan; z
 gelieven
 pleegd,
 ser Conli
 dienste
 Huis. —
 „ zijn pl
 Heer int
 dezzelfs C
 „ Credit
 „ van he
 De He
 hoe inger
 gen tot e
 ren van
 het doen
 men afsch
 dan over
 Met he
 vencie van
 te Zwolle
 Reglemer
 Raad en
 Bezwaaren
 Besvoegde
 het des o
 het Regle
 en onbel
 vastgesteld
 men op
 meene bin
 XXXV.

dat men zijne Hoogheid niet adiëerde, als Kapitein Generaal, maar als Stadhouder zo wel van *Overijsfel* als van *Gelderland*, en dat het een der weezenlijkste Regten en Preëminentien, zo wel als de Pligt, van den Stadhouder was, om te zorgen, dat de Eenigheid, zo veel mogelijk, geconserveerd, en ingevolge van de Constitutie te werk wierdt gedaan; zo dat men verhoopte, dat zijne Hoogheid toch zou gelieven te interdiceeren, dat inmiddels geen geweld gepleegd, maar een gedugte Burgeroorlog voorgekomen wierdt, ter Conservatie van het lieve Vaderland, en ten weezenlijken dienste van zijne Hoogheid en Hoogsteszelfs Doorlugtig Huis. — Waar op zijne Hoogheid antwoordde, „ Dat hij „ zijn pligt wel kende; doch 'er niets in kon doen! ” De Heer KNUTH verzogt den Stadhouder tot emploij van Hoogsteszelfs Credit; en kreeg ten antwoord; „ Dat hij geen „ Credit meer hadt, en het dus bespottelijk zou weezen „ van hem het emploij daar van te vergen! ”

De Heeren Gelastigden, bemerkende, dat geen aandrang, hoe ingerigt, kon helpen om zijne Hoogheid toen te bewegen tot eenige stappen, 't zij van Vertraaging in het volvoeren van het Besluit der Staaten van *Gelderland*, 't zij tot het doen werken van zijnen Invloed op hun Ed. Mog. namen afscheid en vertrokken van 't *Loo*, niet weinig aangedaan over het mislukken hunner angewende pooging.

Met het geschil over het Regeerings-Reglement der Provincie van *Overijsfel*, welk, gelijk wij boven verhaalden, te *Zwolle* zeer hoog was geloopt, was dat met het Stads Reglement onmiddellijk verbonden. Eene Commissie uit den Raad en Meente bragt een Verslag uit over der Burgeren Bezwaaren, strekkende om aan te toonen, *Voorceerst*, de Bevoegdheid van het Volk om alle Regeerings-Reglementen, het des oirbaar agtende, te veranderen. — *Ten tweeden*, dat het Reglement des Jaars 1675 en 1748 onwettig ingevoerd en onbestaanbaar was, als zonder toestemming des Volks vastgesteld. Bij dit Verslag voegden zij een Concept-Reglement op de verkiezing van de Leden der Gezwoorene Gemeente binnen *Zwolle*, nevens eenige Punten van Bezwaar.

Onder deeze was 'er een, betreffende de Vrije Aanstelling der Burgeren van hunne Representanten of Gemeenslieden. Wanneer eene kleine Meerderheid der Magistraatsleden het Besluit om geene Verandering in het Regeerings-Reglement te maaken, hadt daargesteld, kwam 'er van den kant der misnoegde Burgeren eene Verklaring aan Burgemeesteren, Schepenen, en Raaden, mitsgaders de Leden der Gezwoorenen der Stad Zwolle, te voorschijn, bij welke zij zich beklagden, dat hier door van de hand gewezen was, het ingediend Bezwaar, wegens de Vrije Aanstelling hunner Gemeenslieden, niet tegenstaande de Commissie uit Raad en Meente, volgens hun uitgebragt Verslag, 't zelve volledig aan de Burgerij hadt toegekend, en het nog onlangs door vijf Magistraatsleden ten vollen was bekrachtigd; weshalven zij niet konden naalaaten, uit hoofde van het Regt, hun wettig toekomende, te betuigen, „ Dat zij het met geene
 „ Onverschilligheid zouden aanzien, wanneer de thans Vancante Plaats in de Gezwoorene Gemeente, op den dertienden December eerstkomende, weder, naar gewoonte, wierdt vervuld; en over zulks bij deezen insteerden, dat door hun Wel Ed. Hoog Achtb., voor deezen Jaare, de Keur van de Meente wierdt uitgesteld, tot zo lange de Burgerij, volgens een daar toe geschikt Plan, zou in staat gesteld zijn, de Verkiezing van hunne Representanten zelve te doen.” Waar toe zij de medewerking en begunstiging der Regeeringe verzogten, 'er bij voegende: „ doch zo, onverhoopt, Raad en Meente dit Declaratoir in geene aanmerking mogten neemen, en met de Keur, op den gestelden dag, voortvaaren, moesten zij teffens betuigen, zodanig eene Keur als van geener waarde, en als niet gedaan, te zullen houden.”

Meer dan duizend Burgers en Ingezetenen ondertekenden deeze Verklaring. De Raad en Meente op dezelve raadpleegende, vonden goed, „ dat het Stadsregt, zo lang het niet, op eene wettige wijze, was veranderd, slijt moest agtervolgd, en dat, derhalven, de Meente keur, ten bepaalden dage, niet konde uitgesteld worden.” — Eenigen van de

Ge.

Gerwoore
 legene
 Men v
 meemen
 die zich,
 verzoek,
 smarte,
 mene W
 Zomlige
 dat hij te
 De Bu
 deburgere
 lens van
 ten, gely
 den, in t
 vereffend
 keuring,
 dien hebbe
 of Onze
 hadden d
 wel toe,
 Gezwoore
 de; maar
 derle, im
 elsch wor
 dige Geme
 noegen v
 te ondert
 „ dat, bi
 „ den, di
 „ onderw
 „ dringen
 „ ven, ze
 „ zije; z
 „ namen e
 geoordeeld
 kande Brie
 der, zou

Gezwoorene Gemeente stemden hier in niet, en wilden de begeerte der Tekenaaren opgevolgd hebben.

Men voer voort met de Verkiezing eens nieuwen Gemeensmans, welke viel op den Procureur VAN RIEMSDYK, die zich, tot blijdschap der Tegenstanderen van het Burgerverzoek, deeze keuze liet welgevallen; doch, tot hunner smarte, daar in zwaarigheid vindende, van de even aangene Waardigheid, nog dien zelfden avond, afstand deedt. Zommigen duidden dit dien Heer euvel, en merkten aan, dat hij te veel of te weinig gedaan hadt.

De Burger Gecommitteerden gaven vervolgens hunnen Medeburgere te verstaan, hoe zij, om de verschillende Gevoelens van eenige Leden uit den Raad en Meente te vereffenen, geijverd en alle mogelijke toegeevenheid gebruikt hadden, in zo verre, dat die verschillen alle op zulk een voet vereffend zouden zijn geweest, dat zij zich met de goedkeuring, of de genoegeneeming hunner Medeburgere zouden hebben mogen vleijen, indien zij omtrent de *Weigering* of *Ontzetting* der Gemeenslieden die zelfde inschiklijkheid hadden durven gebruiken. Die Regenten stonden naamlijk wel toe, dat de Aanstelling en Weigering van de Leden der Gezwoorene Gemeente, met ongeteekende Briefjes geschiedde; maar drongen aan, dat tot de Weigering, zo niet twee derde, immers drie vijfde der Stemgeregtigden, zou vereischt worden; als mede dat de Burgerij van de tegenwoordige Gemeenslieden moest verzoeken, dat zij zich, ten genoegen van dezelve, aan de jaarlijkse Weigering geliefde te onderwerpen, met een daar bij gevoegde Verklaring; „ dat, bijaldien 'er Gemeenslieden mogten gevonden worden, die zwaarigheid maakten zich aan die Weigering te onderwerpen, de Burgery daar op niet verder zou aandringen, maar dezelve in hunne Posten zou laten aanblijven, zonder aan de jaarlijkse Weigering onderworpen te zijn; zo zij maar het nieuw in te voeren Reglement aannamen en beëedigden.” — Burger Gecommitteerden hadden geoordeeld, dat de Aanstelling en Weigering met ongeteekende Briefjes, en beide met Meerderheid der Stemgeregtigden, zou moeten toegaan; om dat in welgeregelde Vergaderin-

ringen de Meerderheid moet worden gevolgd; en op dat niet, ten eenigen tijde, de Meerderheid der Burgerije, deezen of geenen hunner Vertegenwoordigereu, welke haar vertrouwen mogt verlooren hebben, tegen haare verklaarde begeerte, zou moeten houden, dien de Minderheid niet mogt goedvinden te weigeren.

Wat het tweede verschil betrof, was de Burger Commissie van oordeel, dat zij, immers voor als nog, aan de Burgerij niets verder zouden durven voorstaan; dan dat zij de tegenwoordige Gemeenslieden door een gepast Adres diende te verzoeken, of zij niet zouden kunnen goedvinden, ten genoegen, en tot geruststelling der Burgerij, zich allen aan de jaarlijksche Weigering vrijwillig te onderwerpen, zonder bijvoeging der voorgemelde Verklaring: eensdeels om dat zij voorzagen, dat zodanig eene Verklaring nergens anders toe zou kunnen strekken, dan om zelfs den besten Burgervriend onder de Gemeenslieden te doen aarselen, van meer dan anderen een verzoek in te willigen, waar op de Burgerij zo weinig prijs stelde, als zodanig een Bijvoegsel zou te kennen geeven; — anderdeels, dewijl zij te gemoete zagen, dat met zodanig een Voorslag aan de goede zaak een aanmerkelijk nadeel zou kunnen toegebracht worden; waar door zij het billijk ongenoegen hunner Lastgeeveren zich op den halze zouden haalen.

En zou dit daadlijk het geval geweest hebben, blijkens de onderteekening van een groot getal Burgeren en Ingezetenen, die, kort daar op, eene Verklaring gaven, waar in zij het gehouden gedrag hunner Gecommitteerden, in het niet toegeeven dier twee Punten preezen, en met hunne volkomene goedkeuring vereerden; met bijgevoegde betuiging van hun verlangen, dat, niet min bij de Weigering of Ontzetting, dan bij de Verkiezing van Gemeenslieden, geheim gestemd, en bij Meerderheid van stemmen moest beslooten worden; als mede dat 'er volstrekt geene Verklaring moest worden afgegeeven, om die der tegenwoordige Gemeenslieden, welke zwaarigheid mogten maaken, zich aan de jaarlijksche Ontzetting te onderwerpen, te zullen laten aanblijven.

Wel-

Welke
geerig-
doch gin
Regering
dezen, t
ter pleat
wijze de
heden,
der Co
Overijse
,, hadt t
,, de wa
,, van d
,, leggen,
,, de Volt
,, gedrukt
,, worden
Indien
thans nar
jingen de
venëntach
verhaalen.
Genootsch
waaid. V
in die Sta
ge bekw
derwaars.
zo Offic
van het g
Op des
Vergaderi
nootichap
maatregel
pe en hat
volgende
,, schreves
,, ter req
,, den, d

Welhaast wierden de Hoofdpunten van het nieuwe Regeerings-Reglement voor de Stad *Zwolle* tot stand gebracht; doch ging dit vergezeld van Uitwerkzelen voor de Stads Regeering, die, in het volgend jaar zich met ontzetting opeedden, en daar om in de Beschrijving van 't zelve geschikter plaats zullen aantreffen. — De misnoegden op de handelwijze der Regeeringe bedienden zich, in alle deeze oneenigheden, van het bij Raad en Meente goedgekeurd Voorstel der Commissie tot Verbetering der Regeeringswijze van *Overijsel* benoemd; „ Dat de Drukpers, welke zo veel „ hadt toegebracht, om de oogen der Natie te openen, en „ de waare oorzaken der menigvuldige misbruiken, waar „ van dezelve de uitwerkfelen gevoelde, aan den dag te „ leggen, en waar van de Bepaaling, voor het behoud van „ de Volksvrijheid, zo hoogstgevaarlijk was, door een uit- „ gedrukt Staatsbesluit, van alle banden mogt ontheeven „ worden.”

Indien eenige andere Stad in het Gemeenebest, *Zwolle* althans nam rijklijk deel in de veelvuldige land en stadbemoeijingen des altoosgedenkwaardigen Jaars zeventienhonderdzevenëntachtig. Eenige der voornaamste voorvallen zullen wij verhaalen. Het gerugt der geoeffendheid van de Leden des Genootschaps van Wapenhandel was na *Amsterdam* overgewaaid. Van hier dat de Commissie van het Defensieweezen in die Stad aan die van *Zwolle* het verzoek deedt om eenige bekwaame Kanonniers. Op den vijfden Mai vertrokken derwaarts, met een afgehuurd vaartuig, dertig Vrijwilligers, zo Officieren als Gemeenen, van de Artillerij-Kompagnie van het gemelde Genootschap.

Op den zestienden Mai wierdt, binnen onze Stad, eene Vergadering van Afgevaardigden uit alle de gewapende Genootschappen binnen *Overijsel* gehouden, ter beraaminge van maatregelen, zo tot verdeediging der Provincie, als tot hulpe en handhaavinge der nieuwe Regeeringe te *Utrecht*. De volgeude Verbintenis wierdt aldaar geteekend: „ De Onder- „ geschrevenen verklaaren bij deezen zich te verbinden, om „ ter requisitie van hun Ed. Mogende, Ridderschap en Steden, de Heeren Staaten deezer Provincie, met consent

„ van de Regeering deezer Stad, tot bescherming en bevel-
 „ liging van deeze Provincie zich te laten emploieeren,
 „ ook buiten het Territoir deezer *Stad*, doch niet uit de
 „ Provincie; mits daar voor uit de Provinciaale Kas behoort
 „ lijk beloond wordende, en dat zulks volgens eene billijke
 „ en geregelde Orde geschiede, zodanig dat ieder zich niet
 „ te lang buiten deeze Stad scter een behoefte op te hou-
 „ den, maar om de 8 of 14 dagen worde afgelost, ten ein-
 „ de zijne affairen niet te laten verloopenen, maar telkens
 „ op het noodwendigste order te kunnen stellen.”

Rijklijken bijval ontmoette een Adres, in het begin van
 de Maand Junij, door eene Commissie van een aantal Bur-
 gers ontworpen, behelzende eenige schikkingen, volgens
 welke de Afgevaardigden ten Landsdage aan een bepaalden
 Last zouden verbonden worden. Onder andere wierdt daar
 bij de voorslag gedaan, tot het aangaan van een naauw Ver-
 bond van Vriendschap, bescherminge en ondersteuninge, tus-
 schen de Staaten van *Holland*, *Overijsfel* en *Stad en Lande*,
 mitsgaders zodanige andere Provincien, of Steden en Leden
 van dien, als zich ter onderlinge verdeediging van de goede
 zaak des Vaderlands, zouden willen vereenigen; als mede,
 om met den meesten spoed de Provincie *Overijsfel* in eenen
 staat van verdeediging te brengen. Door ruim zestienhonderd
 Burgers en Ingezetenen onderteekend, wierdt dit Adres,
 op den zesden Junij, aan de Magistraat en Gezworene Ge-
 meente ter hand gesteld; met dat gevolg, dat volgens Be-
 sluit van Ridderchap en Steden, op den negenden der
 Maand genomen, aan de Commissie tot het Defensieweezen,
 raakende de Provincie, een uitgebreider gezag verleend, en
 aan dezelve, bij voorraad, eene somme van zestigduizend
 guldens, op het Comptoir van *Zalland*, wierdt toegewezen,
 om dezelve naar vereisch van zaaken te mogen gebruiken.

Op den twaalfden Junij vertrokken van *Zwolle* zestien
 Schutters, onder geleide van den Overste PEYMAN, en den
 Grenadier-Kapitein QUEISE, om den *Ommerschans*, een werk
 van den beroemden Generaal COEHOORN, liggende in de Veen-
 nen, omtrent zes uren van *Zwolle*, te bemagtigen. Vijfen-
 twintig man van *Vollenhoven*, en vervolgens nog vierëndertig
Zwol-

Zwolle
 aanzat,
 gen, do
 neergetat
 gezijn vo
 etwintig
 wizaens,
 vervolge
 van Aigo
 lang, bi
 tiging w
 de Provit
 Al zint
 op het o
 Maand Ju
 (Chap bij
 best biljke
 vijtiden J
 was: „
 „ mijner
 „ 1788,
 „ Voorreg
 „ J. PTMA
 „ Steden
 „ het zij
 „ noodig
 „ nu ond
 „ richt,
 „ de ord
 „ verdere
 „ hoorzaa
 „ diens
 „ disciplit
 „ van de
 „ mogte
 „ van de
 „ te zijn
 „ voor mi

Zwollenaars, voegden zich, zedert, daar nevens. Bij hunne aankomt, 'smorgens ten half zes ure, wierden de Bruggen, door de Bezetting, bestaande uit vijfëntwintig man, neêrgelaaten, en de manschap straks ontwapend. In het Magazijn vondt men een goeden voorraad Oorlogstuig, als vierentwintig Stukken Geschut, veele Kogels, Druiven, Houwitzers, Bomketels, Geweeren, en veel Kruid; alle 't welk vervolgens, op wagens, na *Zwolle* vervoerd wierdt, op last van Afgevaardigden van Ridderfchap en Steden, welke, eerlang, binnen den Schans kwamen. De reden deezer bemagtiging was, om dat de Raad van Staate krijgsbehoeften aan de Provincie hadt geweigerd.

Al zints eenigen tijd was men, binnen onze Stad, bedagt op het oprigten van eene *Brigade*. In den aanvang der Maand Julij hadt men daar toe reeds een goed aantal manschap bij een. De natuur en bedoeling deezer Brigade zal best blijken uit het volgende Teekenblad, 't welk, op den vijfden Julij, wierdt voorgelegd, en van deezen inhoud was: „ Ik Ondergeteekende verbindt mij uit kragt deezer „ mijner handteekeninge, om tot den laatsten December „ 1788, als Schutter, tot verdediging onzer Vrijheid en „ Voorregten, onder het Commando van den Collonel G. „ J. PYMAN, of van zodanige Officieren als Ridderfchap en „ Steden in het vervolg zullen goedvinden aan te stellen, „ het zij tot defensie van deeze Stad of elders, waar het „ noodig mogte geoordeeld worden, onder de Brigade, die „ nu onder den vóornoemden Collonel alhier wordt opgericht, als een braaf Schutter te dienen, en ten dien einde de orders van bovengenoemden Collonel, en van mijne verdere Commandanten, in alles zo veel mogelijk te gehoorzaamen, onder die voorwaarde nogthans, dat ik, in dienst zijnde, mij onder eene bepaalde en behoorlijke discipline zal onderwerpen, en dat, wanneer ik in dienst van deeze Provincie tegen den vijand zóoanig geblesfeerd mogte worden, dat ik na mijne geneezing, die op kosten van de Provincie zal moeten geschieden, buiten staat mogte zijn geraakt, om mijne kost te winnen, de Provincie voor mijn onderhoud, of indien ik, gehuwd zijnde, sneu-

„ velen mogte, voor het onderhoud van mijn na te laten
 „ Vrouw en Kinderen zal zorgen,” enz. Spoedig moet de
 toeloop, om dienst te neemen, geweest zijn. Immers reeds
 op den twaalfden trokken de twee eerste Bataillons der op-
 gerigte Brigade na het Exerctieveld, en wierden 'er, door
 den Baron VAN PALLANT *tot Zuithem* en den *Zwolschen*
 Burgemeester VAN DER WYCK in den Eed genomen. Voorts
 kwam hier nog tot stand eene Compagnie Stads Huzaaren,
 die zich dagelijks in den Wapenhandel oeffenden.

Op den laatsten Augustus wierdt, binnen *Zwolle*, eene
 buitengewoone Provinciale Vergadering gehouden van de ge-
 wapende Genootschappen in *Overijsel*, en daarin beslooten
 tot het oprigten van een Leger van gewapende Burgers en
 Ingezetenen, binnen deeze Provincie, en om hetzelfde te
 veld te doen trekken. Doch de komst van Pruisfische Hu-
 zaaren deedt dit ontwerp, gelijk ook een ander, zijnde een
Concept-Reglement van Regeering van de Stad Zwolle,
 wel ras in duigen vallen. Zo wel als elders, wierdt ook
 hier alles op den ouden voet hersteld. Bijzonderheden daar
 van te vermelden, beschouwen wij als overtoellig; zij waren
 gelijksoortig met die elders in ons Gemeenebest hebben plaats
 gehad, in dat voor veelen zeer noodlottig tijdstip. Dit niet-
 tegenstaande kunnen wij niet nalaten, hier over te schrijven
 eene Publicatie, in de maand September des volgenden jaars
 zeventienhonderdachtëntachtig, door Burgemeesteren, Sche-
 penen en Raaden der Stad *Zwolle* afgekondigd, als draagende
 de kenmerken, aan de eene zijde, hoe bezwaarlijk de Vrij-
 heidslefde, wanneer zij eenmaal heeft wortels geschoten,
 zich laat uitrooien; aan den anderen kant, tot welke verre-
 gaande stappen van onderdrukkinge de heerschzucht zich laat
 vervoeren, en hoe zij, zelf door die stappen, haare eigen
 vreeze voor gevaar en de zwakheid haarer zaake aan den
 dag legge. Bij de bedoelde Publicatie wierdt verboden „ zo
 „ wel aan de Leden der gewezen Burger-Societeit, als aan
 „ alle andere Burgers en Ingezetenen, het oprichten of bij-
 „ woonen van eenige Societeiten, Gezelschappen of Bijeen-
 „ komsten, waarin opzettelijk gehandeld wordt over zaaken,
 „ het gemeene Land of Stadsbestuur betreffende, of waarin
 „ „ enigma

„ eenige Addressen of Requesten, daartoe relatief, worden
 „ ontworpen, gelezen of geteekend; gelijk insgelijks verbo-
 „ den wordt, aan alle perfoonen, 't zij als Leden, 't zij als
 „ Confulenten, tot de (zeggen hun Ed. Agtb.) zo genaamde
 „ Burger-Commisfie hebbende behoord, het zij allen te za-
 „ men, het zij gedeeltelijk, 't zij openbaar, 't zij clandestin,
 „ te houden eenige Vergaderingen of Bijeenkomsten, en daar-
 „ in te verhandelen eenige poincten, het beffier van Regeer-
 „ ringe, of algemeene Stads en Landszaaken betreffende,
 „ of tot hun voorige *pretense qualiteit* eenige de minste
 „ relatie hebbende; zullende integendeel verwagten, dat zij,
 „ (zeggen hun Ed. Agtb.) van hunne dwaalingen te rug
 „ keerende, zo wel als andere Burgers en Ingezetenen zul-
 „ len medewerken, om onderlinge rust en eenigheid in den
 „ Burgerstaat te helpen bevorderen, daar toe de (NB) *Va-*
 „ *derlijke* poogingen hunner Regenten te ondersteunen,
 „ en daar door aan dezelve weder te doen geworden dat ge-
 „ zag en die achting, zonder welke zij buiten staat zijn het
 „ heil der Burgerije behoortlijk naar hunnen wensch te be-
 „ vorderen." Voorts verbieden Hun Ed. Agtb. „, wel uit-
 „ drukkelijk aan alle Burgers en Ingezetenen het teekenen
 „ van eenige Qualificatien, welke mogten strekken tot aan-
 „ stelling van nieuwe *zogenaamde* Burger-Gecommitteerden,
 „ gelijk ook niemand zodanige aanstelling zou mogen aan-
 „ neemen;" gaande dit alles gepaard met bedreiging van
 „ straffe aan de overtreeders, als openbaare rustverstoorders.
 Hoe aanftootlijk in de ooren van den vrijen Mensch zommi-
 „ ge uitdrukkingen, in deeze Publicatie gebezigd, mogen klin-
 „ ken, nog meer krasfende is de taal, in het hoofd des Ge-
 „ fchrifts gevoerd, waar door de rampen des Vaderlands ge-
 „ fchoven worden oo de *Burger-Societeit* en *Burger-Commis-*
fie, opgerigt in eenen tijd, is men onbeschaamd genoeg van
 „ te durven zeggen „, toen niemand der Burgeren en Inge-
 „ zetenen, *zo veel ons bekend is*, te onvrede was over
 „ „ het openbaar Bestuur en de standgrijpende Constitutie!!!"
 De ijverigste voorftander van het voorgaande Bestuur, hoe-
 „ danig hij ook moge gezind zijn omtrent den aanleg en den
 „ waarschijnlijken uitflag der jongste Omwenteling van den

Jaare zeventienhonderdvijfennegentig, Regenten, die, in eene Stad als *Zwolle*, en kort naa hetgeen aldaar was voorgevallen, zulk eene taal durven spreken, moeten voorwerpen zijn van zijne veragtinge, om thans geene harder uitdrukkingen te gebruiken.

Tot besluit merken wij nog aan, dat de *Zwollenaars* merklijken overlast en schade leeden van de Engelsche Troepen, toen dezelve kort voor de jongste Omwenteling, door hunne Stad voor de allesvoortdrijvende Franfchen vlugten: weshalven de Republikeinen aldaar met opene armen wierden ontvangen, en het werk der Omwentelinge spoedig tot stand kwam.

Om dat de *Hiflorie* van *Zwolle* zeer veele gedenkwaardige voorvallen opleverde, hebben wij ons bij dezelve lang ophouden, en zullen nu van de Stad zelve eenig nader verflag doen.

Wat de gelegenheid der Stad aangaat, in 't algemeen mogen wij aanmerken, dat dezelve tamelijk groot, zeer volkrijk, luchtig, en met drie Grafsen doorsneden is. Men heeft 'er drie Pleinen of Markten, voorts breede Sraaten, die zeer net en gemaklijk zijn geplaveid, en waar op men eene zindelijkheid bespeurt, die men in veele andere Steden niet aantrefst. Al voor lang spaarde het Stadsbestuur moeite noch kosten, om de Stad, zo wel van binnen als van buiten, te verfraaien. Dezelve ligt in een zeer aangenaamen oord, aan een riviertje, welk in het Zwarte Water valt. De lucht is 'er bij uitneemendheid gezond. In den omtrek verlustigt zich het oog, door het aanschouwen van vrugtbaare Koornlanden en grasrijke Weiden. Hier bij koomen nog de fraaie wandelwegen, rondom de Stad, waaromtrent dezelve elders weinige haars gelijken heeft. Diergelijke wandelwegen verschaffen ook de Stads Wallen, met hoog opgaande Ypenboomen beplant.

Men telt 'er drie Landpoorten: de *Sasfenpoort*, de *Dierferpoort*, en de *Kamperpoort*, allen hegte en zwaare gebouwen. De twee eerstgemelde Poorten zijn, in den Jaare veertienhonderdacht, te gelijk met de Muuren rondom de Stad, gebouwd. De *Sasfenpoort* wordt, bij de kenners,

VOOR

voor e
Kamper
nie, v
der lra
heit u
ingelij
erwint
Twee
bij de
Tusfche
Stads C
waar it
den na
oorlogen
Wij g
Waarel
Stadsbu
in of e
gelijg
nende,
trekken,
elucht.
ftaat en
het Stat
laarfen
Berthem
Voor de
wen, k

„ A

„ H

„

„ A

„

De St
zevena

voor een meesterstuk van bouwkunde gehouden. Buiten de Kamperpoort, aan het einde van den Brug, staat een Wagthuis, van Benthemer steen opgetrokken, in zijne foort een der fraaiste gebouwen, die men elders aantreft. — Voorts heeft men 'er eene Waterpoort, de *Roodde Toren* genaamd, insgelijks een fraai gestigt, in den Jaare zestienhonderdzeventwintig op den grond eens voorgaande Torens gestigt. Twee andere Poorten, de *Visch-* en de *Steenpoort*, zijn, bij de vergrooting der Stad, binnen de Muuren getrokken. — Tusschen de Kamperpoort en de Sasfenpoort rijst, uit de Stads Graft, een ronde Toren, een zwaar en vast gebouw, waar in 's Lands Buskruid wordt bewaard. Dezelve voert den naam van *Geldersche Toren*, om dat hij in de *Geldersche* oorlogen wierdt gebouwd.

Wij gaan over tot de *Openbaare Gebouwen*. Onder de *Waereldlijke* moet in de eerste plaats genoemd worden het *Stadshuis*, waar van de eerste grondslagen gelegd wierden in of omtrent het Jaar veertienhonderdachtënveertig. Het gestigt, hoewel, van buiten niet veel bouwfieraads vertoonende, is van binnen voorzien van verscheiden fraaie Vertrekken, en van al wat tot deszelfs bestemminge wordt vereischt. De Gevel van 't Stads Wijnhuis, 't welk 'er naast staat en 'er als ingelascht is, is veel sierlijker, dan die van het Stadshuis, van Benthemer steen opgetrokken. Het laattgemelde gebouw pronkt met een vierkanten Toren, van Benthemer steen, die twee Vertrekken boven elkander heeft. Voor de Luive of de Puije, die zeer sierlijk is uitgehouden, leest men de volgende regels.

- „ Aspice substructum, qui præteris, arte theatrum,
 „ Unde Magistratus publica iusta sonant.
 „ Hinc promulgantur lætissima nomina Patrum;
 „ Hinc Populus pacem, hinc tristia bella capit.
 „ Accensis facibus, quid? quod censura feveri
 „ Judicis exilio noxia damna notat.”

De Stads *Waag* is een tamelijk ruim gebouw; het dient zevens tot een Pakhuis, wordende aldaar de goederen, na
 Hes-

Hesfen en elders bestemd, opgeslagen, en zo lang bewaard, dat 'er genoegzaame voorraad voorhanden is, om met zwaare Wagens, bij den naam van *Hesfen Karren* bekend, met tien en meer paerden bespannen, verzonden te worden.

Het *Latijnsche School* is een ruim Gestigt; met zijnen Zijdmuur is het tegen den Agtergevel van het Stadshuis gebouwd. Weleer was dit een Doorluchtig School, door den roem en de geleerdheid der Onderwijzers, die over meest alle wetenschappen lesfen gaven, wijd en zijd vermaard, en vrugtbaar in Mannen van naam, die hier den grond hunner volgende vermaardheid gelegd hadden. Men verhaalt, dat zekere Abt, SPANHEIM, die zeer gezien was aan het Hof van Keizer RUPERTUS VAN BEYZREN, van dien Vorst, voor de Stad *Zwolle*, het regt verkreeg om goud en zilver te mogen munten. Dankbaarheid was het grondbeginzel dier bewerkinge, om dat hij aan het Doorluchtig School te *Zwolle*, en aan het onderwijs, aldaar genoten, zijne vermaardheid en zijn geluk was verschuldigd. Men voegt 'er nevens, dat hij de Brieven, dit Voorregt schenkende, aan den Raad der Stad zondt in twee Zilveren Bekers, die in het Stadshuis bewaard worden, en uit welke, op dagen van vrolijkheid, ter gedagtenisfe des edelmoedig dankbaaren Abts plagt gedronken te worden.

Spreekende van het Doorluchtig School, melden wij hier, als ter voegzaame plaatze, eenige *Geleerde Mannen*, in de Letterkundige Geschiedenis bekend, welke *Zwolle* tot Wieg en Bakermat, of dat School tot Voedster gehad hebben. De beroemde Dichter, Oudheid- en Taalkundige A. MOONEN, die zelve een geboren *Zwollenaar* was, geeft in eene Aanteekening agter zijne Nederduitsche Poëzij, hier van het volgende verslag. „*Zwolle*” (dus schrijft de vermaarde Kerkleeraar) „was in dit (1670) en vorige jaren rijk van geleertheit en Poëzij door de heeren, JOHANNES VOLLENHOVE, in den Jare 1665 naar 's Gravenhage vertrokken: JOHANNES KOK, toen Rektor der Latijnsche Schole, na maals in den Hage, en Professor der Historiën en Wel sprekentheit te Leijden: HENDRIK FISCHER, geneesheer der stad, en HENDRIK BRUMANUS, namaals mede school-
,, voogt

„ voegt aldaar, wiens Latijnsche Poëzij en Historiekennis
 „ bij liefhebbers in hoge achting is: waar bij voor 't laat-
 „ ste gevoegt moet worden de doorluchtige, en in alle wijs-
 „ heijt en geleertheit uitmuntende Drost, Heer HABO HER-
 „ MAN SCHEELE, die, gelijk hij te Zwolle dikwijls pleeg te
 „ verkeeren, ook aldaar in den Jare 1662 overleden, en
 „ den Vaderlande te vroeg ontvallen is: waar bij men, (dus
 „ gaat MOONEN voort,) om niet al te verre uijt te weijden,
 „ voegen magh, behalven den liefhebber van allerleij ge-
 „ leertheit, en in veele konsten en wetenschappen ervarenen
 „ Konrektor der Zwolsche Latijnsche Scholen, HENDRIK MO-
 „ RIAN, in het Jaar 1670 aldaar overleden, GEORGIUS APOR-
 „ TANUS, Leeraar in de vrije konsten, en Konrektor der
 „ Latijnsche Schole in zijne Vaderstadt Zwol, die als eerste
 „ Hervormde Kerkleeraar te Embden beroepen, en namaals
 „ Leermeester van den jongen Graaf ENNO VAN OOSTFRIES-
 „ LANT geworden is. EMMIUS getuijgt, hoe hij in den Jare
 „ 1526 in een Redenfrijdt over den Godsdienst, den Jako-
 „ bijner Monnik LAURENTIUS te Oldersau in Oostfrieslant
 „ Leeghaftigh overwonnen heeft, dat de groote Godgeleerde,
 „ Otheijt, Dicht- en Taal-kundige heere, GERARD OUTHOF,
 „ Kerkleeraar te Embden, in zijnen Herderszang over de
 „ doot van CHRISTIAAN EBERHART, Grave ende Vorst van
 „ Oostfrieslant, voorgevallen in Zomermaant des Jaars 1708,
 „ in deezer voegen uitdrukt:

— — — „ Wiens rijk hij hier deet stichten
 „ Door herder Aportaan, dien braven Zwollenaar;
 „ Die 't licht hier allereerst weêr op den kandelaar
 „ Ontfak, en voor den glans van 't kragtig woordt der
 „ „ waarheijt
 „ De paapsche duijsternis deet wijken, en de klaarheijt
 „ Van de Euangelij leere onduisterde in den gront;
 „ En te Oldersum wel haast den Jakobijn den mondt
 „ Toestopte, zodat hij met schand heeft moeten wijken,
 „ En Romes misstandaart voor 's Heijlants rijk bezwij-
 „ „ ken.”

Behal-

Behalven het bovenstaande, ontmoeten wij nog, bij HOOGSTRATEN, het volgende berigt. „Onder de geleerde Zwolle-
 „naars (dus luidt zijne aantekening) munten uit: AAR-
 „NOUT VAN HAERSOLTE, een Edelman, en echter een uit-
 „steekend Rechtsgeleerde, die uitgegeeven heeft: *Adversaria*
 „*&c. of Aanteekeningen over de burgerlijke en straf-*
 „*waardige daaden*, enz. in den Jaare 1583 in Octavo bij
 „PLANTYN gedrukt, en aan de Koninginne ELIZABETH opge-
 „dragen. FRANÇOIS SONSBEK, een zeer beroemd Rechts-
 „geleerde, die geschreven heeft: *Commentarii ad usus*
 „*Feudales*, of *Aantekeningen over de Leenplegtigheden*;
 „welke hij te Leuven in het openbaar heeft verklaard.
 „HERMAN TORRENTIUS, in dien tijd een voortreffelijk letter-
 „kunstenaar. Hij heeft geleefd in het begin van de XVI
 „eeuw. Men kan bij VALERIUS ANDREAS zien, wat hij in
 „de beschaafde wetenschappen heeft gedaan. LUBERT BOR-
 „NER, een van de eerste lichten der vergadering van de
 „H. H. HIERONYMUS en GREGORIUS te Deventer. Hij is
 „den 25 Augustus 1398 te Zutphen gestorven. Zijn leven
 „en zijne Godvruchtige Oeffeningen staan te leezen in de
 „Kronijk van het St. Agniten - Klooster. PAULUS BUIS,
 „*Janszoon*, die in de hogeschool van Franeker leermeester
 „der Rechten is geweest. Hij heeft eenige Rechtsgeleerde
 „Werkjes geschreven, welke lijst bij VALERIUS ANDREAS
 „nagezien kan worden. GEORGIUS APORTANUS (boven, uit
 „MOONEN, vermeld,) Meester der vrije Kunsten, en Con-
 „rector te Zwol; naderhand leermeester van den jongen
 „Graaf ENNO van Oost-Vrieslandt, en eerste Hervormde
 „Predikant te Embden. Hij verwon en beschaamde den
 „Jakobijner Monnik LAURENTIUS in een redenstrijdt over
 „den Godsdienst, in den Jaare 1526 te Oldensau gehouden
 „in tegenwoordigheid van ULRICH VAN DOORNUM. CYPRIANUS
 „AB OOSTERGA, door zijne Werken, en door zijne ges-
 „chillen met SALMASIUS genoeg bekend. Hij is hoogleeraar
 „der Rechten te Utrecht gestorven.”

Wij gaan over tot de *Kerkelijke* en andere *Godsdienstige*
 Gebouwen. In de eerste plaats komt hier in aanmerking de
Groote of St. Michiels Kerk. Zij wierdt gestigt uit aalmoes-
 zen,

zer, bij
 bouw
 den Jaare
 vorderen.
 in den J
 dikstoel,
 burg, t
 ook het
 verguld
 maar ook
 der beste
 Orgel lat
 naam hee
 der Kerke
 Kerk pla
 na dat e
 zestienhor
 gestoken,
 stikken v
 eenigzins
 De twee
 we; zij we
 in die ge
 Eeuwe wi
 gemaakt, -
 Gestigten,
 den Open
 dienstige
 Predikante
 ninge waer
 Behalven
 Stad, Wal
 Leerzar be
 schen en d
 ling van
 neem, bij
 'er vier R
 jozze gew

zen, bijeenverzameld uit kracht van volkomen aflagt, door BONIFACIUS DEN NEGENDEN verleend, om, naa den brand van den Jaare dertienhonderdvierëntwintig, haaren opbouw te bevorderen. Naa tweecëndertig jaarigen arbeid, was het Gestigt in den Jaare veertienhonderdachtëndertig voltooid. De Predikstoel, een gewrogt van ABRAHAM VAN STRAAS van *Weilburg*, trekt de bewondering van alle Kunstkenneren, gelijk ook het Orgel, door de menigte van kunstig beeldwerk en verguld lofwerk. Niet alleen om het uitwendig sieraad, maar ook om de sieslijkheid des geluits, wordt het voor een der beste Orgels in Nederland gehouden. Men klimt na het Orgel langs eenen Wenteltrap van Bentheimer steen, die den naam heeft van een meesterstuk van bouwkunde. Het dak der Kerke rust op twee rijen Kolommen. De *St. Michiels-Kerke* plagt met een zeer hoogen Toren te pronken; maar naa dat de Spits, die ongemeen hoog was, in den Jaare zestienhonderdneuenzestig, door het blixemvuur was aangestoken, is hij, dertien jaaren daarna, ingestort. Eenige stukken vielen door het gewelf der Kerke, en beschadigden eenigzins den vermaarden Predikstoel.

De tweede Kerke te Zwolle is die van *Onze Lieve Vrouwe*; zij wordt gemeenlijk de Kruiskerke genoemd, om dat zij in die gedaante is gebouwd. In het laatst der Veertiende Eeuwe wierdt, door den Raad, met de stigting een aanvang gemaakt. — Behalven deeze twee, zijn 'er nog twee andere Gestigten, ten dienste der Hervormden, ter oefeninge van den Openbaaren Godsdienst geschikt. Onder de aloude Godsdienstige Gestigten zullen wij daar van verslag doen. Vijf Predikanten neemen, in deeze Kerken, het werk der bedieninge waar.

Behalven de Nederduitsche, ontmoet men ook, in deeze Stad, *Walsche* of *Fransche* Hervormden, die door éenen Leeraar bediend worden. Desgelijks hebben 'er de *Lutherischen* en de *Doopsgezinden* ieder eene Gemeente. Een Leerling van het Kweekschool dier Gezinde te *Amsterdam* neemt, bij de laatstgenoemden, den dienst waar. Men telt 'er vier Roomsche Kerken; in eene van dezelve, aan *St. JOZEF* gewijd, bewaart men de beenderen van den beroemden

den THOMAS à KEMPIS, in eene roode Kist, met verguld lofwerk versierd, staande ter zijde van het Altaar. Voorts hebben 'er ook de Jooden hunne Sijnagoge.

Te Zwolle zijn twee Gasthuizen. Het eerste, dat *van den H. Geest der vertroosting*e genaamd, verstrekt tegenwoordig voor een Proveniershuis voor Kostkoopers en verarmde burgers. — Het ander Gasthuis staat aan het einde der Voorstad, buiten de Kamperpoort. Oorspronkelijk was het tot een Leprozenhuis aangelegd, doch wierdt zedert in een Proveniershuis veranderd. De grond der Kapelle, welke naast dit Gasthuis pligt te staan, dient tegenwoordig tot eene begraafplaats voor de bewoners der Voorstad. — Behalven deeze, ontmoet men 'er nog twee liefdaadige Stigtingen, of Hofjes: de *Vissershuizen*, naar HERMAN VAN VILSTEREN, en de *Emanuelshuizen*, naar EMANUEL TORENHUIZEN dus genaamd.

Drie Mannenkloosters telde men van ouds te Zwolle. Het eerste, door BERNHARD VAN VOLLENHOVE, Deken te *Deventer*, gestigt, was voor Reguliere Kannuniken bestemd. De sfigter gaf het den naam van *Bethlehem*, en droeg het op aan de bescherminge der Heilige Moedermaagd. In den Jaare dertienhonderdvierëntwintig brandde het gebouw tot den grond toe af, uitgezonderd de Kerk; doch is naderhand herbouwd, en voor een gedeelte nog in weezen. Het dient tot een Vergaderplaats der Gilden; en in de Kerk wordt, op gezette tijden, gepredikt.

Het tweede Mannenklooster, gemeenlijk het *Fraterhuis* genaamd, was een afzetzel van het *Deventersche Fraterhuis*, en hadt den H. GREGORIUS tot Schutsheer. Tegenwoordig dient het Gestigt den Leermeesteren van het Latijnsche School tot eene wooninge.

Het derde Mannenklooster, in de wandeling *der Breuren* genoemd, wierdt, door MANUS RUPO, voor Dominikaner Monniken gestigt. In de Kerk van dit Klooster wordt ook gepredikt.

Behalven deeze, hadt men, van ouds, een half uur buiten de Stad, het *H. Agniten* of Bergklooster, berceemd door de inwooning van den bovengenoemden THOMAS à KEMPIS,
die

die de
een ande
ampt, la
wijd. M
Jaare de
FORIER
ve toe
van Ka
mildeac
meest v
oorspron
detheim,
den, een
zeseerwin
enige ho
der Broe
gewoon v
in weezen
voor de
Zo bit
eertijds z
van Begijt
den. Het
van diende
pureerde S
Het twe
en wierdt
retijlke ge
Kinderhuis
in allerlei
Godsdienst
tot een W
Van het
strekt, teg
Walische G
ningen vert
Het vlen
lijk het W
XXXV. 1

die de Kronijk van dit Klooster heeft geschreven. — Nog een ander Mannenklooster buiten de Stad, in het Schout-ampt, lag te *Windesheim*, en was aan de *H. Maagd* gewijd. Men maakte eenen aanvang met het bouwen in den Jaare dertienhonderdzevenëntachtig, op den grond van *BAR-TORIER TEN HAVE*, een Zwollenaar, die 'er eene fraaie hoe-ve toe gaf; waar bij *HENDRIK VAN WILSEM*, Oud-Schepen van *Kampen*, nog vijftien morgens lands voegde. Door de milddaadigheid der Godvrugtigen wierdt dit Gestigt een der meest vermaarden in de Christen waereld. Het heeft den oorsprong en naam gegeven aan de *Vergadering van Wil-desheim*, die wijd en zijd gebloeid heeft. Daar toe behoorden, eertijds, zesëntachtig Kloosters van Kanunniken, en zesëntwintig van Kanunnikesen; om nu niet te spreken van eenige honderden andere Kloosters, staande onder de zorge der Broederen van *Windesheim*, alwaar het Opperhoofd zijn gewoon verblijf hielt. Van het vermaard gestigt is nu niets in weezen behalven het Ziekenhuis, 't welk tot eene Kerk voor de Hervormden is gereed gemaakt.

Zo binnen de Stad, als onder haare muuren, telde men eertijds zes Vrouwenkloosters. Het eerste wierdt bewoond van Begijnen, die den Regel van den *H. FRANCISKUS* volgden. Het Konvent is nog in weezen. Een gedeelte daar van diende, voorheen, tot eene Vergaderplaatze der Gedeputeerde Staaten van het Gewest.

Het tweede Klooster was aan de *H. CECILIA* toegewijd, en wierdt bewoond van Maagden; die, egter, geene Kloosterlijke gelofte deden. Men noemde het, gemeenlijk, het *Kinderhuis*, om dat de Klinders van Burgers der Stad aldaar in allerlei vrouwelijke handwerken en in de gronden van den Godsdienst wierden onderwezen. Tegenwoordig dient het tot een Weeshuis.

Van het derde Klooster, aan *St. GEERTRUID* gewijd, verstrekt, tegenwoordig, de Kerk tot eene Vergaderplaatze der Walsche Gemeente. Het overige gedeelte is tot Burgerwoonningen vertimmerd.

Het vierde Klooster, aan *St. AGATHA* geheiligd, gemeenlijk het *Wijzenhuis* genaamd, is thans geheel vernietigd.

Het *Boschklooster*, of *Mariënbosch*, stondt eertijds, onder Stads Vesten, even buiten de Sasfenpoort. Het wierdt bewoond door Reguliere Kanunnikesfen, die na de Stad verhuisden, toen de *Zwollenaars*, in den Jaare vijftienhonderdvierëntwintig, 'er den brand in staken, op dat de Gelderschen, in hunnen aanslag op de Stad, 'er zich niet zouden vernestelen. De Maagden wierden verplaatst in een huis, waar toe HERMAN TEN BURSche, Schout van *Zwolle*, in den Jaare vijftienhonderddertien, den grond en erve schonk. Tegevoerdig verfrekt het tot een Burgerweeshuis. Bovendien ingang leest men deeze twee regels van den keurigen Dichter VOLLENHOVE:

„ Verarmde burger, leg uw hoofd gerust vrij neêr;
„ Uw ouderloze wees vind hier zijne ouders weêr.”

Het zesde en laatste Vrouwenklooster stondt even buiten de Diefenpoort, op de Maat, en droeg van daar den naam van *Maatklooster*. Van dit Gestigt zijn geene overblijfsels voorhanden.

Aangaande de aloude *Regeering*, tot op de jongstvoorwaande Omwenteling, zullen wij alleenlijk aantekenen, dat dezelve plagt te bestaan uit zestien *Burgemeesteren*, verdeeld in acht *Schepenen*, en even zo veele *Raaden*; mitsgaders uit een Kollegie van achtënveertig *Gemeenslieden*, naar de vier Straaten, de Voorstraat, de Waterstraat, de Diefenstraat, en de Sasfenstraat, uit ieder van welke twaalf pligten verkozen te worden.

Het *Schoutamt* van *Zwolle* is zeer uitgebreid: het bevat de buurschappen *Windesheim*, *Zuithem*, *Ittersum*, *Oldeniel*, *Harkelo*, *Schelle*, *Spoolle*, alwaar men eene hoogte ontmoet, *Spoolderberg* genaamd, op welchen, eertijds, de Landsdagen der Provincie gehouden te worden; vervolgens, *Voorst*, *Westerholte*, een gedeelte van *Mastenbroek*. *Genne*, *Holtten*, *Langenholte*, *Haarst*, *Berchmen*, het *Rousterveen*, *Snalne*, *Secdoorn*, *Harste* en *Wijtmen*.

Eludelijk merken wij nog aan, dat *Zwolle* merkelyken bloei en leeven ontvangt, deels van den doortogt van vee-

terha
get op
welke
werkt

ZW
de Z
Merw
der O
Feer
Overic
Pont,
heeft
hier n
grond
welke
Plaats,
ben. Z
tamtijk
doch z
genheid
genien
Aan de
nigte h

ZWING
streck int
het Billa
welke a

kerhande Koopmanschappen, welke, door deeze Stad, hooger op verzonden worden; deels van verscheiden Fabrieken, welke aan een goed getal minvermogende burgers en handwerkslieden, een goed bestaan geeven.

Zie HALMA, HOOGSTRATEN, *Tegenwoordige Staat van Overijsel*, enz.

ZWYNDRECHT, een Dorp in *Schobbelands-Ambagt*, onder de *Zwijndrechtsche Waard*, is gelegen aan de Rivier de *Merwe*, tegenover de Stad *Dordrecht*. In een Handschrift der *Utrechtsche Kerke* draagt deeze Plaats den naam van 't *Feer*, of *het Veer*, ongetwijfeld naar het Veer van den Overtogt tusfchen dit Dorp en *Dordrecht*, hetwelk met een Pont, bekwaam voor allerlei Rijtuigen, wordt bevaaren. Men heeft 'er ook Wagens en Rijtuigen, welke de Reizigers van hier na *Rotterdam* en elders kunnen voeren. Niet ongegrond is de gissing van den Hoogleeraar *BOXHORN*, volgens welke van den menigvuldigen overtogt van *Zwijnen* de Plaats, oorspronkelijk, haare benaaming zoude ontleend hebben. *Zwijndrecht* is een vrij aanzienlijk Dorp. De Kerk is tamelijk ruim, met een klein Torentje met een Luidklok, doch zonder Uur- of Slagwerk, om reden dat de nabijgelegenheid van *Dordrecht*, van waar het uur altoos genoeg gezien en gehoord kan worden, dezelve overtollig maakt. Aan de Zoutkeeten, welke men hier in vrij aanzienlijke menigte heeft, vinden de meeste Dorpelingen hun bestaan.

Zie GOUDHOVEN, *Kronijk*; VAN HEUSEN, enz.

ZWYNDRECHTSCH- WAARD, een vrugtbare en vermakelijke streek lands, in *Zuidholland*, liggende ten Noordoosten van het Eiland van *Dordrecht*, over de Rivier de *Merwe*, van welke deeze Landstreek ten Oosten en ten Zuiden wordt

bespoeld. Graaf WILLEM VAN HENEGOUWEN verleende, in den Jaare dertienhonderdeenëndertig, Oktrooi om dit Land te bedijken, met aanzienlijke Voorregten voor de geheele Waart, en bijzonderlijk voor de Bedijkers. Men ontmoet hier de volgende Dorpen en Ambagten: *Heer- Jans- Dam, de Lind*, in *Groote en Kleine Lind* verdeeld, *Oudelands- Ambagt, Schobbelende- Ambagt* of *Zwijndrecht, Meerder- voort, Kijfhoek, Hendrik- Ido- Ambagt, Rijsoort, Strevels- hoek*, en *Sandelins- of Adriaan- Pieters- Ambagt*. Volgens aloude Verpondingslijsten bevat de geheele Zwijndrechtsche Waard tweeduizend achthonderd achtëntwintig Morgens tweehonderdveertig Roeden Lands; doch, volgens naauwkeuriger opgave van laater tijd, zou de uitgestrektheid op slegts tweeduizend zeshonderd zevenënvijftig Morgens driehonderddrie Roeden moeten gesteld worden.

Zie *Theatrum Hollandie*; VAN HEUSSEN; *Tegenwoordige Staat van Holland.*

ZYDEWIND, ook *Zijdenskerk* genaamd, is een groote Buurt, in het gedeelte van *Westfriesland*, de *Nieuwdorper- Kogge* geheeten, behoorende onder het aanzienlijk Dorp *Oude- Niedorp*, ruim drie uren gaans ten Noordoosten van de Stad *Alkmaar*. In vroegere dagen plagten hier wel negentig Huizen te staan. Men ontmoet 'er eene Gereformeerde Kerk, doch zonder Toren: waarom de Klok aan den Voorgevel hangt. In den Jaare zestienhonderdtweënvijftig wierdt, aan het gewijde Gestigt, de eerste Steen gelegd. Inrusfchen is het getal der Gereformeerde Ledemaaten hier zeer gering; nu ruim veertig jaaren geleden telde men 'er slegts vijf huisgezinnen, tot die Gezinte behoorende. De Leeraar van *Oude- Niedorp* komt 'er, van tijd tot tijd, den Openbaaren Godsdiensst verrigten.

Zie *Tegenwoordige Staat van Holland.*

ZXL

ZYL, of ZYLE, een Watertje, of Vliet, in Holland. Het neemt zijnen oorsprong in den Rhijn, tusfchen het vermaaklijk Dorp *Leiderdorp* en de Stad *Leiden*, naauwlijks een halfkwartier uur gaans van eene Poort dier Stad, de *Zijlpoort* genaamd, en die, waarschijnlijk, van dit Watertje haaren naam ontleend heeft. Vervolgens loopt de *Zijl* door de Heerlijkheden van *Leiderdorp*, *Oestgeest* en *Warmond*, valt in het breede Water, het *Zweijland* genaamd, vereenigt zich, daarna, ter flinker zijde, met de *Eijmerspoel*, en vervolgt daar mede zijnen weg voorbij het Dorp *de Kaag*, ontlastende zich wijders in het Kaager-Meir, en alzo, door het Lange Rak, in het Leidsche en Haarlemmer Meir; terwijl het, ter rechterzijde, door de Spijkerboor, in de *Ke-ver* valt, en daar mede vereenigt aan den anderen kant van het Kaager Meir heen stroomende, door den Huigflood zich wederom in het Leidsche en Haarlemmer Meir ontlast. 't Was in de nabuurschap van dit Watertje, dat het Leger van Graave *LODEWYK VAN NASSAU*, voor zijne Echtgenootte, Vrouwe *ADA*, Graavinne van *Holland*, zich in het bezit van het Graafschap willende vestigen, door Graaf *WILLEM*, Oom van Vrouwe *ADA*, deerlijk geslagen en voorts op de vlugt wierdt gedreven; met dat gevolg, dat een groot getal der Vluggelingen, de *Zijl* willende overzwemmen, in het Watertje zijn einde vondt. In latere tijden wierdt de *Zijl* onder de, zo genaamde, *Vroonwateren* gerekend, daar de Stad *Leiden* het regt van Visfcherije op oeffende, die jaarlijks bij de Vroonmeesters plagt verhuurd te worden; met het beding, dat de Huurders alle de Visfchen, die door hen gevangen wierden, binnen *Leiden* ter markt moesten brengen: alles in gevolge de Keuren, in den Jaare vijftienhonderdvierënnegentig daar op gemaakt. Grooter uitgebreidheid, dan tegenwoordig, moet eertijds de *Zijl* gehad hebben, naardien *BEKA* het een Meir noemt. Nogthans gewaagt 'er *MELIS STOKER* van onder den naam van *Water*.

- „ Ende oec als men die warheit verhoert,
 „ Worden veele ter zelve wile
 „ Verfmoert in 't *Water*, heet die *Zile*
 „ Dats in 't Water bi den Rine.”

De Kronijkschrijver heeft het oog op de bovengemelde nederlaag van Graave LODEWYK VAN LOON.

Zie ALTING, *Notitia Germaniae Inferioris*; S. VAN LEEUWEN, *Kostumen van Rhijnland*; MELIS STOKER, *Rijnkronijk*; A. MATTHEUS, *Analekta*.

ZYL, (*Het Huis te*) ook wel, bij uitsteekendheid, het *Zijlhof* geheeten, dus genaamd naar deszelfs gelegenheid aan of omtrent het boven beschreven Watertje de *Zijl*. Het was het Stamhuis van het eertijds vermaard oudadlijk Hollandsch Geslagt VAN ZYL. Naar alle waarschijnlijkheid zal het reeds in de Veertiende Eeuwe, zo niet vroeger, gefligt zijn, naardien men, bij de aloude Kronijkschrijvers, vindt aangeteekend, dat, ten tijde der Hoeksche en Kabeljaauwsche landberoeringen, in den Jaare veertienhonderdtwintig, Hertog JAN VAN BEYEREN het Kasteel stormenderhand bemagtigde, en naa alvorens allen, die hij 'er binnen ontmoette, aan zijn wraakzwaard te hebben opgeofferd, 'er den brand in stak. Het Huis, in vervolg van tijd, wederom herbouwd zijnde, veroverden eenige Hoeksche Edelen, onder welke zich WILLEM en JAN VAN ZYL bevonden, het Gestigt, en stelden het onder de bewaaring van DIRK POLTER, uit den *Hage*. Van tijd tot tijd deed deeze, met zijne onderhoorige manschap, uitvallen op de Kabeljaauwschen, en plonderde de Huizen *ter Does* en *Zwieten*. Zedert diende het meermaalen ten voorwerpe van vijandlijke aanvallen. Het Huis bleef in het oorspronkelijk Geslagt tot in den Jaare veertienhondernegentig, wanneer het, door verkoop, vervreemd wierdt; gaande vervolgens over in het bezit van verscheiden eigenaarsen.

Zie S. VAN LEEUWEN, *Inleiding tot de Oudheden en Grondwetten van Rhijnland*; als mede *Batavia Illustrata*; J. VAN HEEMSKERK, *Batavisch Arkadia*.

ZYL,

ZYL, (*Het Geslacht van van*) een Oud adelijk Hollandsch Geslacht, onder het voorgaande Artikel, als eigenaar van het *Huis te Zijl* vermeld, moet al in den aanvang der Veertiende Eeuwe, niet slegts een aanweezen, maar ook vermaardheid gehad hebben. Immers vindt men, op het Jaar dertienhonderdzesëntwintig, vermeld,

JAN VAN ZYL, Ridder. Deeze liet naa eenen Zoon, insgelijks genaamd,

JAN VAN ZYL, Knaape; hij woonde op het *Huis te Zijl*, en overleedt aldaar in den Jaare dertienhonderdzesënzestig, zalaatende eenen Zoon en eene Dogter:

DIRK VAN ZYL, die volgt, en

Jutte van Zijl, gehuwd te *Utrecht*, met *Gerrit Dedel*, Zoone van Lambert Dedel, in den Jaare dertienhonderdsevenënzestig aldaar onder 's Lands Edelen geteld. Zij baarde hem

Godard Dedel, Raad en Schopen der Stad *Utrecht*, die tweemaal getrouwd geweest is, te weeten, met *Theodora Ruijsch*, Jansdogter, en met *Elizabeth Pot*, Jakobsdogter, en bij dezelve heeft verwekt de volgende kinderen:

1. *Gerard Dedel*, Abt van *Oostbroek*.

2. *Jan Dedel*, Kanunnik te *Sint Maria*.

3. *Jakob Dedel*, die verscheiden kinderen heeft nagelaaten, en van welken het Geslacht van Dedel in 's Graavenhage, in wettige linie en mansoir, afkomstig is.

4. *Geertruid Dedel*, Abdis van het Adelijk *Jufferenstift* van *St. Servaas*, te *Utrecht*.

5. *Jan Dedel*, Kanunnik van *St. Servaas* en Oud-Munster; deeze stondt in hooge eging bij zijnen stadgenoot en bloedverwant Paus *Adriaan den Zesden*.

6. *Elizabeth Dedel*, die zich in het huwelijk heeft begeeven met *Jan van Rodenburg*.

DIRK VAN ZYL, Janszoon, boven vermeld, nam ter Vrouwe ALYD VAN DER DOES, en wierdt bij dezelve Vader van twee kinderen:

GERRIT VAN ZYL, die volgt, en

Elizabeth van Zijl, getrouwd met *Koenraad*, Heere van *Oosterwijk*, bij *Gorichem*, uit het edel Geslacht van *Arkel*; zij wierdt bij hem Moeder van de volgende kinderen:

a. *Koenraad*, Heere van Oosterwijk. Ridder, welke ter Vrouwe bekwam Machtelt van Uittenbroek, Pontanusdogter, te Utrecht.

b. *Anna van Oosterwijk*, die ten man heeft gehad Willem van Bochuizen, welken zij eenige kinderen heeft gebaard.

GERRIT VAN ZYL, *Dirkszoon*, boven genoemd, Ridder, was Raad en Kamerling van Hertoge Philips van Bourgondie. Hij trakt in 't huwelijk met *Alijd Eggerts*, Zuster van Jan Eggerts, Heere van Purmerend, die deeze Heerlijkheid verkogt aan zijnen Schoonbroeder; welke dezelve naderhand door verkoop wederom heeft overgedraagen op Jan, Burggraave van Montfoort. Heer GERRIT overleedt op den elfden Maart des Jaars veertienhonderddrieënvijftig, en liet na de volgende kinderen:

DIRK VAN ZYL, woonende op het Voorouderlijk Kasteel het Huis te Zijl. Nimmer een wettig huwelijk hebbende aangegaan, liet hij een Basterdzoon na, *Frederik* genaamd, die in het water ongelukkig zijne dagen eindigde, geene kinderen nalaatende.

Alijd van Zijl, gehuwd met Jakob van der Does, bij Leiden, en Moeder van kinderen.

Willemina van Zijl, die in het huwelijk trakt met den Zoon van eenen Burger van Leiden, welken zij kinderen heeft gebaard; welke, 's Moeders toenaam aanneemende, bij het Wapen van hunnen Vader, zijnde een Zilveren Kruis op een Zwart Veld, op het hart van dat Kruis het Wapen hunner Moeder, zijnde een gouden Arend met een lazuren of blaauwen bek, en klaauwen in een Rood Veld, geplaatst hebben, met eene Meermin in den hoek. Eene deezer kinderen was *Catharina van Zijl*, Danielsdogter, Weduwe van Jan Oem van Wijngaarden, overleden in 's Graavenhage, in den Jaare vijftienhonderdzevenënnegentig, zonder kinderen na te laten.

Zie s. VAN LEEUWEN, *Batavia Illustrata*.

ZYL.

ZYL, (GERARD PIETERSZ. VAN) Zoon van PIETER GERRIT-
sz, Lijstemaaker te *Leiden*, een vermaard Kunstschilder der
naastvoorgaande Eeuwe, wierdt, volgens zommigen, te *Am-
sterdam*, doch, naar de meening van anderen, te *Leiden*
geboren. De tijd zijner ter waereldkomste is niet aangetee-
kend: zekerlijk moet dezelve niet lang naa het begin der Ze-
ventiende Eeuwe zijn voorgevallen: om reden, dat het eene
bekende zaak is, dat hij een Leerling was van den vermaar-
den ANTONI VAN DYK, welke in den Jaare zestienhonderd-
veertig, of een jaar laater, overleden is. 't Is bekend, hoe
de straks genoemde Kunstschilder, door groote beloften ten
Engelschen Hove gelokt, van *Antwerpen*, na *Londen* met 'er
woon vertrok. VAN ZYL, een groot bewonderaar van VAN
DYKS kunstgewrochten, zijnen overtocht na *Engeland* hebben-
de vernomen, volgde hem derwaarts, met oogmerk om de
behandeling van het penzeel, door onmiddelijk onderwijs,
nog verder te beschaaven. Te *Londen* nam hij zijnen intrek
in *Westmunster*, tegenover het Huis van zijne hooggeschat-
ten Leermeester; die zo veel werks maakte van VAN ZYL,
dat hij, als 't ware, zijnen eigen smaak in hem overstortte:
reden waarom de liefhebbers hem den bijnaam van VAN DYK
in 't *Klein* plagten naa te geeven. Terstond of kort naa
het overlijden van VAN DYK keerde hij te rug na zijn Vader-
land, alwaar hij voorts, tot aan zijnen dood, in silte de
penzeelkunst oeffende. In den Jaare zestienhonderdachtën-
vijftig, of, volgens anderen, vijftenvijftig, woonde hij te
Amsterdam, in de Hartestraat. Zijne meeste Schilderstukken,
nog voorhanden, verbeelden vrolijke gezelschappen van Man-
nen en Vrouwen, meestal schoon naar 't leeven geschilderd.
Even als in de Stukken van zijnen Leermeester, bewondert
men de handen der Vrouwen, zo om de kunst van schilde-
ren, als om de tederheid en schoonheid van omtrek. Onder
de Gewrochten van zijne kunst is inzonderheid in hoogagting
bij de kenners het Schilderstuk, verbeeldende den dus ge-
noemde Verloren Zoon, in 't oogenblik als hij, te paerd
gezeten, afscheid neemt van zijnen Vader, op wiens gelaat
de bekommernis en angst met spreekende trekken staan uit-

gedrukt. Den tijd des overlijdens, zo min als dien der geboorte van onzen Kunstenaar vinden wij niet vermeld.

Zie HOUBRAKEN, *Schouwburg der Nederlandsche Kunstschilders.*

ZYL, (OTTO VAN) of anders ook, volgens den smaak der tijden, met eenen verlatijnden naam, OTTO ZILIUS geheten, wierdt geboren te *Utrecht*, uit een Oud en niet onaanzienlijk Geslacht, op den dertigsten Augustus des Jaars vijftienhonderdachtëntachtig. Door zijnen Vader, zints zijne vroegste jeugd, tot de Letteroeffeningen geschikt, vermits hij daar toe in zijnen Zoon eene overhellende geneigtheid bespeurde, wierdt OTTO, op zijn achtste jaar, na 't Latijnsche School gezonden. Behalven het *Latijn*, oeffende hij zich ook, eerlang, in het *Grieksch* en *Hebreeuwsch*. Op zijn achtiende jaar wierdt VAN ZYL in het Genootschap der *Jesuiten* aangenomen. Zedert gaf hij, te *Roermonde*, onderwijs in de Latijnsche Spraakkunst. Nevens de Taalkennis paarde hij de beoeffening der Godgeleerdheid. Zijne bedrevenheid in die wetenschap, gevoegd bij zijne welbespraakte tong, was oorzaak dat hij met veel roems den Kanzel beklom. Te *Leuven* en te *Brusfel* predikte hij, met grooten toeloop, voor de Broederschappen der H. Maagd. In het laatst van zijn leeven bekleedde hij den post van Rektor van het Kollegie te 's *Hertogenbosch* en *Gend*. Zijn sterfjaar vinden wij niet vermeld. De volgende Werken zijn, door hem zelven geschreven, of vertaald, in 't licht gegeven:

Historie der Mirakelen van Onze Lieve Vrouwe te 's Hertogenbosch. Te Antwerpen, 1632, bij Plantyn.

Ruremunda Illustrata, of Opgehelderd Roermond. Te Leuven, 1613, in 8vo.

Het

Zi
vern
doch
zo a
maar
verm
digne
den,
toesit
en be
heid.
Prior
in de
beidz
leerd
hem
gand

Het Leven van S. XENOFON en S. MARIA, en hunne Zoonen JOHANNES en ARCADIUS; door JOHANNES BOLLANDIUS, uitgegeeven op den 26 Januarius.

Het Leven en de Mirakelen van de Heilige Martelaaren CYRUS en JOHANNES, bij BOLLANDUS te vinden op 31 Januarius.

MARDOCHEUS TRIPLEX, of drieboudige levensstaat van MARDOCHAY, zijn middelste, zijn laagste, en zijn hoogste.

Zie Historie van het Utrechtsche Bisd.

ZYL, (PIETER VALKENDAAL VAN) even als de nu aanstonds vermelde, te *Utrecht*, mischien uit het zelfde Geslagt, doch veel vroeger, te weeten in het voorste gedeelte, niet, zo als HALMA en HOOGSTRAATEN schrijven, den *Dertiende*, maar den *Vijftiende* Eeuwe geboren, van aanzienlijke en vermogende Ouderen. In zijne Jongelingschap, om de kundigheden, in zijn Vaderland verzameld, verder uit te breiden, deedt hij eene reize buitenslands. Onder andere vertoefde hij eene wijle tijds aan het Hoogeschool te *Rostock*, en beklom aldaar den trap van Bacalaureus in de Godgeleerdheid. Sedert keerde hij te rug in zijne Geboortestad. Als Prior van het Reguliershuis eindigde hij aldaar zijne dagen, in den Jaare veertienhonderdvijfentachtig. Hij was een arbeidzaam Man, en, naar den smaak zijner tijden, van Geleerdheid niet ontbloor; dit blijkt uit de Schriften, door hem vervaardigd en in 't licht gegeeven. Zij zijn de volgende:

Commentaria in libros Sententiarum, of Verklaaring over de boeken der Schoolspreuken.

Het

Het Oude en Nieuwe Testament door verscheiden Naamwoorden op de Orde van 't A. B. C. onderscheiden.

Secunda Secunde, of het Tweede Deel der Somme of Kort Begrip van THOMAS.

Questiones de Malo, of Vraagstukken over het Kwaad.

Verscheiden Sermoenen over de Zondagen en Heiligedagen.

Zie Historie van het Utrechtsche Bisdome.

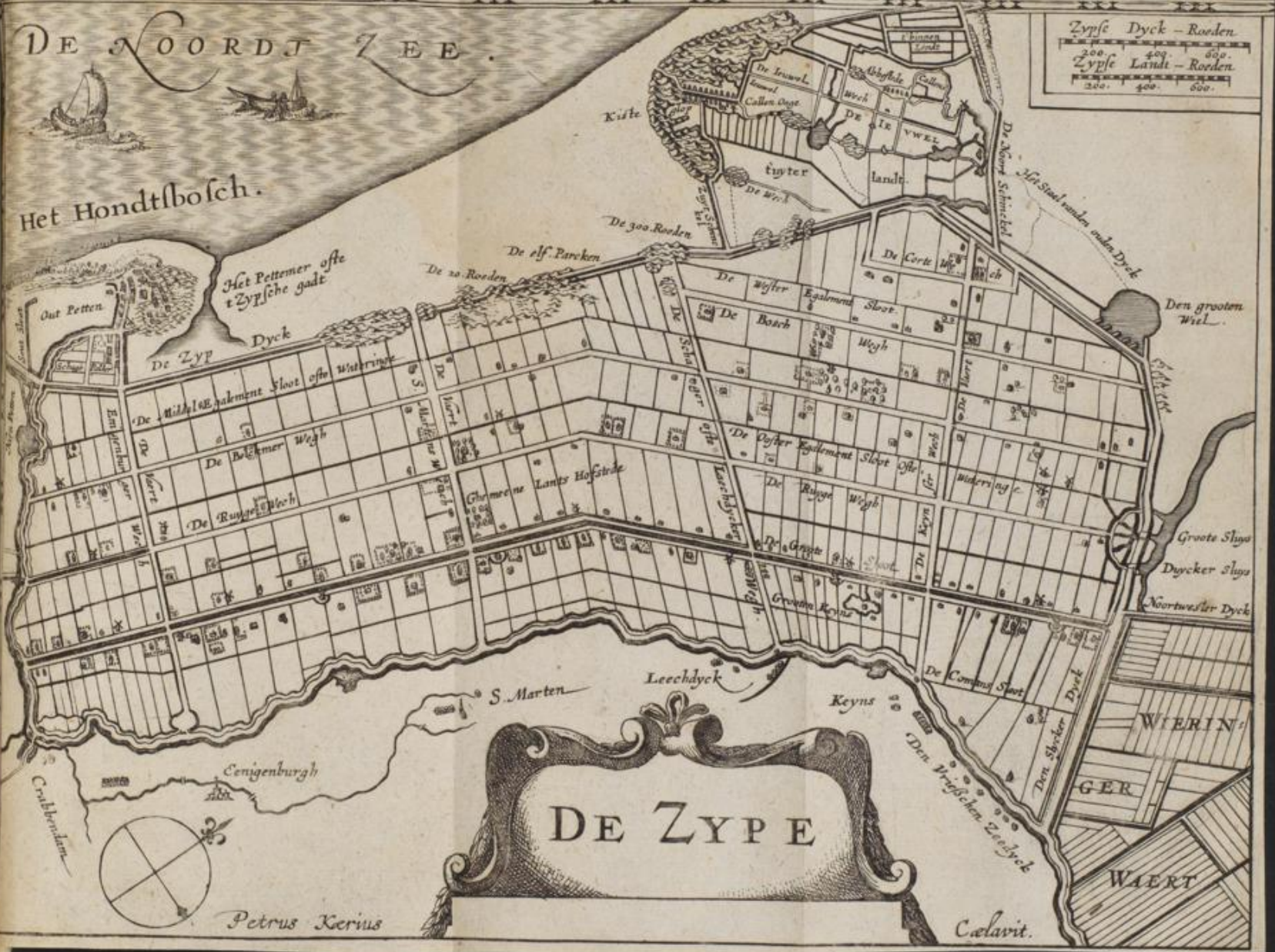
ZYPE, (De) is een der grootste bedijkte Waarden van Noordholland, ten Noorden, met deszelfs Zeedijk, gelegen aan het Koegars, langs 't welke de Dijk ook ten Noord-oosten heenen loopt, en in dezelfde Streek vervolgt langs den Wieringerwaard, tot aan de Scheiding tusschen de Bannen van Schagen en Barfingerhorn. Van hier gaat de Zijpe met derzelver Bedijking ten Zuiden en Zuidoosten langs Schagen, Burghorn, Sint Maarten en Eenigenburg tot niet verre van Kabbendam, van waar de Strekking ten Zuiden loopt, langs de Banne van Schoorl, Groet, Hargen en Petzen tot aan den Droomerdijk van den Hondsbosche, daar de Indijking van Haazenpolder een schuinschen Hoek Westwaard maakt. Van den Haazenpolder gaat de Zeedijk ten Noordwesten langs het Strand der Noordzee en de Banne van Kalans-Oog. Voor de oudste Bedijking, bestondt de Zijpe, waarschijnlijk, uit diergelijk gebrooken Land, Gorzingen en Ondiepten, geduurig onder Water liggende, als nu nog benoorden de Zijpe, bij 't Koegars gezien worden. Van de eerste Bedijking vindt men geen zeker bescheid. Onze Kronijken getuigen dat Graaf WILLEM, Broeder van DIRK DEN VII, in den Jaare 1203, ter Ziepe is comen ghesoden. Men zou hler uit schijnen te mogen afneemen, dat

DE NOORDT ZEE.

Het Hondtsbosch.

Zypse Dyck - Rooden.	200.	400.	600.
Zypse Landt - Rooden.	200.	400.	600.

DE ZYPE

Petrus Kerius

Calavit.

in de
door
de uit
loop en
gen be
ken.
1310,
dijken
van S
eerste
gebeur
wurde
Zijpe
den Di
de Kint
Strukke
de He
wege,
als Ove
voornam
nagaan,
boden s
om dat
te weer
zwaren
de Heer
kan, fer
tot tijd
van de
lijk, in
dermende
Hier op
eersvolg
Zijpe te
zeggende
„Zijpe
„ onze
„ als he

der
door
de
liep
gen
ken.
1388
dijk
van
eerst
gebe
word
Zijp
den
de K
Stuk
de l
wege
als O
voort
naga
heden
om d
te w
EGMO
de H
kan,
tot ti
van
lijk,
dertiet
Hier
eersv
Zijpe
zegget
„Zij
„onz
„als

dat de *Zippe* toen reeds tot Land gemaakt was: ten zij men, door de *Zippe* enkel verstaan wilde een Kanaal of Swiu, dat uit de Noordzee tuschen *Petten* en den *Ketelduin* doorliep en van 't welk de Bedijking haaren naam zou gekreegen hebben. Sedert wil men, dat de Bedijking is ingebroken. In een Handvest van Hertog ALBRECHT van den Jaare 1388, wordt gezegt, dat *Rijnland niet meer aan die Zippe dijken zal*. Elders vinden wij, dat WILLEM, Eerste Heer van *Schagen*, een Bastardzoon van Hertog ALBRECHT, de eerste de *Zippe* bedijkt heeft en tot Land gemaakt; welker gebeurtenis mogelijk tot gemelden Jaaren 1388 kan gebragt worden. De gemelde Handvest toont niet donkerlijk dat de *Zippe* toen zoo groot niet was als tegenwoordig, loopende den Dijk, van *Petten* tot aan *Kalans-Ooge*, en van daar na de *Keins*, een Buurt in de *Schager-Kogge*. Uit oude Egte Stukken is ons gebleeken, dat omtrent den Jaare 1440, aan de Heeren VAN EGMOND en BREDERODE, van 's Graaven wege, eisch gedaan is om de *Zippe* te bedijken, of dat hij, als Overheer, dit zelfs zoude doen. Uit laater Stukken en voornaamlijk uit het Oktrooi van den Jaare 1551, kan men nagaan, dat de Heeren VAN EGMOND en BREDERODE zwaarigheden over de Bedijking van de *Zippe* hebben opgeworpen, om dat dezelve te naa zoude raaken aan hunne Jurisdicdien, te weeten, ten aanzien van de Jurisdicte der Heeren VAN EGMOND aan de Heerlijkheid van *Petten*, en ten aanzien van de Heeren VAN BREDERODE aan die van *Kalans-Ooge*. Dit kan, sedert den Jaare 1440, of vroeger, het werk van tijd tot tijd tegengehouden hebben; hoewel men de Bedijking van de *Zippe* altoos als noodzaaklijk heeft aangemerkt, gelijk, in den Jaare 1443, aangetoond, en deswegen, op den dertienden April des zelfden jaars, raaminge gemaakt wierdt. Hier op volgde, dat Hertog FILIPS VAN BOURGONDIE, op den eerstvolgenden eersten Maij, een Oktrooi verleende om de *Zippe* te bedijken. Hij gebruikte 'er deeze bewoordingen in, zeggende: „ te vreden te zijn, dat het voorf. Land, de „ *Zippe* genaamt bedijkt wierdt, het zij door ons, of op „ onze kosten, het zij het bedijkt wierdt door anderen, zoo „ als het door onze Gouverneurs en Raaden gevoeglijkst ea

„voordeeligst zal uitgevonden worden.” De Steden *Medenblik*, *Hoorn* en anderen gaven in dien tijd te kennen, dat zij aan dit gemeene Werk niet doen konden, alzo zij te zeer bezwaard waren. Doch het zij door wien de Bedijking toen in stand gebragt is, men heeft reden om te denken, dat 'er omtrent dien tijd iets ondernomen wierdt; indien het waar zij, dat *de Zippe* naderhand, in de Maand September des Jaars 1509, een Doorbraak geleden heeft. Hoe het daar mede moge zijn, dit is zeker dat deeze Polder omtrent dien tijd, lang met de Zee gemeen gelegen heeft, schoon men het herdijken, om het groot gevaar van gantsch *Holland*, noodig en ook doenlijk oordeelde. In het Oktrooi van Keizer KAREL van den eenëndertigsten Maart des Jaars 1551, naa den loop van den Hove, verleend aan Heer JAN VAN SCHOOREL, Kanunnik van St. MAARTEN te *Utrecht*, wordt gemeld dat de Keizer, in den Jaare 1516, aan zijnen Neeve KORNELIS VAN ZEVENBERGEN, insgelijks Oktrooi vergund hadt om binnen zeven jaaren *de Zippe* te bedijken, 't welk niet volbragt was. Heer JAN VAN SCHOOREL, met zijne eerste Medestanders, ving het Werk aan; doch het bleef wederom steeken, ten nadeele van veelen, welke zij in deeze Onderneeming hadden ingewikkeld; waarom Koning FILIES DE II, in den Jaare 1561, Oktrooi verleende, waar bij hij verklaarde de Bedijking te zullen doen, ten zijnen koste, bevestigende de Ingelanden in hun voorheen vertreegen Regt. Hier door wierdt *de Zippe* eerlang drooggemaakt, en met zeer goeden uitflag bebouwd. De Allerheiligen Vloed des Jaars 1570 deedt *de Zippe* op nieuws inbreeken. Men ondernam de Herdijking in den Jaare 1572, doch een nieuwe Overstroming verdierf het aangevangen Werk: ook wierdt het door sonoi geheel bedorven, om den Spanjaard, naa 't bemagtigen van *Haarlem* te beletten in *Noordholland* in te dringen. Het duurde tot in den Jaare 1597, eer de Bedijking op nieuws wierdt ondernomen; doch met goed gevolg, zo dat zij eindelijk omtrent in den tegenwoordigen staat gebragt wierdt. In *de Zippe* heeft men schoon Bouwland; doch meest Weiland, waar van somnige Landen, aan den hoogen kant, dit bijzonders hebben, dat zij acht of negen jaaren be-
weid

weid zijnde, omgeploegd en drie of vier jaaren bebouwd worden. Tusschen *Kalans-Oog* en *Petten*, tegen *de Zijpe*, plagt weleer een hooge Zandduin te leggen, *de Ketelduin* genaamd. Deeze is meest over *de Zijpe* gestooven en heeft hier veel Lands bedorven. Naa de laatste Bedijking is *de Zijpe* negenduizendzeshonderd Morgen Lands groot bevonden, die door achteen Grootte en zestien Kleine Watermolens bemaalen worden. In 't Jaar 1732, wierden 'er voor *de Zijpe* en den *Haazenpolder*, vijfhonderddertig Huizen en één Molen in de Lijsten der Verpondingen gebracht; in den Jaare 1749 waren 'er maar vijfhonderdzesentwintig Huizen. In de Bedijking zijn eigenlijk geene Buurten van merkelijs belang, naardien de Huizen veelal van malkander verspreid staan; doch men heeft 'er aangenaame en schoone Landhuizen, met vrugtbare Plantaadjen. *De Zijpe* wordt in *Noord-* en *Zuidzijpe* verdeeld; in ieder Deel, is een Gereformeerd Predikant, die onder de Klasfis van *Alkmaar* behoort. Zij bedienen ieder twee Kerken. De vier Kerken in deeze Bedijking zijn aan St. MAARTENS, *Eenigenburger*, en *Schager-Brug* en *Oude-Sluis*; van deezen is de Kerk, aan St. *Maartens-Brug*, een fraai en lugtig Gebouw, omringd met een Kerkhof, rondsom met Boomen beplant. Zij wierdt gebouwd in den Jaare 1697, en pronkt met een vierkantent Tooren, van boven met een soort van een Koepel gedekt. De Kerk aan *Schager-Brug* is weinig beter dan een Boerenhuis, en die aan *Oude-Sluis* is zeer oud en bouwvallig, zijnde het voorste gedeelte het School. Ook zijn 'er in *de Zijpe* twee Vergaderplaatsen der Vlaamsche Doopsgezinden; een derzelven is aan de *Oude-Sluis* en de andere aan de *Menniste-Buurt*. De Roomschegezinden hebben 'er twee Statien, die door één Priester, zijnde een Waereldsheer bediend worden. In *de Zijpe* is een fraai Weeshuis tusschen de *Schager-Brug* en de St. *Maartens-Brug* aan de Trekvaart. Hier van staat het Bestier aan drie Regenten, die uit de Hoofd-Ingelanden verkooren worden. De Crimineele, Civile en Dijksregeering wordt waargenomen, door den Dijkgraaf, die tevens Baljuw is, benevens zeven Heemraden, die tevens Schepenen en Weesmeesteren zijn, een Penning.

ningmeester en Sekretaris. Zij worden alle door de Hoofd-Ingelanden verkooren, die tien in getal zijn, en bij het openvallen van een derzelve, de plaats zelve vervullen. De Regeering vergadert, bij buitengewoone Voorvallen, aan *Schager-Brug*; doch de gewoone Vergaderingen worden te *Alkmaar* op het Stadhuis gehouden. In den Jaare 1732, wierdt de Ambagtsheerlijkheid van *de Zijpe* verkogt aan de Hoofd-Ingelanden voor zeventuizend Gulden, met het Regt van Middelbaare en Laage Jurisdictie en Aanstelling van een Civilen Schout. Zij moeten hier een Sterfheer aanstellen, gelijk in andere Heerlijkheden gebruikelijk is.

Zie JUNH *Batavia*; *Kronijk van Medenblik*; CAU, *Groot Placaatboek*; J. DOUZA, *Annales Hollandiae*; S. VAN LEEUWEN, *Batavia Illustrata*; CL. BRUIN, *Noordhollandische Arcadia*, met de Aanteekeningen van SCHOENMAKER; VALCOOG'S, *Chronijk van de Zijpe*.

ZYPE; (*de Nieuwe*) zie WIERINGERWAART, Deel Eenëndertig van ons Woordenboek, bladz. 106.

ZYPE. Bij deezen naam is in *Zeeland* bekend een Buurt, op het Eiland *Duiveland*, aan de Oostzijde des Lands van *Bruinisse*, naar den voorbijfchietenden Stroom, waarschijnlijk, dus genaamd. Men telt 'er niet meer dan zes Huizen. Daarenboven ontmoet men 'er een Admiraliteitshuis, alsmede eene Batterij, met eenige Metaalen en Yzeren Stukken Geschut beplant. Om de aangenaame ligging en het ruim uitzigt, koomen de inwooners van *Zierikzee*, gedurende den Zomertijd, zich meermaalen op *Zijpe* verlustigen.

ZYPE.

ZYPESTEIN. (*Het Geslagt van*) Ondanks de aanmerkingen, nu en dan gemaakt, op het plaatzen der lijsten van voornaame Nederlandsche Geslagten in ons *Woordenboek*, vinden wij geene redenen, om van den regel, dien wij, zints den aanvang ons zelven hadden voorgeschreven, af te wijken. Adeldom, of afkomst uit een aloud en aanzienlijk Geslagt, indien dezelve door personeele verdienste en eigen waarde niet geschraagd worde, is bij ons, zo zeer als bij iemand, een bloote harslenschim. Zich daar op te verhoovaardigen, of eenige aanspraak te maaken op voorregten, ten koste van anderen, is een inbreuk op de wel begrepene onvervreemdebaare regten van Menschlijkheid en Gelijkheid. Dit, intuschen, is geene reden, waarom wij geene plaats zouden mogen gunnen aan de opvolging van Geslagten, welker leden, om deeze of geene bijzonderheden, uitgemunt, of den Vaderlandse goede diensten bewezen hebben. Eener Natie strekt het altoos tot eere, Mannen te hebben voortgebragt, die in den kring van burgerlijke deugden, of in meer schitterende omstandigheden, zich loflijk gekwetend hebben. Bij de naaazaaten, indien deeze nog aanwezig zijn, moet de loflijke eerezucht worden opgewekt, te treden in de voetstappen hunner voorgangeren, en zich den naam, welken zij voeren, waardig te gedraagen. Wij mogen 'er nevens voegen, dat aan eene niet ongeoorlofde nieuwsgierigheid wordt voldaan, door het aanwijzen van den leidraad, langs welken de herkomst der nog leevende en bloeiende Geslagten kan worden terug gebragt tot aan den eersten oorsprong, indien deeze tot eene aanmerkelijke Oudheid opklimme. Nevens andere, deels nog bloeiende, deels reeds uitgestorvene Nederlandsche Geslagten, is het laatstgemelde het geval des Geslags van VAN ZYPESTEIN, welks afflamming en voortgang wij nu gaan verhalen.

Het Geslagt ontleende zijnen naam van een Kasteel of Geslagt, gelegen in het bekende Hollandse Dorp *Loosdrecht*; het stondt aldaar tegenover de Kerk, en droeg, zo in de sterkte en vastheid des Gebouws, als in zijne ligging, te midden van breede Graffen en uitgebreide Plantaadjen, de

kenmerken van het vermogen des Stigers. Hoewel, door verloop des tijds, merkelyk in verval geraakt, bleef het, nogthans, in weezen tot in den Jaare zestienhonderdtweeënzeventig, wanneer het, door de *Franschen*, tot den grond toe wierdt afgebroken. Niets anders is daar van overgebleven, dan eene Woorring en Schuur, als mede aan den weg twee steenen Pilaaren. Men zag, weleer, op dezelve de Wapens van KORNELIS ASCARIUS VAN ZYPESTEIN, Kanunnik ten Dom te *Utrecht*, Houtvester, Baljuw en Rentmeester van Brederode, en van deszelfs echtgenoot MARIA VAN DER HORN. Een Zoon, uit dit huwelyk gesproten, even als de Vader genoemd, bezat dit Goed tot een Onversterflijk Erfleën van den Huize van *Mijnden* en *Kronenburg*.

De Stigter van dat Huis, en de Grondtegger des Geslachts, was,

WILLEM NICOLAASZOOM VAN ZYPESTEIN. Geboren in den Jaare twaalfhonderdeenenzestig, was hij eerst in dienst van ENGELBREGT, *Graave van der Mark*, en naderhand van WILLEM DEN VIERDEN, *Graave van Holland*. Hij nam ter Vrouwe *Geertruyd van Duyverden*. Beiden bereikten eenhoogen ouderdom: Heer WILLEM dien van tweeëntachtig, en zijne Echtgenoot dien van drieënzeventig jaaren. In de Kapelle van het Huis te Zijpestein wierden hunne stoffelijke overblijfszels ter aarde besteld. De volgende waren de kinderen, in deezen Echt verwekt.

- I. CLARIUS CLASIUS VAN ZYPESTEIN, die volgt.
- II. *Jan van Zijpestein*.
- III. *Nicolaas van Zijpestein*, overleden in den Jaare dertienhonderdvijftig.
- IV. *George Maarten van Zijpestein*, Pelgrim en Ridder van Onze Lieve Vrouwe van Jeruzalem, naa het overlijden van zijne Oudsten Broeder, en vervolgens van zijne Moeder, in den Jaare dertienhonderdtweeëndertig, gekoomen aan het bezit van Zijpestein en Koolwijk.
- V. CYPRIANUS VAN ZYPESTEIN, die insgelijks volgt.
- VI. *Johanna van Zijpestein*, overleden in den Jaare dertienhonderdtwintig.

CLARIUS CLASIUS VAN ZYPESTEIN, Willemszoon, was Heer van Zypestein en Koolwijk, nam ter Vrouwe WILMYNA FOEIT, en overleedt in den Jaare dertienhonderdeenëndertig; zijne Weduwe overleefde hem bijkans vijftig jaaren. Twee kinderen hadden zij te zamen verwekt:

1. *Ascanius van Zypestein*, een Geestlijke, en alzo zonder kinderen gestorven.

2. WILLEM KORNELIS VAN ZYPESTEIN, die volgt.

CYPRIANUS VAN ZYPESTEIN, vijfde Zoon van *Willem van Zypestein* en *Geertruyd van Duyverden*, tradt, in den Jaare dertienhonderdwtintig, in 't huwelijk met GOSINA VAN NYENRODE, overleedt in den Jaare dertienhonderdveertig, en liet na twee Zoonen:

1. *Willem van Zypestein*.

2. ADOLPH VAN ZYPESTEIN, die volgt.

WILLEM KORNELIS VAN ZYPESTEIN, *Clarius Clafius Zoon*, en van *Wilmyna Foët*, gehuwd, in den Jaare dertienhonderdachtēveertig, met ANNA VAN ECK, stierf bijkans gelijktijdig met zijne Echtgenootte, te weeten, in den Jaare dertienhonderdēntachtig, hebbende verwekt deeze volgende kinderen.

1. KORNELIS ASCANIUS VAN ZYPESTEIN, die volgt.

2. *Nicolaas van Zypestein*, gestorven in den Jaare dertienhonderdvijftig.

3. *Henrica van Zypestein*.

4. *Willem van Zypestein*.

5. *Hans van Zypestein*.

6. *Gerard van Zypestein*.

ADOLPH VAN ZYPESTEIN, Zoon van *Cyprianus van Zypestein* en *Gefina van Nyenrode*, was Knaape in Holland, tradt in 't huwelijk, in den Jaare dertienhonderdvijftig, met SARA VOET, en overleedt in den Jaare dertienhonderdnegentig, hebbende verwekt

1. *Willem van Zypestein*.

2. *Nicolaas van Zypestein*.

3. ADOLPH VAN ZYPESTEIN, die volgt.

4. *Clafina van Zypestein*.

KORNELIS ASCANIUS VAN ZYPESTEIN, Zoon van *Willem Kornelti van Zypestein* en van *Anna van Eck*, is tweemaal

getrouwd geweest. Zijn eerste huwelijk ging hij aan, in den Jaare dertienhonderdeenzeventig, met JOHANNA ASEWYN *tot Alderbolt*, en tradt, naa derzelve overlijden, in een tweeden Echt met WILMYNA SERVAES. Hij overleedt, in den Jaare veertienhonderdveertig, hebbende, uit zijne twee huwelijken, de volgende kinderen verwekt:

1. JAN VAN ZYPESTEIN, die volgt.
2. Nicolaas van Zypestein, gestorven in den Jaare dertienhonderdachtentachtig.
3. Clasina van Zypestein, overleden in den Jaare dertienhonderdeenentachtig.
4. Jan Willem van Zypestein.
5. Johanna van Zypestein, gehuwd aan Willem Persyn, doch kinderloos gestorven.

ADOLPH VAN ZYPESTEIN, Zoon van *Adolph van Zypestein* en van *Sara Voet*, trouwde, in den Jaare dertienhonderdweeënzeventig, met CATHARINA VAN DER HAAR, bij welke hij drie kinderen verwekte:

1. Willemina van Zypestein.
2. CYPRIANUS VAN ZYPESTEIN, die volgt.
3. Elizabeth van Zypestein, Geestlijke Zuster.

JAN VAN ZYPESTEIN, Heer van Zypestein, Zoon van *Kornelis Ascanius van Zypestein* en van *Johanna Asewyn, tot Alderbolt*, nam ter Vrouw, in den Jaare veertienhonderd, CLARA SCHADE VAN WESTRUM, en was bij zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare veertienhonderdveertig, Vader geworden van zeven kinderen: te weeten,

1. Klaas van Zypestein, kinderloos gestorven, in den Jaare veertienhonderdzesstig.
2. Willem van Zypestein, insgelijks zonder oir overleden, in den Jaare veertienhonderdeenzeventig.
3. Jan van Zypestein, Heer van Koolwijk, in den Jaare veertienhonderdveertig gehuwd met *Eleonora van Wynselen*, uit Gelderland, en, in den Jaare veertienhonderdvijftig kinderloos gestorven.
4. JAN VAN ZYPESTEIN, die volgt.
5. GYSBERT VAN ZYPESTEIN, die insgelijks volgt.
6. *Adolp van Zypestein*, overleden in den Jaare veertienhonderdnegentien.

7. *Ascaj*

7. *Ascanius van Zypestein*, gestorven in den Jaare veertienhonderdnegeënvijftig, zonder kinderen.

CYPRIANUS VAN ZYPESTEIN, Zoon van *Adolph van Zypestein* en van *Catharina van der Haar*, was Kapitein ten dienste deezer Landen, begaf zich in den echt, in den Jaare dertienhonderdeenegentig, met PETRONELLA SCHIMMELPENNINCK, geboren *Nyenrode*, en overleedt in den Jaare veertienhonderdzeventien, hebbende verwekt:

1. *Willem van Zypestein*.
2. *Johanna Aletta van Zypestein*.
3. NICOLAAS VAN ZYPESTEIN, die volgt.

JAN VAN ZYPESTEIN, Zoon van *Jan van Zypestein* en van *Clara Schade van Westrum*, was Heer van Zypestein, en nam ter Vrouwe, in den Jaare dertienhonderdveertig, WILMYNA VAN DRAKENBORG, bij welke hij slegts éenen Zoon verwekte,

WILLEM VAN ZYPESTEIN, die volgt.

GYSBERT VAN ZYPESTEIN, Zoon van *Jan van Zypestein* en van *Clara Schade van Westrum*, tradt in 't huwelijk met LOUIZE VAN HEEMSKERK, en was, bij zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare veertienhonderdachtënzestig, Vader geworden van

1. *Willem van Zypestein*, in den Jaare vijftienhonderd kinderloos gestorven.

2. *Johanna van Zypestein*.
3. *Johan van Zypestein*.
4. *Ascanius van Zypestein*.

NICOLAAS VAN ZYPESTEIN, Zoon van *Cyprianus van Zypestein* en van *Petronella Schimmelpenninck*, geboren *Nyenrode*, begaf zich in 't huwelijk, in den Jaare veertienhonderddertig, met ELIZABETH BOR, en verwekte bij haar de volgende kinderen:

1. *Willem van Zypestein*, overleden in den Jaare veertienhonderdeenegentig.

2. *Karel Hendrik van Zypestein*, Kapitein.
3. BATAVUS VAN ZYPESTEIN, die volgt.
4. NICOLAAS VAN ZYPESTEIN, zal insgelyks volgen.

WILLEM VAN ZYPESTEIN, Zoon van *Jan van Zypestein* en van *Wilmyna van Drakenborg*, was Ritmeester in Holland. Tweemaal is hij gehuwd geweest: eerst met *Victoria van Rigter tot Buyren*, en vervolgens met *JANNE LOON*, te *Driebergen*, en was Vader van de volgende kinderen:

1. *Maarten van Zypestein*, Pelgrim.
2. *Maria Martina van Zypestein*, Abdesse van het Nonnenklooster te Utrecht.
3. *Johanna van Zypestein*, getrouwd met *Helmich van Diemen*, in Brabant.

4. LAMBRECHT VAN ZYPESTEIN, die volgt.

BATAVUS VAN ZYPESTEIN, Zoon van *Nicolaas van Zypestein* en van *Elizabeth Bor*, was Ritmeester van een Regiment Paerden in Holland, en nam ter *Vrouw Sophia van Hemerten*. Bij zijn overleden, voorgevallen in den Jaare vijftienhonderdtwintig, was hij Vader van

1. *Elizabeth van Zypestein*.
2. *Catharina van Zypestein*, Echtgenoot geworden van *Leonard Vermeulen*, Luitenant ter Zee.
3. *Jan Willem van Zypestein*, Knaape in Holland.
4. *Johanna van Zypestein*, in den Jaare vijftienhonderd in het huwelijk getreden met *Godefredus Hengst van Blokland*.

NICOLAAS VAN ZYPESTEIN, tweede Zoon van *Nicolaas van Zypestein* en van *Elizabeth Bor*, boven genoemd, nam ter *Huisvrouw Wilmyna van Rymsdyk*. Hij overleedt in den Jaare veertienhonderdachtënnegentig, hebbende in zijn huwelijk verwekt de volgende kinderen:

1. NICOLAAS VAN ZYPESTEIN, die volgt.
2. *Petrus van Zypestein*.
3. *Willem van Zypestein*.
4. *Gysbert van Zypestein*.

De drie laatstgenoemden zijn in hunne vroegste jeugd gestorven.

LAMBRECHT VAN ZYPESTEIN, boven vermeld, als de Zoon van *Willem van Zypestein*, en deszelfs tweede Echtgenoot *Janne Loon te Driebergen*, was Luitenant onder de *Friezen*. Hij tradt in den echt met *Henrietta Varnewyk*, en over-

overleedt in den Jaare vijftienhonderd achtënvijftig, nalaatende twee Zoonen:

1. WILLEM VAN ZYPESTEIN, en
2. EVERT VAN ZYPESTEIN, die beiden zullen volgen.

NICOLAAS VAN ZYPESTEIN, Zoon van *Nicolaas van Zypestein* en *Wilmyna van Rymsdyk*, trouwde met SOPHIA VAN RATEVELD, en wierdt bij haar Vader van de volgende kinderen:

1. *Johan van Zypestein*, die, in den Jaare vijftienhonderddrieënveertig, Kapitein wierdt over honderd Koppen te voet, in dienst deezer Landen.

2. *Ascanius van Zypestein*.

3. *Johanna van Zypestein*.

4. *Gosewina van Zypestein*, de Echtgenoot geworden van Willem de Sint Gillis.

5. ABRAHAM VAN ZYPESTEIN, die volgt.

WILLEM VAN ZYPESTEIN, Zoon van *Lambrecht van Zypestein* en van *Henrietta van Varnewyk*, nam ter huisvrouw HENRIETTA DE WILHEM, bij welke hij eenen Zoon verwekte, genaamd,

Jan van Zypestein, die op den eersten October des Jaars vijftienhonderdzesënnegentig tot Raad in de Vroedschap der Stad Utrecht wierdt verkozen.

EVERT VAN ZYPESTEIN, tweede Zoon van *Lambrecht van Zypestein* en van *Henrietta van Varnewyk*, tradt in 't huwelijk met GEERTRUID HOYERS, *Martensdogter*, en van *Geertruid Schade*, *Dirksdogter*. De volgende zeven kinderen wierden uit deezen echt geboren:

1. *Aleid van Zypestein*, geboren op den veertienden October des Jaars vijftienhonderddertig, zonder kinderen overleden.

2. MARTEN VAN ZYPESTEIN, die volgt.

3. HENDRIK VAN ZYPESTEIN, volgt insgelijks.

4. *Geertruid van Zypestein*, geboren op den eenëntwintigsten Maart des Jaars vijftienhonderddrieënveertig, en kinderloos gestorven.

5. *Lambrecht van Zypestein*, geboren op den achtiensten Augustus des Jaars vijftienhonderdvijfenveertig.

6. DIRK VAN ZYPESTEIN, zal naderhand volgen.

7. *Gysbert van Zypestein*, geboren op den eenentwintigsten Maart des Jaars vijftienhonderdachtenveertig.

ABRAHAM VAN ZYPESTEIN, Zoon van *Nicolaas van Zijpestein* en van *Sophia van Ratzvelt*, was Heer van Zijpestein, en nam ter huisvrouw JOHANNA DE SINT GILLIS, bij welke hij eenen Zoon verwekte,

Aart van Zijpestein, Heer van Zijpestein, doch zonder wetde nakomelingschap overleden.

MARTEN VAN ZYPESTEIN, als oudste Zoon van *Evert van Zijpestein* en *Geertruid Hoijers* boven vermeld, wierdt geboren op den zevenentwintigsten Januarij des Jaars vijftienhonderdzevenëndertig. Hij was Eerste Kommies, en naderhand Ontvanger van alle de Mondbehoefsten en Krijgswondigheden ten dienste der Vereenigde Nederlanden, volgens Lastbrief, hem daartoe gegeven, en geteekend op den 11 Februarij des Jaars vijftienhonderdnegenëntachtig. Daarenboven was hij Ontvanger of Penningmeester van alle de goederen der drie Juffrouwen-Konventen in het Sticht van en te Utrecht: als van Sint Servaas, Sint Mariëndal, en de Abtdij van Zoest, in Eemland, volgens Lastbrief, hem gegeven op den drieëntwintigsten Maart des Jaars vijftienhonderdachtëntagtig. Op den achtsten Junij des Jaars vijftienhonderdeenenzestig tradt hij, voor de eerstemaal, in het huwelijk met BEATRIX SCHADE VAN WESTRUM, Willemsdogter, en van *Henrika van Zijlen van Nievelt*, die geboren was in den Jaare vijftienhonderdeenveertig, en overleedt op den zesëntwintigsten Maij des Jaars vijftienhonderdeenënegentig. Vervolgens ging hij eene tweede Echtverbintenis aan, op den zesëntwintigsten October des Jaars vijftienhonderddrieënnegentig, met *Catharina Araet*, Jaspersdogter. Het laatste huwelijk was onvrugtbaar; doch in het eerste hadt hij de volgende kinderen verwekt:

1. JOHAN VAN ZYPESTEIN, die volgt.

2. *Evert van Zijpestein*, geboren op den achttienden Januarij des Jaars vijftienhonderdzesenzestig, en overleden, in het negende jaar zijns ouderdoms, in den Jaare vijftienhonderdvijfzeventig.

3. ERIK VAN ZYPESTEIN, volgt insgelijks.

4. *Anna*

4. *Anna van Zijpestein*, geboren den drieëntwintigsten Maart des Jaars vijftienhonderdeenënzeventig, getrouwd den dertigsten Maart des Jaars vijftienhonderdnegenënnegentig, met Antonij Persyn. Van korten duur was deeze huwelijksverbintenis; haar man storf nog geene maand, naadat zij te zamen vereenigd waren.

5. WILLEM VAN ZYPESTEIN, zal insgelijks volgen.

6. *Geertruid van Zijpestein*, geboren den vijftienden October des Jaars vijftienhondeenënzeventig, en gestorven in den Jaare zestienhonderdachtenveertig. Op den derden van de maand Januarij des Jaars zestienhonderdzeven was zij in 't huwelijk verbonden met Mr. Kornelis Snels, Eersten Kamerling van zijne Hoogheid Prinsse Maurits.

7. *Henrika van Zijpestein*, geboren den derden November des Jaars 1579, en ruim twee maanden naa haare geboorte overleden.

HENDRIK VAN ZYPESTEIN, Zoon van EVERT VAN ZYPESTEIN en van GEERTRUID HOYERS, geboren op den twaalfden der maand Augustus des Jaars vijftienhonderdnegenëndertig, nam ter huisvrouw DIVERDA VAN HENSBEK, en verwekte bij dezelve de volgende vier kinderen:

1. EVERT VAN ZYPESTEIN, die volgt.

2. *Maarten van Zijpestein*, getrouwd met *Johanna van Rijneveld*.

3. *Maria van Zijpestein*, de Echtgenootte geworden van *Izaak Janszoon*.

4. *Henrika van Zijpestein*, in 't huwelijk verbonden met Petrus Christiani.

DIRK VAN ZYPESTEIN, Zoon van EVERT VAN ZYPESTEIN en van GEERTRUID HOYERS, broeder des naastvoorgaanden, geboren den tweeëntwintigsten December des Jaars vijftienhonderdvierenveertig, trast hij in het huwelijk met ILLEGONDA SCHRIEK, dogter van ERNET SCHRIEK. Hij was Baljuw en Dijkgraaf van Woerden. Niet meer dan één kind was de vrugt zijner echtverbintenis, te weteen,

Geertruid van Zijpestein, die de Echtgenootte wierdt van *Kornelis Zaals*.

Mr. JOHAN VAN ZYPESTEIN, Zoon van MAARTEN VAN ZYPESTEIN

STEIN en VAN BEATRIX SCHADE VAN WESTRUM, wierdt geboren op den zestienden Maart des Jaars vijftienhonderdvierenzestig. Hij was Meesterknaap van Holland, en wierdt, op den zevenden Maj des Jaars vijftienhonderdachtentachtig, in het huwelijk vereenigd met CATHARINA VAN NYENRODE, dogter van Jonkheere Kornelis van Nijenrode, een der vermaarde zamenverbondene Nederlandsche Edelen, en van Catharina van Neverum. Onze JOHAN VAN ZYPESTEIN was van de wettige descendenten van het mannelijk oir, quartilleerende hun Wapen met dat van Nijenrode, 't welk wederom met dat van Perfyu gequartilleerd was, om dat hunne Moeder, boven genoemd, de laatste Erfdogter was uit den Hui-ze van Nijenrode: waarom dan ook JOHAN VAN ZYPESTEIN, vóór het overlijden zijner Huisvrouw CATHARINA VAN NYENRODE, op den negenden Maart des Jaars zestienhonderdzes-tien, met het Huis te Hillegom en deszeifs Duinen en Wa-randen verlijd is. Heer JOHAN overleedt op den negenden April des Jaars zestienhonderdvijfentwintig, en ligt begraa-ven te Hillegom, onder een blaauwen Zark, met het vol-gende Graffchrift:

Hier leid begraven Juffrouw CATRYNA VAN
NEVERUM Weduwe van Jonkheer COR-
NELIJS VAN NYENRODE sterft....

Hier leid begraven de Heer JOHAN VAN ZYPE-
STEYN sterft op het Huis te Hillegom
den 9 April 1626.

Hier leid begraven Juffrouw CATRYNA VAN NY-
ENRODE Huisvrouw van JOHAN VAN ZY-
PESTEYN sterft den 23 February 1615.

Uit het bovengemelde huwelijk van Mr. JOHAN VAN ZYPE-
STEIN en CATHARINA VAN NYENRODE waren geboren de vol-
gende kinderen:

1. *Beatrix van Zijpestein*, zijnde gehuwd geweest aan
den

den Heere *Jakob van der Does*, Raad en Griffier van zijne Hoogheid *Fredrik Henrik*, Prinsfe van Oranje.

2. *Hester van Zijpestein*, op den vijftiëntwintigsten September des Jaars zestienhonderdtweeëntwintig in den echt verbonden met *Mr. Pieter Coenen*, Sekretaris van zijne Hoogheid Prinsfe *Maurits van Oranje*.

3. *KORNELIS VAN ZYPESTEIN*, die volgt.

4. *Margareta van Zijpestein*, de Echtgenootte geworden van *Quirijn Ater*, Pieterszoon.

5. *Kornelis van Zijpestein*, in den echt vereenigd met *Jakob Boom*, Overste van een Regiment Voeknegten, ten dienst van zijne Koninklijke Majesteit van Zweden.

6. *Johannes van Zijpestein*, in den Jaare zestienhonderdvijftiëntwintig, ongehuwd, overleden.

7. *Geertruid van Zijpestein*, de Huisvrouw geworden van *Hans Frederik Coelman*, Overste Luitenant van een Regiment Voetvolk, in dienst van zijne Koninklijke Majesteit van Zweden.

ERIK VAN ZYPESTEIN, Zoon van MAARTEN VAN ZYPESTEIN en van BEATRIX SCHADE VAN WESTRUM, geboren op den eersten Januarij des Jaars vijftienhonderdachtenzestig, was Eerste Commis der Financie der Vereenigde Nederlanden. Tweemaal is hij gehuwd geweest. Op den elfden April des Jaars vijftienhonderdzevenennegentig ging hij zijne eerste echtverbintenis aan, met *JOHANNA VAN UYTEWAART*, *Oliviers dogter*, welke hem, nog geene tien maanden daarna, te westen, op den achtentwintigsten Februarij des volgende Jaars vijftienhonderdachtennegentig, in het Kraambedde, door den dood ontviel. — Op den vierden Augustus des Jaars vijftienhonderdnegenennegentig tradt ERIK VAN ZYPESTEIN in een tweede huwelijk, met *GODELIVE VAN KASEMBROOT*, dogter van *Leonard van Kasembroot*, en overleedt op den zestentwintigsten Junij des Jaars zestienhonderdnegen. Zie hier de naamen der kinderen, door Heer Erik uit zijne twee huwelijken verwekt.

Uit het Eerste Bed.

1. *Johanna van Zijpestein*, geboren den eenentwintigsten Februarij des Jaars vijftienhonderdachtennegentig, was Vrouwe

van

van Willigelangerak. Tweemaal is zij gehuwd geweest. Haar eerste Echtgenoot was *Charles Heraugieres*, Edelman van Kamerijk, en Kapitein van een Vaandel Voetknegten; van wiens beleid, in de bemagtiging van het Kasteel van Breda, door middel van een Turfschip, wij, ter bekwaame plaatze, uitvoerig verslag gedaan hebben. Zie ons *Woordenboek*, Deel Twintig, bladzijde vijfhonderdzesenvijftig. Naa diens overlijden, hertrouwde Vrouwe *Johanna* met *Gillis van Ledenberg*, den vermaarden Geheimschrijver der Staaten 's Lands van Utrecht, die, om zijne tegenkanting der heerschzuchtige en wederregtelijke bedoelingen van Prins Maurits, in moeite geraakte, en daar door tot het wanhoopig besluit kwam, om geweldige handen te slaan aan zijn eigen leeven. Van dit alles hebben wij, op 's Mans Artikel, in ons *Woordenboek*, uitvoerig verslag gegeven. Zie Deel Tweeëntwintig, bladzijde tweeëndertig en volgende. Ten minsten eenen Zoon hadt *Johanna* dien elendeling gebaar.

Uit het Tweede Bed.

2. Mr. LEONARD VAN ZYPESTEIN, die volgt.
3. *Beatrix van Zijpestein*, getrouwd aan den Heere N. N. Lathouwer.
4. *Philippoort van Zijpestein*, in het huwelijk getreden met *Jaques Martini*, Commis Generaal der Ammunitie van Oorlog te velde, in dienst van de Staaten der Vereenigde Nederlanden.

Mr. WILLEM VAN ZYPESTEIN, boven vermeld, als de vierde Zoon van MAARTEN VAN ZYPESTEIN en van BEATRIX SCHADE VAN WESTRUM, geboren den vierentwintigsten Januarij des Jaars vijftienhonderdvijfenzeventig, was Kanunnik ten Dome te Utrecht, als mede Afgevaardigde in het Edel Mogende Kollegie ter Admiraliteit in Zeeland. Op den negenden Februarij des Jaars zestienhonderdzeven tradt hij in 't huwelijk met *Hester Verhoeve*, en overleedt op den zestienden April des Jaars zestienhonderdveertien. Hij ligt begraven in de Buurkerk Utrecht, alwaar zijn Wapen, gequartilleerd met dat van zijne Moeder, op eenen blaauwen Zark uitgehouwen gevonden wordt, met het volgende Graffchrift:

Hier

Hier leid begraven Mr. WILLEM VAN ZYPESTEIN, in zijn leven Raadt ter Admiraliteit in Zeelandt.

Bij bovengemelde zijne Huisvrouw hadt hij de volgende kinderen:

1. Mr. *Maarten van Zijpestein*, die tweemaal getrouwd geweest is: eerst, met Jonkvrouwe N. N. *van Duijne*; vervolgens, met Jonkvrouwe N. N. *Nijhaes*.

2. Mr. *Aernold van Zijpestein*, ongehuwd gestorven.

3. *Willem van Zijpestein*, insgelijks vroeg overleden.

EVERD of EVERARD VAN ZYPESTEIN, Zoon van HENDRIK VAN ZYPESTEIN, en van DIEVERDA VAN HENSEBEEK, nam ten huisvrouw MARGARETA VAN VARESTeyN, bij welke hij de volgende zes kinderen heeft verwekt.

1. *Adriaan van Zijpestein*.

2. *Andries van Zijpestein*.

3. HENDRIK VAN ZYPESTEIN, die volgt.

4. *Geertruid van Zijpestein*, in 't huwelijk verbonden met *Johan Gronning*.

5. *Diderika van Zijpestein*, in den echt getreden met *Heijman van Esveldt*.

6. EVERD VAN ZYPESTEIN, die insgelijks volgt.

Mr. KORNELIS VAN ZYPESTEIN, Zoon van Mr. JOHAN VAN ZYPESTEIN en van CATHARINA VAN NYENRODE, geboren den veertienden Junij des Jaars vijftienhonderdzesennegentig, was Kanunnik ten Dom van Utrecht, en Heer van Hillegom. Tweemaal is hij getrouwd geweest. Op den tweeëntwintigsten Februarij des Jaars zestienhonderdachtentwintig tradt hij, voor de eerste maal, in 't huwelijk, met GEERTRUID VAN DEN CORNPUT, die hem, op den vijftentwintigsten Augustus des Jaars zestienhonderdnegenenveertig, door den dood ontviel. Voor de tweede reize ging hij eene echtverbintenis aan, met *Adriana Beaumont*, en overleedt op den tweeden Maj des Jaars zestienhonderdvijfenzestig. Het laatste huwelijk was kinderloos; doch in het eerste hadt hij de volgende vijf kinderen verwekt.

1. *Catharina van Zijpestein*, geboren den negenden Maart des Jaars zestienhonderdneentwintig, is tweemaal getrouwd geweest. Haar eerste echtgenoot was Mr. *Kornelis Fannius*, Vrijheer van Oud-Haarlem en Korttenbos, Raad Ordinaris in den Hove en Leenhove van Holland en Westfriesland, die op den tweeden November des Jaars zestienhonderdvijfzeventig overleedt. — Na diens overlijden tradt *Vrouwe Catharina* in een tweede huwelijk, met Mr. *Gerard Bikker van Zwieten*, Heere van Zwieten, Eersten Raad en Rekenmeester der Graaflijkheids Rekenkamer, Meesterknaap van Holland en Hoog-Heemraad van Rhijnland, overleeden op den achtsten Maart des Jaars zeventienhonderdachtien. Blijkaus negen jaaren vroeger, te weeten, op den zevenentwintigsten Maj des Jaars zeventienhonderdnegen, was zij zelve ten grave gedaald.

2. JAN VAN ZYPESTEIN, die volgt.

3. KORNELIS ASCANIUS VAN ZYPESTEIN, volgt insgelijks.

4. *Maria van Zijpestein*, geboren den vierden Februarij des Jaars zestienhonderdtweeënveertig, is tweemaal gehuwd geweest. Haare eerste echtverbintenis ging zij aan, op den negenden Maart des Jaars zestienhonderdachtenzestig, met *Theodoor van Vrijbergen*, Kolonel van een Regiment Voetknechten, in dienst van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Kommandeur en Luitenant Majoor van de Stad Sluis in Vlaanderen en Onderhoorige Forten; hij overleedt op den negenden December des Jaars zestienhonderdnegenenzeventig. In een tweede huwelijk wierdt *Vrouwe Maria* verbonden, in den jaare zestienhonderdneentig, met *Otto van Lymborg*, Kolonel in dienst van den Staat der Vereenigde Nederlanden; zij overleedt op den achttienden November des Jaars zeventienhonderdeneen.

5. MAARTEN VAN ZYPESTEIN, zal insgelijks volgen.

Mr. LEONARD VAN ZYPESTEIN, Zoon van ERIK VAN ZYPESTEIN, in deszelfs tweede huwelijk met CODELINE VAN CASEMBROOT, bekleedde, in den jaare zestienhonderddrieënveertig, den post van Raadsheer in den Raad van Vlaanderen, — in den jaare zestienhonderdvierenzestig dien van Ontvanger van de Exploiten — en was, 't eenigen tijde,
Pen-

Pensionaris van Middelburg. Tweemaal is hij gehuwd geweest. Zijne eerste Echtgenootte was ELIZABETH MOLENAAR — de tweede, *Susanna Staets*. Hij overleedt in den Jaare zestienhonderdvierenzestig. Zijn laatste huwelijk was onvruchtbaar; doch uit het eerste hadt hij kinderen verwekt, te weten:

1. *Erik van Zijpestein*, vroeg gestorven.
2. *Erik van Zijpestein*, insgelijks in zijne vroege jeugd overleden.

HENDRIK VAN ZYPESTEIN, Zoon van EVERARD VAN ZYPESTEIN en van MARGARETA VARESTEYN, was Kornet, en tradt in 't huwelijk met MARGARETA DAESDONK, bij welke hij de volgende kinderen heeft verwekt.

1. JOHAN VAN ZYPESTEIN, die volgt.
2. ADRIAAN VAN ZYPESTEIN, volgt insgelijks.
3. ANTONY VAN ZYPESTEIN, zal daarna volgen.

EVERD of EVERARD VAN ZYPESTEIN, Zoon van EVERARD VAN ZYPESTEIN en van MARGARETA VAN VARESTEYN, broeder des naastvoorzandten, nam ter Huisvrouw ALETTA VAN VELDHUIZEN, en wierdt bij dezelve Vader van de volgende twaalf kinderen,

1. EVERARD VAN ZYPESTEIN, die volgt.
2. *Elizabeth van Zijpestein*.
3. *Gerarda van Zijpestein*.
4. *Everd van Zijpestein*.
5. *Margareta van Zijpestein*.
6. *Huybert van Zijpestein*.
7. *Hendrik van Zijpestein*.
8. *Gerarda van Zijpestein*.
9. *Hendrik van Zijpestein*.
10. *Margareta van Zijpestein*.
11. *Margareta van Zijpestein*.
12. *Gerarda van Zijpestein*, de echtgenootte geworden van Mr. *Johan van Baerle*, Raad in de Vroedschap der Stad Utrecht, als mede Extraordinaris Gecommitteerde in den Hove Provinciaal des Lands van Utrecht. Hij overleedt op den veertienden Maart des Jaars zeventienhonderdelf.

JAN VAN ZYPESTEIN, Zoon van Mr. KORNELIS VAN ZYPESTEIN

STEIN en van GEERTRUID VAN CORNPUT, gebooren den eenentwintigsten October des Jaars zestienhonderdeenendertig, was Kanunnik ten Dom te Utrecht, en Ritmeester van een Regiment Ruitery, in dienst van den Staat der Vereenigde Nederlanden. Op den zesentwintigsten October des Jaars zestienhonderdzestig wierdt hij in den echt verbonden met MARIA HARENKASPEL, welke hem op den vierden Januarij des Jaars zestienhonderdzesenzestig door den dood ontviel. 's Jaars daaraanvolgende tradt hij in eene tweede echtverbintenis, met ANNA BIKKER, en eindigde zijne dagen op den achtenwintigsten Junij des Jaars zestienhonderdnegenenzestig. Niet meer dan ééne dogter was de vrugt dier beide huwelijken, te weeten,

Maria Geertruid van Zijpestein, dié vervolgens de echtgenootte wierdt van haare vollen Neeve, KORNELIS ASCANIUS VAN ZYPESTEIN, van welken wij, in 't vervolg, nader zullen spreken.

Mr. KORNELIS ASCANIUS VAN ZYPESTEIN, Zoon van Mr. KORNELIS VAN ZYPESTEIN en van deszelfs eerste Echtgenootte GEERTRUID VAN DEN CORNPUT, was Heer van Zijpestein en Hillegom, Kanunnik ten Dom van Utrecht, Houtvester, Baljuw en Rentmeester van Brederode, Commissaris Generaal van de Legerwagens van den Staat in den Jaare zestienhonderdeenenzeventig, Envoyé van wegens Hun Hoog Mogende de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden bij den Keurvorst van Keulen. Op den negentienden September des Jaars zestienhonderdtweeënzestig tradt hij in 't huwelijk met MARIA VAN DER HORN, en overleedt op den zevenden Junij des Jaars zestienhonderddrieënzeventig. Hij hadt de drie volgende kinderen verwekt.

1. KORNELIS ASCANIUS VAN ZYPESTEIN, die volgt.
2. ANDRIES VAN ZYPESTEIN, zal insgelijks volgen.
3. *Jan van Zijpestein*, geboren op den eersten Januarij des Jaars zestienhonderdzeventig, diende den Staat ter zee, en sneuvelde, op den tienden Julij des Jaars zestienhonderdnegentig op 's Lands Oorlogschip, waar van Bevelhebber was Philips van der Goez.

Mr.

Mr. MAARTEN VAN ZYPESTEIN, derde Zoon van Mr. KORNELIS VAN ZYPESTEIN, en van GEERTRUID VAN DEN CORNPUT, geboren op den vijftiëntwintigsten December des Jaars zestienhonderdvijfveertig, was Baljuw van den Nijburg, en Generaal van de Ammunitie der Legers van den Staat der Vereenigde Nederlanden. Op den zevenëntwintigsten September des Jaars zestienhonderdzesenzeventig liet hij zich in 't huwelijk verbinden met QUIRINA KORNELIA PIETERSON. Hij overleedt op den zevenëntwintigsten Julij des Jaars zestienhonderdeenentachtig, en zijne Weduwe op den vijftienden Maart des Jaars zeventienhonderdzeven. Niet meer dan één Zoon was de vrugt deezer echtverbintnisse, te weteen,

MAARTEN ADRIAAN VAN ZYPESTEIN, die naderhand zal volgen.

JOHAN VAN ZYPESTEIN, Zoon van HENDRIK VAN ZYPESTEIN, en van MARGARETA DAESDONK, nam ter Huisvrouw PETRONELLE MIDDELKOOP, en wierdt bij dezelve Vader van de volgende kinderen:

1. *Anna van Zypestein.*
2. *Maria van Zypestein.*
3. *Hendrik van Zypestein*, Leeraar in de Hervormde Gemeente te Doorn, in het Overkwartier des Stichts van Utrecht.
4. *Willem van Zypestein.*
5. *Wilmyna van Zypestein.*
6. *Margareta van Zypestein.*
7. ANTONY VAN ZYPESTEIN, die volgt.

ADRIAAN VAN ZYPESTEIN, Zoon van HENDRIK VAN ZYPESTEIN, en van MARGARETA VAN DAESDONK, was Leeraar onder de Hervormden aan de Meeren, tradt in 't huwelijk met KORNELIA DYK VERHOEFF, bij welke hij de volgende kinderen verwekte:

1. *Jan van Zypestein*, Regtsgeleerde, Advokaat voor den Hove van Utrecht. Hij overleedt op den vijftienden Junij des Jaars zestienhonderddrieënnegentig, in den ouderdom van negenënzestig jaaren.
2. *Hester van Zypestein*, in het huwelijk vereenigd met *Johan Hertogh*, Stadhouder van het Kwartier van Oostervijk.

3. HENDRIK VAN ZYPESTEIN, die volgt.

4. *Maria van Zypestein*, de echtgenoot geworden van *Petrus de Lange*, Predikant in de Hervormde Gemeente te Oosterwijk.

ANTONY VAN ZYPESTEIN, derde Zoon van HENDRIK VAN ZYPESTEIN, en van MARGARETA VAN DAESDONK, nam ter Huisvrouw *MARIA VAN BILTEN*, en verwekte bij dezelve eenen Zoon, die den naam voerde van

Hendrik van Zypestein, welke zich in 't huwelijk begaf met *Maria van Galen*.

EVERARD VAN ZYPESTEIN, Zoon van EVERARD VAN ZYPESTEIN, en van ALETTA VAN VELDUIZEN, geboren den twintigsten Februarij des Jaars zestienhonderzesendertig, was Raad in de Vroedschap, Burgemeester en Hoofdschout der Stad Utrecht, Buitengewoon Afgevaardigde ter Vergaderinge van Hun Hoog Mogende, de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, Gewoon Afgevaardigde ter Vergaderinge van Hun Edel Mogende, de Heere Staaten 's Lands van Utrecht, als mede Afgevaardigde ter Kamer van Financie dier zelfde Provincie, Hoog Heemraad van den Lekken-dijk Bovendams, enz. enz. enz. Tweemaal is hij getrouwd geweest. Voor de eerste maal tradt hij in 't huwelijk met CATHARINA VAN DER WOERD; naa welker overlijden, voorgevallen in de maand Augustus des Jaars zestienhonderdeenentachtig, hij eene tweede echtverbintenis aanging met *Sybilla Codde*. Hij overleedt op den eenentwintigsten Augustus des Jaars zeventienhonderddertien. Hoewel zijn laatste huwelijk onvrugtbaar was geweest, waren, daarentegen, hem, uit zijne eerste vrouwe, niet minder dan dertien kinderen geboren.

Kinderen uit het Eerste Bedde.

1. *Kornelia van Zypestein*, in den echt verbonden met *Dr. Kornelis Beerninck*, eerst Gouverneur van Macasfer, en vervolgens Heere van Oudhuizen, en bij der *gratie Gods* Proost en Archidiaconus der Kerke van St. Jan te Utrecht. Vrouwe *Kornelia* haare Man na het Oosten verzellende, overleedt aldaar, terwijl dezelve, op Macasfer,

dem

den gemelden post bekleedde; alwaar hij, ter eere der Overledene, eene Grafstompe deedt vervaardigen, die naderhand door de Indianen wierdt vernield. Dr. *Beerninck* sleet de laatste zijner dagen in het Dorp Mijdrecht, en overleedt aldaar in den Jaare zeventienhonderdzevenëntwintig.

2. *Aletta van Zypestein*, in den echt verenigd, op den eersten November des Jaars zeventienhonderdzeven, met Mr. *Kornelis Antony van Wachendorf*, Raad en Schepen der Stad Kleeve, Sijndicus Titulair der Landstanden van Brandenburg, en, wegens dezelve, Afgevaardigde op den Landdag van het Marksche en Kleeffche; en naderhand, zedert het Jaar zeventienhonderdnegen, Sekretaris van de Politie en Finantie der Stad Utrecht. Hij overleedt op den tweeden April des Jaars zeventienhonderddertig.

3. *Gerarda van Zypestein*.

4. *Johan van Zypestein*.

5. *Gysbert van Zypestein*.

6. *Everd van Zypestein*.

7. *Catharina van Zypestein*.

8. *Gerarda van Zypestein*, op den eersten Junij des Jaars zestienhonderdtweënnegentig in den echt verbonden met Dr. *Alexander Karel Philip van Wachendorf*, Ontvanger der Bordens Tienden, nu Hospitaalmeester van het Johanner of Malthezer Konvent van St. Catharina te Utrecht.

9. *Catharina van Zypestein*.

10. *Johanna van Zypestein*.

11. *Catharina van Zypestein*.

12. *Everd van Zypestein*.

13. *Hillegonda van Zypestein*, voor de eerste maal getrouwd met Mr. *Jakob van Mansvelt*, Kanunnik ten Dom te Utrecht, Maarschalk van de Stad en den Lande van Montfoort, Dijkgrave van den Zuid-Ysfeldijk, als mede Genomineerde tot het Eerste Lid van de Stad Utrecht. Na diens overlijden, voorgevallen op den vierden November des Jaars zeventienhonderdtien, ondernam zij een tweede huwelijk met *Everard de Beer*, Kanunnik en Kameraar ten Dom te Utrecht, welke, op den zevenden December des Jaars zeventienhonderdtweëndertig, overleedt.

Mr. KORNELIS ASCANIUS VAN ZYPESTEIN, reeds vroeger vermeld, als de Zoon van Mr. KORNELIS ASCANIUS VAN ZYPESTEIN, en van MARIA VAN DER HORN, geboren den eenendertigsten Januarij des Jaars zestienhonderdzesenzestig, was Heer van Zijpestein en Hillegom. Op den dertigsten Augustus des Jaars zestienhonderddrieënnegentig tradt hij in 't huwelijk met MARIA GEERTROUD VAN ZYPESTEIN, des Heeren JAN VAN ZYPESTEINS dogter, zijne volle Nicht, zo als reeds boven is vermeld. Een aantal kinderen wierdt uit deeze echtverbintenis geboren, van welke de volgende den volwasfen ouderdom bereikt hebben.

1. *Anna Catharina van Zypestein*, geboren den dertigsten April des Jaars zestienhonderdnegenënnegentig.
2. *Maria Christina Kornelia van Zypestein*, geboren den dertienden April des Jaars zeventienhonderdzes.
3. *Kornelis Ascanius van Zypestein*, geboren den achttienden Augustus des Jaars zeventienhonderdzeven, Kommis van de Konvoijen en Licenten van het Edel Mogende Kollégie ter Admiraliteit te Amsterdam.

Mr. ANDRIES VAN ZYPESTEIN, Zoon van Mr. KORNELIS ASCANIUS VAN ZYPESTEIN, en van MARIA VAN DER HORN, wierdt geboren op den twintigsten September des Jaars zestienhonderdzevenënzestig, begaf zich in het huwelijk, op den eenendertigsten Augustus des Jaars zestienhonderdtweënnegentig, met MARIA VAN DUCHEM, en overleedt op den negentiende October des Jaars zeventienhonderddrieëntwintig. De volgende kinderen waren de vrugt deezer echtverbintenis.

1. *Maria van Zypestein*, geboren den vijfden Maj des Jaars zestienhonderddrieënnegentig, en op den vierentwintigsten van de zelfde Maand overleden.
2. Mr. KORNELIS ASCANIUS VAN ZYPESTEIN, die volgt.
3. *Maria Machteld van Zypestein*, geboren op den vijftienden Junij des Jaars zestienhonderdzesennegentig, en op den eenentwintigsten April des Jaars zeventienhonderdnegentien, ongehuwd, gestorven.

Mr. MAARTEN ADRIAAN VAN ZYPESTEIN, Zoon van Mr. MAARTEN VAN ZYPESTEIN, en van QUIRINA KORNELIA PIETERSON,

SON,

son, geboren op den vierden November des Jaars zestienhonderdeenentachtig, was Raad in de Vroedschap der Stad Alkmaar, Kastelein en Rentmeester van Nievaart. Tweemaal is hij getrouwd geweest. Zijne eerste Echtgenootte wierdt, op den negenëntwintigsten Maart des Jaars zeventienhonderdzeven, MARGARETA HELENA COLDENBACH, welke hem, op den achttienden September des Jaars zeventienhonderdvijftien, door den dood ontviel. Op den achttienden April des folgenden Jaars zeventienhonderdzestien tradt hij, van nieuws, in den echten staat, met MAGDALENA KIEN. Hij overleedt op den vijftwintigsten Junij des Jaars zeventienhonderdzeventien, en zijne Weduwe op den eenentwintigsten December des Jaars zeventienhonderdtwintig. Geene kinderen wierden uit het tweede huwelijk geboren, maar de volgende waren de vrugten der eerste echtverbintenisfe:

1. *Quirina Catharina van Zypestein*, geboren op den achtsten Augustus des Jaars zeventienhonderdacht, en in de maand Maj des Jaars zeventienhonderdeenentwintig, in den gehuwden staat vereenigd met *Volkert van Jever*.

2. *Jan van Zypestein*, geboren op den drieëntwintigsten November des Jaars zeventienhonderdnegen, was Waldgraaf van den Lande van Kuik, Warateur van de Warande in de Baronie van Breda, en Ontvanger van Eten. Op den zesden Junij des Jaars zeventienhonderddertig tradt hij in 't huwelijk met *Dorothea Elizabeth Weijer*.

3. *Helena Kornelia van Zypestein*, geboren den veertienden Maart des Jaars zeventienhonderdveertien.

ANTHONY VAN ZYPESTEIN, Zoon van JOHAN VAN ZYPESTEIN, en van PETRONELLA MIDDELKOOP, is tweemaal gehuwd geweest. Voor 't eerst nam hij ter Huisvrouwe, op den drieëntwintigsten Februarij des Jaars zeventienhonderd, CATHARINA TERENCE. Deeze, op den vierden December des Jaars zeventienhonderdnegenëntwintig, hem door den dood zijnde ontvallen, ondernam hij, in het volgende Jaar zeventienhonderddertig, een tweede huwelijk, met *Catharina Takel*, die hem, egter, geene kinderen baarde; terwijl hij, bij de eerste Vrouwe, een aantal van dertien kinderen hadt verwekt, waar van wij hier de Lijst laten volgen.

Kinderen uit het Eerste Bedde.

1. *Johanna Petronella van Zypestein*, geboren in den Jaare zeventienhonderdeen, en op den vierentwintigsten Februarij des Jaars zeventienhonderdvier overleden.

2. *Adam van Zypestein*, geboren in den Jaare zeventienhonderddrie, en gestorven op den achtienden December des Jaars zeventienhonderdtwaalf.

3. *Maria van Zypestein*, geboren den vijftwintigsten Januarij des Jaars zeventienhonderdvijf, en op den drieëntwintigsten Augustus des zelfden jaars overleden.

4. JAN VAN ZYPESTEIN, die volgt.

5. *Everd Willem van Zypestein*, geboren den dertigsten Julij des Jaars zeventienhonderdnegen, tradt, in den Jaare zeventienhonderddertig, in het huwelijk met *Anna Takel*, volle Zuster zijner Stiefmoeder.

6. *Johanna Petronella van Zypestein*, geboren op den tweeden September des Jaars zeventienhonderdelf.

7. *Anna Willemina van Zypestein*, geboren op den achtentwintigsten October des Jaars zeventienhonderddertien.

8. *Maria van Zypestein*, geboren op den eenendertigsten October des Jaars zeventienhonderdzesien.

9. *Catharina van Zypestein*, geboren op den achtentwintigsten Augustus des Jaars zeventienhonderdachttien.

10. *Henrika van Zypestein*, geboren op den zestienden Maart des Jaars zeventienhonderdtwintig.

11. *Hennietta van Zypestein*, geboren op den tweeëntwintigsten November des Jaars zeventienhonderdeenentwintig.

12. *Antony van Zypestein*, geboren op den zesden Januarij des Jaars zeventienhonderdvierentwintig, en op den zesden November diens zelfden Jaars overleden.

13. *Huybert Jan van Zypestein*, geboren den achtsten Februarij des Jaars zeventienhonderdzesentwintig.

HENDRIK VAN ZYPESTEIN, Zoon van ADRIAAN VAN ZYPESTEIN, en van KORNELIA DYK VERHOEFF, bekleedde het Leeraarsamt in de Hervormde Gemeente te Montfoort. Hij hadt zich in den echt laten verbinden met ELIZABETH VAN ZUYLEN, welke hem door den dood wierdt ontruk in den Jaare

zeven-

zeventienhonderdeenendertig, zijnde bij hem Moeder geworden van eene dogter, genaamd ?

Gerarda van Zypestein, doch die, voor dat zij den volwasfen ouderdom hadt bereikt, gestorven is.

Mr. KORNELIS ASCANIUS VAN ZYPESTEIN, Zoon van Mr. ANDRIES VAN ZYPESTEIN, en van MARIA VAN DUREN, geboren den zesentwintigsten October des Jaars zestienhonderdvierennegentig, was Raad en President Schepen der Stad Haarlem, misgaders Commisfaris van wegen Hunne Edele Grootmogende tot redres der Verpondingen over de Huizen in Holland en Westfriesland. Op den achttienden Februarij des Jaars zeventienhonderdeenentwintig tradt hij in 't huwelijk met MARIA DE LANGE, geboren op den tweeden April des Jaars zestienhonderzesennegentig, en verwekte bij dezelve de volgende kinderen:

1. *Bonaventura van Zypestein*, geboren den zesentwintigsten October des Jaars zeventienhonderdeenentwintig.

2. *Kornelis Ascanius van Zypestein*, geboren op den dertienden Maart des Jaars zeventienhonderddrieëntwintig.

3. *Maria Machtelt van Zypestein*, geboren den achtentwintigsten Maart des Jaars zeventienhonderdvierenentwintig.

4. *Susanne Christina van Zypestein*, geboren op den zesden Februarij des Jaars zeventienhonderdeenendertig.

JAN VAN ZYPESTEIN, Zoon van ANTONY VAN ZYPESTEIN, en van CATHARINA TARWEE, geboren den eersten Augustus des Jaars zeventienhonderdzes, was Opziener van de Yzermagazijnen der Nederlandsche Oostindische Maatschappij te Batavia. Hij hadt ter Hulsvrouw genomen *Agnes Catharina Vlaming*, bij welke hij verwekte,

Catharina Wynanda van Zypestein, geboren op den veertienden October des Jaars zeventienhonderdeenendertig.

*

REGIS.

REGISTER

D E R

HOOFDZAAKEN.

LETTER ZAA — ZUID.

DEEL XXXIV.

	Pag.		Pag.
Z aan	1.	Zandijk	38.
Zaan, (Willem van der)	3.	Zanegeest	39.
Zaanden, (Dorp)	18.	Zanten, (Gerard Beukels- zoon van)	<i>ib.</i>
Zaanden, (Heerlijkheid)	19.	Zantpoort, (De)	40.
Zaandam, (Oost-)	21.	Zantvoorde	<i>ib.</i>
Zaandam (West-); zie West- Zaandam, Deel XXXI.		Zantvoort	41.
Zaanden, (Willem van)	26.	Zantwijk	43.
Zaandijk	28.	Zeddum	44.
Zaanredem, (Pieter)	31.	Zee, (De Zuider-)	45.
Zachtleven, (Herman)	32.	Zeeburg, (Heerenhuis)	50.
Zachtleven, (Kornelis)	33.	Zeeburg, (Herberg)	<i>ib.</i>
Zait - Bommel; zie Bom- mel, Deel VII.		Zeeburg, (Gemeenelands- huis)	51.
Zand, (Huis het)	34.	Zeeburg of Diemer en Mui- der-Zeedijk, (Hoogheem- raadschap van den)	<i>ib.</i>
't Zand daar Buiten	<i>ib.</i>	Zeedijken	59.
Zande (Het)	35.	Zeeiland	98.
Zandenburg; zie Sanden- burg, Deel XXVI.		Zeevangk	174.
Zandenburg	<i>ib.</i>	Zeewormen	175.
Zanofurde	37.		200.
Zandhorst, (Het Huis te)	<i>ib.</i>		

R E G I S T E R

	Pag.		Pag.
Zegers, (Daniël)	177.	Zomeren, (Kornelis van)	264.
Zegwaard; zie Zoetermeer.		Zomersdijk; zie Sommelsdijk, Deel XXVII.	
Zeist, (<i>Heerlijkheid</i>)	178.	Zommelsdijk; zie Sommelsdijk.	
Zeist, (<i>Dorp</i>)	<i>ib.</i>	Zon	266.
Zeist, (<i>Huis te</i>)	180.	Zon, (Francois van)	267.
Zelbarnen	182.	Zonderwijk	271.
Zelhem	<i>ib.</i>	Zonnemare	272.
Zeltneering; zie Zierikzee.		Zonnenberg, (Willem v.)	272.
Zelhout; zie Zierikzee.		Zonneveld	274.
Zevenaar; zie Zevender.		Zoom	<i>ib.</i>
Zevenbergen, (<i>De Heerlijkheid van</i>)	183.	Zorg, (Hendrik Martensz.)	275.
Zevenbergen, (<i>De Stad</i>)	<i>ib.</i>	Zorgvliet	276.
Zevender	184.	Zoutelande	277.
Zevenhoven	<i>ib.</i>	Zouteveen	278.
Zevenhuizen	185.	Zoutman, (Johan Arnold)	<i>ib.</i>
Zevenhuizen (<i>Buurt</i>)	186.	Zoutman, (Pieter Klaasz.)	280.
Zeven-Stuivers-luiden	<i>ib.</i>	Zovitius, (Jacobus)	281.
Zeventuig	<i>ib.</i>	Zuichemius; (Viglius ab Aya)	
Zevenwouden	188.	Zuichemius; (Viglius ab Aya van Zuichem, Deel XXIX.	
Zierikzee	191.	Zuidbeveland	282.
Zierikzee, (Amandus v.)	240.	Zuidbeijerland; zie Beierland, Deel V.	
Zilvolde	241.	Zuidbroek, (<i>Ambagtsheerlijkheid</i>)	291.
Zinderen	242.	Zuidbroek, (<i>Dorp</i>)	<i>ib.</i>
Zion, (<i>Hoffede</i>)	<i>ib.</i>	Zuidburg	292.
Zion, (<i>Klooster</i>)	243.	Zuiddorp	<i>ib.</i>
Zion, (<i>Klooster</i>)	<i>ib.</i>	Zuiderbroek	293.
Zoelen	244.	Zuider - Dragten	<i>ib.</i>
Zoelmond	<i>ib.</i>	Zuider - Kwartier	294.
Zoemeren; zie Zomeren.		Zuiderwoude	295.
Zoefius, (Gerard)	<i>ib.</i>	Zuiderzee; zie Zee. (Zuider)	
Zoefius, (Hendrik)	245.	Zuidewind, (Hendrik van Ens, <i>gezegd</i>)	296.
Zoefius, (Nikolaas)	248.	Zuidgeest	299.
Zoefius, (Thomas)	251.	Zuid - Holland	300.
Zoest	<i>ib.</i>	Zuidhollandsche - Waard	304.
Zoestdijk	253.	Zuidland	305.
Zoet, (Jan)	255.	Zuid - Linschoten	306.
Zoete, (Joost de)	256.	Zuid-	
Zoetendale	257.		
Zoetermeer	<i>ib.</i>		
Zoeterwoude	259.		
Zomeren	260.		
Zomeren, (Henricus de)	261.		
Zomeren, (Johan van)	<i>ib.</i>		

Pag. 31. 39. 41. 42. 43. 44. 45. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60.

R E G I S T E R.

	Pag.		Pag.
Zuidmeer	303.	Zuidvliet	314.
Zuid - Polder	309.	Zuidvoorn	<i>ib.</i>
Zuid - Polsbroek; zie Polsbroek, Deel XXIV.		Zuid - Waddinxveen; zie Waddinxveen.	
Zuid - Schalkwijk	310.	Zuidwal	<i>ib.</i>
Zuidfcharwoude	311.	Zuidwelle	<i>ib.</i>
Zuid - Schermer	312.	Zuidwijk	<i>ib.</i>
Zuid - Scherwoude; zie Zuid - Scharwoude.		Zuidwijk, (<i>Het Huis te</i>)	317.
		Zuidwijk, (<i>Heerlijkheid</i>)	<i>ib.</i>

D E E L XXXV.

Z U I L — Z Y F.

	Pag.		Pag.
Zuilen en Westbroek	1.	Zwaanebroeders; zie Zwaan-	
Zuilen, (<i>Het Dorp</i>)	3.	<i>nenmaal.</i>	
Zuilen, (<i>Het Huis te</i>)	5.	Zwaanenburgh, (<i>Het Huis</i>)	85.
Zuilenburgh, (<i>Het Huis te</i>)	<i>ib.</i>	Zwaanenburgh	<i>ib.</i>
Zuilestein, (<i>De Heerlijkheid</i>)		Zwaanenburgh, (<i>Slor</i>)	86.
Zuilestein, (<i>Huis te</i>)	8.	Zwaanenburgh, (<i>Slor</i>)	87.
Zuilestein, (Fredrik van Nasfau, <i>Heer van</i>)	10.	Zwaanenburgh, (Kornelis van)	88.
Zuilestein (Johan van Renesse van)	11.	Zwaanenmaal	90.
Zuilichem; (Konstantijn Huigens, <i>Heer van</i>)		Zwaanenregt	92.
zie Huigens, (Konstantijn) <i>Heer van Zuilichem</i> , Deel XXI.		Zwaartvegter, (Wolfert)	94.
Zundert, (<i>Groot</i>)	13.	Zwake	95.
Zundert, (<i>Klein</i>)	<i>ib.</i>	Zwaluwe, (<i>Heerlijkheid</i>)	96.
Zarendonk	14.	Zwaluwe, (<i>Hooge</i>)	97.
Zutfen, (<i>Het Graaffchap</i>)	<i>ib.</i>	Zwaluwe, (<i>Laage</i>)	<i>ib.</i>
Zutfen, (<i>De Stad</i>)	31.	Zwaluwenburgh	98.
Zutfen, (Gerrit van)	37.	Zwammerdam	<i>ib.</i>
Zutfen, (Gerrit Leobolt van)		Zwaneveld, (Herman)	102.
Zwaag	80.	Zwartedijk	103.
Zwaagdijk	83.	Zwartehoop	104.
Zwaagterichans	<i>ib.</i>	Zwartenhond, (Joachim Hendrik)	106.
Zwaan, (Ridderorde van den)	<i>ib.</i>	Zwartewaal	141.
		Zwartewater	<i>ib.</i>
		Zwartewater, (<i>Klooster</i>)	142.
		Zweder van Kuilenburgh	143.
		Zweers; (David) zie Sweers, (David) Deel XXVIII.	

Zweers;

R E G I S T E R

	Pag.		Pag.
Zweers; (Isaac) zie		Zwinglius, (Ulricus)	157.
Sweers, (Isaac) Deel		Zwolle	169.
XXVIII.		Zwijndrecht	259.
Zweins; zie Sweins, Deel		Zwijndrechtsche Waard	<i>ib.</i>
XXVIII.		Zijdewind	260.
Zwichem, of Zuichem;		Zijl, of Zijle	261.
(Viglius ab Ayta van)		Zijl, (<i>Het Huis te</i>)	262.
zie Viglius van Ayta		Zijl, (<i>Het Geslagt van</i>)	263.
van Zuichem, Deel		Zijl, (Gerard Pietersz. v.)	265.
XXIX.		Zijl, (Otto van)	266.
Zwieten, (<i>Geslagt van</i>		Zijl, (Pieter Valkendaal v.)	267.
van)	147.	Zijpe, (<i>De</i>)	268.
Zwieten, (<i>Huis te</i>)	150.	Zijpe, (<i>De Nieuwe</i>)	272.
Zwieten, (Adriaan van)	151.	Ziipe	<i>ib.</i>
Zwin	156.	Zijpstein, (<i>Het Gesl. v.</i>)	273.

Pag. 314.
ib.
 zie
ib.
ib.
ib.
Huis te 317.
zijl
 Pag.
 zie Zwa-
Het Huis 85.
ib.
ib. 86.
ib. 87.
 (Kornelis
 88.
 90.
 92.
 (Folter) 94.
 95.
zijl 96.
 97.
 98.
 99.
 100.
 (erman) 102.
 103.
 104.
 (Jachim
 106.
 141.
 142.
 (Monster) 142.
 (enburg) 143.
 144.
 zie
 145.
 Deel
 Zweers;

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200

